

PA
6278
.A2
1914

fasc.
37-38

c.2
RR4Cla

IBLIOTHECA
RVM GRAECORVM ET ROMANORVM
EVBNERIANA

M. TVLLIVS CICERO

VOLV MEN XI

EDIDIT

H. SJÖGREN

1917

L I P S I A E
I N A R D I B V S H. G. T E V B N E R I

THE
UNIVERSITY OF
CINCINNATI
M. TULLI CICERONIS

SCRIPTA QUAE MANSERUNT OMNIA

VOLUMEN XI

EPISTULARUM AD Q. FRATREM LIBRI TRES,
Q. CICERONIS COMMENTARIOLUM PETITIONIS,
EPISTULARUM AD M. BRUTUM LIBER NONUS.
PSEUDOCICERONIS EPISTULA AD OCTAVIANUM,
FRAGMENTA EPISTULARUM

RECOGNOVIT

H. SJÖGREN

LIPSIAE IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI MCMXIV

TO
ISRAELI COACH

PA 6278

.A2

1914

fasc. 31

12
P. 100

3
P. 100

PRAEFATIO

I. DE RECENSIONIS SUBSIDIIS

1. Epistolae ad Q. fratrem et ad M. Brutum

A. Codices Italici Ω .

Epistolae Ciceronis ad Quintum fratrem et ad M. Brutum IX 6—26 eisdem codicibus nobis traditae sunt atque epistolae ad Atticum. In libris manu scriptis hic ordo esse solet: ad Brut.; ad Q. fr.; ad Octavianum — de hac ep. v. infra 3 p. X —; ad Att. Qui codices cum ex Italia oriundi esse videantur, *Italici* (vel familia cisalpina) appellari solent; communi nota Ω designantur. In duas classes discedunt, unam paucorum et maxima ex parte mutilorum, quam Σ littera consuevimus denotare, alteram multorum et plerumque integrorum, quam Δ littera mos est indicare.

a. Ad classem Σ pertinent hi codices:

E cod. Ambrosianus E 14 inf., ineunte saec. XIV, ut videtur, scriptus.

G cod. Parisinus in bibl. nationali, 'Nouv. Fonds', 16248, exeunte saec. XIV vel ineunte XV exaratus.

H cod. Landianus in bibl. Placentina 8, eiusdem fere aetatis.

N cod. Laurentianus ex Conv. Suppr. 49, eiusdem temporis.

O cod. Taurinensis Lat. 495 (I. V. 34), ineunte saec. XV scriptus.

P cod. Parisinus in bibl. nationali 8536, eiusdem fere aetatis.

V cod. Palatinus in bibl. Vaticana 1510, exeuntis saec. XV.

Sunt et alii pauci, quorum non opus esse existimavi rationem habere, velut R cod. Paris. 8538, qui simillimus est Parisino P, et Rav(ennas) 137:4,2 qui gemellus est Palatini V. Deperierunt Ant(onianus) et cod. Faërne F, quibus Malaspina usus est.

Σ igitur est consensus codicum EGHNOPV aut omnium aut plurimorum eorumque commune designat archetypum.

b. Ad classem Δ pertinent hi codices:

- M cod. Mediceus plut. XLIX n:o 18, anno circiter 1390 scriptus et postea variis manibus correctus: M², M³, M⁴; ubicumque res dubia videbatur, M *corr.*, i. e. M correctus vel Medicei corrector, scribendum putavi.
- b cod. Berolinensis ex bibl. Hamiltoniana 168, XV saeculo scriptus.
- d cod. Laurentianus ex bibl. aedilium 217, eiusdem fere aetatis.
- m cod. Berolinensis ex bibl. Hamiltoniana 166, anno 1408 scriptus.
- s cod. Urbinas in bibl. Vaticana 322, saeculi XV.

Praeter hos quinque codices, quos eligendos putavi, multi exstant aut illis compares aut mixtam quandam memoriam exhibentes. Itaque eos omittendos existimavi.

Δ igitur est consensus librorum Mbdms et nota archetypi, unde fluxisse videntur.

Ω = consensus codicum Σ et Δ = archetypum codicum Italicorum. Continebat epp. ad Brut. IX:6—26; epp. ad Q. fr.; ep. ad Oct.; epp. ad Att.

B. Codices Germanici et Gallici Υ.

Constat in Germania et Gallia olim fuisse codices, qui quales fuerint, si a reliquiis unius libri admodum exiguis discesseris, ex testimoniis tantum annotationibusque doctorum virorum iudicare licet. Hos libros (familiam transalpinam) Υ littera designare solemus.

W fragmenta codicis Wurzburgensis saec. XI; continent non nulla ex epp. ad Att.

Z cod. Tornesianus; qui solas epp. ad Att. habuisse videtur. — De WZ v. praef. epistularum ad Att.

Cc lectiones, quas Cratander in margine editionis epistularum ad Brut., ad Q. fr., ad Oct., ad Att. (Basileae 1528) adscripsit (C) aut in textum recepit (c). — Praeterea quinque epistulas ad Brutum, IX:1—5, quas codices Italici (Ω) non habent, vetusti cuiusdam codicis beneficio in ed. Cratandrina servatas habemus.

Υ = consensus lectionum CcWZ duarum triumve = archetypum codicum Germanicorum et Gallicorum. Continebat, ut videtur, epp. ad Brut. IX : 1—26; epp. ad Q. fr.; ep. ad Oct.; epp. ad Att.

Omnium codicum, quotquot et nunc sunt et Cratandri actate fuerunt, archetypum maiusculis litteris scriptum fuisse veri simile est.

X = consensus codicum Ω et Υ = archetypum codicum Italicorum et Germanorum Gallicorumque.

C. Editiones.

Rom. ed. Romana princeps. Romae 1470.

I ed. Iensoniana princeps. Venetiis 1470.

A² ed. Ascensiana altera. Parisiis 1521—22.

c ed. Cratandrina. Basileae 1528.

ε = consensus veterum editionum IA²c*Rom.*

D. De ratione recensendi.

Sequitur, ut de horum subsidiorum indole breviter disseramus et quomodo in memoria constituenda eis utendum sit.

a. Codices Σ.

E vetustissimus est, neque tamen ceteri ex eo pendent, quod vel ex lacunis permultis intellegitur et ex lectionibus, quae correctionum coniecturarumve instar sunt, ut p. 111, 11 *egisse] fecisse* E. — Epp. ad Brut. habet integras; in epp. ad Q. fr. nonnulla desunt, permulta in epp. ad Att.

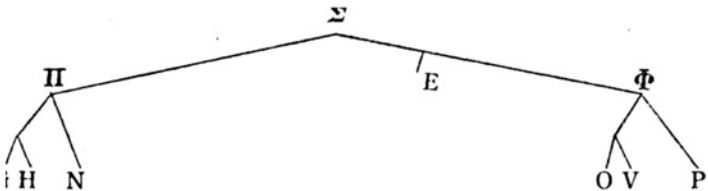
GH inter se simillimos esse constat, cf. p. 45, 24 *non queo] nequeo* GH, p. 118, 28 *necessitudo debet conciliare te] necessitudine debet conciliari recte* GH. Sed G paulo melior est et sincerior, ut p. 45, 22 *litteras ... Ulbia datas] uibia* codd. sed *in uia* H. — N cognatione quadam cum GH contineri documento sunt loci, quales sunt hi: p. 17, 27 *tibi esse] tibi* GHN; 128, 17 *evigilat] vigilat* GHN. Itaque GHN e fonte communi Π deductos esse verisimile est; cf. p. 20, 8 *quod ad laudem attineat] pertineat* GH *pertineat seu actineat* N. — GHN epp. ad Brut. et ad Q. fr. fere integras habent (ad Qu. fr. p. 13, 3 *decrevisset ... difficultas* p. 15, 4 om. H); de epp. ad Att. v. praef. vol. II.

O incendio bibliothecae Taurinae a. 1904 misere laesus difficillimus est ad examinandum. Neque multum adiumenti affert, ubicumque P aut V adhibere licet. Nam tres illos codices inter se simillimos esse constat; cf. p. 49, 9 *halucinari] vaticinari* OPV; 40, 18 *patientia] patientia prudentia* OV *prudencia patientia* P. — P solus integer est ille quidem, sed multi errores, multae quoque interpolationes irrepserunt, ut p. 38, 32 post *ad Apollinis* add. *aedem* P; 140, 3 post *Quid enim nostra* add. *interest* P. — V epp. ad Brut. et ad Q. fr. habet integras (de epp. ad Att. v. praef. vol. II); haud raro cum O conspirat, velut p. 14, 34 *optime] bene*; 35, 3 *arbitror* om. OV.

OPV e communi archetypo manasse apparet (v. exx. supra allata), quod Φ littera designari solet. Ab eadem origine repetendi sunt codices Ant(onianus) et F, qui perierunt.

Quid in archetypo Σ fuerit, ex consensu concluditur aut omnium codicum EGHNOPV aut plurimorum, praesertim eorum, qui diversae prosapiae sunt, ut EGNP.

Stemma igitur classis Σ erit hoc:

b. Codices Δ .

M huius classis codicum et vetustissimus est et longe optimus. Neque tamen ex eo ceteri fluxerunt. Nam m, quem nonnulli viri docti putarunt ex M descriptum esse, postquam correctiones M² ascriptae essent, vel ex huiusmodi locis concludere licet sui iuris esse: p. 13, 33 *ut . . . apud eos ipsos, quod ab iis didicerimus, velimus expronere] velimus* M² in ras., rell., sed *volumus* m et fort. M¹. Ne ceteri quidem ex M aut m, quem quasi intermedium fuisse crediderunt, pendent; velut p. 28, 29 *me mortuum* ceteri omnes habent, m solus *mortuum me*; 76, 25 *serventur* Δ , sed *struentur* m; ad Att. II 1, 12 *libros . . . cura ut conserventur et ad me perferantur* omnes codices habent, nisi quod verba *et ad me perferantur* omis. M¹m; 'ad. Att. II 22, 5 *quid tempus* omis. M¹m.

Sed cognatione quadam inter se contineri M¹m cum ex his locis, quos modo attuli, elucet tum ex aliis multis velut p. 75, 24 *proluviis*] *luviis* M¹m *illuviis* s; 136, 12 *nimum magnam*] *nimiam magnam* M¹m *nimiam* s.

bd inter se simillimos esse constat; cf. p. 6, 1 *continentiaque*] *abstinentiaque* bd, 25, 30 *Flavius* om. bd, 33, 4 *eadem manu poterit*] *poterit eadem manu* bd.

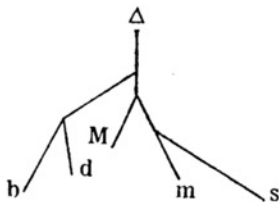
s multas habet peculiare lectiones, quae coniecturarum et emendationum suspicionem moveant. Itaque p. 17, 11 *dicere solent* om. s, 19, 30 *non solum ante tibi parum* add. s; 62, 24 *minima maxima*] *minima maximaque* s, 133, 10 *scripta*] *scriptae* s. — Persaepe m et s consentiunt, velut p. 36, 21 *amittam*] *omittam* ms, 131, 1 *esset*] *posset* esse ms.

Correctiones Medicei. — M². Ad M corrigendum (M²) Coluccio Salutato, primus illius codicis possessor, adhibuisse libros videtur maxime ad classem Δ pertinentes; velut cf. p. 123, 23 *cupimus* M¹Σ *c(o)epimus* M² = bdms; 116, 32 *nam et* M¹Σ *nam etiam* M² = bdms. Nonnullas lectiones, quibus *al'* ascriptum est, ex alio fonte manasse apparet, ut p. 38, 15 *versus denique*] *versus etiam* M² = E; 111, 9 *iudico*] *video* M² = N.

M³, id est correctiones a Nicolao Nicoli f. additas, e codice quodam Pistoriensi fluxisse concludere licet, qui simillimus erat duobus illis GH. V. p. 47, 7 *addiderunt*] *addixerunt* M³GH, 116, 8 *persequerere*] *persequi* M³GH.

M⁴ correctiones vel potius coniecturas et emendationes Leonardi Arretini designat, quales sunt haec: p. 21, 27 *nihil tamen nec* eqs. Ω *nihil enim nec* eqs. M⁴; 54, 16 *cum equis tum vero ... quadrigis*] *vero* M⁴ *viris* Ω; 109, 25 *naturas. Clodi*] *naturas. at Clodi* M⁴.

Iam ut ad ipsos codices revertamur, Mm(s), bd(s), ms propicias esse huius classis constat. Stemma codicum Δ, quoniam ex archetypo numerosa sane proles ac varia propagata est, vix potest tam accurate constitui atque alterius classis, sed tamen hoc modo rem licet adumbrare:

c. Archetypum Ω

quale fuerit, e consensione aut omnium librorum aut plurimorum concludimus. Neque enim licet in unius codicis testimonio acquiescere. Itaque p. 111, 11 *scribis me maximo otio egisse, ut insectarer Antonios* iudicamus E, vetustissimum illum codicum Σ, nihil valere contra ceteros omnes coniunctos; habet enim *fecisse*. Ne Mediceus quidem M, alterius familiae Δ optimus codex idemque antiquissimus, quem ante solebant editores sequi, per se satis est; velut p. 129, 1 non dubium est quin in Ω fuerit *Solonis . . . qui et sapiens unus fuit . . .*, quod M²bdms EGHNOPV habent; scripturam *sapientissimus* M¹ proclivi errore ortam edd. receperunt. Cf. etiam haec: p. 63, 3 *poema ad Caesarem, quod institueram, incidi* M³bdΣ (= M³) *composueram* M¹ms; 115, 17 *felicitatem* M¹M³bdΣ *facilitatem* M²ms. Correctiones vero Medicei ceterorum codicum testimoniis aestimandas esse apparet.

Si classes inter se discrepant, Σ solet veriore archetypi Ω imaginem reddere quam Δ, ut p. 23, 14 *nescio quem, nam] nescio quemnam* Σ (= M³) *nescio quamnam* Δ; 53, 24 *Placentia* Σ *Placentiae* Δ; 58, 24 *Mescidium* Σ *in excidium* Δ; 63, 17 *scripsisti* Σ (= M³) *scribis isti* Δ. — Nonnumquam M¹ accedit ad fidem codicum Σ confirmandam, ut p. 116, 32 *nam et* M¹Σ *nam etiam* M²bdms; 123, 23 *cupimus* M¹Σ *c(o)epimus* M²bdms (v. supra); 139, 2 *consularis aut Ciceronis est?* M¹Σ *ut* M²bdms. Atque in Graecis vocabulis consensio M¹GOP — nam in EHNV Graeca desunt — plus valent quam M²bdms, ut p. 48, 3 *ἔδρασας]* EAPACAC (vel sim.) M¹GOP *ἔα πάσας* M²bdms.

In ipso Ω errores fuisse mendosa scriptura omnium vel plurimorum codicum documento est et aliis locis et his: p. 16, 33 *neque te patiar cum exceptione laudari* s (ex coniectura) *laudare* rell. omnes, i. e. Ω; 39, 25 *<de>ambitu est postulatus* P (ex coniectura) *ambitus* V *ambitu* ΔGHN, i. e. Ω (deest E); 44, 25 *fidem]* idem Ω.

Nonnumquam codices ita variant, ut in Ω duplicem scripturam fuisse suspicemur, ut 119, 14 *fortes viri navare operam et studium volunt]* *navare* M²bdmsEPV *dare* M¹M³GHN.

d. Editiones

principes Rom. et I codicibus, quales sunt nostri, nituntur. Ex I pendent Ascensianae prima et altera, ex A² ed. Cratandrina; itaque IA²c persaepe conspirantes habent scripturas. Multa tamen licenter mutata sunt aut interpolata, ut p. 58, 16 *scribere]* *scribe* IA²c; 120, 8 *autem]* *enim* IA²c; 112, 27 *post sed haec te malo ab aliis* add. *audire* IA²c.

Sed in ed. Cratandrina (c, C) vestigia apparent etiam aliorum codicum, qui post perierunt. Nam non modo epistulas ad Brut. IX 1—5 habet (v. supra) sed etiam scripturas aliquot peculiare, ut p. 128, 31 *nisi forte* c, quod verum est; *nisi fortasse* Ω IA²Rom. Sed paulo infra p. 129, 20 peccavit c: *promittenti*, ubi C = Ω IA²Rom. *profitenti* servavit. Nam C plerumque bonas lectiones habet; nonnumquam tamen annotationes in margine ascriptae nullius pretii sunt, ut p. 17, 30 *lentitudinis*] *lenitudinis* C. Editio igitur Cratandrina, cum codicum imaginem reddat complurium et variorum cumque erroribus non careat, in re critica sobrio iudicio adhibenda est.

Cf. O. E. Schmidt, Die handschriftliche Überlieferung der Briefe Ciceros an Atticus, Q. Cicero, M. Brutus in Italien. Leipzig 1887. — C. A. Lehmann, De Ciceronis ad Att. epistulis recensendis et emendandis. Berol. 1892. — H. Sjögren, Commentationes Tullianae. Upsaliae 1910. Tulliana I, II (Erani vol. X, XI), Upsaliae 1910—12. — W. Sternkopf, Herm. 46 (1911) p. 369 sqq. — Pleno apparatu critico instructae sunt editiones Epistularum ad M. Brutum et ad Q. fratrem, Gotoburgi et Lipsiae 1910. 1911.

2. Commentariolum petitionis Q. Ciceronis.

Codices, quibus in hac epistula recensenda nitendum est, sunt hi duo:

F cod. Berolinensis (olim Erfurtensis) fol. 252 saeculo XII vel XIII scriptus. — Omnia fere, quae memoratu digna sunt, Buecheler in ed. sua annotavit.

H cod. Harleianus 2682, saeculo XI exaratus. — Varietatem excrispsit Aem. Baehrens, Misc. crit. p. 23 sqq. — FH denuo excussit Hendrickson, v. infra.

Qui codices inter se simillimi — etsi H non modo vetustior est sed etiam, ut in epp. miscellis (v. praef. voluminis I), paulo locupletior testis — tamquam fundamentum sunt recensionis. Accedunt codices deteriores sat multi, maxime Lagomarsiani, quos non plane spernendos esse vel ex ea re apparet, quod ex FH non fluxerunt.

Cf. H. Sjögren, Tulliana III:1 (Erani vol. XIII a. 1913 p. 112 sqq.).

3. Pseudo-Ciceronis epistula ad Octavianum

et duobus illis FH, quorum mentionem fecimus, et codicibus Ω epistularum ad Brut., ad Q. fr., ad Att. tradita est (sed in EN ep. ad Oct. deest). Quae prosapiae mirum quantum inter se discrepant; qua in re maior fides habenda videtur codicibus FH, quibuscum T, id est codex Turnebi (v. Advers. XVI:8), congruere solet. — De editionibus IA²c Rom. v. supra p. VIII; cum Ω conspirare solent, C haud raro cum FH.

Cf. H. Sjögren, Tulliana III:2 (Erani vol. XIII a. 1913 p. 136 sqq.). — Commentarioli et epistulae ad Oct. quoniam editiones criticae non exstant, pleniorum apparatus criticum composui.

4. Fragmenta.

In fragmentis codices, quos attuli, sunt scriptorum, ex quibus singula quaeque excerpta sunt.

II. INDEX LIBRORUM

Sequitur, ut nomina virorum doctorum, quos in apparatu critico laudavi, notasque commentationum breviter indicem.

Compendiis usi sumus fere his ad nomina designanda: *Ald(us)*, *Andr(esen)*, *Bai(ter)*, *Bentiv(olius)*, *Bue(cheler)*, *Cob(et)*, *Corr(adus)*, *Ern(esti)*, *Facc(iolatus)*, *Faörn(us)*, *Gesn(er)*, *Grut(erus)*, *Gul(ielmus)*, *Gurl(itt)*, *Hofm(ann)*, *Iun(ius)*, *Kay(ser)*, *Lamb(inus)*, *Mal(aspina)*, *Man(utius)*, *Mend(elssohn)*, *Momms(en)*, *Mue(ller)*, *Or(elli)*, *Pal(ermus)*, *Plasb(erg)*, *Purs(er)*, *Put(eanus)*, *Quich(erat)*, *Ribb(eck)*, *Seyff(ert)*, *Sig(onius)*, *Steph(anus)*, *Sternk(opf)*, *Tunst(all)*, *Turn(ebus)*, *Tyd(eman)*, *Tyrr(ell)*, *Urs(inus)*, *Us(ener)*, *We(senberg)*, *Vict(orius)*.

Practerea disputationes recentiores nominibus tantum scriptorum denotavi hoc modo:

Baehr. 1 = Aem. Baehrens, Ad Quintum Ciceronem. Miscellanea critica p. 23sqq., Groningae 1878.

Baehr. 2 = W. A. Baehrens, Beitr. zur lat. Syntax. Philol. Suppl. 12 (1912) p. 233sqq.

Bech. = Ferd. Becher, Die sprachliche Eigenart der Briefe ad Brutum. Philol. 44 (1885) p. 471sqq.

Boot = I. C. G. Boot, Observationes criticae ad M. Tullii Ciceronis epistolas. Amstelodami 1880.

- Gant.* = F. L. Ganter, Chronologische Untersuchungen zu Ciceros Briefen an M. Brutus. *Fleckeis. Annal.* 149 (1894) p. 613 sqq.
- Gurl. 1* = L. Gurlitt, Die Briefe Ciceros an M. Brutus in Bezug auf ihre Echtheit geprüft. *Philol. Suppl.* 4 (1884) p. 551 sqq.
- Gurl. 2* = L. Gurlitt, Handschriftliches und Textkritisches zu Ciceros epistulae ad M. Brutum. *Philol.* 55 (1896) p. 318 sqq.
- Gurl. 3* = L. Gurlitt, Nonius Marcellus und die Cicero-briefe. *Progr. Steglitz* 1888.
- Hendr.* = G. L. Hendrickson, The commentariolum petitionis attributed to Q. Cicero. *Chicago decennial publications I:6.* 1904.
- Koern.* = A. E. Koerner, De epistulis a Cicerone post reditum . . . datis quaestiones chronologicae. *Misniae* 1885.
- Lebr.* = J. Lebreton, Etudes sur la langue et la grammaire de Cicéron. *Paris* 1901.
- Lehm.* = C. A. Lehmann, Quaestiones Tullianae. *Lips.* 1886.
- Madv.* = I. N. Madvig, *Adversaria critica II (in Fragmentis), III (in epp. ad Brut. et ad Q. fr.)*. *Hauniae* 1873. 1884.
- Muellem.* = Muellemeister, Bemerkungen zur Streitfrage über die Echtheit der Brutusbrieve I 16 u. 17. *Progr. Emmerich* 1897.
- Naeg.* = C. Fr. v. Naegelsbach, *Lat. Stilistik*, 9. Aufl. von Iwan v. Mueller, *Nürnb.* 1905.
- Rue.* = E. Ruete, Die Correspondenz Ciceros in den Jahren 44 und 43. *Marburg* 1883.
- Schelle* = E. Schelle, Der neueste Angriff auf die Echtheit der Briefe ad M. Brutum. *Dresden* 1897.
- Schm. 1* = O. E. Schmidt, Zur Kritik und Erklärung der Briefe Ciceros an M. Brutus. *Fleckeis. Annal.* 129 (1884), p. 617 sqq.
- Schm. 2* = O. E. Schmidt, Beiträge zur Kritik der Briefe Ciceros an M. Brutus, *ibid.* 141 (1890) p. 109 sqq.
- Schm. 3* = O. E. Schmidt, Der Tag der Schlacht von Mutina, *ibid.* 145 (1892) p. 321 sqq.
- Sj.* = H. Sjögren, *Commentationes Tullianae*. *Upsaliae* 1910.
- Sj. 1—3* = H. Sjögren, *Tulliana I—III* (*Erani* vol. X, XI, XIII), *Upsaliae* 1910, 12, 13.

Sternk. 1 = W. Sternkopf, Untersuchungen zu den Briefen Ciceros ad Quintum fratrem. Herm. 39 (1904) p. 383sqq.

Sternk. 2 = W. Sternkopf, Cäsars Gallischer Feldzug in Ciceros Briefen. Neue Jahrb. 23 (1909) p. 638 sqq.

Sternk. 3 = W. Sternkopf, Die Blattversetzung in den Brutusbriefen. Herm. 46 (1911) p. 355 sqq.

Wes. 1 = A. S. Wesenberg, Emendationes M. Tullii Ciceronis epistolarum. Hauniae 1840.

Wes. 2 = A. S. Wesenberg, Emendationes alterae. Lips. 1873.

Dabam Upsalia Kal. April. 1914.

M. TULLI CICERONIS
 AD Q. FRATREM
 EPISTULARUM
 LIBRI TRES

SIGLA

E	cod. Ambrosianus E 14 inf.	}	Σ
G	„ Parisinus (Nouv. Fonds) 16248		
H	„ Landianus (in bibl. Placentina) 8		
N	„ Laurentianus Conv. Suppr. 49		
O	„ Taurinensis lat. 495 (I. V. 34)		
P	„ Parisinus 8536		
V	„ Palatinus (in bibl. Vatic.) 1510	}	Δ
M	„ Mediceus XLIX: 18 (variis manibus correctus M ² , M ³ , M ⁴ ; M corr.)		
b	„ Berolinensis (ex bibl. Hamilt.) 168		
d	„ Laurentianus (ex bibl. aedil.) 217		
m	„ Berolinensis (ex bibl. Hamilt.) 166		
s	„ Urbinas (in bibl. Vatic.) 322		

Ω = consensus codd. Σ et Δ

rom.	= editio Romana princeps. Romae 1470	}	§
I	= „ Inensoniana princeps. Venetiis 1470		
A ²	= „ Ascensiana altera. Parisiis 1521—22		
c	= „ Cratandrina. Basileae 1528		

C = lectiones in marg. ed:is Crat.

In commentariolo petitionis:

F	= cod. Beroliniensis fol. n. 252
H	= „ Harleianus 2682
dett.	= „ deteriores (Lagomarsiani, alii)

NOTAE

Ald. = Aldus, *Andr.* = Andresen, *Baehr. 1* = Baehrens, *misc. crit. Groningae 1878.* *Baehr. 2* = W. A. Baehrens, *Beitr. z. lat. Synt., Philol. Suppl. 12 (1912) p. 233 sqq.* *Bai.* = Baiter, *Bentiv.* = Bentivolius, *Boot* = Boot, *Observationes criticae ad M. T. Cic:eis Amstelodami 1880,* *Bue.* = Buecheler, *Corr.* = Corradus, *Ern.* = Ernesti, *Facc.* = Facciolatus, *Faërn.* = Faërnus, *Gesn.* = Gesner, *Grut.* = Gruterus, *Gul.* = Gulielmus, *Hendr.* = Hendrickson, *The comment. petit. attributed to Q. Cic. Chicago decennial publ. 1: 6. 1904,* *Hofm.* = Hofmann, *Kay.* = Kayser, *Koern.* = Koerner, *De epp. a Cic. post reditum . . . datis. Quaestiones chronologicae. Misniae 1885,* *Lamb.* = Lambinus, *Lebr.* = Lebreton, *Etudes sur la langue et la grammaire de Cic. Paris 1901,* *Lehm.* = Lehmann, *Quaestiones Tullianae. Lips. 1886,* *Madv.* = Madvig, *Adversaria critica III,* *Mal.* = Malaspina, *Man.* = Manutius, *Momms.* = Mommsen, *Mue.* = Mueller, *Naeg.* = v. Naegelsbach, *Lat. Stilistik, 9. Aufl. von Iwan v. Mueller, Nürnberg. 1905,* *Or.* = Orelli, *Pal.* = Palermus, *Plasb.* = Plasberg, *Purs.* = Purser, *Put.* = Puteanus, *Ribb.* = Ribbeck, *Seyff.* = Seyffert, *Sig.* = Sigonius, *Sj.* = Sjögren, *Commentationes Tullianae. Upsaliae 1910, Sj. 1—3* = Sjögren, *Tulliana I—III (Erani vol. X, XI, XIII), Upsaliae 1910, 12, 13,* *Steph.* = Stephanus, *Sternk. 1* = Sternkopf, *Unters. zu d. Briefen Cic:s ad Quint. frat. Herm. 39 (1904) p. 383 sqq., Sternk. 2* = Sternkopf, *Cäsars Gall. Feldz. in Cic. Briefen. Neue Jahrb. 23 (1909) p. 638 sqq., Tunst.* = Tunstall, *Turn.* = Turnebus, *Tyd.* = Tydemann, *Tyrr.* = Tyrrell, *Urs.* = Ursinus, *Us.* = Usener, *Vict.* = Victorius, *Wes. 1* = Wesenberg, *Emendationes M. T. Cic. ep. Hauniae 1840, Wes. 2* = Wesenberg, *Emendationes alterae. Lips. 1873.*

LIBER PRIMUS

I

Scr. Romae ex. a. 694 (60) aut in. a. 695 (59)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

5 Etsi non dubitabam, quin hanc epistulam multi nun-¹
tiii, fama denique esset ipsa sua celeritate superatura tu-¹
que ante ab aliis auditurus esses annum tertium acces-
sisse desiderio nostro et labori tuo, tamen existimavi a
me quoque tibi huius molestiae nuntium perferri oportere.
10 nam superioribus litteris non unis sed pluribus,
cum iam ab aliis desperata res esset, tamen tibi ego
spem maturae decessionis afferebam, non solum ut
quam diutissime te iucunda opinione oblectarem, sed
etiam quia tanta adhibebatur et a nobis et a praetori-
15 bus contentio, ut rem posse confici non diffiderem. nunc²
quoniam ita accidit, ut neque praetores suis opibus ne-
que nos nostro studio quicquam proficere possemus, est
omnino difficile non graviter id ferre, sed tamen nostros
animos maximis in rebus et gerendis et sustinendis exer-
20 citatos frangi et debilitari molestia non oportet. <et>
quoniam ea molestissime ferre homines debent, quae
ipsorum culpa contracta sunt, est quiddam in hac re
mihi molestius ferendum quam tibi. factum est enim
25 per litteras egeras, ut priore anno non succederetur.

quod ego, dum sociorum saluti consulo, dum impudentiae nonnullorum negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua virtute augeri expeto, feci non sapienter, praesertim cum id commiserim, ut ille alter annus etiam
 3 tertium posset adducere. quod quoniam peccatum meum 5
 esse confiteor, est sapientiae atque humanitatis tuae curare et perficere, ut hoc minus sapienter a me provisum diligentia tua corrigatur. ac si te ipse vehementius ad omnes partes bene audiendi excitaris, non ut cum aliis sed ut tecum iam ipse certes, si omnem tuam 10
 mentem, curam, cogitationem ad excellentem in omnibus rebus laudis cupiditatem incitaris, mihi crede, unus annus additus labori tuo multorum annorum laetitiam
 4 nobis, gloriam vero etiam posteris nostris afferet. quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas ac demittas 15
 animum neve te obrui tamquam fluctu sic magnitudine negotii sinas contraque erigas ac resistas sive etiam ultro occurras negotiis. neque enim eiusmodi partem rei publicae geris, in qua fortuna dominetur sed in qua plurimum ratio possit et diligentia. quodsi tibi bellum 20
 aliquod magnum et periculosum administranti prorogatum imperium viderem, tremere animo, quod eodem tempore esse intellegerem etiam fortunae potestatem in
 5 nos prorogatum. nunc vero ea pars tibi rei publicae commissa est, in qua aut nullam aut perexiguam par- 25
 tem fortuna tenet et quae mihi tota in tua virtute ac moderatione animi posita esse videatur. nullas, ut opinor, insidias hostium, nullam proelii dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendii aut rei frumentariae, nullam seditionem exercitus per- 30
 timescimus; quae persaepe sapientissimis viris accide-

1 saluti sociorum Δ *vulg.* impudentiae M *corr.* bd imprudentiae *rell.* 3 expecto M *corr.* ENV expedito M¹M³G
 11 ad excellentem M³bdΣ et excellentem M *corr.* m (et de exc-M) et excellentiam s; *v. Sj. p. 121* 14 gloriam M¹(?)M³bdGHN
 immo M²msEOPV; *cf. Sj. p. 81* 15 ac] aut IA²c 26 teneat
Lamb.; v. p. 32, 19; Lebr. p. 313

runt, ut, quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic illi impetum fortunae superare non possent. tibi data est summa pax, summa tranquillitas, ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem vel obruere, vigilan-
 5 tem etiam delectare possit. constat enim ea provincia 6
 primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum
 omni genere humanissimum, deinde ex eo genere ci-
 vium, qui aut, quod publicani sunt, nos summa neces-
 situdine attingunt aut, quod ita negotiantur, ut locupletes
 10 sint, nostri consulatus beneficio se incolumes fortunas
 habere arbitrantur.

At enim inter hos ipsos existunt graves controversae, multae nascuntur iniuriae, magnae contentiones
 2 consequuntur. quasi vero ego id putem, non te aliquan- 7
 tum negotii sustinere. intellego permagnum esse nego-
 15 tium et maximi consilii, sed memento consilii me hoc
 esse negotium magis aliquanto quam fortunae putare.
 quid est enim negotii continere eos, quibus praesis, si
 te ipse contineas? id autem sit magnum et difficile ce-
 20 teris, sicut est difficillimum; tibi et fuit hoc semper fa-
 cillimum et vero esse debuit, cuius natura talis est, ut
 etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse, ea
 autem adhibita doctrina est, quae vel vitiosissimam na-
 turam attollere possit. tu cum pecuniae, cum voluptati,
 25 cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis, erit, cre-
 do, periculum, ne improbum negotiatorem, paulo cupi-
 diorem publicanum comprimere non possis! nam Graeci
 quidem sic te ita viventem intuebuntur, ut quendam ex
 annalium memoria aut etiam de caelo divinum homi-
 30 nem esse in provinciam delapsum putent. atque haec 8
 nunc, non ut facias sed ut te facere et fecisse gaudeas,
 scribo. praeclarum est enim summo cum imperio fuisse
 in Asia triennium sic, ut nullum te signum, nulla pic-
 tura, nullum vas, nulla vestis, nullum mancipium, nulla
 35 forma cuiusquam, nulla condicio pecuniae, quibus re-

2 fortunae impetum Δ *vulg.* 17 negotium esse IA²c 24 at-
 tollere sΣI accolere Mbdm Rom. excolere A²c, *vulg.*; v. Sj. 2 p. 210

bus abundat ista provincia, ab summa integritate con-
 9 tinentiaque deduxerit. quid autem reperiri tam eximium
 aut tam expetendum potest quam istam virtutem, mo-
 derationem animi, temperantiam non latere in tenebris
 neque esse abditam sed in luce Asiae, in oculis claris- 5
 simae provinciae atque in auribus omnium gentium ac
 nationum esse positam? non itineribus tuis perterreris
 homines, non sumptu exhauriri, non adventu commo-
 veri? esse, quocumque veneris, et publice et privatim
 maximam laetitiam, cum urbs custodem, non tyrannum, 10
 domus hospitem, non expilatorem recepisse videatur?
 3 His autem in rebus iam te usus ipse profecto eru-
 10 dividit nequaquam satis esse ipsum hasce habere virtu-
 tes sed esse circumspiciendum diligenter, ut in hac cu-
 stodia provinciae non te unum sed omnes ministros 15
 imperii tui sociis et civibus et rei publicae praestare
 videare. quamquam legatos habes eos, qui ipsi per se
 habituri sint rationem dignitatis suae; de quibus honore
 et dignitate et aetate praestat Tubero, quem ego arbi-
 tror, praesertim cum scribat historiam, multos ex suis 20
 annalibus posse deligere, quos velit et possit imitari,
 Allienus autem noster est cum animo et benevolentia
 tum vero etiam imitatione vivendi. nam quid ego de
 Gratidio dicam? quem certe scio ita laborare de exi-
 25 stimatione sua, ut propter amorem in nos fraternum
 11 etiam de nostra laboret. quaestorem habes non tuo iu-
 dicio delectum sed eum, quem sors dedit. hunc oportet
 et sua sponte esse moderatum et tuis institutis ac prae-
 ceptis obtemperare. quorum si quis forte esset sordidior,
 ferres eatenus, quoad per se neglegeret eas leges, qui- 30
 bus esset astrictus, non ut ea potestate, quam tu ad
 dignitatem permisisses, ad quaestum uteretur. neque
 enim mihi sane placet, praesertim cum hi mores tantum

13 hasce MbdΣ haste m has te s *vulg.* 22 est *Man.* et
 M¹M³bdGNV *om. rell.* 24 certo NIA²c 25 propter a. in
 nos fr. etiam de nostra C propterea amorem in nos fraternum
 etiam demonstrare 31 est IA²c

iam ad nimiam lenitatem et ad ambitionem incubuerint, scrutari te omnes sordes, excutere unumquemque eorum, sed quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. atque inter hos eos, quos tibi comites et
 5 adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa res publica, dumtaxat finibus his praestabis, quos ante praescripsi. quos vero aut ex domesticis convictionibus aut ex necessariis apparitionibus tecum esse voluisti, qui quasi
 10 ex cohorte praetoris appellari solent, horum non modo facta sed etiam dicta omnia praestanda nobis sunt. sed habes eos tecum, quos possis recte facientes facile diligere, minus consulentes existimationi tuae facillime coërcere. a quibus, rudis cum esses, videtur potuisse tua liberalitas decipi; nam ut quisque est vir optimus,
 15 ita difficillime esse alios improbos suspicatur. nunc vero tertius hic annus habeat integritatem eandem quam superiores, cautiorem etiam ac diligentiorum. sint aures
 20 tuae, quae id, quod audiunt, existimentur audire, non in quas fecte et simulate quaestus causa insusurretur. sit anulus tuus non ut vas aliquod sed tamquam ipse tu, non minister alienae voluntatis sed testis tuae. accensus sit eo numero, quo eum maiores nostri esse voluerunt, qui hoc non in beneficii loco sed in laboris ac muneris non temere nisi libertis suis deferebant, quibus
 25 illi quidem non multo secus ac servis imperabant. sit lictor non suae sed tuae lenitatis apparitor, maioraque praeferant fasces illi ac secures dignitatis insignia quam potestatis. toti denique sit provinciae cognitum tibi omnium, quibus praesis, salutem, liberos, famam, fortunas
 30 esse carissimas. denique haec opinio sit non modo iis, qui aliquid acceperint, sed iis etiam, qui dederint, te inimicum, si id cogoveris, futurum. neque vero quis-

1 levitatem mP ξ 4 nos eos M¹ (corr. M²) GH uos eos P nos hes. eos N 7 convictionibus Vict. convictionibus vel conjunctionibus (sic M) 8 apparitionibus Vict. apparationibus Ω (sed opera- E) C apparitoribus ξ 19 aut IA²c 20 aliquis Klotz B. *ph. W.* 33 (1913) p. 1388 26 suae scdulitatis sed *Lehm.* p. 108

quam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multum posse, abs te solere
 14 impetrari. nec tamen haec oratio mea est eiusmodi, ut te in tuos aut durum esse nimium aut suspiciosum velim. nam si quis est eorum, qui tibi biennii spatio
 5 numquam in suspicionem avaritiae venerit, ut ego Caesium et Chaerippum et Labeonem et audio et, quia cognovi, existimo, nihil est, quod non et iis et si quis est alius eiusdemmodi et committi et credi rectissime putem. sed si quis est, in quo iam offenderis, de quo ali-
 10 quid senseris, huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuae commiseris.

5 In provincia vero ipsa si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit
 15 ignotus, huic quantum credendum sit, vide, non quin 15 possint multi esse provinciales viri boni, sed hoc sperare licet, iudicare periculosum est. multis enim simulationum involucris tegitur et quasi velis quibusdam obtenditur uniuscuiusque natura; frons, oculi, vultus per saepe mentiuntur, oratio vero saepissime. quamobrem
 20 qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniae cupiditate adducti careant his rebus omnibus, a quibus nos divulsi esse non possumus, te autem, alienum hominem, ament ex animo ac non sui commodi causa simulent? mihi quidem permagnum videtur, praesertim
 25 si iidem homines privatum non fere quemquam, praetores semper omnes amant. quo ex genere si quem forte tui cognosti amantiorem — fieri enim potuit — quam temporis, hunc vero ad tuum numerum libenter ascribito; sin autem id non perspicias, nullum genus
 30 erit in familiaritate cavendum magis, propterea quod et omnes vias pecuniae norunt et omnia pecuniae causa faciunt et, quicum victuri non sunt, eius existimationi
 16 consulere non curant. atque etiam e Graecis ipsis diligenter cavendae sunt quaedam familiaritates praeter
 35

27 quem A²c Rom. quidem
 Lael. p. 211

35 quaedam] cf. Seyff.-Mue.

hominum perpaucorum, si qui sunt vetere Graecia digni; sic vero fallaces sunt permulti et leves et diuturna servitute ad nimiam assentationem eruditi. quos ego universos adhiberi liberaliter, optimum quemque hospitio
 5 amicitiaeque * coniungi dico oportere; nimiae familiaritates eorum neque tam fideles sunt — non enim audent adversari nostris voluntatibus —, et [non] invident non nostris solum verum etiam suis.

Iam qui in eiusmodi rebus, in quibus vereor etiam
 10 ne durior sim, cautus esse velim ac diligens, quo me
 animo in servis esse censes? quos quidem cum omnibus in locis tum praecipue in provinciis regere debemus. quo de genere multa praecipui possunt, sed hoc
 et brevissimum est et facillime teneri potest, ut ita se
 15 gerant in istis Asiaticis itineribus, ut si iter Appia via faceres, neve interesse quicquam putent, utrum Trallis an Formias venerint. ac si quis est ex servis egregie fidelis, sit in domesticis rebus et privatis; quae res ad
 officium imperii tui atque ad aliquam partem rei publicae pertinebunt, de his rebus ne quid attingat. multa
 20 enim, quae recte committi servis fidelibus possunt, tamen sermonis et vituperationis vitandae causa committenda non sunt.

Sed nescio quo pacto ad praecipuendi rationem de
 25 lapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset. quid enim ei praecipiam, quem ego in hoc praesertim genere intellegam prudentia non esse inferiorem quam me, usu vero etiam superiorem? sed tamen, si ad ea, quae faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi
 30 illa putavi fore iucundiora. quare sint haec fundamenta dignitatis tuae: tua primum integritas et continentia, deinde omnium, qui tecum sunt, pudor, dilectus in fa-

2 de sic (ἀνθρώπος, ipsi) cf. *Mue. ad h. l.* 5 amicitiaeque
 A²c vulg.; amicitiaeque consuetudine coniungi *Purs. Hermath.*
 36 (1910) p. 184 coll. or. in *M. Ant.* 2, 15, 38; cf. p. 88, 9sq.

7 et non i. non MdmsEGHN et vero i. non O *Man.* 32 delectus bsH₅

miliaritatibus et provincialium hominum et Graecorum
 percautus et diligens, familiae gravis et constans di-
 19 sciplina. quae cum honesta sint in his privatis nostris
 cottidianisque rationibus, in tanto imperio, tam deprava-
 vatis moribus, tam corruptrice provincia divina videantur
 5 necesse est. haec institutio atque haec disciplina potest
 sustinere in rebus statuendis et decernendis eam
 severitatem, qua tu in his rebus usus es, ex quibus non-
 nullas simultates cum magna mea laetitia susceptas ha-
 bemus; nisi forte me Paconi nescio cuius, hominis ne
 10 Graeci quidem ac Mysi aut Phrygis potius, querelis moveri
 putas aut Tusconi, hominis furiosi ac sordidi, vocibus,
 7 cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam
 cupiditatem eripuisti summa cum aequitate. haec
 20 et cetera plena severitatis, quae statuisti in ista provin-
 cia, non facile sine summa integritate sustineremus.
 quare sit summa in iure dicendo severitas, dummodo
 ea ne varietur gratia sed conservetur aequabilis. sed
 tamen parvi refert abs te ipso ius dici aequaliter et di-
 ligenter, nisi idem ab iis fiet, quibus tu eius muneris
 20 aliquam partem concesseris. ac mihi quidem videtur non
 sane magna varietas esse negotiorum in administranda
 Asia sed ea tota iurisdictione maxime sustineri. in qua
 scientiae praesertim provincialis ratio ipsa expedita est;
 constantia est adhibenda et gravitas, quae resistat non
 25 solum gratiae verum etiam suspicioni.

21 Adiungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas
 in decernendo, in satisfaciendo ac disputando diligen-
 tia. his rebus nuper C. Octavius iucundissimus fuit, apud
 quem primus lictor quievit, tacuit accensus, quotiens
 30 quisque voluit dixit et quam voluit diu. quibus ille rebus
 fortasse nimis lenis videretur, nisi haec lenitas illam se-
 veritatem tueretur. Cogebantur Sullani homines, quae per

16 sustinebimus IA²c 19 aequabiliter OP *vulg.*, *fort. recte*,
cf. aequabilis paulo ante et p. 12, 15; 15, 6 23 iurisdictionis
 M¹EGHN; *fort. iurisdictionis ratione* 29 C. I *vulg.* Cn.
 30 proximus *Or.*, *Boot p. 28* quievit *Pantagathus* qui fuit

vim et metum abstulerant, reddere; qui in magistrati-
 bus iniuriose decreverant, eodem ipsis privatis erat iure
 parendum. haec illius severitas acerba videretur, nisi
 multis condimentis humanitatis mitigaretur. quodsi haec 22
 5 lenitas grata Romae est, ubi tanta arrogantia est, tam
 immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, de-
 nique tot magistratus, tot auxilia, tanta vis, tanta sena-
 tus auctoritas, quam iucunda tandem praetoris comitas
 in Asia potest esse, in qua tanta multitudo civium, tanta
 10 sociorum, tot urbes, tot civitates unius hominis nutum
 intuentur, ubi nullum auxilium est, nulla conquestio,
 nullus senatus, nulla contio. quare [cum] permagni ho-
 minis est et cum ipsa natura moderati tum vero etiam
 15 doctrina atque optimarum artium studiis eruditi sic se
 adhibere in tanta potestate, ut nulla alia potestas ab iis,
 quibus is praesit, desideretur.

Cyrus ille a Xenophonte non ad historiae fidem scrip-
 tus sed ad effigiem iusti imperii, cuius summa gravitas 8
 ab illo philosopho cum singulari comitate coniungitur; 23
 20 quos quidem libros non sine causa noster ille Africanus
 de manibus ponere non solebat; nullum est enim prae-
 termissum in iis officium diligentis et moderati imperii
 —: eaque si sic coluit ille, qui privatus futurus num-
 quam fuit, quonam modo retinenda sunt iis, quibus im-
 25 perium ita datum est, ut redderent, et ab iis legibus
 datum est, ad quas revertendum est?

Ac mihi quidem videntur huc omnia esse referenda 24
 iis, qui praesunt aliis, ut ii, qui erunt in eorum impe-
 rio, sint quam beatissimi; quod tibi et esse antiquissi-
 30 mum et ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, con-
 stante fama atque omnium sermone celebratum est. est
 autem non modo eius, qui sociis et civibus, sed etiam
 eius, qui servis, qui mutis pecudibus praesit, eorum,
 quibus praesit, commodis utilitatique servire. cuius qui- 25
 35 dem generis constare inter omnes video abs te summam

7 vis populi Ern. populi vis recc. edd., cf. Wes. 2 p. 60, Klotz
 B. ph. W. 33 (1913) p. 1386 12 del. Man. 29 esse et

adhiberi diligentiam: nullum aēs alienum novum con-
trahi civitatibus, vetere autem magno et gravi multas
abs te esse liberatas; urbes complures dirutas ac paene
desertas, in quibus unam Ioniae nobilissimam, alteram
Cariae, Samum et Halicarnassum, per te esse recrea- 5
tas; nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias;
provideri abs te, ut civitates optimatum consiliis ad-
ministrentur; sublata Mysiae latrocinia; caedes multis
locis repressas; pacem tota provincia constitutam, ne-
que solum illa itinerum atque agrorum sed multo et- 10
iam plura et maiora oppidorum et furta et latrocinia esse
depulsa; remotam a fama et a fortunis et ab otio locuple-
tium illam acerbissimam ministram praetorum avaritiae,
calumniam; sumptus et tributa civitatum ab omnibus,
qui earum civitatum fines incolant, tolerari aequaliter; 15
facillimos esse aditus ad te, patere aures tuas querelis
omnium, nullius inopiam ac solitudinem non modo illo
populari accessu ac tribunali sed ne domo quidem et
cubiculo esse exclusam tuo; toto denique imperio nihil
acerbum esse, nihil crudele, atque omnia plena clemen- 20
tiae, mansuetudinis, humanitatis.

9
26

Quantum vero illud est beneficium tuum, quod ini-
quo et gravi vectigali aedilicio cum magnis nostris si-
multatibus Asiam liberasti! etenim si unus homo no-
bilis queritur palam te, quod edixeris, ne ad ludos pe- 25
cuniae decernerentur, HS CC sibi eripuisse, quanta
tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, qui-
cumque Romae ludos facerent, quod erat iam institu-
tum, erogaretur? quamquam has querelas hominum no-
strorum illo consilio oppressimus, quod in Asia nescio 30

3 dirutas Δ EC Rom. diruptas *rell.* 5 Cariae M¹(?)₅ ciari(a)e
M⁵Σ cirrie (*sic* M¹) *vel* tyr(r)i(a)e Δ 11 furta et OV₅ furta P
furtorum *rell.* fanorum *Vict., vulg.; v. Sj. 2 p. 212* 12 locupletium
M¹M³dGH locupletum *rell.* 15 aequabiliter IA²c, *v. supra*
p. 10, 19 17 so(l)litudinem M¹bd 19 in imperio EGIA²c
cf. Riemann, Rev. de phil. 12 (1888) p. 178 23 aedilicio cum
Luenemann aediliciorum

quonam modo, Romae quidem non mediocri cum ad-
 miratione laudatur, quod, cum ad templum monumen-
 tumque nostrum civitates pecunias decrevissent cumque
 id et pro meis magnis meritis et pro tuis maximis bene-
 5 ficiis summa sua voluntate fecissent nominatimque lex
 exciperet, ut ad templum et monumentum capere lice-
 ret, cumque id, quod dabatur, non esset interiturum sed
 in ornamentis templi futurum, ut non mihi potius quam
 10 populo Romano ac dis immortalibus datum videretur,
 tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui
 faciebant, voluntas, accipiendum non putavi cum aliis
 de causis tum etiam ut animo aequiore ferrent ii, qui-
 bus nec deberetur nec liceret. quapropter incumbe toto 27
 animo et studio omni in eam rationem, qua adhuc usus
 15 es, ut eos, quos tuae fidei potestatique senatus populus-
 que Romanus commisit et credit, diligas et omni ra-
 tione tueare, ut esse quam beatissimos velis. quodsi
 te sors Afris aut Hispanis aut Gallis praefecisset, im-
 manibus ac barbaris nationibus, tamen esset humani-
 20 tatis tuae consulere eorum commodis et utilitati salu-
 tique servire. cum vero ei generi hominum praesimus,
 non modo in quo ipsa sit sed etiam a quo ad alios
 pervenisse putetur humanitas, certe iis eam potissimum
 25 tribuere debemus, a quibus accepimus. non enim me 28
 hoc iam dicere pudebit, praesertim in ea vita atque iis
 rebus gestis, in quibus non potest residere inertiae aut
 levitatis ulla suspicio, nos ea, quae consecuti sumus,
 iis studiis et artibus esse adeptos, quae sint nobis Grae-
 ciae monumentis disciplinisque tradita. quare praeter
 30 communem fidem, quae omnibus debetur, praeterea nos
 isti hominum generi praecipue debere videmur, ut, quo-
 rum praeceptis sumus eruditi, apud eos ipsos, quod ab
 iis didicerimus, velimus expromere. ✓

Atque ille quidem princeps ingenii et doctrinae, Plato, 10
29

3 decrevissent . . . difficultas p. 15, 4 om. H 17 ut] et *Facc.*,
vulg. 25 atque in iis (his) M¹GNV 33 volumus M¹(?)m
 velimus M² (*in ras.*) *rell.*

tum denique fore beatas res publicas putavit, si aut docti ac sapientes homines eas regere coepissent aut ii, qui regerent, omne suum studium in doctrina et sapientia collocassent. hanc coniunctionem videlicet potestatis et sapientiae saluti censuit civitatibus esse posse. quod 5 fortasse aliquando universae rei publicae nostrae, nunc quidem profecto isti provinciae contigit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in virtute atque humanitate percipienda plurimum a pueritia studii fuisset et temporis. quare cura, ut hic annus, qui ad 10 laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiae prorogatus esse videatur. quoniam in te retinendo fuit Asia felicior quam nos in deducendo, perfice, ut laetitia provinciae desiderium nostrum leniatur. etenim si in promerendo, ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud 15 scio an nemini, fuisti omnium diligentissimus, multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam 31 debes. equidem de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. semper eos putavi, si vulgares essent, viles, si temporis causa constituerentur, leves; si 20 vero, id quod ita factum est, meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam esse ponendam. quare, quoniam in istis urbibus cum summo imperio et potestate versaris, in quibus tuas virtutes consecratas et in deorum numero collocatas vides, 25 in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. id autem erit eiusmodi, ut consulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, provideas saluti, ut te parentem Asiae et dici 30 et haberi velis.

11 Atque huic tuae voluntati ac diligentiae difficultatem 32 magnam afferunt publicani. quibus si adversamur, ordinem de nobis optime meritum et per nos cum re publica coniunctum et a nobis et a re publica diiunge- 35

2 ac EGPV et Mms vulg. aut bdN 7 ea sEP eam
32 atqui Bai. 33 adversabimur ci. Or., cf. Lebr. p. 189

mus; sin autem omnibus in rebus obsequemur, funditus eos perire patiemur, quorum non modo salutis sed etiam commodis consule(re debe)mus. haec est una, si vere cogitare volumus, in toto imperio tuo difficultas.

5 nam esse abstinentem, continere omnes cupiditates, suos coërcere, iuris aequabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis admit-

tendisque praebere praeclarum magis est quam difficile; non est enim positum in labore aliquo sed in quadam

10 inductione animi et voluntate. illa causa publicanorum 33
quantam acerbitatem afferat sociis, intelleximus ex civibus, qui nuper in portoriis Italiae tollendis non tam de portorio quam de nonnullis iniuriis portitorum que-

rebantur. quare non ignoro, quid sociis accidat in ulti-

15 mis terris, cum audierim in Italia querelas civium. hic te ita versari, ut et publicanis satisfacias, praesertim publicis male redemptis, et socios perire non sinas, divinae cuiusdam virtutis esse videtur, id est tuae. ac primum Graecis id, quod acerbissimum est, quod sunt

20 vectigales, non ita acerbum videri debet, propterea quod sine imperio populi Romani suis institutis per se ipsi ita fuerunt. nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi vectigal sine publicano non potuerint, quod iis aequaliter Sulla descripserat. non esse

25 autem leniores in exigendis vectigalibus Graecos quam nostros publicanos hinc intellegi potest, quod Caenii nuper omnesque ex insulis, quae erant a Sulla Rhodiis attributae, confugerunt ad senatum, nobis ut potius vectigal quam Rhodiis penderent. quare nomen publicani

30 neque ii debent horrere, qui semper vectigales fuerunt, neque ii aspernari, qui per se pendere vectigal non potuerunt, neque ii recusare, qui postulaverunt. simul et 34
illud Asia cogitet, nullam ab se neque belli externi neque domesticarum discordiarum calamitatem afuturam

3 consulere debemus sPA²c Rom. consulemus 6 te] se *Facc., vulg., v. Sj. p. 122* 24 descripserat *Bue. Rh. mus. 13 (1858)*
p. 601 descripserat 27 omnesque *Ern. omnes A²c omnes qui*

fuisse, si hoc imperio non teneretur. id autem imperium cum retineri sine vectigalibus nullo modo possit, aequo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat atque otium. quodsi genus ipsum et nomen publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt iis consilio et prudentia tua reliqua videri mitiora; possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam sed potius commoditatem conficiendi negotii et liberationem molestiae; potes etiam tu id facere, quod et fecisti egregie et facis, ut commemores, quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus, ut remoto imperio ac vi potestatis et fascium publicanos cum Graecis gratia atque auctoritate coniungas; sed et ab iis, de quibus optime tu meritus es et qui tibi omnia debent, hoc petas, ut facilitate sua nos eam necessitudinem, quae est nobis cum publicanis, obtinere et conservare patiantur.

36 Sed quid ego te haec hortor, quae tu non modo facere potes tua sponte sine cuiusquam praeceptis sed etiam magna iam ex parte perfecisti? non enim desistunt nobis agere cottidie gratias honestissimae et maximae societates; quod quidem mihi idcirco iucundius est, quod idem faciunt Graeci. difficile est autem ea, quae commodis, utilitate et prope natura diversa sunt, voluntate coniungere. at ea quidem, quae supra scripta sunt, non ut te instituerem, scripsi — neque enim prudentia tua cuiusquam praecepta desiderat —, sed me in scribendo commemoratio tuae virtutis delectavit. quamquam in his litteris longior fui, quam aut vellem aut quam me putavi fore.

13
37 Unum est, quod tibi ego praecipere non desinam, neque te patiar, quantum erit in me, cum exceptione laudari. omnes enim, qui istinc veniunt, ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracundiam. quod vi-

tium cum in hac privata cottidianaque vita levis esse animi atque infirmi videtur, tum vero nihil est tam deforme quam ad summum imperium etiam acerbitatem naturae adiungere. quare illud non suscipiam, ut, quae
 5 de iracundia dici solent a doctissimis hominibus, ea nunc tibi exponam, cum et nimis longus esse nolim et ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere; illud, quod est epistulae proprium, ut is, ad quem scribitur, de iis rebus, quas ignorat, certior fiat, praetermittendum esse
 10 non puto. sic ad nos omnes fere deferunt: nihil, cum absit iracundia, dicere solent te fieri posse iucundius, sed cum te alicuius improbitas perversitasque commoverit, sic te animo incitari, ut ab omnibus tua desideretur humanitas. quare, quoniam in eam rationem vitae
 15 nos non tam cupiditas quaedam gloriae quam res ipsa ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit, caveamus, quantum efficere et consequi possumus, ut ne quod in nobis insigne vitium fuisse dicatur. neque ego nunc hoc contendo, quod fortasse cum in omni natura tum iam in nostra aetate
 20 difficile est, mutare animum et, si quid est penitus insitum moribus, id subito evellere, sed te illud admoneo, ut, si hoc plene vitare non potes, quod ante occupatur animus ab iracundia, quam providere ratio potuit, ne
 25 occuparetur, ut te ante compares cottidieque meditere resistendum esse iracundiae, cumque ea maxime animum moveat, tum tibi esse diligentissime linguam continendam; quae quidem mihi virtus non interdum minor videtur quam omnino non irasci. nam illud est non
 30 solum gravitatis sed nonnumquam etiam lentitudinis; moderari vero et animo et orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere et tenere in sua potestate motum animi et dolorem, etsi non est perfectae sapientiae, tamen est

2 videtur M¹Σ (*praet.* N) videatur *rell.* 11 dicere solent
 om. sA²c *recc. edd.*; v. *Sj.* 2 p. 213 21 *sqq.* cf. *Ambros. de*
off. 1, 21, 90 28 interdum non *Klotz, recc. edd.*; v. *Sj.* 2 p. 214
 30 lenitudinis bC; v. *Atzert, Progr. Osnabr. 1914 p. 14*

39 non mediocris ingenii. atque in hoc genere multo te
 esse iam commodiorem mitioremque nuntiant. nullae
 tuae vehementiores animi concitationes, nulla maledicta
 ad nos, nullae contumeliae perferuntur; quae cum ab-
 horrent a litteris, ab humanitate tum vero contraria sunt 5
 imperio ac dignitati. nam si implacabiles iracundiae sunt,
 summa est acerbitas, sin autem exorabiles, summa levi-
 14 tas, quae tamen, ut in malis, acerbitati anteponenda est.
 40 Sed quoniam primus annus habuit de hac repre-
 hensione plurimum sermonis, credo propterea quod 10
 tibi hominum iniuriae, quod avaritiae, quod insolentia
 praeter opinionem accidebat et intolerabilis videbatur,
 secundus autem multo lenior, quod et consuetudo et
 ratio et, ut ego arbitror, meae quoque litterae te pa-
 15 tientioreni lenioremque fecerunt, tertius annus ita de-
 bet esse emendatus, ut ne minimam quidem rem quis-
 41 quam possit ullam reprehendere. ac iam hoc loco non
 hortatione neque praeceptis sed precibus tecum frater-
 nis ago, totum ut animum, curam cogitationemque
 tuam ponas in omnium laude undique colligenda. 20
 quodsi in mediocri statu sermonis ac praedicationis
 nostrae res essent, nihil abs te eximium, nihil praeter
 aliorum consuetudinem postularetur. nunc vero propter
 earum rerum, in quibus versati sumus, splendorem et
 magnitudinem, nisi summam laudem ex ista provincia 25
 assequimur, vix videmur summam vituperationem posse
 vitare. ea nostra ratio est, ut omnes boni cum faveant
 tum etiam omnem a nobis diligentiam virtutemque et
 postulent et exspectent, omnes autem improbi, quod
 cum iis bellum sempiternum suscepimus, vel minima 30
 42 re ad reprehendum contenti esse videantur. quare
 quoniam eiusmodi theatrum totius Asiae virtutibus

6 nam si . . . anteponenda est *Amm. Marc. 28, 1, 40* sunt HN
Amm. sint rell. 11 iniuria EP avaritia sE cf. *de fin. 4, 27, 75*
 insolentiae M¹HNP 13 levioiem *Madv. p. 193, cf. Tim. 6, 17*
Plasb., Sj. p. 124 32 totius Asiae virtutibus tuis est datum
 celeb. refer. C est totius Asiae celebritate refertissimum § totius
 celebritate refertissimum Ω

tuis est datum, celebritate refertissimum, magnitudine
 amplissimum, iudicio eruditissimum, natura autem ita
 resonans, ut usque Romam significationes vocesque
 referantur, contende, quaeso, atque elabora, non modo
 5 ut his rebus dignus fuisse sed etiam ut illa omnia tuis
 artibus superasse videare. et quoniam mihi casus ur- 15
 banam in magistratibus administrationem rei publicae, 43
 tibi provincialem dedit, [et] si mea pars nemini cedit,
 fac ut tua ceteros vincat. simul et illud cogita, nos non
 10 de reliqua et sperata gloria iam laborare sed de parta
 dimicare; quae quidem non tam expetenda nobis fuit
 quam tuenda est. ac si mihi quicquam esset abs te
 separatum, nihil amplius desiderarem hoc statu, qui
 mihi iam partus est. nunc vero sic res sese habet, ut,
 15 nisi omnia tua facta atque dicta nostris rebus istinc
 respondeant, ego me tantis meis laboribus tantisque
 periculis, quorum tu omnium particeps fuisti, nihil con-
 secutum <putem>. quodsi, ut amplissimum nomen con-
 sequeremur, unus praeter ceteros adiuvisisti, certe idem,
 20 ut id retineamus, praeter ceteros elaborabis. non est
 tibi his solis utendum existimationibus ac iudiciis, qui
 nunc sunt, hominum sed iis etiam, qui futuri sunt;
 quamquam illorum erit verius iudicium obtrectatione
 et malevolentia liberatum. denique etiam illud debes 44
 25 cogitare, non te tibi soli gloriam quaerere. quod si
 esset, tamen non neglegeres, praesertim cum amplis-
 simis monumentis consecrare voluisses memoriam no-
 minis tui. sed ea tibi est communicanda mecum, pro-
 denda liberis nostris; in qua cavendum est, ne, si
 30 neglegentior fueris, tibi parum consuluisse sed etiam
 tuis invidisse videaris.

Atque haec non eo dicuntur, ut te oratio mea dor- 16
 mientem excitasse sed potius ut currentem incitasse 45

8 *del. Mal.* 18 *putem bsOPV sperem H om. rell.*
 24 *etiam illud M¹GHN illud etiam rell.* 28 *est tibi Δ (sed esse tibi m²s)*
 30 *non solum ante tibi add. sIA²c, cf. ad Att. 3, 15, 5*

videatur. facies enim perpetuo, quae fecisti, ut omnes
 aequitatem tuam, temperantiam, severitatem integrita-
 temque laudarent. sed me quaedam tenet propter sin-
 gularem amorem infinita in te aviditas gloriae. quam-
 quam illud existimo, cum iam tibi Asia sicuti uni- 5
 cuique sua domus nota esse debeat, cum ad tuam
 summam prudentiam tantus usus accesserit, nihil esse,
 quod ad laudem attineat, quod non tu optime perspi-
 cias et tibi non sine cuiusquam hortatione in mentem
 veniat cottidie. sed ego qui, cum tua lego, te audire, 10
 et qui, cum ad te scribo, tecum loqui videor, idcirco
 et tua longissima quaque epistula maxime delector et
 ipse in scribendo sum saepe longior.

46 Illud te ad extremum et oro et hortor, ut, tamquam
 poëtae boni et actores industrii solent, sic tu in ex- 15
 tremo parte et conclusione muneris ac negotii tui dili-
 gentissimus sis, ut hic tertius annus imperii tui tam-
 quam tertius <actus> perfectissimus atque ornatissimus
 fuisse videatur. id facillime facies, si me, cui semper
 uni magis quam universis placere voluisti, tecum sem- 20
 per esse putabis et omnibus iis rebus, quas dices et
 facies, interesse. reliquum est, ut te orem, ut valetudini
 tuae, si me et tuos omnes valere vis, diligentissime
 servias.

II

25

Scr. Romae inter VIII Kal. Nov. et IV Id. Dec. a. 695 (59)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

1 Staius ad me venit a. d. VIII Kal. Nov. eius
 1 adventus, quod ita scripsisti, direptum iri te a tuis,
 dum is abesset, molestus mihi fuit; quod autem ex- 30

2 fort. veritatem; cf. p. 21, 31 3 laudent A²c 8 attineat]
 pertineat GH pertineat seu actineat N 10 qui... et qui bsH
 qui... et quia *rell.* quia... et quia *Wes.* 2 p. 60; cf. *ep.* 1, 1, 1
 18 *add.* IA²c 24 Vale *add.* M²dms 28 a. d. VIII... laetor
 om. E 29 iri te *vulg.* erit Ω (*sed* iri M¹, *ut vid.*) esse ε

spectationem tui concursumque eum, qui erat futurus, si una tecum decederet neque antea visus esset, sustulit, id mihi non incommode visum est accidisse. exhaustus est enim sermo hominum et multae emissae
 5 iam eiusmodi voces: ἀλλ' αἰεὶ τινα φῶτα μέγαν, quae te absente confecta esse laetor. quod autem idcirco a
 te missus est, mihi ut se purgaret, id necesse minime fuit. primum enim numquam ille mihi fuit suspectus, neque ego, quae ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio, sed cum ratio salusque omnium nostrum, qui ad
 10 rem publicam accedimus, non veritate solum sed etiam fama niteretur, sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia perscripsi. qui quidem quam frequentes essent et quam graves, adventu suo Statius ipse cognovit. etenim intervenit nonnullorum querelis, quae apud
 15 me de illo ipso habebantur, et sentire potuit sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. quod autem me maxime movere solebat, cum audiebam illum plus apud te posse, quam gravitas istius aetatis,
 20 imperii, prudentiae postularer — quam multos enim mecum egisse putas, ut se Statius commendarem, quam multa autem ipsum ἀσφαλῶς mecum in sermone ita posuisse: 'id mihi non placuit; monui, suasi, deterrui?' quibus in rebus etiamsi fidelitas summa est, quod
 25 prorsus credo, quoniam tu ita iudicas, tamen species ipsa tam gratiosi liberti aut servi dignitatem habere nullam potest. atque hoc sic habeto — nihil tamen nec temere dicere nec astute reticere debeo —, materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere
 30 velint, Statium dedisse; antea tantum intellegi potuisse iratos tuae veritati esse nonnullos, hoc manumisso iratis, quod loquerentur, non defuisse.

1 tui] v. *Lehm.* p. 36 5 cf. *Hom. Od.* 9, 513 19 istius
Vict. illius 20 prudentia A²c, *ci. Or.* 23 posuisse *Wes. 1*
p. 77 potuisse 27 tamen] iam P enim M⁴ *vulg.*, v. *Sj.* p. 125
 30 vellent *Ern.*; cf. sint p. 24, 14; *Lebr.* p. 262 31 virtuti M⁴
 severitati A¹c *Rom.*, *vulg.*, v. *Sj.* l. 1.

2 Nunc respondebo ad eas epistulas, quas mihi red-
 4 didit L. Caesius, cui, quoniam ita te velle intellego,
 nullo loco deero. quarum altera est de Blaundenō Zeu-
 xide, quem scribis certissimum matricidam tibi a me
 intime commendari. qua de re et de hoc genere toto, 5
 ne forte me in Graecos tam ambitiosum factum esse
 mirere, pauca cognosce. ego cum Graecorum querelas
 nimium valere sentirem propter hominum ingenia ad
 fallendum parata, quoscumque de te queri audivi, qua-
 cumque potui ratione, placavi. primum Dionysopoli- 10
 tas, qui erant inimicissimi [mei], lenivi; quorum princi-
 pem Hermippum non solum sermone meo sed etiam
 familiaritate devinxi. ego Apamensem Hephaestium,
 ego levissimum hominem, Megaristum Antandrium, ego
 Niciam Smyrnaeum, ego nugas maximas omni mea 15
 comitate sum complexus, Nymphonem etiam Colopho-
 nium. quae feci omnia, non quo me aut hi homines
 aut tota natio delectaret; pertaesum est levitatis, assen-
 tationis, animorum non officiis sed temporibus servien-
 5 tium. sed ut ad Zeuxim revertar, cum is de M. Cascelli 20
 sermone secum habito, quae tu scribis, ea ipsa loque-
 retur, obstiti eius sermoni et hominem in familiaritatem
 recepi. tua autem quae fuerit cupiditas tanta, nescio,
 quod scribis cupisse te, quoniam Smyrnae duos Mysos
 insuisses in culleum, simile in superiore parte provin- 25
 ciae edere exemplum severitatis tuae et idcirco Zeuxim
 elicere omni ratione voluisse, quem adductum in iu-
 dicio fortasse an dimitti non oportuerit, conquiri vero
 et elici blanditiis, ut tu scribis, ad iudicium necesse non
 fuit, eum praesertim hominem, quem ego et ex suis 30

1 Nunc... devinxi *om.* E 3 Blaundenō *Tyrr. Hermath. 4*
 (1883) p. 13 blaundenō (*vel sim.*) Σ blainde Δ planindenō C

11 *secl. Man.* 13 Hephaestium *ci. Or.* ephesium 16 com-
 plexus sum Δ *vulg.* nymphontem (niph-) Δ *5 vulg.* 20 cum
 is... voluisse *om.* E 27 elicere M¹ *vulg.* eligere quem]
 ultra quem M¹ms ultro. quem *Rom.* 28 an *om.* M¹m²sEPA²c
Rom. vulg.; cf. *Varr. L. L. 8, 2, 7* fortasse an in quibusdam sint
 lapsi, *alia, v. Sj. p. 128* oportuerat M⁴

civibus et ex multis aliis cottidie magis cognosco nobiliorem esse prope quam civitatem suam. at enim Graecis solis indulgeo. quid? L. Caecilium nonne omnino ratione placavi? quem hominem! qua ira, quo spiritu! quem denique praeter Tuscenium, cuius causa sanari non potest, non mitigavi? ecce supra caput homo levis ac sordidus sed tamen equestri censu, Catienus. etiam is lenietur. cuius tu in patrem quod fuisti asperior, non reprehendo; certo scio te enim fecisse cum causa. sed quid opus fuit eiusmodi litteris, quas ad ipsum misisti, illum crucem sibi ipsum constituere, ex qua tu eum ante detraxisses; te curaturum, fumo ut combureretur plaudente tota provincia? quid vero ad C. Fabium nescio quem — nam eam quoque epistulam T. Catienus circumgestat —, renuntiari tibi Licinium plagiarium cum suo pullo milvino tributa exigere? deinde rogas Fabium, ut et patrem et filium vivos comburat, si possit; si minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. hae litterae abs te per iocum missae ad C. Fabium, si modo sunt tuae, cum leguntur, invidiosam atrocitatem verborum habent. ac si omnium mearum praecepta litterarum repetes, intelleges esse nihil a me nisi orationis acerbiter et iracundiam et, si forte, raro litterarum missarum indiligentiam reprehensam. quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea quam tua sive natura paulo acrior sive quaedam dulcedo iracundiae sive dicendi sal facetiaeque valuissent, nihil sane esset, quod nos paeniteret. et mediocri me dolore putas affici, cum audiam, qua sit existimatione Vergilius, qua tuus vicinus, C. Octavius? Nam si te interioribus vicinis tuis, Ciliciensi et Syriaco, anteponis, valde magnum facis! atque is dolor est, quod, cum ii, quos nominavi, te innocentia non vincant, vincunt

7 incessu 9 enim scio te PIA²c *vulg.*; cf. Ac. 1, 7, 26 hoc quoque utimur enim 12 in forno *Wes.* 2 p. 61 14 quem nam s quemnam M²Σ quamnam Δ 21 mearum P mecum 30 C. Vergilius *ci. Or.* 32 magni facis M¹ (*corr. ex magnificentis*) ms, v. *Sj.* p. 45sq.

tamen artificio benevolentiae colligendae, qui neque
Cyrum Xenophontis neque Agesilaum noverint; quo-
rum regum summo imperio nemo umquam verbum
ullum asperius audivit.

3 Sed haec a principio tibi praecipiens quantum pro- 5
8 fecerim, non ignoro; nunc tamen decedens, id quod
mihi iam facere videris, relinque, quaeso, quam iucun-
dissimam memoriam tui. successorem habes perblan-
dum; cetera valde illius adventu tua requirentur. in
litteris mittendis — saepe ad te scripsi — nimium te in- 10
exorabilem praebuisti. tolle omnes, si potes, iniquas,
tolle inusitatas, tolle contrarias. Staius mihi narravit
scriptas ad te solere afferri, a se legi, et, si iniquae
sint, fieri te certiolem; antequam vero ipse ad te venis-
set, nullum delectum litterarum fuisse; ex eo esse vo- 15
lumina selectarum epistularum, quae reprehendi so-
9 lerent. hoc de genere nihil te nunc quidem moneo
— sero est enim —, ac scire potes multa me varie dili-
genterque monuisse. illud tamen, quod Theopompo
mandavi, cum essem admonitus ab ipso, vide per ho- 20
mines amantes tui, quod est facile, ut haec genera
tollantur epistularum: primum iniquarum, deinde con-
trariarum, tum absurde et inusitate scriptarum, postre-
mo in aliquem contumeliosarum. atque ego haec tam
esse, quam audio, non puto, et, si sunt occupationibus 25
tuis minus animadversa, nunc perspice et purga. legi
epistulam, quam ipse scripsisse Sulla nomenclator dic-
tus est, non probandam, legi nonnullas iracundas.

10 Sed tempore ipso de epistulis. nam cum hanc pagi-
nam tenerem, L. Flavius, praetor designatus, ad me venit, 30
homo mihi valde familiaris. is mihi te ad procuratores
suos litteras misisse, quae mihi visae sunt iniquissimae,

3 in summo c 10 ut saepe A²c vulg. 11 exorabilem
Man., vulg.; cf. p. 42, 31 in amicitia P. Lentuli vituperatur
13 a se M⁴sEPV Rom. ab se A²c ad se rell. 14 sint] v. ad
p. 21, 30 30 texerem Boot p. 30; cf. ad Att. 2, 2, 2 31 ait
ante te add. sV inquit bP

ne quid de bonis, quae L. Octavi Nasonis fuissent, cui L. Flavius heres est, deminuerent, antequam C. Fundanio pecuniam solvissent; itemque misisse ad Apollonidenses, ne de bonis, quae Octavi fuissent, deminui paterentur, priusquam Fundanio debitum solutum esset. haec mihi veri similia non videntur; sunt enim a prudentia tua remotissima. ne deminuat heres? quid, si infitiatur? quid, si omnino non debet? quid? praetor solet iudicare deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moveor? nemo magis; sed via iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiae. atque ita mihi dicebat Flavius scriptum in ea epistula, quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum aut quasi inimicis incommoda laturum. quid multa? ferebat graviter et vehementer mecum querebatur orabatque, ut ad te quam diligentissime scriberem. quod facio et te prorsus vehementer etiam atque etiam rogo, ut et procuratoribus Flavi remittas de deminuendo et Apollonidensibus ne quid praescribas, quod contra Flavium sit, amplius. et Flavi causa et scilicet Pompei facies omnia. nolo me dius fidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me videri, sed [et] te oro, ut tu ipse auctoritatem et monumentum aliquod decreti aut litterarum tuarum relin- quas, quod sit ad Flavi rem et ad causam accommodatum. fert enim graviter homo et mei observantissimus et sui iuris dignitatisque retinens se apud te neque amicitia nec iure valuisse; et, ut opinor, Flavi aliquando rem et Pompeius et Caesar tibi commendarunt, et ipse ad te scripserat Flavius, et ego certe. quare, si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, haec ea sit. si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flavius et tibi et

1 de . . . recuperarit p. 27, 7 om. E L. om. Δ 8 debetur
 M¹msOV⁵ cf. Quint. 1. O. 7, 1, 19 14 incommodaturum O¹PVC
 15 et Ern. id; cf. p. 60, 16 20 perscribas bd 23 del. Faërn.
 30 Flavius om. bd 31 petente faciendam GV, recc. edd.; cf.
 Naeg. p. 686

mihi quam maximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut
maiore studio rogare non possim.

4
12 Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule
valde molestum fuit. litteras ad te parum fraterne scrip-
seram; quas oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, 5
de pactione statim quod audieram, iracundius scripse-
ram et revocare cupiebam. huic tu epistulae non fra-
13 terne scriptae fraterne debes ignoscere. de Censorino,
Antonio, Cassiis, Scaevola te ab iis diligi, ut scribis,
vehementer gaudeo. cetera fuerunt in eadem epistula 10
graviora, quam vellem, ὀφθαλ τὰν νεῦν et ἄπαξ θανεῖν.
maiora ista erunt; meae obiurgationes fuerunt amoris
plenissimae † quae sunt nonnulla sed tamen mediocria
et parva potius. ego te numquam ulla in re dignum
minima reprehensione putassem, cum te sanctissime 15
gereres, nisi inimicos multos haberemus. quae ad te
aliqua monitione aut obiurgatione scripsi, scripsi prop-
ter diligentiam cautionis meae, in qua et maneo et
manebo et, idem ut facias, non desistam rogare.

14 Attalus Hypaepenus mecum egit, ut se ne impedires, 20
quo minus, quod ad Q. Publici statuam decretum est,
erogaretur. quod ego te et rogo et admoneo, ne talis
viri tamque nostri necessarii honorem minui per te aut
impediri velis. praeterea Aesopi tragoedi, nostri fami-
liaris, Licinus servus tibi notus aufugit. is Athenis apud 25
Patronem Epicureum pro libero fuit; inde in Asiam ve-
nit. postea Plato quidam Sardianus, Epicureus, qui
Athenis solet esse multum et qui tum Athenis fuerat, cum
Licinus eo venisset, [et] cum eum fugitivum esse post-
ea ex Aesopi litteris cognosset, hominem comprehen- 30
dit et in custodiam Ephesi tradidit, sed in publicam an

6 quod] cf. *Ter. Heaut.* 54; *Baehr. Glotta* 5 (1913) p. 87 sq.
11 cf. *Ael. Arist. Rhod.* 13 *Aesch. Prom.* 750 13 quae
sunt] quaerunt *Tyrr.* 17 aliqua cum *ci. Or.* admonitione 5
20 Hypaepenus *Or. hyphemenus* 21 Publicii *Schuetz* publi-
ceni 24 tragoedi nostri A^oc nostri tragoedi; tr. *secl. Or.*
25 et 29 Licinus *Boot p. 31* Licinius 31 an sP vel; cf. *Sj. p. 159*

in pistrinum, non satis ex litteris eius intellegere potuimus. tu, quoquo modo est, quoniam Ephesi est, hominem investiges velim summaque diligentia * vel tecum deducas. noli spectare, quanti homo sit; parvi enim
 5 pretii est, qui iam nihil sit. sed tanto dolore Aesopus est affectus propter servi scelus et audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quam si illum per te recuperarit.

Nunc ea cognosce, quae maxime exoptas. rem publicam funditus amisimus, adeo ut Cato, adulescens
 10 nullius consilii sed tamen civis Romanus et Cato, vix vivus effugeret, quod, cum Gabinium de ambitu vellet postulare neque praetores diebus aliquot adiri possent vel potestatem sui facerent, in contionem ascendit et
 15 Pompeium privatum dictatorem appellavit. propius nihil est factum, quam ut occideretur. ex hoc, qui sit status totius rei publicae, videre potes. nostrae tamen causae
 16 non videntur homines defuturi; mirandum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur. equidem cum spe
 20 sum maxima tum maiore etiam animo, <ut> sperem superiores fore nos, confidam animo, ut in hac re publica ne casum quidem ullum pertimescam. sed tamen se res sic habet: si diem nobis dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria discedamus; sin autem vi agere
 25 conabitur, spero fore studiis non solum amicorum sed etiam alienorum ut vi resistamus. omnes et se et suos amicos, clientes, libertos, servos, pecunias denique suas pollicentur. nostra antiqua manus bonorum ardet studio nostri atque amore. si qui antea aut alieniores fuerant

3 vel Romam mittas *suppl.* *Wes.* 2 p. 62 5 tam *Or.* nihilli
Lamb.; cf. *Hor. Sat.* 2, 7, 102 12 effugerit *Lamb., recc. edd.*;
 cf. *Lebr. p.* 258 14 ascendit ΔEN§ esc- M³GH *vulg.* desc-
 OPV cf. p. 115, 12; de *fin.* 2, 22, 74 15 privatum sN privatus
 17 nostrae . . . singulares om. E 20 animo ut sperem *Boot*
 p. 31 anima sperent ΩI animo. Spero A²c Rom. 21 confi-
 dam *Boot* (sed tantum pro animo) confidant (-do); cf. *Klotz,*
B. ph. W. 33 (1913) p. 1388 22 pertimescam *Rom.* pertimesca(n)t

aut languidiores, nunc horum regum odio se cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur et Caesar; quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione deminuam. tribuni pl. designati sunt nobis amici; consules se optime ostendunt; praetores habemus amicissimos 5 et acerrimos cives, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum; bonos etiam alios, sed hos singulares. quare magnum animum fac habeas et spem bonam. de singulis tamen rebus, quae cottidie gerantur, faciam te crebro certiozem. 10

III

Scr. Thessalonicae Id. Iun. a. 696 (58)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

1 Mi frater, mi frater, mi frater, tunc id veritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine litteris 15 miserim aut etiam ne te videre noluerim? ego tibi irascerer? tibi ego possem irasci? scilicet, tu enim me afflixisti, tui me inimici, tua me invidia ac non ego te misere perdidisti. meus ille laudatus consulatus mihi te, liberos, patriam, fortunas, tibi velim ne quid eripuerit 20 praeter unum me. sed certe a te mihi omnia semper honesta et iucunda ceciderunt, a me tibi luctus meae calamitatis, metus tuae, desiderium, maeror, solitudo. ego te videre noluerim? immo vero me a te videri nolui. non enim vidisses fratrem tuum, non eum, quem 25 reliqueras, non eum, quem noras, non eum, quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras; ne vestigium quidem eius nec simulacrum sed quandam effigiem spirantis mortui. atque utinam me mortuum prius vidisses aut audisses! utinam te non solum vitae sed 30
2 etiam dignitatis meae superstitem reliquisses! sed testor omnes deos me hac una voce a morte esse revo-

1 aut bmsP et *rell.* 6 acerrimos M⁴(?) acerbissimos
7 sed hos *om.* Δ fac animum Δ₅ *vulg.* 22 acciderunt *Madv.*
p. 193, sed cf. ad Att. 3, 1

catum, quod omnes in mea vita partem aliquam tuae
 vitae repositam esse dicebant; qua re peccavi scelera-
 teque feci. nam si occidissem, mors ipsa meam pieta-
 tem amoremque in te facile defenderet; nunc commisi,
 5 ut vivo me careres, vivo me aliis indigeres, mea vox
 in domesticis periculis potissimum occideret, quae saepe
 alienissimis praesidio fuisset. nam quod ad te pueri 3
 sine litteris venerunt, quoniam vides non fuisse iracun-
 diae causam, certe pigritia fuit et quaedam infinita vis
 10 lacrimarum et dolor. haec ipsa me quo fletu putas scrip-
 sisse? eodem, quo te legere certe scio. an ego possum
 aut non cogitare aliquando de te aut umquam sine la-
 crimis cogitare? cum enim te desidero, fratrem solum
 desidero? ego vero suavitate[prope] fratrem prope aqua-
 15 lem, obsequio filium, consilio parentem. quid mihi sine
 te umquam aut tibi sine me iucundum fuit? quid, quod
 eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua mo-
 destia, quo ingenio! effigiem oris, sermonis, animi mei.
 quid filium venustissimum mihique dulcissimum? quem
 20 ego ferus ac ferreus e complexu dimisi meo, sapientio-
 rem puerum, quam vellem; sentiebat enim miser iam,
 quid ageretur. quid vero tuum filium, [quid] imaginem
 tuam, quem meus Cicero et amabat ut fratrem et iam
 ut maiorem fratrem verebatur? quid, quod mulierem
 25 miserrimam, fidelissimam coniugem, me prosequi non
 sum passus, ut esset, quae reliquias communis calami-
 tatis, communes liberos tueretur? sed tamen, quoquo 4
 modo potui, scripsi et dedi litteras ad te Philogono,
 liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse; in
 30 quibus idem te hortor et rogo, quod pueri tibi verbis
 meis nuntiarunt, ut Romam protinus pergas et prope-

2 qua in re C, cf. p. 31, 7 5 ut me vivo Δ vulg. 8 iracun-
 diam Lamb., rec. edd.; cf. or. in M. Ant. 1, 11, 28, Sj. p. 129
 9 causa Δ 10 dolorum M²bdmsEP 11 certo GHN
 14 secl. Ern.; cf. p. 53, 26; 56, 11 19 mihique iucundissimum
 c 22 secl. Schuetz, cf. ad Att. 4, 17, 1 neque Athenas neque
 in Asiam [neque] cuiquam; supra v. 14 23 tuam Schuetz
 meam quem P Man. quam

res. primum enim te praesidio esse volui, si qui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata. deinde congressus nostri lamentationem pertimui; digressum vero non tulissem atque etiam id ipsum, quod tu scribis, metuebam, ne a me distrahi non posses. his de causis hoc maximum malum, quod te non vidi, quo nihil amantissimis et coniunctissimis fratribus acerbius, miserius videtur accidere potuisse, minus acerbum, minus miserum fuit, quam fuisset cum congressio tum vero digressio nostra. nunc, si potes, id quod ego, qui tibi semper fortis videbar, non possum, erige te et confirma, si qua subeunda dimicatio erit. spero, si quid mea spes habet auctoritatis, tibi et integritatem tuam et amorem in te civitatis et aliquid etiam misericordiam nostri praesidii laturam; sin eris ab isto periculo vacuus, ages scilicet, si quid agere posse de nobis putabis. de quo scribunt ad me quidem multi multa et se sperare demonstrant; sed ego, quid sperem, non dispicio, cum inimici plurimum valeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu fortasse reprehensionem sui sceleris pertimescant. sed ista qualia sint, tu velim perspicias mihi-que declares. ego tamen, quamdiu tibi opus erit, si quid periculi subeundum videbis, vivam; diutius in hac vita esse non possum. neque enim tantum virium habet ulla aut prudentia aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. scio fuisse et honestius moriendi tempus et utilius; sed non hoc solum, multa alia praetermisi, quae si queri velim praeterita, nihil agam nisi ut augeam dolorem tuum, indicem stultitiam meam. illud quidem nec faciendum est nec fieri potest, me diutius, quam aut tuum tempus aut firma spes postulabit, in tam misera tamque turpi vita commorari, ut, qui modo

1 te in praesidio *Madv. p. 194* 8 miserius *MbdGHN* ac miserius *rell.; v. p. 33, 14; Lehm. p. 25* 16 agi *M²EP vulg.*
 18 quid *EPV* quod *rell.* 19 dispicio *M²mE* despicio 21 pertimescunt *HNP Lamb.; cf. Schmalz, Synt. p. 481*

fratre fuerim, liberis, coniuge, copiis, genere ipso pecuniae beatissimus, dignitate, auctoritate, existimatione, gratia non inferior, quam qui umquam fuerunt amplissimi, is nunc in hac tam afflicta perditaque fortuna
 5 neque me neque meos lugere diutius possim.

Quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi
 7 vero nunc me non tuae facultates sustineant, qua in re ipsa video miser et sentio quid sceleris admiserim, cum de visceribus tuis et filii tui satisfactorius sis, quibus
 10 debes, ego acceptam ex aerario pecuniam tuo nomine frustra dissiparim. sed tamen et M. Antonio, quantum tu scripseras, <et> Caepioni tantundem solutum est; mihi ad id, quod cogito, hoc, quod habeo, satis est. sive enim restituimur sive desperamur, nihil amplius
 15 opus est. tu, si forte quid erit molestiae, te ad Crassum 8 et ad Calidium conferas censeo. quantum Hortensio credendum sit, nescio. me summa simulatione amoris summaque assiduitate cottidiana sceleratissime insidiosissimeque tractavit adiuncto quoque Arrio; quorum
 20 ego consiliis, promissis, praeceptis destitutus in hanc calamitatem incidi. sed haec occultabis, ne quid obsint; illud caveto — et eo puto per Pomponium fovendum tibi esse ipsum Hortensium —, ne ille versus, qui in te erat collatus, cum aedilitatem petebas, de lege Aurelia, falso
 25 testimonio confirmetur. nihil enim tam timeo, quam ne, cum intellegant homines, quantum misericordiae nobis tuae preces et tua salus allatura sit, oppugnent te vehementius. Messalam tui studiosum esse arbitror; Pom- 9 peium etiam simulatorem puto. sed haec utinam <ne>
 30 experiare! quod precarer deos, nisi meas preces audire desissent. verum tamen precor, ut his infinitis nostris malis contenti sint; in quibus non modo tamen nullius inest

8 cum tu de *Wes.* 2 p. 63; cf. p. 63, 33sq. 11 M.] inde M¹P
 12 add. *Lamb.* 18 invidiosissimeque c 19 quoque] Q. *Wes.* 1
 p. 37, *recc. edd.*, sed cf. ad *Att.* 1, 17, 11; 2, 5, 2; de positu adverbii
 v. *Antibarb.* 2 p. 469 29 add. *Bai.* non A²c cf. ad *Att.* 11, 9, 3

peccati infamia, sed omnis dolor est, quod optime factis poena maxima est constituta.

10 Filiam meam et tuam Ciceronemque nostrum quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud maereo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas afferet 5 quam mihi. sed te incolumi orbi non erunt. reliqua, ita mihi salus aliqua detur potestasque in patria moriendi, ut me lacrimae non sinunt scribere! etiam Terentiam velim tueare mihi que de omnibus rebus rescribas; sis fortis, quoad rei natura patiatur. Id. Iun. Thessalo- 10 nicae.

IV

Scr. Thessalonicae mense Sext. a. 696 (58)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

1 Amabo te, mi frater, ne, si uno meo fato et tu et 15 omnes mei corruistis, improbitati et sceleri meo potius quam imprudentiae miseriaeque assignes. nullum est meum peccatum nisi quod iis credidi, a quibus nefas putarem esse me decipi aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar. intimus, proximus, familiarissi- 20 mus quisque aut sibi pertimuit aut mihi invidit. ita mihi nihil misero praeter fidem amicorum, cautum meum 2 consilium defuit. quodsi te satis innocentia tua et misericordia hominum vindicat hoc tempore a molestia, perspicias profecto, ecquaenam nobis spes salutis relin- 25 quatur. nam me Pomponius et Sestius et Piso noster adhuc Thessalonicae retinuerunt, cum longius discedere propter nescio quos motus vetarent. verum ego magis exitum illorum litteris quam spe certa exspectabam. nam quid sperem potentissimo inimico, dominatione 30 obtrectatorum, infidelibus amicis, plurimis invidis? de

9 rebus *om.* HOV *v. p. 34, 1* 10 patietur IA²c 15 ne
si M⁴A²c nisi sOV nisi si *rell.* facto ΔP 17 miseriaeque
Lamb. misericordiaeque 19 putaram VA²c *vulg.* putabam
Ern.; v. ad p. 4, 26 23 defuit *Mal. coll. ad Att. 3, 15, 5* fuit

novis autem tribunis pl. est ille quidem in me officio-
 sissimus Sestius et, spero, Curius, Milo, Fadius, Grati-
 dius, sed valde adversante Clodio, qui etiam privatus
 eadem manu poterit contiones concitare; deinde etiam
 5 intercessor parabitur. haec mihi proficiscenti non pro- 4
 ponebantur, sed saepe triduo summa cum gloria dice-
 bar esse rediturus. quid tu igitur? inquires. quid? multa
 convenerunt, quae mentem exturbarent meam: subita
 defectio Pompei, alienatio consulum, etiam praetorum,
 10 timor publicanorum, arma. lacrimae meorum me ad
 mortem ire prohibuerunt; quod certe et ad honestatem
 et ad effugiendos intolerabiles dolores fuit aptissimum.
 sed de hoc scripsi ad te in ea epistula, quam Phaëthonti
 dedi. nunc tu, quoniam in tantum luctum, laborem de-
 15 trusus es, quantum nemo umquam, si levare potest
 communem casum misericordia hominum, scilicet in-
 credible quiddam assequeris; sin plane occidimus, me
 miserum! ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante
 dedecori non eram. sed tu, ut ante ad te scripsi, per- 5
 20 spice rem et pertempta et ad me, ut tempora nostra,
 non ut amor tuus fert, vere perscribe. ego vitam, quoad
 putabo tua interesse aut ad spem servandam esse, re-
 tinebo. tu nobis amicissimum Sestium cognosces; credo
 tua causa velle Lentulum, qui erit consul. quamquam
 25 — sed non facta verbis difficiliora. tu, et quid opus sit
 et quid sit, videbis omnino. si tuam solitudinem com-
 munemque calamitatem nemo despexerit, aut per te
 aliquid confici aut nullo modo poterit; sin te quoque
 inimici vexare coeperint, ne cessaris; non enim gladiis
 30 tecum sed litibus agetur. verum haec absint velim. te

2 Curius *Pighius* Curtius Gratidius] Fabricius *Man.* (*coll. or. p. r. in sen. 8, 22, pro Sest. 35, 75*), *vulg.*; *cf. p. 6, 24 pro Flacc. 21, 49* 14 laboremque *bsOPV* et laborem *F*; *v. Sj. p. 87*
 21 vera *C*; *v. ad p. 134, 20* 25 sed non facta *M¹M³GHN*
 (*sed factam M¹GH*) sunt facta *rell.*, *vulg.*, *fort. recte*; *cf. Tyrr.-Purs. ad l.* 30 tecum *vulg.* *mecum (etiam Rom.)* agetur *c*
 agetur

oro, ut ad me de omnibus <rebus> rescribas et in me animi potius aut consilii minus putes esse quam antea, amoris vero et officii non minus.

LIBER SECUNDUS

I

5

Scr. Romae med. m. Dec. a. 697 (57)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

1 Epistulam, quam legisti, mane dederam. sed fecit humaniter Licinius, quod ad me misso senatu vesperi venit, ut, si quid esset actum, ad te, si mihi videretur, 10 perscriberem. senatus fuit frequentior, quam putabamus esse posse mense Decembri sub dies festos. consulares nos fuimus et duo consules designati, P. Servilius, M. Lucullus, Lepidus, Vulcacijs, Glabrio; praetorii sane frequentes; fuimus omnino ad cc. commorat expectatio- 15 nem Lupus. egit causam agri Campani sane accurate. auditus est magno silentio. materiam rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus praetermisit. fuerunt nonnulli aculei in Caesarem, contumeliae in Gellium, expostulationes cum absente Pompeio. causa sero perorata sen- 20 tentias se rogaturum negavit, ne quod onus simultatis nobis imponeret; ex superiorum temporum conviciis et ex praesenti silentio, quid senatus sentiret, se intellegere dixit. || coepit dimittere. tum Marcellinus: 'noli', in-

1 *add. Or. coll. p. 32, 9* 2 aut potius *Gul., rec. edd.* 5 *Haec ep. deest in E* 11 *putaramus Wes.; cf. iudicabamus p. 44, 27; 60, 29; ep. 7, 23, 4* 14 *praetor Δ; v. Sternk. I p. 386* 20 *sero om. Σ* 23 *intellegere dixit senatus omnes vident eqs. (ep. 2, 3) Σ intellegere dixit omnes vident Δ I transpositis foliis archetypi, ut hic ordo sit: i. dixit 1. omnes vident. creditores (2, 3) ... superiores ipsius Milo (3, 4). 2. coepit dimittere (1, 1) ... eius quid cupiant (2, 3). 3. ἀμφιλαφίαν autem (5, 1 = 4, 3) ... uniuscuiusque iacentem (6, 2 = 5, 2). 4. copiis sed (3, 4) ... erat Latiar erat exiturus (4, 2). 5. a. d. VIII Id. eqs. (6, 2 = 5, 2) pro eo qui esse debet: 2. 1. 4. 3. 5.; intellegere dixit. Milo coepit dimittere eqs. A²c Rom.; cf. p. 39, 20; Sternk. I. I.*

quit, 'ex taciturnitate nostra, Lupe, quid aut probemus hoc tempore aut improbemus, iudicare. ego, quod ad me attinet, itemque arbitror ceteros, idcirco taceo, quod non existimo, cum Pompeius absit, causam agri Campani agi convenire'. tum ille se senatum negavit tenere. Racilius surrexit et de iudiciis referre coepit. Marcellinum quidem primum rogavit. is cum graviter de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit, ut ipse iudices per <se> praetor urbanus sortiretur, iudicum sortitione facta comitia haberentur; qui iudicia impedisset, eum contra rem publicam esse facturum. approbata valde sententia C. Cato contra dixit et Cassius maxima acclamatione senatus, cum comitia iudiciis anteferrent. Philippus assensit Lentulo. postea Racilius de privatis me primum sententiam rogavit. multa feci verba de toto furore latrocinioque P. Clodi; tamquam reum accusavi multis et secundis admurmurationibus cuncti senatus. orationem meam collaudavit satis multis verbis non mehercule indiserte Vetus Antistius, isque iudiciorum causam suscepit antiquissimamque se habiturum dixit. ibatur in eam sententiam. tum Clodius rogatus diem dicendo eximere coepit; furebat a Racilio se contumaciter urbaneque vexatum. deinde eius operae repente a Graecostasi et gradibus clamorem satis magnum sustulerunt, opinor, in Q. Sextilium et amicos Milonis incitatae. eo metu iniecto repente magna querimonia omnium discessimus.

Habes acta unius diei; reliqua, ut arbitror, in mensem Ianuarium reicientur. de tribunis pl. longe optimum Racilium habemus. videtur etiam Antistius amicus nobis fore; nam Plancius totus noster est. fac, si me amas, ut considerate diligenterque naviges de mense Decembri.

9 per se praetor urbanus *Sternk. 1 p. 396* per praetorem urbanum; *cf. p. 53, 12* 14 Philippus adsentit (*sic*) Lentulo *Diom. 381, 26 K.* 20 Vetus *Man. Severus* 22 dicendo *M's dicendi* 23 inurbaneque *OF Rom.*

II

Scr. Romae XIV Kal. Febr. a. 698 (56)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

- 1 Non occupatione, qua eram sane impeditus, sed par-
vula lippitudine adductus sum, ut dictarem hanc epi- 5
stulam et non, ut ad te soleo, ipse scriberem. et primum
me tibi excuso in eo ipso, in quo te accuso; me enim
nemo adhuc rogavit, numquid in Sardiniam velim, te
puto saepe habere, qui, numquid Romam velis, quae-
rant. quod ad me Lentuli et Sesti nomine scripsisti, lo- 10
cutus sum cum Cincio. quomodo res se habet, non est
facillima. sed habet profecto quiddam Sardinia appo-
situm ad recordationem praeteritae memoriae. nam ut
ille Gracchus augur, 'posteaquam in istam provinciam
venit, recordatus est, quid sibi in campo Martio comi- 15
tia consulum habenti contra auspicia accidisset, sic tu
mihi videris in Sardinia de forma Numisiana et de no-
minibus Pomponianis in otio recogitasse. sed ego ad-
huc emi nihil. Culleonis auctio facta est. Tusculano
emptor nemo fuit. si condicio valde bona fuerit, fortas- 20
sis non amittam.
- 2 De aedificatione tua Cyrum urgere non cesso. spero
eum in officio fore. sed omnia sunt tardiora propter
furiosae aedilitatis exspectationem. nam comitia sine
mora futura videntur; edicta sunt <in> a. d. XI Kal. Febr. 25
te tamen sollicitum esse nolo; omne genus a nobis cau-
tionis adhibebitur.
- 3 De rege Alexandrino factum est senatus consultum
cum multitudine eum reduci periculum rei publicae

1 *Haec ep. deest in E* 4 *qua] quamquam C* 8 *vellem*
A²c vulg.; cf. Lebr. p. 255 sqq. 11 *quoquo modo Vict., vulg.;*
cf. ad Att. 13, 2, 2; Sternk. W. kl. Ph. 30 (1913) p. 7 16 *consu-*
lum habenti Vict. consulibus habentibus 18 *sed secl. Or., recc.*
edd.; Culleonis . . . est; sed . . . nihil Schuetz; cf. Madv. de Fin.
p. 451, Hofm.-Andr. ad ep. 10, 30, 2 21 *omittam ms* 25 *add.*
Wes. 1 p. 107

videri. reliqua cum esset in senatu contentio, Lentulus-
ne an Pompeius reduceret, obtinere causam Lentulus
videbatur. in ea re nos et officio erga Lentulum miri-
fice et voluntati Pompei praeclare satisfacimus, sed per
5 obtrectatores Lentuli calumnia extracta est. consecuti
sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non pot-
erat. quid futurum sit latrocinio tribunorum, non di-
vino, sed tamen suspicor per vim rogationem Caninium
perlaturum. in ea re Pompeius quid velit, non dispicio;
10 familiares eius quid cupiant, || omnes vident; creditores
vero regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum.
sine dubio res a Lentulo remota videtur esse, cum ma-
gno meo dolore; quamquam multa fecit, quare, si fas
esset, iure ei suscensere possemus.

15 Tu, si ista expedisti, velim quam primum bona et 4
certa tempestate conscendas ad meque venias; innu-
merabiles enim res sunt, in quibus te cottidie in omni
genere desiderem. tui nostrique valent. XIII Kal.
Febr.

20

III

Scr. Romae prid. Id. Febr. et XV Kal. Mart. a. 698 (56)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

Scripti ad te antea superiora; nunc cognosce post- 1
ca quae sint acta. [a] Kal. Febr. legationes in Id., Febr.
25 reiciebantur. eo die res confecta non est. a. d. III Non.
Febr. Milo affuit. ei Pompeius advocatus venit. dixit
M. Marcellus a me rogatus. honeste discessimus. pro-
dicta dies est in VII Id. Febr. interim reiectis legatio-
nibus in Idus retebatur de provinciis quaestorum et
30 de ornandis praetoribus; sed res multis querelis de re

10 v. supra ad p. 34, 23 15 ita M²bs⁵ expedisti FO¹V
expediti tibi GH expedito P expedit Δ (sed -t in ras. M)N⁵

16 conscendas sA²c commendas M¹mN contendas P Rom.
venire contendas M³rell. 24 secl. Sternk. 1 p. 401 27 M.
om. Δ (praet. s) N, vulg. 28 VII vel III Ω VIII (item p. 38, 4;
39, 2) Man. coll. ep. 1, 5 b, 1, ubi VII scribendum vid.; v. Sj. 2 p. 216

publica interponendis nulla transacta est. C. Cato legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando. vestitum filius mutavit.

2 A. d. VII Id. Febr. Milo affuit. dixit Pompeius sive voluit; nam ut surrexit, operae Clodianae clamorem sus- 5 tulerunt, idque ei perpetua oratione contigit, non modo ut acclamatione sed ut convicio et maledictis impeditur. qui ut peroravit — nam in eo sane fortis fuit; non est deterritus; dixit omnia atque interdum etiam silentio, cum auctoritate perfregerat —, sed ut perora- 10 vit, surrexit Clodius. ei tantus clamor a nostris — placuerat enim referre gratiam —, ut neque mente nec lingua neque ore consisteret. ea res acta est, cum hora sexta vix Pompeius perorasset, usque ad horam VIII, cum omnia maledicta, versus denique obscenissimi in 15 Clodium et Clodiam dicerentur. ille furens et exsanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset, qui plebem fame necaret. respondebant operae: 'Pompeius'. quis Alexandriam ire cuperet. respondebant: 'Pompeius'. quem ire vellent. respondebant: 'Crassum'. is ad- 20 erat tum Miloni animo non amico. hora fere nona quasi signo dato Clodiani nostros consputare coeperunt. exarsit dolor. urgere illi, ut loco nos moverent. factus est a nostris impetus; fuga operarum; eiectus de rostris Clodius, ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. se- 25 natus vocatus in curiam. Pompeius domum. neque ego tamen in senatum, ne aut de tantis rebus tacerem aut in Pompeio defendendo — nam is carpebatur a Bibulo, Curione, Favonio, Servilio filio — animos bonorum virorum offenderem. res in posterum dilata est. Clodi- 30 us in Quirinalia prodixit diem.

3 A. d. VI Id. Febr. senatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adesset. acta res est graviter a Pompeio. eo die nihil perfectum est. a. d. V Id. Febr. [senatus] ad Apol-

2 Lentulo *Man.*, *vulg.*; *v. Sj.* p. 132 10 perfregerat *Gul.*,
Madv. p. 194 peregerat 15 denique] etiam *M²E* 34 V
Tunst. VI (vel III, quod eodem redit) *codd. e v. 32* om. *IA²c*

linis senatus consultum factum est ea, quae facta essent a. d. VII Id. Febr., contra rem publicam esse facta. eo die Cato vehementer est in Pompeium invectus et eum oratione perpetua tamquam reum accusavit; de me multa me invito cum mea summa laude dixit, cum illius in me perfidiam increparet. auditus est magno silentio malevolorum. respondit ei vehementer Pompeius Crassumque descripsit dixitque aperte se munitiorem ad custodiendam vitam suam fore, quam Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisisset. itaque magnae mihi res iam moveri videbantur. nam Pompeius haec intellegit nobiscumque communicat, insidias vitae suae fieri, C. Catonem a Crasso sustentari, Clodio pecuniam suppeditari, utrumque et ab eo et a Curione, Bibulo ceterisque suis obtrectatoribus confirmari; vehementer esse providendum, ne opprimatur contionario illo populo a se prope alienato, nobilitate inimica, non aequo senatu, iuventute improba. itaque se comparat, homines ex agris accersit; operas autem suas Clodius confirmat; manus ad Quirinalia paratur. in ea multo sumus superiores ipsius Milonis || copiis, sed magna manus ex Piceno et Gallia expectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone et Lentulo resistamus.

A. d. IIII Id. Febr. Sestius ab indice Cn. Nerio Pupinia <de> ambitu est postulatus et eodem die a quodam M. Tullio de vi. is erat aeger. domum, ut debuimus, ad eum statim venimus eique nos totos tradidimus, idque fecimus praeter hominum opinionem, qui nos ei iure suscensere putabant, ut humanissimi gratissimique et ipsi et omnibus videremur, itaque faciemus. sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vatiam et C. Cornelium † ista ei. eodem die senatus consul-

2 VII] VI (vel III) *codd.*; cf. ad p. 38, 34 20 ipsis I Milonis *Sternk. 1 p. 392* Milo ΩI *om.* A²c *Rom.*, v. supra ad p. 34, 23; ipsius...Martias *in fine ep. om.* E 25 *add.* P⁵ *om. rell.*, Baehr. 2 p. 238 26 M.] P. Wes. 2 p. 64 32 ista ei eodem Δ sta ei Eo (stacci Eo) GHN statim eo OV statuto P instare. eodem *Madv. p. 194*

tum factum est, ut sodalitates decuriatique discederent lexque de iis ferretur, ut, qui non discessissent, ea poena, quae est de vi, tenerentur.

6 A. d. III Id. Febr. dixi pro Bestia de ambitu apud praetorem Cn. Domitium in foro medio maximo con-⁵ ventu incidique in eum locum in dicendo, cum Sestius multis in templo Castoris vulneribus acceptis subsidio Bestiae servatus esset. hic *προωζονομησάμην* quiddam *εὐχαλῶς* de iis, quae in Sestium apparabantur crimina, et eum ornavi veris laudibus magno assensu omnium.¹⁰ res homini fuit vehementer grata. quae tibi eo scribo, quod me de retinenda Sesti gratia litteris saepe monuisti.

7 Pridie Id. Febr. haec scripsi ante lucem. eo die apud Pomponium in eius nuptiis eram cenaturus. ce-¹⁵ tera sunt in rebus nostris huiusmodi, <ut> tu mihi fere diffidenti praedicabas, plena dignitatis et gratiae; quae quidem tua, mi frater, patientia, virtute, pietate, suavitate etiam tibi mihi que sunt restituta. domus tibi ad lucum Pisonis Luciniana conducta est; sed, ut spero, pau-²⁰ cis mensibus post Kal. Quint. in tuam commigrabis. tuam in Carinis mundi habitatores Lamiae conduxerunt. a te post illam Ulbiensem epistulam nullas litteras accepi. Quid agas et ut te oblectes, scire cupio maximeque te ipsum videre quam primum. cura, mi frater,²⁵ ut valeas et, quamquam est hiems, tamen Sardiniam istam esse cogites. XV Kal. Mart.

4 III A² IIII 16 *add. 5* 18 *prudencia ante patientia*
add. PIA²c vulg., post patientia OV 19 *lacum Boot p. 33*
 23 *Ulbiensem Sternk. 1 p. 397* *Vibiensem C Rom. uib(i)entem*
rell. sed Olbiensem A²c vulg.

IV

Scr. Romae medio m. Mart. a. 698 (56)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

Sestius noster absolutus est a. d. II Id. Mart. et, 1
 5 quod vehementer interfuit rei publicae, nullam videri in
 eiusmodi causa dissensionem esse, omnibus sententiis
 absolutus est. illud, quod tibi curae saepe esse intel-
 lexeram, ne cui iniquo relinqueremus vituperandi locum,
 qui nos ingratos esse diceret, nisi illius perversitatem
 10 quibusdam in rebus quam humanissime ferremus, scito
 hoc nos in eo iudicio consecutos esse, ut omnium gra-
 tissimi iudicaremur; nam defendendo moroso homine
 cumulatissime satisfacimus et, id quod ille maxime cu-
 piebat, Vatinium, a quo palam oppugnabatur, arbitratu
 15 nostro concidimus dis hominibusque plaudentibus. quin
 etiam Paulus noster, cum testis productus esset in Se-
 stium, confirmavit se nomen Vatini delaturum, si Macer
 Licinius cunctaretur, et Macer ab Sesti subselliis surre-
 xit ac se illi non defuturum affirmavit. quid quaeris?
 20 homo petulans et audax, Vatinius, valde perturbatus de-
 bilitatusque discessit. Quintus, filius tuus, puer optimus, 2
 eruditur egregie. hoc nunc magis animum adverto, quod
 Tyrannio docet apud me. domus utriusque nostrum ac-
 dificatur strenue. redemptori tuo dimidium pecuniae
 25 curavi. spero nos ante hiemem contubernales fore. de
 nostra Tullia, tui mehercule amantissima, spero cum
 Crassipede nos confecisse; <sed> dies erant duo, qui
 post Latinas habentur religiosi — ceterum confectum
 erat Latiar —, <et> erat exiturus. ||

4 V M³GH, cf. p. 127, 28 12 homini O. M. Mueller, *recc. edd.*; v. Sj. p. 132 21 filius *del. Man.*; cf. p. 104, 30 27 *add. Sternk. I p. 408, item v. 29* 28 ceterum IA²c cetero 29 v. ad p. 34, 23

V (IV 3—7).

Scr. Romae exeunte m. Mart. a. 698 (56)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

- 1 (3) * *Ἀμφιλαφίαν* autem illam, quam tu soles dicere, bono modo desidero, sic prorsus, ut advenientem excipiam 5 libenter, latentem etiam nunc non excitem. tribus locis aedifico, reliqua reconcinno. vivo paulo liberalius, quam solebam. opus erat, si te haberem, paulisper fabris locum darem. sed et haec, ut spero, brevi inter nos communicabimus. 10
- 2 (4) Res autem Romanae sese sic habent. consul est egregius Lentulus non impediante collega, sic, inquam, bonus, ut meliorem non viderim. dies comitiales exemit omnes; nam etiam Latinae instaurantur, nec tamen de-
- 3 (5) erant supplicationes. ita legibus perniciosissimis obstititur, maxime Catonis, cui tamen egregie imposuit Milo noster. nam ille vindex gladiatorum et bestiariorum emerat de Cosconio et Pomponio bestiarios nec sine iis armatis umquam in publico fuerat. hos alere non poterat; itaque vix tenebat. sensit Milo; dedit cuidam non 20 familiari negotium, qui sine suspicione emeret eam familiam a Catone. quae simul atque abducta est, Raci- lius, qui unus est hoc tempore tribunus pl., rem patefecit eosque homines sibi emptos esse dixit — sic enim placuerat — et tabulam proscripsit se familiam Catonia- 25 nam venditurum. in eam tabulam magni risus consequerantur. hunc igitur Catonem Lentulus a legibus removet et eos, qui de Caesare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. nam quod de Pompeio Caninius agit, sane quam refrixit. neque enim res probatur, et Pompeius noster in amicitia P. Lentuli vituperatur 30 et hercule non est idem. nam apud perditissimam illam

1 ep. V om. E 4 novae epistolae initium hinc fecit Sternk. I p. 405 sq. 9 dare A²c cf. Schmalz, Synt. p. 512 15 ita Wes. sic A²c id 23 unus] v. Lehm. p. 87 26 in del. Boot p. 34; cf. ep. 5, 2, 2

atque infimam faecem populi propter Milonem suboffendit, et boni multa ab eo desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidem non satisfacit, quod eum nimis aspere tractat. quamquam id senatu
5 non invito facit. quo ego me libentius a curia et ab omni parte rei publicae subtraho.

In iudiciis ii sumus, qui fuimus. domus celebratur (6) 4 ita ut cum maxime. unum accidit imprudentia Milonis incommode, de Sexto Clodio, quem neque hoc tempore
10 neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. ei tres sententiae deterrimo in consilio defuerunt. itaque hominem populus revocat, et retrahatur necesse est. non enim ferunt homines, et quia, cum apud suos diceret, paene damnatus est, vident damnatum. ea ipsa in re
15 Pompei offensio nobis obstitit. senatorum enim urna copiose absolvit, equitum adaequavit, tribuni aerarii condemnarunt. sed hoc incommodum consolantur cottidianae damnationes inimicorum, in quibus me perlubente Sevius allisus est, ceteri conciduntur. C. Cato
20 contionatus est comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exempti. Appius a Caesare nondum redierat.

Tuas mirifice litteras exspecto; atque adhuc clausum (7) 5 mare fuisse scio, sed quosdam venisse tamen Ostiam dicebant, qui te unice laudarent plurimique in provincia fieri dicerent. eosdem aiebant nuntiare te prima navigatione transmissurum. id cupio et, quamquam te ipsum scilicet maxime, tamen etiam litteras tuas ante exspecto. mi frater, vale.

8 imprudentia IA²c prudentia 9 incommodo ΔNPV Clodio *Man.* c(o)elio *vel* c(o)ecilio 11 ei Σ et Δ deterrimo *Bentiv.* deterrimae 19 Servius A²c *Rom.* 20 cum IA²c a Ω *Rom.*; ad populum *ci. Wes.* 23 atqui *Bai.* 24 Ostiam *Sternk. 1 p. 412* (h)ostia (*i. e. Ostia, quod fort. ferri potest: acc. pl.*) 26 eosdem M³ΣC eodem M¹ *liidem rell.*

VI (V)

Scr. in itinere in Anagninum a. d. V Id. April. a. 698 (56)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

- 1 Dederam ad te litteras antea, quibus erat scriptum
Tulliam nostram Crassipedi prid. <Non.> April. esse de- 5
sponsam, ceteraque de re publica privataque perscrip-
seram. postea sunt haec acta. Non. April. senatus con-
sulto Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam ad
HS CCCC. sed eodem die vehementer actum de agro
Campano clamore senatus prope contionali. acriorem 10
2 causam inopia pecuniae faciebat et annonae caritas. non
praetermittam ne illud quidem: M. Furium Flaccum, equi-
tem Romanum, hominem nequam, Capitolini et Mercu-
riales de collegio eiecerunt praesentem ad pedes unius
cuiusque iacentem. || 15

- A. d. VIII Id. April. sponsalia Crassipedi prae-
bui. huic convivio puer optimus, Quintus tuus meusque,
quod perleviter commotus fuerat, defuit. a. d. VI Id.
April. veni ad Quintum eumque vidi plane integrum,
multumque is mecum sermonem habuit et perhumanum 20
de discordiis mulierum nostrarum. quid quaeris? nihil
festivius. Pomponia autem etiam de te questa est; sed
3 haec coram agemus. a puero ut discessi, in aream tu-
am veni. res agebatur multis structoribus. Longilium
redemptorem cohortatus sum. fidem mihi faciebat se 25
velle nobis placere. domus erit egregia; magis enim
cerni iam poterat, quam quantum ex forma iudicaba-
mus; itemque nostra celeriter aedificabatur. eo die ce-
navi apud Crassipedem; cenatus in hortos ad Pompe-
ium lectica latus sum. luci eum convenire non potue- 30
ram, quod afuerat; videre autem volebam, quod eram
postridie Roma exiturus et quod ille in Sardiniam iter
habebat. hominem conveni et ab eo petivi, ut quam

4 dederam ... prae- bui v. 16 om. E 5 add. IA²c 15 iacen-
tem A²c Rom. iacentis Ω CI; v. supra ad p. 34, 23 23 a puero
... scribis p. 46, 9 om. E 25 fidem Vict. idem 30 luceium Δ N

primum te nobis redderet. statim dixit. erat autem iturus, ut aiebat, a. d. III Id. April., ut aut Labrone aut Pisis conscenderet. tu, mi frater, simul et ille venerit, primam navigationem, dummodo idonea tempestas sit, ne omiseris.

A. d. V Id. April. ante lucem hanc epistulam dictaveram conscripseramque in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem; postridie autem in Latio cogitabam, inde, cum in Arpinati quinque dies fuisset, ire in Pompeianum, rediens aspicere Cumanum, ut, quoniam in Non. Mai. Miloni dies producta est, prid. Non. Romae essem teque, mi carissime et suavissime frater, ad eam diem, ut sperabam, viderem. aedificationem Arcani ad tuum adventum sustentari placebat. fac, mi frater, ut valeas quam primumque venias.

VII (VI)

Scr. Romae paulo post Id. Mai. a. 698 (56)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

O litteras mihi tuas iucundissimas, exspectatas, ac primo quidem cum desiderio, nunc vero etiam cum timore! atque has scito litteras me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit Ulbia datas. sed cetera, ut scribis, praesenti sermoni reserventur; hoc tamen non queo differre. Id. Mai. senatus frequens divinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. adiurat Procilius hoc nemini accidisse. foris valde plauditur. mihi cum sua sponte iucundum tum iucundius, quod me absente; est enim *ἐλλικρινὲς* iudicium, sine oppugnatione, sine gratia nostra. aberam autem, quod Idibus et postridie fuerat dictum de agro Campano actum

2 Salebrone *ci. Wesseling* 3 simul et M¹Σ simul ac IA²c simul ut *rell.* 7 dictaveram *om.* M¹ms scripseramque M³bdGH
8 agnino Δ 11 producta *Vict. prodita* 16 *hanc ep. om. E*
22 Ulbia *Sternk. 1 p. 397 uibia (sed Olbia A²c vulg.)* 24 nequeo GH 29 aberam autem *Sternk. l. l. p. 417 eram ante*

iri, ut est actum. in hac causa mihi aqua haeret. sed plura, quam constitueram; coram enim. vale, mi optime et optatissime frater, et advola. idem te pueri nostri rogant. illud scilicet: cenabis, cum veneris.

VIII (VII).

5

Scr. Romae mense Febr. a. 699 (55)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

1 Placitulum tibi esse librum II suspicabar; tam valde placuisse, quam scribis, valde gaudeo. quod me ad-
mones de † non curantia suadesque, ut meminerim 10
Iovis orationem, quae est in extremo illo libro, ego vero memini et illa omnia mihi magis scripsi quam
2 ceteris. sed tamen postridie, quam tu es profectus, multa nocte cum Vibullio veni ad Pompeium, cumque ego egissem de istis operibus atque inscriptionibus, per 15
mihi benigne respondit. magnam spem attulit; cum Crasso se dixit loqui velle mihi, ut idem facerem, suasit. Crassum consulem ex senatu domum reduxi. suscepit rem dixitque esse, quod Clodius hoc tempore cuperet per se et per Pompeium consequi; putare se, 20
si ego eum non impedirem, posse me adipisci sine contentione, quod vellem. totum ei negotium permisi meque in eius potestate dixi fore. interfuit huic sermoni P. Crassus adulescens, nostri, ut scis, studiosissimus. illud autem, quod cupit Clodius, est legatio aliqua 25
— si minus per senatum, per populum — libera aut Byzantium aut <ad> Brogitarum aut utrumque. plena res nummorum. Quod ego non nimium laboro, etiamsi minus assequor, quod volo. Pompeius tamen cum Crasso locutus est. videntur negotium suscepisse. si 30

1 ut] non M² (*in ras.*) ms 8 II (*vel u, n*) M¹Σ (*praet. V*)
meum *rell., vulg.* 10 nostra Urania *Mal. coll. de div. 1, 11, 17;*
fort. est interpretatio vocis Graecae velut ἀπραγμοσύνη, v. Sj.
p. 160 27 add. Man.

perficiunt, optime; si minus, ad nostrum Iovem revertamur.

A. d. III Id. Febr. senatus consultum est factum 3
de ambitu in Afrani sententiam, quam ego dixeram,
5 cum tu adesses; sed magno cum gemitu senatus consules non sunt persecuti eorum sententias, qui, Afranio cum essent assensi, addiderunt, ut praetores ita crearentur, ut dies sexaginta privati essent. eo die Catonem plane repudiarunt. quid multa? tenent omnia idque
10 ita omnes intellegere volunt.

IX (VIII)

Scr., ut vid., mense Maio a. 699 (55)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

Tu metuis, ne me interpelles? Primum, si in isto 1
15 essem, tu scis, quid sit interpellare. an te Ateius? mehercule mihi docere videris istius generis humanitatem, qua quidem ego nihil utor abs te. tu vero ut me et appelles et interpelles et obloquere et colloquere velim. Quid enim mihi suavius? non mehercule quis-
20 quam *μουσοπάτακτος* libentius sua recentia poemata legit, quam ego te audio quacumque de re, publica, privata, rustica, urbana. sed mea factum est insulsa verecundia, ut te proficiscens non tollerem. opposuisti semel *ἀναντίλεκτον* causam, Ciceronis nostri valetudinem; conticui. iterum Cicerones; quievi. nunc mihi 2
iucunditatis plena epistula hoc aspersit molestiae, quod videris, ne mihi molestus esses, veritus esse atque etiam nunc vereri. litigare tecum, si fas esset; sed mehercule istuc si umquam suspicatus ero, nihil dicam aliud

3 A. d. eqs. ad satisfaciemus p. 50, 18 om. E 4 contra vel in ante quam fuere qui adderent, inutiliter; cf. or. in M. Ant. 12, 2, 5 illa caligo, quam paulo ante dixi 12 cf. Koern. p. 31
15 an te Ateius A²c Rom. ante ateis vel antea te is Σ ante a te is Δ Antiatas Madv. p. 195 22 insulsa sF Vict. infusa
25 Cicerones Man. ceteri omnes 29 suspicaturus Δ

nisi verebor, ne quando ego tibi, cum sum una, molestus sim. video te ingemuisse. sic fit, †ΕΙΔΕΝΑΙΑ-ΕΖΗCΑC — numquam enim dicam: ἔδρασας. Marium autem nostrum in lecticam mehercule coniecissem, non illam regis Ptolomaei Asicianam; memini enim, cum
 5 hominem portarem ad Baias Neapoli octaphoro Asi-
 ciano machaerophoris centum sequentibus, miros risus
 nos edere, cum ille ignarus sui comitatus repente aperuit lecticam et paene ille timore, ego risu corruui. hunc,
 ut dico, certe sustulissem, ut aliquando subtilitatem
 10 veteris urbanitatis et humanissimi sermonis attingerem:
 sed hominem infirmum in villam apertam ac ne rudem
 3 quidem etiam nunc invitare nolui. hoc vero mihi peculiare fuerit, hic etiam isto frui. nam illorum praediorum scito mihi vicinum Marium lumen esse. apud
 15 Anicium videbimus ut paratum sit. nos enim ita philologi sumus, ut vel cum fabris habitare possimus. habemus hanc philosophiam non ab Hymetto sed ab †araxira. Marius et valetudine est et natura imbecillior.
 4 de interpellatione tantum sumam a vobis temporis ad
 20 scribendum, quantum dabitis. utinam nihil detis, ut potius vestra iniuria quam ignavia mea cessem!

De re publica nimium te laborare doleo et meliorem civem esse quam Philoctetam, qui accepta iniuria ea spectacula quaerebat, quae tibi acerba esse video. 25
 amabo te, advola — consolabor te et omnem abstergebo dolorem — et adduc, si me amas, Marium. sed appropriate. hortus domi est.

2 εἰ δεῖν' ἐλάλησας — Sternk. *W. kl. Ph.* 30 (1913) p. 10 sq.
 3 ἔδρασας Gurl., Sternk. l. l. ΕΑΡΑCΑC (vel sim.) M¹GOP ἔα πά-
 σας M²bdmsC 6 cf. *Hor. Sat.* 2, 3, 214 9 hunc Man. tunc
 16 videbimus A²c videmus 18 araxira (vel sim.) ΣC araysira
 Δ area Cyri (-rea) Ern. 20 tantum IA²c tamen, fort. recte

X (IX)

Scr. ineunte mense Febr. a. 700 (54)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

Epistulam hanc convicio efflagitarunt codicilli tui. 1
 5 nam res quidem ipsa et is dies, quo tu es profectus,
 nihil mihi ad scribendum argumenti sane dabat. sed
 quemadmodum, coram cum sumus, sermo nobis de-
 esse non solet, sic epistulae nostrae debent interdum
 hallucinari. Tenediorum igitur libertas securi Tenedia 2
 10 praecisa est, cum eos praeter me et Bibulum et Cali-
 didium et Favonium nemo defenderet. de te a Magne-
 tibus ab Sipylo mentio est honorifica facta, cum te
 unum dicerent postulationi L. Sesti Pansae restitisse.
 reliquis diebus si quid erit, quod te scire opus sit,
 15 aut etiamsi nihil erit, tamen scribam cottidie aliquid.
 prid. Id. neque tibi neque Pomponio deero. Lucreti 3
 poëmata, ut scribis, ita sunt, multis luminibus ingenii,
 multae tamen artis. sed cum veneris. virum te putabo,
 si Sallusti Empedoclea legeris, hominem non putabo.

20

XI (X)

Scr. Romae Id. Febr. a. 700 (54)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

Gaudeo tibi iucundas esse meas litteras, nec tamen 1
 habuissem scribendi nunc quidem ullum argumentum,
 25 nisi tuas accepissem. nam prid. Id., cum Appius se-
 natum infrequentem coëgisset, tantum fuit frigus, ut
 pipulo [convicio] coactus sit nos dimittere. de Comma- 2
 geno, quod rem totam discusseram, mirifice mihi et
 per se et per Pomponium blanditur Appius; videt enim,

2 v. Koern. p. 36 sq. 9 vaticinari O¹PV 11 a M³GH om.
 rell. Magnetibus Vict. magis 17 non ante multis add. Ern.,
 Vahl. Op. I p. 155, ante multae Bergk op. I p. 428, Leo, Plaut.
 Forsch.² p. 39; cf. Sternk. in Burs. Annal. 139 (1908) p. 62
 27 pipulo Housman Cl. Rev. 16 (1902) p. 443 populi del. Housman

hoc genere dicendi si utar in ceteris, Februarium sterilem futurum. eumque lusi iocose satis neque solum illud extorsi oppidulum, quod erat positum in Euphrati Zeugmate, sed praeterea togam sum eius praetextam, quam erat adeptus Caesare consule, magno hominum
 3 risu cavillatus. 'Quod vult', inquam, 'renovari honores eosdem, quo minus togam praetextam quotannis interpolet, discernendum nihil censeo; vos autem, homines nobiles, qui Bostrenum praetextatum non ferebatis, Com-
 magenum feretis?' genus vides et locum iocandi. multa
 10 dixi in ignobilem regem, quibus totus est explosus. quo genere commotus, ut dixi, Appius totum me amplexatur; nihil est enim facilius quam reliqua discutere. sed non faciam, ut illum offendam,

ne implorét fidem 15

Iovis Hóspitalis, Gráios omnes cónvocet,
 per quos mecum in gratiam rediit.

4 Theopompo satisfaciemus. de Caesare fugerat me ad te scribere; video enim, quas tu litteras exspectaris. sed ille scripsit ad Balbum fasciculum illum epistularum, in quo fuerat mea et Balbi, totum sibi aqua
 20 madidum redditum esse, ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistulam. sed ex Balbi epistula pauca verba intellexerat, ad quae rescripsit his verbis: 'De Cicerone te video quiddam scripsisse, quod ego non
 25 intellexi; quantum autem coniectura consequabar, id erat eiusmodi, ut magis optandum quam sperandum
 5 putarem.' itaque postea misi ad Caesarem eodem illo exemplo litteras. iocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus. ad quem ego rescripsi nihil esse,
 30 quod posthac arcae nostrae fiducia conturbaret, lusique in eo genere et familiariter et cum dignitate. amor autem eius erga nos perfertur omnium nuntiis singularis.

6 renovari *Or.* renovare 9 qui Bostrenum *Or.* qui Bostrenum C quibus r(h)enum ΔGH *cell. similia* 15 *Trag. Rom. fr. Ribb. ed. 3 p. 278* implorem M¹Σ 29 iocum IA²c *vulg.* locum

Litterae quidem ad id, quod exspectas, fere cum tuo reditu iungentur. reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu praebebis. quamquam eiusmodi frigus impendebat, ut summum periculum 5 esset, ne Appio suae aedes urerentur.

XII (XI)

Scr. Romae a. d. XVI Kal. Mart. a. 700 (54)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

Risi 'nivem atram', teque hilari animo esse et prompto 1
 10 ad iocandum valde me iuvat. de Pompeio assentior tibi vel tu potius mihi. nam, ut scis, iam pridem istum canto Caesarem. mihi crede, in sinu est, neque ego discingor. cognosce nunc Idus. decimus erat Caelio 2
 dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. vereor,
 15 ne homo taeter et ferus, Pola Servius, ad accusationem veniat; nam noster Caelius valde oppugnatur a gente Clodia. certi nihil est adhuc, sed veremur. eodem igitur die Tyriis est senatus datus frequens; frequentes contra Syriaci publicani. vehementer vexatus Gabinius;
 20 exagitati tamen a Domitio publicani, quod cum essent cum equis persecuti. L. noster Lamia paulo ferocius, cum Domitius dixisset: 'Vestra culpa haec acciderunt, equites Romani; dissolute enim iudicatis', — 'Nos iudicamus, vos laudatis', inquit. actum est eo die nihil; 3
 25 nox diremit. comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius interpretatur non impediri se lege Pupia, quo minus habeat senatum, et, quod Gabinia sanctum sit, etiam cogi ex Kal. Febr. usque ad Kal. Mart. legatis senatum cottidie dare. ita putantur detrudi comitia in
 30 mensem Martium. sed tamen his comitialibus tribuni pl. de Gabinio se acturos esse dicunt.

5 ne Appius ne aedes M¹Σ 7 v. Koern. p. 36 sq. 13 dis-
 cingor Σ distingor M¹ distingor M²bd distinguor ms decu-
 mus MmsGNV 14 iudices ad numerum Δ vulg. 18 syriis
 M²bdms 21 L. Man. C. vel Caius 29 dare Faërn. dari

Omnia colligo, ut novi scribam aliquid ad te, sed,
 4 ut vides, res me ipsa deficit. itaque ad Callisthenem
 et ad Philistum redeo, in quibus te video volutatum.
 Callisthenes quidem vulgare et notum negotium, quem-
 admodum aliquot Graeci locuti sunt, Siculus ille ca- 5
 pitalis, creber, acutus, brevis, paene pusillus Thucy-
 dides; sed utros eius habueris libros — duo enim sunt
 corpora — an utrosque, nescio. me magis de Dionysio
 delectat; ipse est enim veterator magnus et perfami-
 liaris Philisto Dionysius. sed quod ascribis, aggre- 10
 derisne ad historiam? me auctore potes. et quoniam
 tabellarios subministras, hodierni diei res gestas Luper-
 calibus habebis. oblecta te cum Cicerone nostro quam
 bellissime.

XIII (XII)

15

Scr. in Cumano vel Pompeiano mense Maio a. 700 (54)

⟨MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM⟩

- 1 Duas adhuc a te accepi epistulas, quarum alteram
 in ipso discessu nostro, alteram Arimino datam; plures,
 quas scribis te dedisse, non acceperam. ego me in 20
 Cumano et Pompeiano, praeterquam quod sine te, ce-
 terum satis commode oblectabam et eram in iisdem
 locis usque ad Kal. Iun. futurus. scribebam illa, quae
 dixeram, πολιτικά, spissum sane opus et operosum;
 sed si ex sententia successerit, bene erit opera posita, 25
 sin minus, in illud ipsum mare deiciemus, quod spec-
 tantes scribimus, aggrediemur alia, quoniam quiescere
 non possumus.
- 2 Tua mandata persequar diligenter et adiungendis homi-
 nibus et in quibusdam non alienandis; maximae vero 30

4 Callisthenes *Muretus* Callisthenis 5 Siculus *Vict.* secutus
 8 'de Dionysio' *Wes.* 10 Dionysius *om.* A²c quod ascribis C
 quo ad (*vel* quoad) scribis ΩI quod scribis A²c *Rom.* aggre-
 diarische A²c *Rom.* 15 *hanc ep. superiori adnectunt* Ω5 20 quas
 A²c *Rom.* quam 22 oblectabam *Lamb.* oblectabar 30 in *om.*
 M⁴(?), *vulg.*; cf. *Seyff.-Mue. ad Lael.* 8, 26 30 *sq.* mihi vero Δ *vulg.*

mihi curae erit, ut Ciceronem tuum nostrumque videam
 scilicet cottidie sed inspiciam, quid discat, quam sae-
 pissime; et nisi ille contemnet, etiam magistrum me ei
 profitebor, cuius rei nonnullam consuetudinem nactus
 5 sum in hoc horum dierum otio Cicerone nostro minore
 producendo. tu, quemadmodum scribis, quod, etiamsi 3
 non scriberes, facere te diligentissime tamen sciebam,
 facies scilicet, ut mea mandata digeras, perseguare, con-
 ficias. ego cum Romam venero, nullum praetermittam
 10 Caesaris tabellarium, cui litteras ad te non dem. His
 diebus — ignosces —, cui darem, fuit nemo ante hunc
 M. Orfium, equitem Romanum, nostrum et per <se>
 necessarium et quod est ex municipio Atellano, quod
 scis esse in fide nostra. itaque eum tibi commendo in
 15 maiorem modum, hominem domi splendidum, gratio-
 sum etiam extra domum; quem fac ut tua liberalitate
 tibi obliges. est tribunus militum in exercitu vestro.
 gratum hominem observantemque cognosces. Treba-
 tium ut valde ames, vehementer te rogo.

20

XIV (XIII)

Scr. Romae in. m. Iun. a. 700 (54)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

A. d. III Non. Iun., quo die Romam veni, accepi 1
 tuas litteras datas Placentia, deinde alteras postridie
 25 datas a Laude ad Nonum cum Caesaris litteris refertis
 omni officio, diligentia, suavitate. sunt ista quidem [vel]
 magna vel potius maxima; habent enim vim magnam
 ad gloriam et ad summam dignitatem. sed, mihi crede,
 quem nosti, quod in istis rebus ego plurimi aestimo,
 30 id iam habeo, te scilicet primum tam inservientem
 communi dignitati, deinde Caesaris tantum in me amo-

12 *add. Bai.; cf. p. 35, 9* 24 Placenti(a)e Δ 25 a Laude
 ad Nonum Schiche, *Jahresber. d. phil. Ver. 1908 p. 14* blande(n)-
 no(n)ne 26 *del. vulg.; cf. p. 29, 14*

rem, quem omnibus his honoribus, quos me a se expectare vult, antepono. litterae vero eius una datae cum tuis, quarum initium est, quam suavis ei tuus adventus fuerit, et recordatio veteris amoris, deinde se effecturum, ut ego in medio dolore ac desiderio tui te, cum a me abesses, potissimum secum esse laetarer, 5
 2 incredibiliter delectarunt. quare facis tu quidem fraterne, quod me hortaris, sed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea studia in istum unum conferam. ego vero ardenti quidem studio, ac fortasse efficiam, 10
 quod saepe viatoribus, cum properant, evenit, ut, si serius, quam voluerint, forte surrexerint, properando etiam citius, quam si de nocte vigilassent, perveniant, quo velint: sic ego, quoniam in isto homine colendo tam indormivi diu te mehercule saepe excitante, cursu 15
 corrigam tarditatem cum equis tum vero — quoniam ut scribis poëma ab eo nostrum probari — quadrigis poëticiis. modo mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. sed quid ago? quod mihi tempus, Romae praesertim, ut iste me rogat, ma- 20
 nenti, vacuum ostenditur? sed videro; fortasse enim, ut fit, vincet unus amor omnes difficultates.

3 Trebatium quod ad se miserim, persalse et humaniter etiam gratias mihi agit; negat enim in tanta multitudi-
 tudine eorum, qui una essent, quemquam fuisse, qui 25
 vadimonium concipere posset. M. Curtio tribunatum ab eo petivi — nam Domitius se derideri putasset, si esset a me rogatus; hoc enim est eius cottidianum, se ne tribunum militum quidem facere; etiam in senatu lusit Appium collegam propterea isse ad Caesarem, ut 30
 aliquem tribunatum auferret — sed in alterum annum. id et Curtius ita volebat.

7 me delectarunt *ci. Or., sed cf. Lehm. p. 16* 10 ac] hoc IA³c
 16 vero M¹ viris; *cf. p. 55, 20sq.* 17 ut] tu *Or., rec. edd., sed*
cf. Ter. Ad. 648; Sj. p. 134 22 unus Σ tuus Δ⁵ vulg. 26 M. Cur-
 tio] *incipit nova ep. in MbdΣ deest E usque ad agetur 55, 15*
 32 id enim C. *ci. Mue.*

Tu quemadmodum me censes oportere esse et in 4
re publica et in nostris inimicitiiis, ita et esse et fore
oricula infima scito molliorem. res Romanae se sic
habebant: erat nonnulla spes comitorum, sed incerta, 5
erat aliqua suspicio dictaturae, ne ea quidem certa,
summum otium forense, sed senescentis magis civitatis
quam acquiescentis, sententia autem nostra in senatu
cuiusmodi, magis ut alii nobis assentiantur quam nos-
met ipsi.

10 τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται.

XV (XIV)

Scr. Romae ex. m. Quint. a. 700 (54)

⟨MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM⟩

Calamo et atramento temperato, charta etiam den- 1
15 tata res agetur. scribis enim te meas litteras superiores
vix legere potuisse; in quo nihil eorum, mi frater, fuit,
quae putas. neque enim occupatus eram neque pertur-
batus nec iratus alicui, sed hoc facio semper, ut, qui-
cumque calamus in manus meas venerit, eo sic utar
20 tamquam bono.

Verum attende nunc, mi optime et suavissime frater, 2
ad ea dum rescribo, quae tu in hac eadem brevi epi-
stula πραγματικῶς valde scripsisti. de quo petis ut ad
te nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgens
25 genuine fraterneque rescribam, id est, utrum [†] voles ut
dixerimus ad expediendum te, si causa sit, commorere.
si, mi Quinte, parva aliqua res esset, in qua sciscitarere,
quid vellem, tamen, cum tibi permissurus essem, ut fa-
ceres, quod velles, ego ipse, quid vellem, ostenderem.
30 in hac vero re hoc profecto quaeris, cuiusmodi illum
annum, qui sequitur, exspectem. plane aut tranquillum

10 *Eur. Suppl. 119* 13 *novae ep. initium hinc fecit Man.*
20sq. bono. Verum M²bdms⁵ bono viro M¹ΣC cf. p. 54, 16
25 ingenue *Boof p. 36* advoles ut dixeramus an ad *Kay., Wes. 2*
p. 70 (sed hic dixeras) 31 aut plane *Wes. 2 p. 70; v. Sj. p. 135*

- nobis aut certe munitissimum, quod cottidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant; nec † laborant, quod mea conscientia copiarum nostrarum, quod Caesaris, quod Pompei gratiam tenemus. haec me ut confidam faciunt. sin aliquis erumpet amentis hominis furor, omnia sunt ad eum frangendum expedita. 5
- 3 haec ita sentio, iudico, ad te explore scribo; dubitare te non assentatorie sed fraterne veto. quare suavitatis equidem nostrae fruendae causa cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras, sed illud malo tamen, quod 10 putas magis. [etiam] illa etiam magni aestumo [me], ἀφιλαφίαν illam tuam et exspectionem debitorum tuorum. illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si valebimus, fore fortunatius. parva sunt, quae desunt, pro nostris quidem moribus, et ea sunt ad explicandum expeditissima, modo valeamus. 15
- 4 Ambitus redit immanis; numquam fuit par. Idib. Quint. faenus fuit bessibus ex triente coitione † Memmi est quo cum Domitio; hanc Scaurus unum vincere. † Messala flaccet. non dico ὑπερβολάς, vel HS centiens 20 constituunt in praerogativa pronuntiare. res ardet invidia. tribunicii candidati compromiserunt HS quingenis in singulos apud M. Catonem depositis petere eius arbitratu, ut, qui contra fecisset, ab eo condemnaretur. quae quidem comitia si gratuita fuerint, ut putantur, 25 plus unus Cato potuerit quam omnes leges omnesque iudices.

3 locus varie temptatus velut laborant [quod] mei Kahnt, *Symb. crit.* p. 10; cf. *Madv.* p. 195 11 etiam seclusi, cf. p. 29, 14; magis e re tua. nam illa *Madv.* p. 196, sed cf. ep. 6, 12, 3 putavi . . . perscribi me del. vulg. explicationem Schuetz; v. Sj. 2 p. 218 14 pro Or. et Bai. quo 18 bessibus ex triente Vict. (coll. ad Att. 4, 15, 7) Γz ex z = M, similia cett. Memmi et consulum (cos.) cum Purs. coll. ad Att. 4, 15, 7 19 unus studet *Madv.* p. 196 21 constituerunt Rom. 22 quingenis Vict. D C quae (vel q̄) Ω 26 potuerit Faërn. (ut ad Att. 4, 15, 8) fuerit (propter fuerint v. 25)

XVI (XV)

Scr. Romae ex. m. Sext. a. 700 (54)

⟨MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM⟩

Cum a me litteras librarii manu acceperis, ne pau- 1
 lum me otii habuisse iudicato, cum autem mea, paulum.
 sic enim habeto, numquam me a causis et iudiciis di-
 strictiorem fuisse, atque id anni tempore gravissimo et
 caloribus maximis. sed haec, quoniam tu ita praescribis,
 ferenda sunt, neque committendum, ut aut spei aut co-
 10 gitationi vestrae ego videar defuisse, praesertim cum,
 si id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gra-
 tiam magnamque dignitatem sim collecturus. itaque,
 ut tibi placet, damus operam, ne cuius animum offen-
 damus atque ut etiam ab iis ipsis, qui nos cum Caesare
 15 tam coniunctos dolent, diligamur, ab aequis vero aut
 etiam a propensis in hanc partem vehementer et cola-
 mur et amemur. de ambitu cum atrocissime ageretur 2
 in senatu multos dies, quod ita erant progressi candi-
 dati consulares, ut non esset ferendum, in senatu non
 20 fui; statui ad nullam medicinam rei publicae sine magno
 praesidio accedere.

Quo die haec scripsi, Drusus erat de praevaricatione 3
 a tribunis aerariis absolutus in summa quattuor sententi-
 tiis, cum senatores et equites damnassent. ego eodem
 25 die post meridiem Vatinius aderam defensurus. ea res
 facilis est. comitia in mensem Septembrem reiecta sunt.
 Scauri iudicium statim exercebitur, cui nos non deerim-
 us. *Συνδελφινὸς Σοφοκλέους*, quamquam a te actam
 fabellam video esse festive, nullo modo probavi.

30 Venio nunc ad id, quod nescio an primum esse de- 4
 buerit. o iucundas mihi tuas de Britannia litteras! ti-
 mebam Oceanum, timebam litus insulae. reliqua non

5 quidem *ante* me add. c, *recc. edd.*; *cf. p. 69, 4* 16 a *del.*
Wes. 2 p. 72 et colamur *Man. excolamur* 23 aerariis *M⁴ aerarii*
 25 eram *Lamb., vulg.*; *cf. or. in Verr. 1, 21, 56, Sj. p. 140, Schmalz,*
B. ph. W. 31 (1911) p. 351 28 factam *Bue. Q. Cic: is rel. p. 19*

equidem contemno, sed plus habent tamen spei quam timoris, magisque sum sollicitus exspectatione ea quam metu. te vero ὑπόθεσιν scribendi egregiam habere video. quos tu situs, quas naturas rerum et locorum, quos mores, quas gentes, quas pugnas, quem vero ipsum 5 imperatorem habes! ego te libenter, ut rogas, quibus rebus vis, adiuvabo et tibi versus, quos rogas, hoc est 5 Athenas noctuam, mittam. sed heus tu, celari videor a te. quomodonam, mi frater, de nostris versibus Caesar? nam primum librum se legisse scripsit ad me ante 10 et prima sic, ut neget se ne Graeca quidem meliora legisse; reliqua ad quendam locum ῥαθυμότερα; hoc enim utitur verbo. dic mihi verum, num aut res eum aut χαρακτῆρ non delectat? nihil est, quod vereare; ego enim ne pilo quidem minus me amabo. hac de re φιλ- 15 αληθῶς et, ut soles scribere, fraterne.

LIBER TERTIUS

I

Scr. partim in Arpinati, partim Romae m. Sept. a. 700 (54)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

20

1 Ego ex magnis caloribus — non enim meminimus maiores — in Arpinati summa cum amoenitate fluminis me refeci ludorum diebus Philotimo tribulibus commendatis. in Arcano a. d. III Id. Sept. fui. ibi Mes-
 scidium cum Philoxeno aquamque, quam ii ducebant 25
 non longe a villa, belle sane fluentem vidi, praesertim maxima siccitate, uberiolemque aliquanto sese collec-
 turos esse dicebant. apud Herum recte erat. in Mani-
 liano offendi Diphilum Diphilo tardiolem; sed tamen
 nihil ei restabat praeter balnearia et ambulationem et 30

7 hoc est Athenas noctuam ΩC γλαῦκα εἰς ἀθήνας A²c
 13 utitur A²c Rom. utimur 16 et ut c et tu scribe IA²c
 22 cum a. tum salubritate fl. Ern.

aviarium. villa mihi valde placuit, propterea quod summam dignitatem pavementata porticus habebat, quod mihi nunc denique apparuit, posteaquam et ipsa tota patet et columnae politae sunt. totum in eo est, quod
 5 mihi erit curae, tectorium ut concinnum sit. pavimenta recte fieri videbantur; cameras quasdam non probavi mutarique iussi. quo loco in porticu te scribere aiunt
 2 ut atriolum fiat, mihi, ut est, magis placebat. neque enim satis loci videbatur esse atriolo, <neque> fere so-
 10 let nisi in iis aedificiis fieri, in quibus est atrium maius, nec habere poterat adiuncta cubicula et eiusmodi membra. nunc † hoc vel honestate testudinis vel valde boni aestivum locum obtinebit. tu tamen si aliter sentis, rescribe quam primum. in balneariis assa in alterum apo-
 15 dyterii angulum promovi, propterea quod ita erant posita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, esset subiectum cubiculis. subgrande cubiculum autem et hibernum alterum valde probavi, quod et ampla erant et loco posita ambulationis uno latere, eo, quod est pro-
 20 ximum balneariis. columnas neque rectas neque e regione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur. aliquando perpendiculo et linea discet uti. omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore; curat enim diligentissime Caesius, qui tum mecum fuit.

25 Ex eo loco recta Vitularia via profecti sumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nundinis Arpini de Fufido HS CCCIOCCCIO emeramus. ego locum aestate umbrosiorem vidi numquam; permultis locis aquam profluentem, et eam uberem. Quid quaeris? iugera L
 30 prati Caesius irrigaturum facile te arbitrabatur. equidem hoc, quod melius intellego, affirmo, mirifica suavitate villam habiturum piscina et salientibus additis, palae-

9 *add. ms* 12 honest(a)e NOPVC bonum NP nunc haec (*i. e.* porticus) vel honestate testudinis valde boni aestivi locum *Schuetz* 16 ex.....erumpit *del. Urs., vulg.* 18 alterum *Lehm. B. ph. W.* 10 (1890) p. 619 altum 26 nundinis *Bentiv.* nuntiis 27 CIO *om. Man.*

stra et silva † virdicata. fundum audio te hunc Bovil-
lanum velle retinere. de eo quid videatur, ipse consti-
tues. Calvus aiebat aqua dempta et eius aquae iure
constituto et servitute fundo illi imposita tamen nos pre-
tium servare posse, si vendere vellemus. Mescidium 5
mecum habui. is sese ternis nummis in pedem tecum
transegisse dicebat, sese autem mensum pedibus aiebat
passuum IIIICIO. mihi plus visum est; sed praestabo
sumptum nusquam melius posse poni. Cillonem arces-
sieram Venafro; sed eo ipso die quattuor eius conser- 10
4 vos et discipulos Venafri cuniculus oppresserat. Idibus
Sept. in Laterio fui. viam perspexi; quae mihi ita pla-
cuit, ut opus publicum videretur esse, praeter CL pas-
sum — sum enim ipse mensus — ab eo ponticulo, qui
est ad Furinae, Satricum versus. eo loco pulvis, non gla- 15
rea iniecta est — et mutabitur —, et ea viae pars valde
acclivis est; sed intellexi aliter duci non potuisse, prae-
sertim cum tu neque per Lucustae neque Varronis vel-
les ducere. † Velvinum ante suum fundum prope mu-
nierat; Lucusta non attigerat. quem ego Romae aggre- 20
diar et, ut arbitror, commovebo, et simul M. Taurum,
quem tibi audio promisisse, qui nunc Romae erat, de
5 aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum,
vilicum tuum, sane probavi quaesivique ex eo, ecquid
ei de illa aedificatiuncula Lateri, de qua mecum locutus 25
es, mandavisses. tum is mihi respondit se ipsum eius
operis HS XVI conductorem fuisse, sed te postea multa
addidisse ad opus, nihil ad pretium; itaque id se omi-
sisse. mihi mehercule valde placet te illa, ut consti-
tuebas, addere. quamquam ea villa, quae nunc est, 30
tamquam philosopha videtur esse, quae obiurget cete-

1 ridicata Or. Bovillanum Lamb. bobi(l)lianum 2 retinere
Vict. resinere (sed rescindere C) 3 Calvus A²c Caesius Man.
Calibus 13 passus Or.-Bai., alii 16 et] id Wes. 2 p. 72,
nescio an recte; cf. p. 25, 15; 124, 11 18 per Varronis vulg.;
v. Sj. p. 140 19 Bellienus Madv. p. 196 probe Ern. 29 con-
stitueras Ern., recc. edd.; cf. p. 34, 11 31 philosophia

rarum villarum insaniam. verum tamen illud additum delectabit. topiarium laudavi; ita omnia convestivit hederam, qua basim villae, qua intercolumnia ambulationis, ut denique illi palliati topiarium facere videantur et hederam vendere. iam ἀποδυστηρίῳ nihil alsius, nihil muscosius. habes fere de rebus rusticis. urbanam expolitionem urget ille quidem et Philotimus et Cincius, sed etiam ipse crebro interviso, quod est facile factu. quamobrem ea te cura liberatum volo.

10 De Cicerone quod me semper rogas, ignosco equidem tibi, sed tu quoque mihi velim ignoscas. non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quam ipse amo. atque utinam his diebus in Arpinati, quod et ipse cupierat et ego non minus, mecum fuisset! quod ad Pomponiam, 15 si tibi videtur, scribas velim, cum aliquo exhibimus, eat nobiscum puerumque educat. clamores efficiam, si eum mecum habuero otiosus; nam Romae respirandi non est locus. id me scis antea gratis tibi esse pollicitum; quid nunc putas, tanta mihi abs te mercede proposita?

20 Venio nunc ad tuas litteras, quas pluribus epistulis accepi, dum sum in Arpinati; nam mihi uno die tres sunt redditae, et quidem, ut videbantur, eodem abs te datae tempore, una pluribus verbis, in qua primum erat, quod antiquior dies in tuis fuisset ascripta litteris quam 25 in Caesaris. id facit Oppius nonnumquam necessario, ut, cum tabellarios constituerit mittere litterasque a nobis acceperit, aliqua re nova impediatur et necessario serius, quam constituerat, mittat, neque nos datis iam epistulis diem commutari curemus. scribis de Caesaris 9 30 summo in nos amore. hunc et tu fovebis et nos, quibuscumque poterimus rebus, augebimus. de Pompeio et facio diligenter et faciam, quod mones. quod tibi mea permissio mansionis tuae grata est, id ego summo meo dolore et desiderio tamen ex parte gaudeo. in Hippo-

13 his EA²c mihi his; v. *Sj.* p. 118 16 educat *Or. coll.* p. 70, 20
ducat 17 otiosus *Lamb.* otiosum 29 curamus *Lehm.* p. 90
34 sq. Hippodamo^m *Schuetz, cf.* p. 65, 27; 66, 4 (h)hippodamis

damo et nonnullis aliis arcessendis quid cogites, non intellego. nemo istorum est, quin abs te munus fundi suburbani instar exspectet. Trebatium vero meum quod isto admisceas, nihil est. ego illum ad Caesarem misi, qui mihi iam satisfecit; si ipsi minus, praestare nihil debeo teque item ab eo vindico et libero. quod scribis te a Caesare cottidie plus diligi, immortaliter gaudeo; Balbum vero, qui est istius rei, quemadmodum scribis, adiutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari teque ab illo pergaudeo.

10 De tribunatu quod scribis, ego vero nominatim petivi Curtio, et mihi ipse Caesar nominatim Curtio paratum esse perscripsit meamque in rogando verecundiam obiurgavit. si cui praeterea petiero, id quod etiam Oppio dixi ut ad illum scriberet, facile patiar mihi negari, quoniam illi, qui mihi molesti sunt, sibi negari <a> me non facile patiuntur. ego Curtium, id quod ipsi dixi, non modo rogatione sed etiam testimonio tuo diligo, quod litteris tuis studium illius in salutem nostram facile perspexi. de Britannicis rebus cognovi ex tuis litteris nihil esse nec quod metuamus nec quod gaudeamus. de publicis negotiis, quae vis ad te Tironem scribere, neglegentius ad te ante scribebam, quod omnia, minima maxima, ad Caesarem mitti sciebam.

4
11 Rescripsi epistulae maximae. audi nunc de minuscula; in qua primum est de Clodi ad Caesarem litteris. in quo Caesaris consilium probo, quod tibi amantissime petenti veniam non dedit, uti ullum ad illam furiam verbum rescriberet. alterum est de Calventi Mari oratione. quod scribis, miror, tibi placere me ad eam rescribere, praesertim cum illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero, meam in illum pueri omnes tamquam dictata perdiscant. libros meos, omnes, quos exspectas, in-

2 quin abs te munus PA²c (sed qui non) Rom. qui nos te minus 13 rescripsit M²E vulg. 16 mihi Vict. om. Man. sibi

17 add. P⁵ 24 maximaque s 28 petendi M¹ΣC 30 ante miror dist. Rom., rec. edd. 33 omnes om. IA², Wes., fort. recte (e v. 32)

choavi, sed conficere non possum his diebus. orationes
 efflagitatas pro Scauro et pro Plancio absolvi. poëma
 ad Caesarem, quod institueram, incidi. tibi, quod rogas,
 quoniam ipsi fontes iam sitiunt, si quid habebo spatii,
 5 scribam.

Venio ad tertiam. Balbum quod ais mature Romam 12
 bene comitatum esse venturum mecumque assidue us-
 que ad Id. Maias futurum, id mihi pergratum perque
 iucundum. quod me in eadem epistula sicut saepe antea
 10 cohortaris ad ambitionem et ad laborem, faciam equi-
 dem, sed quando vivemus?

Quarta epistula mihi reddita est Id. Sept., quam 13
 a. d. III Id. Sext. ex Britannia dederas. in ea nihil sane
 erat novi praeter Erigonam — quam si ab Oppio acce-
 15 pero, scribam ad te, quid sentiam, nec dubito, quin
 mihi placitura sit —, et, quod <paene> praeterii, de eo,
 quem scripsisti de Milonis plausu scripsisse ad Caesa-
 rem. ego vero facile patior ita Caesarem existimare,
 illum quam maximum fuisse plausum. et prorsus ita
 20 fuit; et tamen ille plausus, qui illi datur, quodammodo
 nobis videtur dari.

Reddita etiam mihi est pervetus epistula sed sero 14
 allata, in qua de aede Telluris et de porticu Catuli me
 admones. fit utrumque diligenter. ad Telluris quidem
 25 etiam tuam statuam locavi. item de hortis me quod ad-
 mones, nec fui umquam valde cupidus, et nunc domus
 suppeditat mihi hortorum amoenitatem.

Romam cum venissem a. d. XIII Kal. Oct., abso-
 lutum offendi in aedibus tuis tectum; quod supra con-
 30 clavia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum,
 id nunc honeste vergit in tectum inferioris porticus.
 Cicero noster, dum ego absum, non cessavit apud rhe-
 torem. de eius eruditione quod labores, nihil est, quon-

3 composueram M¹ms⁵; cf. p. 77, 11 14 quam si...postulatus
 p. 64, 9 om. E 16 add. Wes. 2 p. 73; cf. p. 68, 27 17 scribis
 isti Δ, corr. M⁸ 31 vertit M¹ms 32 absum Lamb. adsum
 33sq. quoniam tu Wes. 2 p. 74; cf. p. 31, 8

iam ingenium eius nosti, studium ego video. cetera eius suscipio, ut me putem praestare debere.

5
15
16
15
20
25
30
18
Gabinium tres adhuc factiones postulant, L. Lentulus, flaminis filius, qui iam de maiestate postulavit, Ti. Nero cum bonis subscriptoribus, C. Memmius, tribunus pl., cum L. Capitone. ad urbem accessit a. d. XII Kal. Oct. nihil turpius nec desertius. sed his iudiciis nihil audeo confidere. quod Cato non valebat, adhuc de pecuniis repetundis non erat postulatus. Pompeius a me valde contendit de reditu in gratiam sed adhuc nihil profecit nec, si ullam partem libertatis tenebo, proficiet. tuas litteras vehementer exspecto. quod scribis te audisse in candidatorum consularium coitione me interfuisse, id falsum est. eiusmodi enim pactiones in ea coitione factae sunt, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit, et simul mihi committendum non fuit, ut iis coitionibus interesssem, quibus Messala excluderetur. cui quidem vehementer satisfacio rebus omnibus; ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci, quae voluit quaeque a me petivit. Scaurum beneficio defensionis valde obligavi. adhuc erat valde incertum, et quando comitia et qui consules futuri essent.

17
25
30
18
Cum hanc iam epistulam complicarem, tabellarii a vobis venerunt a. d. XI Kal., septimo vicesimo die. o me sollicitum! quantum ego dolui in Caesaris suavissimis litteris! sed quo erant suaviores, eo maiorem dolorem illius ille casus afferebat. sed ad tuas venio litteras. primum tuam remansionem etiam atque etiam probo, praesertim cum, ut scribis, cum Caesare communicaris. Oppium miror quicquam cum Publio; mihi enim non placuerat. quod interiore epistula scribis, me Id.

1 sic *post eius add. Wes. 1 p. 6, rec. edd.; cf. p. 120, 27*

17 coitionibus IA²c cautionibus 25 septimo *Bardf, Quaest. Tull. p. 32 septembres vel sept(embr.) 27 sed] v. Lehm. p. 76*

32 interiore] in priore *Schiche, Jahrest. d. ph. Ver. a. 1908 p. 24; cf. Sternk. 2 p. 648*

Sept. Pompeio legatum iri, id ego non audivi scrip-
sique ad Caesarem <neque> Vibullium Caesaris man-
data de mea mansione ad Pompeium pertulisse nec
[ad] Oppium. quo consilio? quamquam Oppium ego
5 tenui, quod priores partes Vibulli erant; cum eo enim
coram Caesar egerat, ad Oppium scripserat. ego vero
nullas δευτέρως φροντίδας habere possum in Caesaris
rebus. ille mihi secundum te et liberos nostros ita est,
ut sit paene par. videor id iudicio facere — iam enim
10 debeo —, sed tamen amore sum incensus.

Cum scripsissem haec infima, quae sunt mea manu,
venit ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foris
cenaret. dedit mihi epistulam legendam tuam, quam
paulo ante acceperat, Aristophaneo modo valde meher-
15 cule et suavem et gravem; qua sum admodum delect-
tatus. dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum
mihi esse affixum tamquam magistro. quam illum epi-
stulae illae delectarunt, quam me! nihil puero illo sua-
vius, nihil nostri amantius. hoc inter cenam Tironi dic-
20 tavi, ne mirere alia manu esse.

Annali pergratae litterae tuae fuerunt, quod et cu- 20
rares de se diligenter et tamen consilio severissimo iu-
vares. P. Servilius pater ex litteris, quas sibi a Caesare
missas esse dicebat, significat valde te sibi gratum fe-
25 cisse, quod de sua voluntate erga Caesarem humanis-
sime diligentissimeque locutus esses. cum Romam ex 21
Arpinati revertissem, dictum mihi est Hippodamum ad
te profectum esse. non possum scribere me miratum
esse illum tam inhumaniter fecisse, ut sine meis litteris
30 ad te proficisceretur; illud scribo, mihi molestum fuisse.
iam enim diu cogitaveram ex eo, quod tu ad me scrip-
seras, ut, si quid esset, quod ad te diligentius perferri
vellem, illi darem, quod mehercule hisce litteris, quas

2 add. *Madv. ap. Wes. 1 p. 114; cf. Baehr. 2 p. 533* 4 *secl.*
Or. consilio nescio c 12 foris A²c (*cf. ep. 7, 16, 2; 9, 24, 3*)
foras (*cf. Petron. 30*) 19 haec msN 21 se verissimo *ci. Or.,*
fort. recte 29 humaniter M¹

vulgo ad te mitto, nihil fere scribo, quod si in alicuius
 22 manus inciderit moleste ferendum sit. Minucio me et
 Salvio et Labeoni reservabam. Labeo aut tarde profi-
 ciscetur aut hic manebit. Hippodamus ne numquid vel-
 lem quidem rogavit. T. Pinarius amabiles ad me de te 5
 litteras mittit, se maxime litteris, sermonibus, cenis de-
 nique tuis delectari. is homo semper me delectavit, fra-
 terque eius mecum est multum. quare, uti instituisti,
 7 complectere adulescentem.

23 Quod multos dies epistulam in manibus habui prop- 10
 ter commorationem tabellariorum, ideo multa coniecta
 sunt aliud alio tempore, velut hoc. T. Anicius mihi saepe
 iam dixit sese tibi, suburbanum si quod invenisset, non
 dubitaturum esse emere. in eius sermone ego utrum-
 que soleo admirari, et te de suburbano emendo, cum 15
 ad illum scribas, non modo ad me non scribere, sed
 etiam aliam in sententiam de suburbano scribere, et,
 cum ad illum scribas, nihil te recordari † de se de epi-
 stulis illis, quas in Tusculano eius tu mihi ostendisti,
 nihil de praeceptis Epicharmi: γνῶθι, πῶς ἄλλῳ κέρηται, 20
 totum denique vultum, sermonem, animum eius, quem-
 24 admodum conicio, quasi*. sed haec tu videris. de
 suburbano cura ut sciam quid velis, et simul, ne quid
 ille turbet, vide. quid praeterea? quid? etiam. Gabini-
 us a. d. III Kal. Oct. noctu in urbem introierat, et hodie 25
 hora VIII, cum edicto C. Alfi de maiestate eum adesse
 oporteret, concursu magno et odio universi populi paene
 afflictus est. nihil illo turpius. proximus est tamen Piso.
 itaque mirificum embolium cogito in secundum librum
 meorum temporum includere, dicentem Apollinem in 30
 concilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum

3 Labieno *Lehm. W. kl. Ph. 3 (1886) p. 970* 11 *cf. ad Att.*
 7, 16, 1 17 de suburbano *om. rec. edd.* 18 de se *secl.*
Schuetz epistulis *Schuetz* epulis 20 *Com. Gr. Fragm. 1, 1, 264*
Kaib. 22 *dedidicisse suppl. Wes. 2 p. 74* 25 *introierat Wes.*
1 p. 79 *introierit (sed -ivit s5)* 28 *tamen est Δ vulg.*
 30 temporum *Mue. librorum*

futurus esset, quorum alter exercitus perdidisset, alter vendidisset.

Ex Britannia Caesar ad me Kal. Sept. dedit litteras, quas ego accepi a. d. IIII Kal. Oct., satis commodas de Britannicis rebus, quibus, ne admirer, quod a te nullas acceperim, scribit se sine te fuisse, cum ad mare accesserit. ad eas ego ei litteras nihil rescripsi ne gratulandi quidem causa propter eius luctum. te oro etiam atque etiam, mi frater, ut valeas.

II

Scr. Romae a. d. V Id. Oct. a. 700 (54)

<MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM>

A. d. VI Id. Oct. Salvius Ostiam vesperi navi profectus erat cum iis rebus, quas tibi domo mitti volueras. eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius sic, ut Calidio verbum facere pro eo non licuerit. postridie autem eius diei, qui erat tum futurus, cum haec scribebam ante lucem, apud Catonem erat divinatio in Gabinium futura inter Memmium et Ti. Neronem et C. L. Antonios M. f. putabamus fore ut Memmio daretur, etsi erat Neronis mira contentio. quid quaeris? probe premitur, nisi noster Pompeius dis hominibusque invitis negotium everterit. cognosce nunc hominis audaciam et aliquid in re publica perdita delectare. cum Gabinius, quacumque veniebat, triumphum se postulare dixisset subitoque bonus imperator noctu in urbem hostium plane invasisset, in senatum se non committebat. interim ipso decimo die, quo eum oportebat hostium numerum et militum renuntiare, irrepsit summa infrequentia. cum vellet exire, a consulibus retentus est;

1 exercitum PIA²c *vulg.*; cf. *Sj. p. 142* 10 *nova ep. A²c*
 20 et C. et L. M¹, *vulg.*; cf. *Brut. 36, 136*; *C. I. L. 1, 1175*
 27 plenam *Boot p. 37* 28 hostium M²msN⁵ hostiarum *rell.*;
aliter ep. 8, 11, 2 29 inrepsit C in re haesit

introduciti publicani. homo undique † atius et cum a me maxime vulneraretur, non tulit et me trementi voce exsulem appellavit. hic — o di! nihil umquam honorificentius nobis accidit — consurrexit senatus cum clamore ad unum sic, ut ad corpus eius accederet; pari 5 clamore atque impetu publicani. quid quaeris? omnes, tamquam si tu esses, ita fuerunt. nihil hominum sermone foris clarius. Ego tamen teneo ab accusando, vix mehercule, sed tamen teneo, vel quod nolo cum Pompeio pugnare — satis est, quod instat de Milone — vel 10 quod iudices nullos habemus. ἀπότρυγμα formido, addo etiam malevolentiam hominum, et timeo, ne illi me accusante aliquid accidat, nec despero rem et sine me et nonnihil per me confici posse.

De ambitu postulati sunt omnes, qui consulatum 15 petunt, a Memmio Domitius, a Q. Acutio, bono et erudito adulescente, Memmius, a Q. Pompeio Messala, a Triario Scaurus. magna res in motu est, propterea quod aut hominum aut legum interitus ostenditur. opera datur, ut iudicia ne fiant. res videtur spectare ad interregnum. consules comitia habere cupiunt; rei nolunt et maxime Memmius, quod Caesaris adventu se sperat futurum consulem. sed mirum in modum iacet. Domitius cum Messala certus esse videbatur. Scaurus refrixerat. Appius sine lege curiata confirmat se Lentulo 25 nostro successurum. qui quidem mirificus illo die, quod paene praeterii, fuit in Gabinium; accusavit maiestatis; nomina data, cum ille verbum nullum. habes forensia. domi recte, et ipsa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. 30

1 actus P Man.; alii alia: saeptus, saucius, sim. 8 teneo me Lamb., me teneo Wes. 1 p. 6; cf. Lebr. p. 169 9 vel] id IA²c 10 vel M⁵ΣC id Δς 13 accidat] cf. Thes. L. L. 1 p. 291 sqq. et post me om. Δ 18 magno Lamb., Wes. 1 p. 90; cf. p. 39, 10 23 tacet 29 et] est Wes. 1 p. 18, recc. edd.; cf. Sj. p. 112sq.

III

Scr. Romae a. d. XII Kal. Nov. a. 700 (54)

〈MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM〉

Occupationum mearum signum tibi sit librarii ma- 1
 5 nus. diem scito esse nullum, quo die non dicam pro
 reo. ita quicquid conficio aut cogito, in ambulationis
 tempus fere confero. negotia se nostra sic habent, do-
 mestica vero, ut volumus. valent pueri, studiose di-
 scunt, diligenter docentur, et nos et inter se amant. ex-
 10 politiones utriusque nostrum sunt in manibus, sed tua
 ad perfectum iam res rustica Arcani et Lateri. prae-
 terea de aqua, de via nihil praetermisi quadam epistula
 quin enucleate ad te perscriberem. sed me illa cura sol-
 licitat angitque vehementer, quod dierum iam amplius
 15 quinquaginta intervallo nihil a te, nihil a Caesare, nihil
 ex istis locis non modo litterarum sed ne rumoris qui-
 dem affluxit. me autem iam et mare istuc et terra
 sollicitat, neque desino, ut fit in amore, ea, quae mi-
 nime volo, cogitare. quare non equidem iam te rogo,
 20 ut ad me de te, de rebus istis scribas — numquam
 enim, cum potes, praetermittis —, sed hoc te scire volo,
 nihil fere umquam me sic exspectasse ut, cum haec scri-
 bebam, tuas litteras.

Nunc cognosce ea, quae sunt in re publica. comi- 2
 25 tiorum cottidie singuli dies tolluntur obnuntiationibus
 magna voluntate bonorum omnium; tanta invidia sunt
 consules propter suspicionem pactorum a candidatis
 praemiorum. candidati consulares quattuor omnes rei.
 causae sunt difficiles, sed enitemur, ut Messala noster
 30 salvus sit, quod est etiam cum reliquorum salute con-
 iunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sulla sub-

1 *nova ep.* M⁴A²c 2 *cf. Sternk. B. ph. W. 26 (1906) p. 1056*
 4 tibi signum Δ *vulg.* 11 *cf. Varr. R. R. 1, 37, 4* 14 tan-
 gitque sΣ (*praet. N; in M -tat ang- corr. ex -ta tang-*); *cf. ad*
Att. 1, 18, 1; 2, 19, 1 24 § 2 *om. E* 26 tanta] *cf. Hofm. Andr.*
ad ep. 12, 23, 2

- scribente privigno Memmio, fratre Caecilio, Sulla filio. contra dixit L. Torquatus omnibusque libentibus non obtinuit. quaeris, quid fiat de Gabinio. sciemus de maiestate triduo. quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum, maxime testibus caeditur, accusatoribus frigidissimis utitur; consilium varium, quaesitor gravis et firmus Alfius, Pompeius vehemens in iudicibus rogandis. quid futurum sit, nescio; locum tamen illi in civitate non video. animum praebeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum eventum lenissimum.
- 4 Habes fere de omnibus rebus. unum illud addam: Cicero tuus nosterque summo studio est Paeoni sui rhetoris, hominis, opinor, valde exercitati et boni. sed nostrum instituendi genus esse paulo eruditius et *θετικώτερον* non ignoras. quare neque ego impediri Ciceronis iter atque illam disciplinam volo, et ipse puer magis illo declamatorio genere duci et delectari videtur. in quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire nostris itineribus; eodem enim perventurum esse confidimus. sed tamen si nobiscum eum rus aliquo eduxerimus, in hanc nostram rationem consuetudinemque inducemus. magna enim nobis a te proposita merces est, quam certe nostra culpa numquam minus assequemur. quibus in locis et qua spe hiematurus sis, ad me quam diligentissime scribas velim.

IV

Scr. Romae IX Kal. Nov. a. 700 (54)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

- 1 Gabinus absolutus est. omnino nihil accusatore Lentulo subscriptoribusque eius infantius, nihil illo consilio sordidius. sed tamen nisi incredibilis contentio, preces Pompei, dictaturae etiam rumor plenus timoris fuisset,

3 fiat] *cf. ad Att. 12, 3, 1, Ter. Andr. 385* 5 laeditur *Madv. p. 197; cf. p. 41, 15; 43, 19* 8 illi *Man. illum* 29 § 1 *om. E*
31 precesque *ms et preces P cf. p. 33, 14*

ipsi Lentulo non respondisset, qui tamen illo accusatore illoque consilio sententiis condemnatus sit XXXII, cum LXX tulissent. est omnino tam gravi fama hoc iudicium, ut videatur reliquis iudiciis periturus et maxime de pecuniis repetundis. sed vides nullam esse rem publicam, nullum senatum, nulla iudicia, nullam in ullo nostrum dignitatem. quid plura de iudicibus? duo praetorii sederunt, Domitius Calvinus — is aperte absolvit, ut omnes viderent — et Cato: is diribitis tabellis de circulo se subduxit et Pompeio primus nuntiavit. aiunt nonnulli, ut Sallustius, me oportuisse accusare. his ego iudicibus committerem? quid essem, si me agente esset elapsus? sed me alia moverunt. non putasset sibi Pompeius de illius salute sed de sua dignitate mecum esse certamen; in urbem introisset; ad inimicitias res venisset; cum Aesernino Samnite Pacideianus comparatus viderer; auriculam fortasse mordicus abstulisset, cum Clodio quidem certe redisset in gratiam. ego vero meum consilium, si praesertim tu non improbas, vehementer approbo. ille cum a me [in] singularibus meis studiis ornatus esset cumque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia, tamen in re publica me a se dissentientem non tulit — nihil dicam gravius — et minus potens eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit. nunc cum ego ne curem quidem multum posse, res quidem publica certe nihil possit, unus ille omnia possit, cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. non existimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. ‘alterutrum’, inquit idem Sallustius; ‘defendisses idque Pompeio contendenti dedisses; etenim vehementer orabat’. lepidum amicum Sallustium, qui mihi aut inimicitias

1 tamen IA²c tum 2 XXXII *Man.* XXII; *cf. ad Att.* 4, 18, 1
 6 nullo MmsGHOV *cf. Schmalz Synt.* p. 637 9 diribitis
Man. diremptis *Sig.* diruptis 11 ut M *corr.* P autem 20 in
 MbdΣ cum M²ms (tum s), *del. vulg.*; *cf. Baehr.* 2 p. 436 25 res
 publica quidem publica mediis duabus vocibus deletis M; quidem
om. vulg. 28 § 3 *om.* E

putet periculosas subeundas fuisse aut infamiam sempiternam! ego vero hac mediocritate delector, ac mihi illud iucundum est, quod, cum testimonium secundum fidem et religionem gravissime dixissem, reus se dixit, si in civitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturum, 5 neque me quicquam interrogavit.

4 De versibus, quos tibi a me scribi vis, deest mihi quidem opera, quae non modo tempus sed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat; sed abest etiam *ἐνθουσιασμός*. non enim sumus omnino sine cura ve- 10 nientis anni, etsi sumus sine timore. simul et illud — sine ulla mehercule ironia loquor —: tibi istius generis in scribendo priorés partes tribuo quam mihi.

5 De bibliotheca tua Graeca supplenda, libris commutandis, Latinis comparandis valde velim ista confici, 15 praesertim cum ad meum quoque usum spectent. sed ego mihi ipsi ista per quem agam, non habeo; neque enim venalia sunt, quae quidem placeant, et confici nisi per hominem et peritum et diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo et cum Tyrannione loquar. 20 de fisco quid egerit Scipio, quaeram; quod videbitur rectum esse, curabo. de Ascanione tu vero, quod voles, facies; me nihil interpono. de suburbano quod non properas, laudo; ut habeas, hortor.

6 Haec scripsi a. d. VIII Kal. Nov., quo die ludi 25 committebantur, in Tusculanum proficiscens ducensque mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis, ea re non longius, quam vellem, quod Pompino ad triumphum a. d. IIII Non. Nov. volebam adesse. etenim erit nescio quid negotioli. nam Cato et 30 Servilius praetores prohibituos se minantur, nec, quid possint, scio — ille enim et Appium consulem secum habebit et praetores et tribunos pl. —, sed minantur tamen in primisque *Ἄρη πνέων* Q. Scaevola. cura, mi suavissime et carissime frater, ut valeas. 35

4 se del. M⁴ vulg.; cf. Par. Stoic. 3, 13 Plasb., Sj. p. 164

9 abest M⁴ habes 29 IIII GH, Wes. 2 p. 77; cf. ad Att. 4, 18, 4 III

V (V et VI, VII)

Scr. in Tusculano ex. m. Oct. aut in. Nov. a. 700 (54)

MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM

Quod quaeris, quid de illis libris egerim, quos, cum 1
 5 essem in Cumano, scribere institui, non cessavi neque
 cesso, sed saepe iam scribendi totum consilium ratio-
 nemque mutavi. nam iam duobus factis libris, in quibus
 novendialibus feriis, quae fuerunt Tuditano et Aquilio
 consulibus, sermo est a me institutus Africani paulo
 10 ante mortem et Laeli, Phili, Manili, <P. Rutili>, Q. Tu-
 beronis et Laeli generorum, Fanni et Scaevolae, sermo
 autem in novem et dies et libros distributus de opti-
 mo statu civitatis et de optimo cive — sane texebatur
 opus luculente, hominumque dignitas aliquantum ora-
 15 tioni ponderis afferebat —, hi libri cum in Tusculano
 mihi legerentur audiente Sallustio, admonitus sum ab
 illo multo maiore auctoritate illis de rebus dici posse,
 si ipse loquerer de re publica, praesertim cum essem
 non Heraclides Ponticus sed consularis et is, qui in ma-
 20 ximis versatus in re publica rebus essem; quae tam an-
 tiquis hominibus attribuerem, ea visum iri ficta esse;
 oratorum sermonem in illis nostris libris, quod esset
 de ratione dicendi, belle a me removisse, ad eos tamen
 rettulisse, quos ipse vidissem; Aristotelem denique, quae
 25 de re publica et praestante viro scribat, ipsum loqui.
 commovit me, et eo magis, quod maximos motus no- 2
 strae civitatis attingere non poteram, quod erant infe-
 riores quam illorum aetas, qui loquebantur. ego autem
 id ipsum tum eram secutus, ne in nostra tempora in-
 30 currens offenderem quempiam. nunc et id vitabo et
 loquar ipse tecum, et tamen illa, quae institueram, ad
 te, si Romam venero, mittam. puto enim te existima-

8 his *ante feriis add. ΔV iis vulg.* 9 a me A³c tamen
 10 Manili, P. Rutili, Q. Wes. 1 p. 38 coll. ad Att. 4, 16, 2 Manli(i)-
 que 21 uisum iri ficta M⁴ uisu mirifica 22 quod esset] v.
 Lehm. p. 35

turum a me illos libros non sine aliquo meo stomacho esse relictos.

3 Caesaris amore, quem ad me perscripsit, unice delectator; promissis iis, quae ostendit, non valde pendeo. nec sitio honores nec desidero gloriam magisque eius voluntatis perpetuitatem quam promissorum exitum exspecto. vivo tamen in ea ambitione et labore, tamquam
4 id, quod non postulo, exspectem. quod me de versibus faciendis rogas, incredibile est, mi frater, quam egeam tempore, nec sane satis commoveor animo ad ea, quae vis, canenda. †ΑΜΠΩΕΙC vero ad ea, quae ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu, qui omnes isto eloquendi et exprimendi genere superasti, a me petis? facerem tamen, ut possem, sed, quod te minime fugit, opus est ad ποῆμα quadam animi alacritate, quam
5 plane mihi tempora eripiunt. abduco equidem me ab omni rei publicae cura dedoque litteris, sed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te celatum volebam. angor, mi suavissime frater, angor nullam esse rem publicam, nulla iudicia, nostrumque hoc tempus
6 aetatis, quod in illa auctoritate senatoria florere debet, aut forensi labore iactari aut domesticis litteris sustentari, illud vero, quod a puero adamaram,

πολλὸν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχος ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidisse, inimicos a me partim non oppugnatos, 25 partim etiam esse defensos, meum non modo animum sed ne odium quidem esse liberum, unumque ex omnibus Caesarem esse inventum, qui me tantum, quantum ego vellem, amaret, aut etiam, sicut alii putant, hunc unum esse, qui vellet. quorum tamen nihil est eiusmodi, ut
7 ego me non multa consolatione cottidie leniam; sed illa

2 redditos M¹ms 7 tamquam P quasi Urs. quam 11 ἀμ-
πώτεις C διατυπώσεις Bue. Q. Cic: is rel. p. 16 16 me equi-
dem Δ vulg. 21 debebat Man., vulg.; cf. p. 123, 8, ep. 6, 4, 2
24 Hom. Il. 6, 208; 11, 784 30 velit Wes. 2 p. 77 31 non
multa c multa non

erit consolatio maxima, si una erimus. nunc ad illa vel gravissimum accedit desiderium tui.

Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendis- 5
sem, concidissem. qui illum oderunt — ii sunt toti or-
dines —, propter quem oderunt, me ipsum odisse coepis-
sent. tenui me, ut [me] puto, egregie, tantum ut facerem,
quantum omnes viderent; et in omni summa, ut mones,
valde me ad otium pacemque converto. de libris Ty- 6
rannio est cessator. Chrysippo dicam; sed res operosa
est et hominis perdiligentis. sentio ipse, qui in summo
studio nihil assequor. de Latinis vero, quo me vertam,
nescio; ita mendose et scribuntur et veneunt. sed tamen,
quod fieri poterit, non neglegam. † Crebrius, ut ante ad
te scripsi, Romae est, et qui omnia annuat, debere tibi
15 valde renuntiat. ab aerario puto confectum esse, dum
absum.

Quattuor tragoedias sedecim diebus absolvisse cum 7 (VI
scribas, tu quicquam ab alio mutuaris? et πάθος quaer-
ris, cum Electram et † Trodam scripseris? cessator esse
20 noli et illud γνῶθι σεαυτόν noli putare ad arrogantiam
minuendam solum esse dictum, verum etiam ut bona
nostra norimus. sed et istas et Erigonam mihi velim
mittas. habes <ad> duas epistulas proximas.

Romae et maxime Appia a Martis mira proluvies. 8 (VII,
25 Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernae plurimae;
magna vis aquae usque ad piscinam publicam. viget
illud Homeri:

ἤματ' ὀπωρινῶν, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεὺς, ὅτε δὴ ῥ' ἀνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνη.

6 om. s5 7 viderunt V Wes. 2 p. 77 12 m. exscribuntur
Boot p. 37 veniunt MmEGHP 13 C. Rebilus ci. Or., v. Boot
p. 38 14 adnuat (i. e. adnuere soleat) M¹M³ΣC adiurat rell.,
cf. Sj. 2 p. 219 15 renuntiant 17 nova ep. Ως; continuavit
Schuetz § 7—9 om. E 18 πάθος Us. Rh. Mus. 22 (1867) p. 459
ΠΑΕΟC M¹G et sim. P κλέος M²bdms χρέος C 19 Trodam sNP
Ellis Hermath. 13 (1887) p. 140 Troadas Wes. 1 p. 25 23 add.
Urs. 24 nova ep. Ως; continuavit Sternk. 2 p. 644 et maxime
et MmsGH ad IA²c vulg. luvies M¹m 28 ll. 16, 385 sqq.

cadit enim in absolutionem Gabini:

οὐ βίη ἐν ἀγορῇ σχολιάς κρίνωσι θέμιστας,
ἐκ δὲ δίκην ἐλάσσει θεῶν ὅπιν οὐκ ἀλέγοντες.

- 9 sed haec non curare decrevi. Romam cum venero, quae
perspexero, scribam ad te et maxime de dictatura, et 5
ad Labienum et ad Ligurium litteras dabo. hanc scripsi
ante <luce[m]> ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat
periucundus, quod eum te aiebant, cum esses Sami,
curasse faciendum. vale, mi suavissime et optime frater.

VI (VIII)

10

Scr. Romae ex. m. Nov. a. 700 (54)

<MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM>

- 1 Superiori epistulae quid respondeam, nihil est, quae
plena stomachi et querelarum est, quo in genere alte-
ram quoque te scribis pridie Labieno dedisse, quae 15
adhuc non venerat. delevit enim mihi omnem molestiam
recentior epistula. tantum te et moneo et rogo, ut in
istis molestiis et laboribus et desideriis recordere, con-
siliium nostrum quod fuerit perfectionis tuae. non enim
commoda quaedam sequebamur parva ac mediocria. 20
quid enim erat, quod discessu nostro emendum puta-
remus? praesidium firmissimum petebamus ex optimi
et potentissimi viri benevolentia ad omnem statum no-
strae dignitatis. plura ponuntur in spe, quam petimus;
reliqua ad iacturam reserventur. quare si crebro referes 25
animum tuum ad rationem et veteris consilii nostri et
spei, facilius istos militiae labores ceteraque, quae te
offendunt, feres, et tamen, cum voles, depones. sed eius
rei maturitas nequedum venit et tamen iam appropin-
2 quat. etiam illud te admoneo, ne quid ullis litteris com- 30

7 add. s 13 quod *Man.*, vulg.; cf. *Hofm.-Sternk. ad Att-
9, 16, 1, Schmalz Synt. p. 529* 15 quae *Rauschen, Ephem. Tull-
p. 60* qui sΣς quia *rell.* 22 putabamus Δ 24 petimus ΣC in
pecuniis Δς 25 serventur Δ (*sed* struentur m)

mittas, quod si prolatum sit moleste feramus. multa sunt, quae ego nescire malo quam cum aliquo periculo fieri certior. plura ad te vacuo animo scribam, cum, ut spero, se Cicero meus belle habebit. tu velim cures, ut sciam, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde litteras mittemus, Caesarisne tabellariis, ut is ad te protinus mittat, an Labieni. ubi enim isti sint Nervii et quam longe absint, nescio.

De virtute et gravitate Caesaris, quam in summo dolore adhibuisset, magnam ex epistula tua accepi voluptatem. quod me institutum ad illum poëma iubes perficere, etsi distentus cum opera tum animo sum multo magis, tamen, quoniam ex epistula, quam ad te miseram, cognovit Caesar me aliquid esse exorsum, revertar ad institutum idque perficiam his supplicationum otiosis diebus, quibus Messalam iam nostrum reliquosque molestia levatos vehementer gaudeo, eumque quod certum consulem cum Domitio numeratis, nihil a nostra opinione dissentitis. ego Messalam Caesari praestabo. sed Memmius in adventu Caesaris habet spem; in quo illum puto errare. hic quidem friget. Scaurum autem iam pridem Pompeius abiecit. res prolatae; ad interregnum comitia adducta. rumor dictatoris iniucundus bonis, mihi etiam magis, quae loquuntur. sed tota res et timetur et refrigescit. Pompeius plane se negat velle; antea mihi ipse non negabat. Hirrus auctor fore videtur, o di, quam ineptus, quam se ipse amans sine rivali! Crassum Iunianum, hominem mihi deditum, per me deterruit. velit, nolit, scire difficile est; Hirro tamen agente nolle se non probabit. aliud hoc tempore de re publica nihil loquebantur; agebatur quidem certe nihil. Serrani Domestici filii funus perluctuosum fuit a. d. VIII Kal. Dec. laudavit pater scripto meo.

Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit et omnia

7 sint ζ sunt 23 dictatoris M⁴ delatoris 24 mihi P metu
M²bdN me *rell.* 26 Hirrus auctus 34 et *del. Wes.* 2 p. 78,
cf. Sj. p. 113

Guttae dicitque se perfecturum, ut [in] illo Caesar incumbat. hoc horret Milo, nec iniuria, et, si ille dictator factus sit, paene diffidit. intercessorem dictaturae si iu-
 verit manu et praesidio suo, Pompeium metuit inimicum; si non iu-
 verit, timet, ne per vim perferatur. ludos ap-
 parat magnificentissimos, sic, inquam, ut nemo sump-
 tuosiores, stulte bis terque non postulatos, vel quia
 munus magnificum dederat, vel quia facultates non
 erant, vel quia magister, vel quia potuerat magistrum
 se, non aedilem putare. omnia fere scripsi. cura, mi
 carissime frater, ut valeas.

VII (IX)

Scr. Romae mense Dec. a. 700 (54)

⟨MARCUS QUINTO FRATRI SALUTEM⟩

1 De Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quae aman-
 tissime cogitata sunt. τότε μοι χάνοι —. feci summa cum
 gravitate, ut omnes sentiunt, et summa cum lenitate,
 quae feci. illum neque ursi neque levavi; testis vehe-
 mens fui, praeterea quievi. exitum iudicii foedum et
 perniciosum lenissime tuli. quod quidem bonum mihi
 nunc denique redundat, ut his malis rei publicae licen-
 tiaque audacium, qua ante rumpebar, nunc ne movear
 quidem. nihil est enim perditius his hominibus, his tem-
 2 poribus. itaque ex re publica quoniam nihil iam volup-
 tatis capi potest, cur stomacher, nescio. litterae me et
 studia nostra et otium villaeque delectant maximeque
 pueri nostri. angit unus Milo. sed velim finem afferat
 consulatus; in quo enitar non minus quam sum enisus

1 gut(a)e Δ Cottae Hoffa del. Ern.; in illum Lamb.

7 postulatos C vulg. postulatus; cf. Mue. Synt. d. Nom. u. Acc. p. 151 9 vel quia magister secl. Schuetz, rec. edd. 12 nova ep. sNV § 1—2 om. E 15 istorum quae A²c Rom. istorum

quae ne vel -umque ne Ω i. quae a te Bai. et Kay.; fort. i. quae sane 16 Hom. Il. 4, 182 17 sentiant 20 levissime PIA²

22 ne om. Δ 28 in M⁴s et

in nostro, tuque istinc, quod facis, adiuvabis. de quo cetera, nisi plane vis eripuerit, recte sunt; de re familiari timeo.

ὁ δὲ μάλνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς,

5 qui ludos HS † CCCO comparet. cuius in hoc uno inconsiderantiam et ego sustinebo, ut potero, et tu ut possis, est tuorum Nerviorum.

De motu temporum venientis anni nihil te intellegere volueram domestici timoris sed de communi rei publicae statu; in quo etiamsi nihil procuro, tamen nihil curare vix possum. quam autem te velim cautum esse in scribendo, ex hoc conicito, quod ego ad te ne haec quidem scribo, quae palam in re publica turbantur, ne cuiusquam animum meae litterae interceptae offendant. 15 quare domestica cura te levatum volo; in publica scio quam sollicitus esse soleas. video Messalam nostrum consulem, si per interregem, sine iudicio, si per dictatorem, tamen sine periculo. odii nihil habet. Hortensi calor multum valebit. Gabini absolutio lex impunitatis 20 putatur. ἐν παρέρῳ de dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompeius abest, Appius miscet, Hirrus parat, multi intercessores numerantur, populus non curat, principes nolunt, ego quiesco. de mancipiis quod mihi polliceris, valde te amo; et sum equidem, uti scribis, et 4 Romae et <in> praediis infrequens. sed cave, amabo, quicquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo et maxima tua facultate, mi frater, cogitaris. de epistula Vatini risi. sed me ab eo ita 5 observari scio, ut eius ista odia non sorbeam solum 30 sed etiam concoquam.

Quod me hortaris, ut absolvam, habeo absolutum 6 suave, mihi quidem uti videtur, εἰς ad Caesarem, sed

4 cf. Hom. Od. 9, 350 5 CCCCIOOOO Wes. 2 p. 78 5 inconsiderantiam Man. considerant iam 7 Nerviorum Sternk. 2 p. 662 nervorum 15 in re p. Δς vulg. 23 mihi] nihil M¹ms
25^v add. IA²c

quaero locupletem tabellarium, ne accidat, quod Erigonae tuae, cui soli Caesare imperatore iter ex Gallia tutum non fuit. † quid, si canem tam bonum non haberem, deturbem aedificium? quod quidem mihi cottidie magis placet, in primisque inferior porticus et eius conclavia fiunt recte. de Arcano Caesaris opus est vel mehercule etiam elegantioris alicuius; imagines enim istae et palaestra et piscina et Nilus multorum Philotimorum est, non Diphilorum. sed et ipsi ea adibimus et mittemus et mandabimus. de Felicis testamento tum magis querere, si scias. quas enim tabulas se putavit obsignare, in quibus † in unciis firmissimum tenes vero lapsus est per errorem et suum et Sicurae servi non obsignavit; quas noluit, eas obsignavit. ἀλλ' οἰμωξέτω nos modo valeamus. Ciceronem et, ut rogas, amo et, ut meretur, debeo; dimitto autem a me, et ut a magistris ne abducam et quod mater † Porcia non discedit, sine qua edacitatem pueri pertimesco. sed sumus una tamen valde multum. rescripsi ad omnia. mi suavissime et optime frater, vale.

20

1 ne accidat *Vict.* ne accipiat C accipiat *rell.* Erigonae tuae C ergo nactue (ne tue *vel sim.*) M³Σ ergo nactus Δ 2 cui soli *Vict.* quod (*i. e.* quoi) soli M³ΣC quod si Δ 3 canem tam Ω (*sed tamen tam ms*), *Ellis Hermath. 13 (1887) p. 141* caementum IA²c habeam *Lamb.* 9 adibimus *Man.* adhibemus 10 querere M¹ms 12 ex III unciis firmissimum (-me) locum tenes, eas vero — l. est *eqs.* servi — non *Wes. 2 p. 79* 16 et debeo Δ *vulg.* 17 porta *Lehm. B. ph. W. 10 (1890) p. 620*; a Porcia *Ellis l. l.*; alii aliter

Q. TULLI CICERONIS
COMMENTARIOLUM PETITIONIS
SIVE

DE PETITIONE AD M. FRATREM EPISTULA

5 *Scr., ut videtur, in. a. 690 (64)*

QUINTUS MARCO FRATRI SALUTEM DICIT

Etsi tibi omnia suppetunt ea, quae consequi ingenio
aut usu homines aut intelligentia possunt, tamen amore
nostro non sum alienum arbitratus ad te perscribere
10 ea, quae mihi veniebant in mentem dies ac noctes de
petitione tua cogitanti, non ut aliquid ex his novi ad-
disceres, sed ut ea, quae in re dispersa atque infinita
viderentur esse, ratione et distributione sub uno aspectu
ponerentur. [quamquam plurimum natura valet, tamen
15 videtur in paucorum mensum negotio posse simulatio
naturam vincere.]

Civitas quae sit, cogita, quid petas, qui sis. prope 2
cottidie tibi hoc ad forum descendenti meditandum est:
Novus sum, consulatum peto, Roma est.

20 Nominis novitatem dicendi gloria maxime sublevabis.
semper ea res plurimum dignitatis habuit. non potest,
qui dignus habetur patronus consularium, indignus
consulatu putari. quamobrem quoniam ab hac laude
proficisceris et, quicquid es, ex hoc es, ita paratus ad
25 dicendum venito, quasi in singulis causis iudicium de
omni ingenio futurum sit. eius facultatis adiumenta, 3
quae tibi scio esse seposita, ut parata ac prompta sint,

Incip̄. cōmentariū consul'. petitionis feliciter H Q. Cicero de
petitione consulatus ad M. Tullium fratrem (*uel* Q. Ciceronis...
fratrem liber) *dett.* 11 addisceres *Lamb.* addiscerem *FH* adice-
rem *dett.* 14 quamquam...vincere *in §42 transtulit Put.* 17 pro-
inde *Baehr. 1 p. 27* 18 est *Tyd.* sit

cura et saepe, quae <de> Demosthenis studio et exer-
 (3) citatione scripsit Demetrius, recordare, deinde ut ami-
 corum et multitudo et genera appareant. habes enim
 ea, quae <non multi homines> novi habuerunt, omnes
 publicanos, totum fere equestrem ordinem, multa pro- 5
 pria municipia, multos abs te defensos homines cuius-
 que ordinis, aliquot collegia, praeterea studio dicendi
 conciliatos plurimos adulescentulos, cottidianam ami-
 4 corum assiduitatem et frequentiam. haec cura ut teneas
 commendando et rogando et omni ratione efficiendo, 10
 ut intellegant, qui debent tua causa, referendae gratiae,
 qui volunt, obligandi tui tempus sibi aliud nullum fore.
 etiam hoc multum videtur adiuuare posse novum ho-
 minem, hominum nobilium voluntas et maxime consu-
 larium. prodest, quorum in locum ac numerum per- 15
 venire velis, ab iis ipsis illo loco ac numero dignum
 5 putari. ii rogandi omnes sunt diligenter, et ad eos
 allegandum est persuadendumque est iis nos semper
 cum optimatibus de re publica sensisse, minime popu-
 lares fuisse; si quid locuti populariter videamur, id nos 20
 eo consilio fecisse, ut nobis Cn. Pompeium adiungere-
 mus, ut eum, qui plurimum posset, aut amicum in
 nostra petitione haberemus aut certe non adversarium.
 6 praeterea adulescentes nobiles elabora ut habeas vel
 ut teneas, studiosos quos habes. multum dignitatis af- 25
 ferent. plurimos habes; perface, ut sciant, quantum in
 iis putes esse. si adduxeris, ut ii, qui volunt, cupiant,
 plurimum proderunt.

2 Ac multum etiam novitatem tuam adiuuat, quod eius-
 7 modi nobiles tecum petunt, ut nemo sit, qui audeat 30
 dicere plus illis nobilitatem quam tibi virtutem prod-

1 *add. uett.* 2 ut] *imperantis uerbum intercidisse suspicatur Bue.*

4 *add. Schwarz et Bai. ex ep. 5, 18, 1* 10 *commo-
 nendo Koch, alii coll. p. 87, 9; cf. Sj. 3 p. 134* 16 *numero dignum
 dett. dignum numero FH; ac numero del. Bue.; cf. Sj. 3 p. 125*

17 *i Bue. hi priores edd. hic FH* 18 *est ante iis om. F*
 27 *volunt Bue. nolunt*

esse oportere. iam P. Galbam et L. Cassium summo loco natos quis est qui petere consulatum putet? vides igitur amplissimis ex familiis homines, quod sine nervis sint, tibi pares non esse. at Antonius et Cati-
 5 lina molesti sunt. immo homini navo, industrio, innocenti, diserto, gratioso apud eos, qui res iudicant, optandi competitores, ambo a pueritia sicarii, ambo libidinosi, ambo egentes. eorum alterius bona proscripta vidimus, vocem denique audivimus iurantis se Romae
 10 iudicio aequo cum homine Graeco certare non posse, ex senatu eiectum scimus optima [vero] censorum existimatione, in praetura competitorem habuimus amico Sabidio et Panthera, cum ad tabulam quos poneret non haberet; quo tamen in magistratu amicam, quam
 15 domi palam haberet, de machinis emit. in petitione autem consulatus caupones omnes compilare per turpissimam legationem maluit quam adesse et populo Romano supplicare. alter vero, di boni! quo splendore
 20 est? primum nobilitate eadem [qua Catilina]. num maiore? non. sed virtute. quamobrem? quod Antonius umbram suam metuit, hic ne leges quidem, natus in patris egestate, educatus in sororum stupris, corroboratus in caede civium, cuius primus ad rem publicam aditus in equitibus R. occidendis fuit — nam illis, quos
 25 meminimus, Gallis, qui tum Titiniorum ac Nanniorum ac Tanusiorum capita demebant, Sulla unum Catilinam praefecerat —; in quibus ille hominem optimum, Q. Caecilium, sororis suae virum, equitem Romanum,

1 nam *Lamb.* 4 sunt F Catilina et Antonius F 5 navo *Put. novo FH om. dett.* 11 *secl. Bue. verorum Baehr. 1 p. 27*

13 cum *Lamb.* quam FH quod (*et habebat u. 14*) *dett.*

16 caupones *dett.* caupadoces FH *sed superscripto m. pr.* l'caupones H Cappadoces *Bue.*; *cf. Sj. 3 p. 119* 19 *del. Lamb.*

20 Antonius *Corr.* manius (ina-) 21 ne *Lamb.* nec 22 sororum FH *sed -re H supra e m. pr. um scripto, v. Hendr. p. 23*

24 in equitibus H *dett. om. F* 25 nannⁱorū H mannorum F Manliorum *Bue.* 26 demetebant *ci. Gesn.*

nullarum partium, cum semper natura tum etiam aetate iam quietum, suis manibus occidit.

³ Quid ego nunc dicam petere eum consulatum, qui
¹⁰ hominem carissimum populo Romano, M. Marium, inspectante populo Romano vitibus per totam urbem ⁵ ceciderit, ad bustum egerit, ibi omni cruciatu lacera- rit, vivo stanti collum gladio sua dextera secuerit, cum sinistra capillum eius a vertice teneret, caput sua manu tulerit, cum inter digitos eius rivi sanguinis fluerent; qui postea cum histrionibus et cum gladiatoribus ita ¹⁰ vixit, ut alteros libidinis, alteros facinoris adiutores haberet; qui nullum in locum tam sanctum ac tam religiosum accessit, in quo non, etiamsi aliis culpa non esset, tamen ex sua nequitia dedecoris suspicionem relinqueret; qui ex curia Curios et Annios, ab atriis ¹⁵ Sapalas et Carvilios, ex equestri ordine Pompilios et Vitias sibi amicissimos comparavit; qui tantum habet audaciae, tantum nequitiae, tantum denique in libidine artis et efficacitatis, ut prope in parentum gremiis praetextatos liberos constuprarit? quid ego nunc tibi de ²⁰ Africa, quid de testium dictis scribam? nota sunt, et ea tu saepius legito; sed tamen hoc mihi non praetermittendum videtur, quod primum ex eo iudicio tam egens discessit, quam quidam iudices eius ante illud iudicium fuerunt, deinde tam invidiosus, ut aliud in ²⁵ eum iudicium cottidie flagitetur. hic se sic habet, ut magis timeant, etiamsi quierit, quam ut contemnant, si ¹¹ quid commoverit. quanto melior tibi fortuna petitionis data est quam nuper homini novo C. Coelio! ille cum duobus hominibus ita nobilissimis petebat, ut tamen ³⁰ in iis omnia pluris essent quam ipsa nobilitas, summa ingenia, summus pudor, plurima beneficia, summa ratio

7 cf. *Plaut. Merc. 308, Cypr. de unit. 18* 9 fluxerunt FH
 10 post. cum om. H 17 uitias F *Bue.* uitias H *Vettios Lamb., vulg.; fort. Vi(t)tios compararit* 24 illud iudicium *deff.* illud in eum (*vel meum*) iudicium FH cf. *Sj. 3 p. 123* 25 fuerunt om. F
 27 timeant . . . contemnant *Tyd. et Bue.* timeat . . . contemnat

ac diligentia petendi. ac tamen eorum alterum Coelius, cum multo inferior esset genere, superior nulla re paene, superavit. quare tibi, si facies ea, quae natura et studia, 12 quibus semper usus es, largiuntur, quae temporis tui ratio desiderat, quae potes, quae debes, non erit difficile certamen cum iis competitoribus, qui nequaquam sunt tam genere insignes quam vitiis nobiles. quis enim reperiri potest tam improbus civis, qui velit uno suffragio duas in rem publicam sicas destringere?

10 Quoniam, quae subsidia novitatis haberes et habere posses, exposui, nunc de magnitudine petitionis dicendum videtur. consulatum petis, quo honore nemo est quin te dignum arbitretur, sed multi, qui invideant; petis enim homo ex equestri loco summum locum ci- 15 vitatis, atque ita summum, ut forti homini, deserto, innocenti multo idem ille honos plus amplitudinis quam ceteris afferat. noli putare eos, qui sunt eo honore usi, non videre, tu, cum idem sis adeptus, quid dignitatis habiturus sis. eos vero, qui consularibus familiis 20 nati locum maiorum consecuti non sunt, suspicor tibi, nisi si qui admodum te amant, invidere. etiam novos homines praetorios existimo, nisi qui tuo beneficio vincti sunt, nolle abs te se honore superari. iam in 14 populo quam multi invidi sint, quam consuetudine horum annorum ab hominibus novis alienati, venire tibi in mentem certo scio; esse etiam nonnullos tibi iratos ex iis causis, quas egisti, necesse est. iam illud tute circumspicito, quod ad Cn. Pompei gloriam augendam tanto studio te dedisti, num quos tibi putes 30 ob eam causam esse amicos. quamobrem, cum et 15 summum locum civitatis petas et videas esse studia, quae adversentur, adhibeas necesse est omnem rationem et curam et laborem et diligentiam.

Et petitio magistratus divisa est in duarum rationum

5 erit *dett. om.* FH 7 insignes *secl. Bue.*; *cf. Sj. 3 p. 124* 24 sunt 25 hominibus *Lamb.* honoribus 29 edidisti FH 30 inimicos *Petreius* 34 Et petitio *dett.* et petitionem FH magistratuum *dett.*

diligentiam, quarum altera in amicorum studiis, altera in populari voluntate ponenda est. amicorum studia beneficiis et officiis et vetustate et facilitate ac iucunditate naturae parta esse oportet. sed hoc nomen amicorum in petitione latius patet quam in cetera vita. 5 quisquis est enim, qui ostendat aliquid in te voluntatis, qui colat, qui domum ventitet, is in amicorum numero est habendus. sed tamen qui sunt amici ex causa iustiore cognationis aut affinitatis aut sodalitatis aut alicuius necessitudinis, iis carum et iucundum esse 10
 17 maxime prodest. deinde, ut quisque est intimus ac maxime domesticus, ut is etiam quam amplissimum esse te cupiat, valde elaborandum est, tum ut tribules, ut vicini, ut clientes, ut denique liberti, postremo etiam servi tui; nam fere omnis sermo ad forensem famam 15
 18 a domesticis emanat auctoribus. deinde sunt instituendi cuiusque generis amici: ad speciem homines illustres honore ac nomine, qui etiamsi suffragandi studia non navant, tamen afferunt petitori aliquid dignitatis; ad ius obtinendum magistratus, ex quibus maxime consules, deinde tribuni pl.; ad conficiendas centurias homines excellenti gratia. Qui abs te tribum aut centuriam aut aliquod beneficium aut habeant aut, ut habeant, sperent, eos prorsus magnopere et compara et confirma. nam per hos annos homines ambitiosi vehementer omni studio atque opera elaborant, ut possint a tribulibus suis ea, quae petierint, impetrare. hos tu homines, quibuscumque poteris rationibus, ut ex animo atque ex † illa summa † voluntate tui studiosi sint,

7 in om. F 11 quisquis H 12 etiam quam Bue. amet quod FH amet quisque dett. sed amet et quam Lagom. 50, vulg.

16 denique nonnulli dett., vulg.; cf. p. 91, 1; ep. 3, 7, 4 23 aut habe(a)nt aut ut habeant sperent dett. aut ut habeant sperent FH iterum suprascr. ut habeant m. pr. H aut habent aut sperant Bue.; cf. Sj. 3 p. 118 24 rursus F 26 opera elaborant Bue. opere laborant FH opere laborarunt (et possent) dett. 27 petierint Bue. peterent 29 illo H superlativum latere suspicatur Bue. maxuma (ex masuma) coll. or. in Verr. 2, 22, 51 Hendr. p. 23

elaborato. quodsi satis grati homines essent, haec tibi 19
omnia parata esse debebant, sicuti parata esse con-
fido. nam hoc biennio quattuor sodalitates hominum
ad ambitionem gratiosissimorum tibi obligasti, C. Fun-
5 dani, Q. Galli, C. Corneli, C. Orchivi. horum in causis
ad te deferendis quid tibi eorum sodales receperint et
confirmarint, scio, nam interfui. quare hoc tibi facien-
dum est, hoc tempore ut ab his, quod debent, exigas
saepe commonendo, rogando, confirmando, curando,
10 ut intellegant nullum se umquam aliud tempus habi-
turos referendae gratiae. profecto homines et spe reli-
quorum tuorum officiorum et[iam] recentibus beneficiis
ad studium navandum excitabuntur. et omnino, quoniam 20
eo genere amicitiarum petitio tua maxime munita est,
15 quod ex causarum defensionibus adeptus es, fac ut
plane iis omnibus, quos devinctos tenes, discriptum ac
dispositum suum cuique munus sit. et quemadmodum
nemini illorum molestus nulla in re umquam fuisti, sic
cura, ut intellegant omnia te, quae ab illis tibi deberi
20 putaris, ad hoc tempus reservasse.

Sed quoniam tribus rebus homines maxime ad bene- 6
volentiam atque haec suffragandi studia ducuntur, bene- 21
ficio, spe, adiunctione animi ac voluntate, animadver-
tendum est, quemadmodum cuique horum generi sit
25 inserviendum. minimis beneficiis homines adducuntur,
ut satis causae putent esse ad studium suffragationis,
nedum ii, quibus saluti fuisti, quos tu habes plurimos,
non intellegant, si hoc tuo tempore tibi non satisfecer-
rint, se probatos nemini umquam fore. quod cum ita
30 sit, tamen rogandi sunt atque etiam in hanc opinionem
adducendi, ut, qui adhuc nobis obligati fuerint, iis vi-
cissim nos obligari posse videamur. qui autem spe 22
tenentur, quod genus hominum multo etiam est diligen-

4 c. fundaniq; galii cho(r)ciuii FH *omisso* C. Corneli(i) *in dett.*
servato 8 est om. F 11 hi omnes *Bue.*; *cf. p. 22, 8* 12 *del.*
vulg. tam *ci. Purs.* 16 hominibus *discriptum Bue. descrip-*
tum 18 ulla *Lamb., vulg.*; *cf. p. 71, 6* 21 homines *om. F*

tius atque officiosius, iis fac ut propositum ac paratum
 auxilium tuum esse videatur, denique ut spectatorem
 te officiorum esse intellegant diligentem, ut videre te
 plane atque animadvertere, quantum a quoque profici-
 23 scatur, appareat. tertium illud genus est studiorum vo- 5
 luntarium, quod agendis gratiis, accommodandis ser-
 monibus ad eas rationes, propter quas quisque stu-
 diosus tui esse videbitur, significanda erga illos pari
 voluntate, adducenda amicitia in spem familiaritatis et
 consuetudinis confirmari oportebit. atque in his om- 10
 nibus generibus iudicato et perpendito, quantum quis-
 que possit, ut scias, et quemadmodum cuique inser-
 24 vias et quid a quoque exspectes ac postules. sunt enim
 quidam homines in suis vicinitatibus et municipiis
 gratiosi, sunt diligentes et copiosi, qui etiamsi antea 15
 non studuerunt huic gratiae, tamen ex tempore elab-
 orare eius causa, cui debent aut volunt, facile possunt.
 his hominum generibus sic inserviendum est, ut ipsi
 intellegant te videre, quid a quoque exspectes, sentire,
 quid accipias, meminisse, quid acceperis. sunt autem 20
 alii, qui aut nihil possunt aut etiam odio sunt tribuli-
 bus suis nec habent tantum animi ac facultatis, ut eni-
 tantur ex tempore. hos internoscas elaborato, ne spe
 7 in aliquo maiore posita praesidii parum comparetur.
 25 Et quamquam partis ac fundatis amicitii fretum ac 25
 munitum esse oportet, tamen in ipsa petitione amicitiae
 permultae ac perutiles comparantur. nam in ceteris
 molestiis habet hoc tamen petitio commodi: potes ho-
 neste, quod in cetera vita non queas, quoscumque velis,
 adiungere ad amicitiam, quibuscum si alio tempore 30
 agas, absurde facere videare, in petitione autem nisi id
 agas et cum multis et diligenter, nullus petitor esse

4 proficiatur F 5 appareat om. H id H studiorum secl.
 Bue.; cf. Sj. 3 p. 125 12 et om. F 18 omnium F 22 ac
 FH aut dett. 23 ut internoscas elaborato (uel curato) ne Bue.
 ut i. omnis curato ne Hendr. p. 24 ut inter nos calumniatores FH
 (sed ut om. H) internoscas et videto ne dett. 27 comparentur F
 28 ut possis dett. 30 aliquo F 31 agas ut te utantur a. dett.

videare. ego autem tibi hoc confirmo, esse neminem, 26
 nisi aliqua necessitudine competitorum alicui tuorum
 sit adiunctus, a quo non facile, si contenderis, impe-
 trare possis, ut suo beneficio promereatur, se ut ames et
 5 sibi ut debeas, modo ut intellegat te magni aestimare,
 ex animo agere, bene se ponere, fore ex eo non bre-
 vem et suffragatoriam sed firmam et perpetuam amici-
 tiam. nemo erit, mihi crede, in quo modo aliquid sit, 27
 qui hoc tempus sibi oblatum amicitiae tecum consti-
 tuendae praetermittat, praesertim cum tibi hoc casus
 afferat, ut ii tecum petant, quorum amicitia aut contem-
 nenda aut fugienda sit, et qui hoc, quod ego te hortor,
 non modo assequi sed ne incipere quidem possint.
 nam qui incipiat Antonius homines adiungere atque 28
 15 invitare ad amicitiam, quos per se suo nomine appel-
 lare non possit? mihi quidem nihil stultius videtur
 quam existimare esse eum studiosum tui, quem non
 noris. eximiam quandam gloriam et dignitatem ac rerum
 gestarum magnitudinem esse oportet in eo, quem homines
 20 ignoti nullis suffragantibus honore afficiant; ut quidem
 homo nequam, iners, sine officio, sine ingenio, cum in-
 famia, nullis amicis hominem plurimorum studio atque
 omnium bona existimatione munitum praecurrat, sine
 magna culpa neglegentiae fieri non potest.

25 Quamobrem omnes centurias multis et variis ami-
 citiis cura ut confirmatas habeas. et primum, id quod
 ante oculos est, senatores equitesque Romanos, cetero-
 rum ordinum navos homines et gratiosos complectere.
 multi homines urbani industrii, multi libertini in foro
 30 gratiosi navique versantur. quos per te, quos per com-
 munes amicos poteris, summa cura, ut cupidi tui sint,
 elaborato, appetito, allegato, summo beneficio te affici

14 qui *Gesn.* quid 17 quem *dett. om.* FH 21 homo nequam

Gul. hominē quā FH homo *dett.* infama F infam^a H
 28 ordinum *Lamb.* hominum

- 30 ostendito. deinde habeto rationem urbis totius, collegio-
rum omnium, pagorum, vicinitatum. ex his principes
ad amicitiam tuam si adiunxeris, per eos reliquam mul-
titudinem facile tenebis. postea totam Italiam fac ut in
animo ac memoria tributim discriptam comprehensamque 5
habeas, ne quod municipium, coloniam, praefecturam,
locum denique Italiae ne quem esse patiare, in quo non
habeas firmamenti quod satis esse possit, perquiras et
31 investiges homines ex omni regione, eos cognoscas,
appetas, confirmes, cures, ut in suis vicinitatibus tibi 10
petant et tua causa quasi candidati sint. volent te ami-
cum, si suam a te amicitiam expeti videbunt. id ut
intellegant, oratione ea, quae ad eam rationem pertinet,
habenda consequere. homines municipales ac rusticani,
si nomine nobis noti sunt, in amicitia se esse arbitran- 15
tur; si vero etiam praesidii se aliquid sibi constituere
putant, non amittunt occasionem promerendi. hos ceteri
et maxime tui competitores ne norunt quidem, tu et
nosti et facile cognoscas, sine quo amicitia esse non
32 potest. neque id tamen satis est, tametsi magnum 20
est, sed sequitur spes utilitatis atque amicitiae, ne
nomenclator solum sed amicus etiam bonus esse vi-
deare. ita cum et hos ipsos, propter suam ambitionem
qui apud tribules suos plurimum gratia possint, studio-
sos in centuriis habebis et ceteros, qui apud aliquam 25
partem tribulium propter municipii aut vicinitatis aut
collegii rationem valent, cupidos tui constitueris, in op-
33 tima spe esse debebis. iam equitum centuriae multo
facilius mihi diligentia posse teneri videntur. primum
cognosce equites — pauci enim sunt —, deinde appete 30
— multo enim facilius illa adolescentulorum ad ami-

2 omnium] montium *Momms. St. R. 3, 114 coll. or. de domo*
28, 74 5 discriptam 15 nomine vobis H nobis nomine F
nomine tantum (vel n. t. nobis) *dett.* esse se F 21 sed ut
(vel si non) consequatur *dett.* 22 nomenclator *cod. Voss.*
commendator FH 24 possunt *vulg.*; cf. p. 4, 26 26 tribulum
FH vicinitatis *Turn.* civitatis 30 cognosce *Or.* cognosci FH
cognoscendi sunt *dett.* appete *Or.* ap(p)eti FH adipiscendi *dett.*

citiam aetas adiungitur —; deinde habes tecum ex iuventute optimum quemque et studiosissimum humanitatis; tum autem, quod equester ordo tuus est, sequentur illi auctoritatem ordinis, si abs te adhibebitur ea diligentia, ut non ordinis solum voluntate sed etiam singulorum amicitias eas centurias confirmatas habeas. iam studia adolescentulorum in suffragando, in obeundo, in nuntiando, in assectando mirifice et magna et honesta sunt.

10 Et quoniam assectationis mentio facta est, id quoque curandum est, ut cottidiana cuiusque generis et ordinis et aetatis utare. nam ex ea ipsa copia coniectura fieri poterit, quantum sis in ipso campo virium ac facultatis habiturus. huius autem rei tres partes sunt, una
15 saluatorum, cum domum veniunt, altera deductorum, tertia assectatorum. in saluatoribus, qui magis vulgares sunt et hac consuetudine, quae nunc est, plures veniunt, hoc efficiendum est, ut hoc ipsum minimum officium eorum tibi gratissimum esse videatur. qui domum
20 tuam venient, significato te animadvertere; eorum amicis, qui illis renuntient, ostendito, saepe ipsis dicito. sic homines saepe, cum obeunt plures competitores et vident unum esse aliquem, qui haec officia maxime animadvertat, ei se dedunt, deserunt ceteros, minutatim ex
25 communibus proprii, ex fucosis firmi suffragatores evadunt. iam illud teneto diligenter, si eum, qui tibi promiserit, audieris fucum, ut dicitur, facere aut senseris, ut te audisse aut scire dissimules, si qui tibi se purgare volet, quod suspectum esse arbitretur, affirmes te de
30 illius voluntate numquam dubitasse nec debere dubitare. is enim, qui se non putat satisfacere, amicus esse

1 deinde] *v. p. 86, 16* 3 autem emi quod FH sequuntur H secuntur autem F, *cf. Sj. 3 p. 119* 4 adhibetur F 7 ob(o)ediendo FH 15 cum domum veniunt *Orellio suspecta secl. edd.; cf. Sj. 3 p. 126* 20 veniant *R. Steph.* iis (his) significato *dett.* 27 aut] aut ut (*i. e. ul'*, vel) FH velle *dett.* te] te vel FH te id *dett.*; *cf. p. 68, 9 sq.* 29 esse se *Klotz* 31 esse *post potest (92, 1) F*

nullo modo potest. scire autem oportet, quo quisque
 animo sit, ut et, quantum cuique confidas, constituere
 36 possis. iam deductorum officium, quo maius est quam
 saluatorum, hoc gratius tibi esse significato atque osten-
 dito et, quod eius fieri poterit, certis temporibus de- 5
 scendito. magnam affert opinionem, magnam dignitatem
 37 cottidiana in deducendo frequentia. tertia est ex hoc
 genere assidua assectatorum copia. in ea quos volun-
 tarios habebis curato ut intellegant te sibi in pepe-
 tuum summo beneficio obligari. qui autem tibi debent, 10
 ab iis plane hoc munus exigitur, qui per aetatem ac
 negotium poterunt, ipsi tecum ut assidui sint, qui ipsi
 sectari non poterunt, suos necessarios in hoc munere
 constituent. valde ego te volo et ad rem pertinere ar-
 38 bitror semper cum multitudine esse. praeterea magnam 15
 affert laudem et summam dignitatem, si ii tecum erunt,
 qui a te defensi et qui per te servati ac iudiciis liberati
 sunt. haec tu plane ab his postulato, ut, quoniam nulla
 impensa per te alii rem, alii honestatem, alii salutem
 ac fortunas omnes obtinuerint nec aliud ullum tempus 20
 futurum sit, ubi tibi referre gratiam possint, hoc te officio
 remunerentur.

10
 39 Et quoniam in amicorum studiis haec omnis oratio
 versatur, qui locus in hoc genere cavendus sit, praeter-
 mittendum non videtur. fraudis atque insidiarum et per- 25
 fidiae plena sunt omnia. non est huius temporis pepe-
 tua illa de hoc genere disputatio, quibus rebus benevolus
 et simulator diiudicari possit; tantum est huius tempo-
 ris admonere. summa tua virtus eosdem homines et
 simulare tibi se esse amicos et invidere coëgit. quam- 30
 obrem *Ἐπιχάρμειον* illud teneto, nervos atque artus
 40 esse sapientiae non temere credere, et cum tuorum

2 et om. F 5 quoad dett. 11 exige dett. exigit(r) Or.
 16 afferet *Wes.* 2 p. 81; cf. *Sj.* 3 p. 136 19 honorem F 20 ob-
 tinuerint *Mue.* obtinuerunt; cf. 141, 19 21 ubi etiam F (*per*
comp.), v. *Hendr.* p. 24 23 ratio F cf. p. 96, 17 24 est F
 31 cf. ad *Att.* 1, 19, 8, *Com. Gr. Fragm.* 1, 1, 250 *Kaib.*

amicorum studia constitueris, tum etiam obtrectatorum
 atque adversariorum rationes et genera cognoscito. haec
 tria sunt, quos laesisti, alterum, qui sine causa non
 amant, tertium, qui competitorum valde amici sunt.
 5 quos laesisti, cum contra eos pro amico diceres, iis te
 plane purgato, necessitudines commemorato, in spem
 adducito te in eorum rebus, si se in amicitiam contule-
 rint, pari studio atque officio futurum. qui sine causa
 non amant, eos aut beneficio aut spe aut significando
 10 tuo erga illos studio dato operam ut de illa animi pravi-
 tate deducas. quorum voluntas erit abs te propter
 competitorum amicitias alienior, iis quoque eadem in-
 servito ratione qua superioribus et, si probare poteris,
 te in eos ipsos competitores tuos benevolo esse animo
 15 ostendito.

Quoniam de amicitiiis constituendis satis dictum est, 11
 dicendum est de illa altera parte petitionis, quae in po- 41
 populari ratione versatur. ea desiderat nomenclationem,
 blanditiam, assiduitatem, benignitatem, rumorem, spem
 20 in re publica. primum, quod facis, ut homines noris, 42
 significa, ut appareat, et auge, ut cottidie melius fiat.
 nihil mihi tam populare neque tam gratum videtur.
 deinde id, quod natura non habes, induc in animum
 ita simulandum esse, ut natura facere videare. <quam-
 25 quam plurimum natura valet, tamen videtur in pauco-
 rum mensum negotio posse simulatio naturam vincere.>
 nam comitas tibi non deest, ea quae bono ac suavi
 homine digna est, sed opus est magnopere blanditia,
 quae etiamsi vitiosa est et turpis in cetera vita, tamen
 30 in petitione necessaria. etenim cum deteriozem aliquem
 assentando facit, tum improba est, cum amiciozem, non
 tam vituperanda; petitori vero necessaria est, cuius frons

3 unum ex iis ante quos add. *dett.*, unum *vulg.*; v. *Sj.* 3 p. 132

5 dices his te *dett.* dicere *FH* cf. *Sj.* 3 p. 133 6 ad spem *H*

12 inservito ratione *Turn.* inservi oratione 21 melius] eius *F*

24—26 quamquam...vincere] v. ad 1, 1 30 est ante vel post
 necessaria add. *edd.* etenim *Lamb.* ea enim *Bue.* te enim *FH*
 tibi enim *dett.* 31 tum *om. dett.*

et vultus et sermo ad eorum, quoscumque convenerit, sensum et voluntatem commutandus et accommodandus
 43 est. iam assiduitatis nullum est praeceptum, verbum ipsum docet, quae res sit. prodest quidem vehementer nusquam discedere, sed tamen hic fructus est assidui- 5
 tatis, non solum esse Romae atque in foro sed assidue petere, saepe eosdem appellare, non committere, ut quisquam possit dicere, † quod eius consequi possis, si abs te non sit rogatum, et valde ac diligenter roga-
 44 tum. benignitas autem late patet. [et] est in re familiari, 10
 quae, quamquam ad multitudinem pervenire non potest, tamen ab amicis laudatur, multitudini grata est. est in conviviis, quae fac et abs te et ab amicis tuis concele-
 brentur et passim et tributim. est etiam in opera, quam pervulga et communica, curaque, ut aditus ad te diurni 15
 nocturnique pateant, neque solum foribus aedium tuarum sed etiam vultu ac fronte, quae est animi ianua; quae si significat voluntatem abditam esse ac retrusam, parvi refert patere ostium. homines enim non modo promitti sibi, praesertim quod a candidato petant, sed 20
 45 etiam large atque honorifice promitti volunt. quare hoc quidem facile praeceptum est, ut, quod facturus sis, id significes te studiose ac libenter esse facturum; illud difficilius et magis ad tempus quam ad naturam accom-
 modatum tuam, quod facere non possis, ut id iucunde 25
 neges * quorum alterum est tamen boni viri, alterum boni petitoris. nam cum id petitur, quod honeste aut sine detrimento nostro promittere non possumus, quo-

4 prodest... discedere *fort. ante non transponendum* 8 te quod velis consequi non posse si *ci. Bue.* 9 se abs te non esse *cod. Lagom. 50* 10 *del. Bai. ea Pal.* 12 si *ante* laudatur *add. Koch,* tamen si ab *ci. Bue.* 13 fac et *cod. Turn.* fac ut et *Or.* facete FH 15 diuturna nocturnaue F 18 si *om.* FH additam FH *sed in H super ac adscr.* l' ab 20 quae a candidato *dett.* quod equandū dato FH a] de *Klotz* 21 longe FH 22 facturus *Bai.* acturus 25 aut iucunde neges aut ultro (*vel omnino*) non neges *ci. Purs. coll. 95, 20; alii alia* 26 tamen] *cf. p. 21, 27* 27 honeste *superscripto m. pr.* l' honestū ē H aut non sine d. est n. F; *cf. Baehr. 1 p. 31*

modo si qui roget, ut contra amicum aliquem causam
 recipiamus, belle negandum est, ut ostendas necessitudinem,
 demonstres, quam moleste feras, aliis te id rebus 12
 exsarturum esse persuadeas. audivi hoc dicere quendam 46
 5 de quibusdam oratoribus, ad quos causam suam detulisset,
 gratiorem sibi orationem fuisse, qui negasset, quam illius,
 qui recepisset. sic homines fronte et oratione magis
 quam ipso beneficio reque capiuntur. verum hoc probabile est,
 illud alterum subdurum tibi, homini 10
 Platonico, suadere, sed tamen temporari consulam. quibus
 enim te propter aliquod officium necessitudinis affuturum
 negaris, tamen ii possunt abs te placati aequique
 discedere; quibus autem idcirco negaris, quod te impeditum
 esse dixeris aut amicorum hominum ne- 15
 gotiis aut gravioribus causis aut ante susceptis, inimici
 discedunt, omnesque hoc animo sunt, ut sibi te mentiri
 malint quam negare. C. Cotta, in ambitione artifex, 47
 dicere solebat se operam suam, quod non contra officium
 rogaretur, polliceri solere omnibus, impertire iis, apud
 20 quos optime poni arbitrareretur; ideo se nemini negare,
 quod saepe accideret causa, cur is, cui pollicitus esset,
 non uteretur, saepe, ut ipse magis esset vacuus, quam
 putasset; neque posse eius domum compleri, qui tantum
 modo reciperet, quantum videret se obire posse; 25
 casu fieri, ut agantur ea, quae non putaris, illa, quae
 credideris in manibus esse, ut aliqua de causa non
 agantur; deinde esse extremum, ut irascatur is, cui mendacium
 dixeris. id, si promittas, et incertum est et in 48
 diem et in paucioribus; sin autem [id] neges, et certe
 30 abalienes et statim et plures. plures enim multo sunt,
 qui rogant, ut uti liceat opera alterius, quam qui utuntur.
 quare satius est ex his aliquos aliquando in foro

3 id om. F 4 exsarturum Lamb. exacturum 6 eius ante vel
 post fuisse add. Man., vulg.; cf. Sj. 3 p. 132 10—17 quibus
 ... negare post persuadeas v. 4 transtulit Bruhn, *Neue Jahrb.* 21
 (1908) p. 261 18 quoad Lamb., vulg. 25 causa FH 28 in
 diem] cf. *Ter. Eun.* 1020 29 del. Put. 32 est ut ex F

tibi irasci quam omnes continuo domi, praesertim cum multo magis irascantur iis, qui negent, quam ei, quem videant ea ex causa impeditum, ut facere, quod promisit, cupiat, si ullo modo possit. ac ne videar aberrasse a distributione mea, qui haec in hac populari parte petitionis disputem, hoc sequor, haec omnia non tam ad amicorum studia quam ad popularem famam pertinere; et si inest aliquid ex illo genere, benigne respondere, studiose inservire negotiis ac periculis amicorum, tamen hoc loco ea dico, quibus multitudinem capere possis, ut de nocte domus compleatur, ut multispe tui praesidii teneantur, ut amiciores abs te discedant quam accesserint, ut quam plurimorum aures optimo sermone compleantur.

13 Sequitur enim, ut de rumore dicendum sit, cui maxime 50
serviendum est. sed quae dicta sunt omni superiore oratione, eadem ad rumorem concelebrandum valent, dicendi laus, studia publicanorum et equestris ordinis, hominum nobilium voluntas, adolescentulorum frequentia, eorum, qui abs te defensi sunt, assiduitas, ex municipiis multitudo eorum, quos tua causa venisse appareat, bene ut homines nosse, comiter appellare, assidue, diligenter petere, benignum ac liberalem esse loquantur et existiment, domus ut multa nocte compleatur, omnium generum frequentia assit, satisfiat oratione omnibus, re operaque multis, perficiatur id, quod fieri potest, labore et arte ac diligentia, non ut ad populum ab his omnibus fama perveniat sed ut in his studiis 51
populus ipse versetur. iam urbanam illam multitudinem et eorum studia, qui contiones tenent, adeptus es in Pompeio ornando, Manili causa recipienda, Cornelio defendendo; excitanda nobis sunt, quae adhuc habuit nemo, quin idem splendorum hominum voluntates 30

2 ei quem *Petreius* hi quem **H** hi qui **F** 3 ex *om. dett.*
17 ratione **FH** 22 te *ante* ut *add. Schuetz, vulg.* 23 diligenter **FH** ac diligenter *dett., secl. Bue.; cf. p. 33, 14 Sj. 3 p. 127*
28 iis hominibus *Lamb.*

haberet. efficiendum etiam illud est, ut sciant omnes Cn. Pompei summam esse erga te voluntatem et vehementer ad illius rationes te id assequi, quod petis, pertinere. Postremo tota petitio cura ut pompae plena sit, 52
 5 ut illustris, ut splendida, ut popularis sit, ut habeat summam speciem ac dignitatem, ut etiam, si [†] quae poscit ne [†] competitoribus tuis existat aut sceleris aut libidinis aut largitionis accommodata ad eorum mores infamia.

Atque etiam in hac petitione maxime videndum est, ut 53
 10 spes rei publicae bona de te sit et honesta opinio. nec tamen in petendo res publica capessenda est neque in senatu neque in contione, sed haec tibi sunt retinenda, ut senatus te existimet ex eo, quod ita vixeris, defensorrem auctoritatis suae fore, equites R. et viri boni ac lo-
 15 cupletes ex vita acta te studiosum otii ac rerum tranquillarum, multitudo ex eo, quod dumtaxat oratione in contionibus ac iudicio popularis fuisti, te a suis commodis non alienum futurum.

Haec veniebant mihi in mentem de duabus illis 14
 20 commentationibus matutinis, quod tibi cottidie ad forum descendenti meditandum esse dixeram: 'Novus sum, consulatum peto'. tertium restat: 'Roma est', civitas ex nationum conventu constituta, in qua multae insidiae, multa fallacia, multa in omni genere vitia versantur, 54
 25 multorum arrogantia, multorum contumacia, multorum malevolentia, multorum superbia, multorum odium ac molestia perferenda est. video esse magni consilii atque artis in tot hominum cuiusque modi vitiis tantisque versantem vitare offensionem, vitare fabulam, vitare
 30 insidias, esse unum hominem accommodatum ad tantam 55
 morum ac sermonum ac voluntatum varietatem. quare etiam atque etiam perge tenere istam viam, quam institisti:

6 si quae poscit ne FH (sed postis F) si quid possit ne dett. si quae possit nova ci. Bue. si qua possit re Sternk. B. ph. W. 24 (1904) p. 299 14 .r. FH romani dett. 20 commentationibus Pal. cogitationibus Bue. commotionibus quod Lamb. quo 32 post. etiam om. F institisti Grut. instituisti

excelle dicendo. hoc et tenentur Romae et alliciuntur et
 ab impediendo ac laedendo repelluntur. et quoniam in
 hoc vel maxime est vitiosa civitas, quod largitione inter-
 posita virtutis ac dignitatis oblivisci solet, in hoc fac ut
 te bene noris, id est ut intellegas eum esse te, qui iudicii 5
 ac periculi metum maximum competitoribus afferre pos-
 sis. fac ut se abs te custodiri atque observari sciant; cum
 diligentiam tuam, cum auctoritatem vimque dicendi tum
 profecto equestris ordinis erga te studium pertimescent.
 56 atque haec ita nolo te illis proponere, ut videare accusa- 10
 tionem iam meditari sed ut hoc terrore facilius hoc ipsum,
 quod agis, consequare. et plane sic contende omnibus
 nervis ac facultatibus, ut adipiscamur, quod petimus. video
 nulla esse comitia tam inquinata largitione, quibus non
 gratis aliquae centuriae renuntient suos magnopere ne- 15
 cessarios. quare si advigilamus pro rei dignitate et si
 57 nostros ad summum studium benevolos excitamus et si
 hominibus studiosis gratiosisque nostri suum cuique
 munus describimus et si competitoribus iudicium pro-
 ponimus, sequestribus metum inicimus, divisores ratione 20
 aliqua coërcemus, perfici potest, ut largitio nulla fiat
 aut nihil valeat.
 58 Haec sunt, quae putavi non melius scire me quam
 te sed facilius his tuis occupationibus colligere unum
 in locum posse et ad te perscripta mittere. quae tam- 25
 etsi ita sunt scripta, ut non ad omnes, qui honores
 petant, sed ad te proprie et ad hanc petitionem tuam
 valeant, tamen si quid mutandum videbitur aut omni-
 no tollendum aut si quid erit praeteritum, velim hoc
 mihi dicas. volo enim hoc commentariolum petitionis 30
 haberi omni ratione perfectum.

1 Romae homines et *dett.*; cf. p. 130, 20 9 pertimescant
cod. Turn. 10 nolo *Bue.* volo (volo...non ut *Lamb.*) 17 be-
 nevolos *secl. Bue.*; cf. *Sj. 3 p. 124* 18 studiis FH gratiosis-
 que *secl. Bue.*; cf. *Sj. 3 p. 129* 19 describimus F *dett.* 21 fit
supra t scripto at H fit F fiat *dett.* sit *Bue.* 28 tamen tu si
 quid mutandum esse F

M. TULLI CICERONIS

AD M. BRUTUM

ET M. BRUTI AD M. TULLIUM CICERONEM

EPISTULARUM

LIBER NONUS

SIGLA

E	cod. Ambrosianus E 14 inf.	}	Σ
G	„ Parisinus (Nouv. Fonds) 16248		
H	„ Landianus (in bibl. Placentina) 8		
N	„ Laurentianus Conv. Suppr. 49		
O	„ Taurinensis lat. 495 (I. V. 34)		
P	„ Parisinus 8536		
V	„ Palatinus (in bibl. Vatic.) 1510	}	Δ
M	„ Mediceus XLIX: 18 (variis manibus correctus M ² , M ³ , M ⁴ ; M corr.)		
b	„ Berolinensis (ex bibl. Hamilt.) 168		
d	„ Laurentianus (ex bibl. aedil.) 217		
m	„ Berolinensis (ex bibl. Hamilt.) 166		
s	„ Urbinas (in bibl. Vatic.) 322		

Ω = consensus codd. Σ et Δ

<i>Rom.</i>	= editio Romana princeps. Romae 1470	}	\S
I	= „ Iensoniana princeps. Venetiis 1470		
A ²	= „ Ascensiana altera. Parisiis 1521—22		
c	= „ Cratandrina. Basileae 1528		

C = lectiones in marg. ed:is Crat.

In epistula ad Octavianum:

F = cod. Berolinensis fol. n. 252

H = Harlelanus 2682

T = Turnebi; Ω C \S v. supra.

NOTAE

Ald. = Aldus, Baehr. 2. = W. A. Baehrens, *Beitr. z. lat. Synt., Philol. Suppl.* 12 (1912) p. 233 sqq., Bai. = Baiter, Bech. = F. Becher, *Die sprachl. Eigenart d. Briefe ad Brut.* *Philol.* 44 (1885) p. 471 sqq., Bue. = Buecheler, Cob. = Cobet, Ern. = Ernesti, Gant. = Ganter, *Chronol. Unters. zu Cic:s Briefen an M. Brutus.* *Fleckeis. Annal.* 149 (1894) p. 613 sqq., Gesn. = Gesner, Gurl. 1 = Gurlitt, *Die Briefe Cic:s an M. Brutus in Bez. auf ihre Echtheit geprüft.* *Philol. Suppl.* 4 (1884) p. 551 sqq., Gurl. 2 = Gurlitt, *Handschriftliches und Textkritisches zu Cic. epp. ad M. Brutum.* *Philol.* 55 (1896) p. 318 sqq., Gurl. 3 = Gurlitt, *Nonius Marcellus und die Cicerobriefe.* Steglitz 1888, Hofm. = Hofmann, Iun. = Iunius, Lamb. = Lambinus, Lebr. = Lebreton, *Etudes sur la langue et la grammaire de Cic.* Paris 1901., Lehm. = Lehmann, *Quaestiones Tullianae.* Lips. 1886, Lips. = Lipsius, Madv. = Madvig, *Advers. crit.* II (in *Fragn.*), III (in *epp. ad Brut.*), Man. = Manutius, Momms. = Mommsen, Mue. = Mueller, Muellem. = Muellemeister, *Bemerkungen zur Streitfrage über die Echtheit der Brutusbriege I 16 u. 17.* *Progr. Emmerich* 1897, Naeg. = Fr. v. Naegelsbach, *Lat. Stilistik*, 9. Aufl. von Iwan v. Mueller, Nürnberg. 1905, Or. = Orelli, Plasb. = Plasberg, Purs. = Purser, Quich. = Quicherat, Ribb. = Ribbeck, Rue. = *Die Correspondenz Cic:s in den J. 44 u. 43.* Marburg 1883, Schelle = Schelle, *Der neueste Angriff auf die Echtheit der Briefe ad M. Brutum.* Dresden 1897, Schm. 1 = Schmidt, *Zur Kritik und Erklärung der Briefe Cic:s an M. Brutus.* *Fleckeis. Annal.* 129 (1884) p. 617 sqq., Schm. 2 = Schmidt, *Beiträge zur Kritik der Briefe Cic:s an M. Brutus,* *ibid.* 141 (1890) p. 109 sqq., Schm. 3 = Schmidt, *Der Tag der Schlacht von Mutina,* *ibid.* 145 (1892) p. 321 sqq., Seyff. = Seyffert, Sig. = Sigonius, Sj. = Sjögren, *Commentationes Tullianae.* Upsaliae 1910, Sj. 1—3 = Sjögren, *Tulliana I—III* (Erani vol. X, XI, XIII), Upsaliae 1910, 12, 13, Sternk. 3 = Sternkopf, *Die Blattversetzung in den Brutusbriefen.* *Herm.* 46 (1911) p. 355 sqq., Wes. 1 = Wesenberg, *Emendationes M. Tullii Ciceronis epistolarum.* Hauniae 1840, Wes. 2 = Wesenberg, *Emend. alterae.* Lips. 1873.

LIBER NONUS

I (II 1)

Scr. Romae ex. m. Mart. aut in. Apr. a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

5 Cum haec scribebam, res existimabatur in extremum
adducta discrimen. tristes enim de Bruto nostro litterae
nuntiique afferebantur. me quidem non maxime contur-
babant. his enim exercitibus ducibusque, quos habemus,
10 nullo modo poteram diffidere, neque assentiebar maiori
parti hominum. fidem enim consulum non condemna-
bam, quae suspecta vehementer erat; desiderabam non-
nullis in rebus prudentiam et celeritatem; qua si essent
usi, iam pridem rem <publicam> recuperassemus. non
15 enim ignoras, quanta momenta sint in re publica tem-
porum, et quid intersit, idem illud utrum ante an post
decernatur, suscipiatur, agatur. omnia, quae severe de-
creta sunt hoc tumultu, si aut, quo die dixi sententiam,
perfecta essent et non in diem ex die dilata aut, quo
ex tempore suscepta sunt, ut agerentur, non tardata et

Epistulas I—V, quarum hodie nullus liber manu scriptus exstat, Cratander se in vetusto codice, ubi primum locum obtinebant, invenisse testatur. Cratander primus eas edidit; nostrae aetatis editores inde a Schuetzio has epistulas post ceteras (VI—XXVI), quibus vulgo LIBER PRIMUS inscriptio imponitur, collocarunt superscripto indice LIBER SECUNDUS. Constat tamen has quinque epistulas superiores esse ceteris omnesque libro nono assignandas. V. infra ad p. 109, 13; 159, 13

3 cf. Schm. I p. 620 13 add. Lamb., cf. p. 102, 20 sq.

2 procrastinata, bellum iam nullum haberemus. omnia, Brute, praestiti rei publicae, quae praestare debuit is, qui esset eo quo ego sum gradu senatus populique iudicio collocatus, nec illa modo, quae nimirum sola ab homine sunt postulanda, fidem, vigilantiam, patriae 5 caritatem. ea sunt enim, quae nemo est qui non praestare debeat. ego autem ei, qui sententiam dicat in principibus de re publica, puto etiam prudentiam esse praestandam, nec me, cum mihi tantum sumpserim, ut gubernacula rei publicae prehenderem, minus putarim 10 reprehendendum, si inutiliter aliquid senatui suaserim quam si infideliter.

3 Acta quae sint quaeque agantur, scio perscribi ad te diligenter; ex me autem illud est quod te velim habere cognitum, meum quidem animum in acie esse ne- 15 que respectum ullum quaerere, nisi me utilitas civitatis forte converterit. maioris autem partis animi te Cassiumque respiciunt. quamobrem ita te para, Brute, ut intellegas aut, si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem rem publicam esse faciendam aut, si quid 20 offensum sit, per te esse eandem recuperandam.

II (II 2)

Scr. Romae III Id. April. a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

1 Planci animum in rem publicam egregium, legiones 25 auxilia, copias ex litteris eius, quarum exemplum tibi missum arbitror, perspicere potuisti. Lepidi, tui necessarii, qui secundum fratrem affines habet, quos oderit, proximos, levitatem et inconstantiam animumque semper inimicum rei publicae iam credo tibi ex tuorum 30 litteris esse perspectum. nos exspectatio sollicitat, quae est omnis iam in extremum adducta discrimen. est enim

3 sum in gradu *Sternk. W. kl. Ph. 28 (1911) p. 207; cf. Sj. 1 p. 142* 15 acie *Lamb.; cf. ad Att. 12, 12, 1, Sj. 1 p. 144* aciem 17 maioris a. partis *Rue. p. 104* maiores a. partes 31 *cf. ad Att. 8, 5, 2*

spes omnis in Bruto expediendo, de quo vehementer timebamus.

Ego hic cum homine furioso satis habeo negotii, 3
 Servilio; quem tuli diutius, quam dignitas mea patier-
 5 batur, sed tuli rei publicae causa, ne darem perditis ci-
 vibus hominem parum sanum illum quidem sed tamen
 nobilem, quo concurrerent, quod faciunt nihilo minus;
 sed eum alienandum a re publica non putabam. finem
 feci eius ferendi. coeperat enim esse tanta insolentia,
 10 ut neminem liberum duceret. in Planci vero causa
 exarsit incredibili dolore mecumque per biduum ita con-
 tendit et a me ita fractus est, ut eum in perpetuum mo-
 destiorem sperem fore. atque in hac contentione ipsa,
 cum maxime res ageretur, a. d. V Id. April. litterae
 15 mihi in senatu redditae sunt a Lentulo nostro de Cassio,
 de legionibus, de Syria. quas statim cum recitavissem,
 cecidit Servilius, complures praeterea; sunt enim insi-
 gnes aliquot, qui improbissime sentiunt. sed acerbissime
 tulit Servilius assensum esse mihi de Planco. magnum
 20 illud monstrum in re publica est, sed[†] quo[†] || mihi
 crede, non erit. <III> Id. April.

III (II 3)

Scr. Dyrrachi Kal. April. a. 711 (43)

BRUTUS CICERONI SALUTEM

25 Litteras tuas valde exspecto, quas scripsisti post nun- 1
 tios nostrarum rerum et de morte Treboni. non enim
 dubito, quin mihi consilium tuum explices. indigno

1 expedienda 21 add. Sternk. 3 p. 366 sqq. ex p. 105, 7 —
*Permutatione foliorum vetusti cuiusdam codicis factum esse
 videtur, ut haec: nos amisisse... (ep. 3, 5) usque ad semel ce-
 pit (ep. 4, 3) ante haec: mihi crede (ep. 2, 3)... usque ad doleo
 Asiam (ep. 3, 5) collocata sint; sententiam hoc fere modo refici-
 endam censet Sternk. l. l.: sed quo <mihi tempore placebit>, mihi
 crede, non erit*

- us scelere et civem optimum amisimus et provinciae possessione pulsi sumus, quam recuperari facile est; neque minus turpe aut flagitiosum erit post recuperari.
- 2 Antonius adhuc est nobiscum, sed me dius fidius et moveor hominis precibus et timeo, ne illum aliquorum 5 furor excipiat. plane aestuo. quodsi scirem, quid tibi placeret, sine sollicitudine essem; id enim optimum esse persuasum esset mihi. quare quam primum fac me certio- 3 tiorem, quid tibi placeat. Cassius noster Syriam, legiones Syriacas habet ultro quidem a Murco et a Marcio 10 et ab exercitu ipso accersitus. ego scripsi ad Tertiam sororem et matrem, ne prius ederent hoc, quod optime ac felicissime gessit Cassius, quam tuum consilium cognovissent tibi- 4 que visum esset.
- 4 Legi orationes duas tuas, quarum altera Kal. Ian. 15 usus es, altera de litteris meis, quae habita est abs te contra Calenum. nunc scilicet hoc exspectas, dum eas laudem. nescio, animi an ingenii tui maior in his libellis laus contineatur. iam concedo, ut vel Philippici vocentur, quod tu quadam epistula iocans scripsisti. 20
- 5 Duabus rebus egemus, Cicero, pecunia et supplemento. quarum altera potest abs te expediri, ut aliqua pars militum istinc mittatur nobis vel secreto consilio adversus Pansam vel actione in senatu. altera quo magis est necessaria neque meo exercitui magis quam reliquorum, hoc magis doleo Asiam || nos amisisse. quam sic vexari a Dolabella audio, ut iam non videatur crudelissimum eius facinus interfectio Treboni. Vetus Antistius me tamen pecunia sublevavit. 25
- 6 Cicero, filius tuus, sic mihi se probat industria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique officio, ut prorsus numquam dimittere videatur cogitationem, cuius sit filius. quare quoniam efficere non possum, ut pluris facias eum, qui tibi est carissimus, illud tribue 30

9 de asyndeto v. Lehm. p. 26 24 quo Lehm. p. 136 quae
26 v. supra ad p. 103, 21 26 quam Sig. quem

iudicio meo, ut tibi persuadeas non fore illi abutendum *Br*
gloria tua, ut adipiscatur honores paternos. Kal. Apr.
Dyrrachio.

IV (II 4)

5 *Scr. Romae prid. Id. April. a. 711 (43)*

CICERO BRUTO SALUTEM

Datis mane a. d. III Id. April. Scaptio litteris eodem 1
die tuas accepi Kal. April. Dyrrachio datas vesperi. ita-
que mane prid. Id. April., cum a Scaptio certior factus
10 essem non esse eos profectos, quibus pridie dederam,
et statim ire, hoc paululum exaravi ipsa in turba ma-
tutinae salutationis.

De Cassio laetor et rei publicae gratulor, mihi etiam, 2
qui repugnante et irascente Pansa sententiam dixerim,
15 ut Dolabellam bello Cassius persequeretur. et quidem
audacter dicebam sine nostro senatus consulto iam illud
eum bellum gerere. de te etiam dixi tum, quae di-
cenda putavi. haec ad te oratio perferetur, quoniam te
video delectari Philippicis nostris.

20 Quod me de Antonio consulis, quoad Bruti exitum 3
cognorimus, custodiendum puto. ex his litteris, quas
mihi misisti, Dolabella Asiam vexare videtur et in ea
se gerere taeterrime. compluribus autem scripsisti Dola-
bellam a Rhodiis esse exclusum. qui si ad Rhodum ac-
25 cessit, videtur mihi Asiam reliquisse. id si ita est, istic
tibi censeo commorandum; sin eam semel cepit, || at in
Asiam censeo persequendum. nihil mihi videris hoc
tempore melius acturus.

Quod egere te duabus necessariis rebus scribis, sup- 4
30 plemento et pecunia, difficile consilium est. non enim
mihi occurrunt facultates, quibus uti te posse videam,
praeter illas, quas senatus decrevit, ut pecunias a civi-
tatibus mutuas sumeres. de supplemento autem non vi-

deo quid fieri possit. tantum enim abest, ut Pansa de exercitu suo aut dilectu tibi aliquid tribuat, ut etiam moleste ferat tam multos ad te ire voluntarios, quomodo equidem credo, quod his rebus, quae in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas esse arbitretur, quomodo autem multi suspicantur, <quod> ne te quidem nimis firmum esse velit; quod ego non suspicor.

5 Quod scribis te ad Tertiam sororem <et matrem> scripsisse, ut ne prius ederent ea, quae gesta a Cassio essent, quam mihi visum esset, video te veritum esse, 10 id quod verendum fuit, ne animi partium Caesaris, quomodo etiam nunc partes appellantur, vehementer commoverentur. sed antequam tuas litteras accepimus, audita res erat et pervulgata; tui etiam tabellarii ad multos familiares tuos litteras attulerant. quare neque supprimenda res erat, praesertim cum id fieri non posset, neque, si posset, non divulgandam potius quam occultandam putarem.

6 De Cicerone meo et, si tantum est in eo, quantum scribis, tantum scilicet, quantum debeo, gaudeo et, si, 20 quod amas eum, eo maiora facis, id ipsum incredibiliter gaudeo, a te eum diligi.

V (II 5)

Scr. Romae XVI Kal. Maias a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

25

1 Quae litterae tuo nomine recitatae sint Id. April. in senatu eodemque tempore Antoni, credo ad te scripsisse tuos; quorum ego nemini concedo. sed nihil necesse erat eadem omnes, illud necesse me ad te scribere, quid sentirem tota de constitutione huius belli et quo iudicio essem quaque sententia. 30

Voluntas mea, Brute, de summa re publica semper

2 delecto 6 *add. Ern.* 8 *add. Wes. coll. p. 104, 12* 24 *cf. Schm. I p. 622* 26 sunt

eadem fuit quae tua, ratio quibusdam in rebus — non enim omnibus — paulo fortasse vehementior. scis mihi semper placuisse non rege solum sed regno liberari rem publicam; tu lenius, immortalis omnino cum tua laude; 5 sed quid melius fuerit, magno dolore sensit, magno periculo sentimus. recenti illo tempore tu omnia ad pacem, quae oratione confici non poterat, ego omnia ad libertatem, quae sine pace nulla est; pacem ipsam bello atque armis effici posse arbitrabar. studia non de- 10 erant arma poscentium; quorum repressimus impetum ardoremque restinximus. itaque res in eum locum venerat, ut, nisi Caesari Octaviano deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditissimi hominis et turpissimi M. Antoni veniendum fuerit, quocum vides hoc 15 tempore ipso quod sit quantumque certamen. id profecto nullum esset, nisi tum conservatus esset Antonius.

Sed haec omitto; res enim a te gesta memorabilis et paene caelestis repellit omnes reprehensiones, quippe quae ne laude quidem satis idonea affici possit. exististi nuper vultu severo; exercitum, copias, legiones idoneas per te brevi tempore comparasti. di immortales! qui ille nuntius, quae illae litterae, quae laetitia senatus, quae alacritas civitatis erat! nihil unquam vidi tam omnium consensione laudatum. erat exspectatio reli- 25 quiarum Antoni, quem equitatu legionibusque magna ex parte spoliaras. ea quoque habuit exitum optabilem. nam tuae litterae, quae recitatae in senatu sunt, et imperatoris et militum virtutem et industriam tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. quodsi tuis placuisset 30 de his litteris referri et nisi in tempus turbulentissimum post discessum Pansae consulis incidissent, honos quoque iustus et debitus di immortalibus decretus esset. ecce tibi Id. April. advolat mane Celer Pilius, qui vir, di boni! quam gravis, quam constans, quam bonarum

7 poterant
Pilius

14 fuit

33 Celer Pilius *Rue. p. 80* celer

in re publica partium! hic epistulas affert duas, unam tuo nomine, alteram Antoni; dat Servilio tribuno pl., ille Cornuto. recitantur in senatu. ANTONIVS PROCOS. magna admiratio, ut si esset recitatum DOLABELLA IMPERATOR; a quo quidem venerant tabellarii, sed nemo 5 Pili similis, qui proferre litteras auderet aut magistratibus reddere. tuae recitantur breves illae quidem sed in Antonium admodum lenes. vehementer admiratus senatus. mihi autem non erat explicatum, quid agerem. falsas dicerem? quid, si tu eas approbasses? confirma- 10 rem? non erat dignitatis tuae. itaque ille dies silentio. postridie autem, cum sermo increbuisset Piliusque oculos vehementius hominum offendisset, natum omnino est principium a me. de proconsule Antonio multa. Sestius causae non defuit post me, cum, quanto suum fili- 15 um, quanto meum in periculo futurum diceret, si contra proconsulem arma tulissent. nosti hominem; causae non defuit. dixerunt etiam alii. Labeo vero noster nec signum tuum in epistula nec diem appositum nec te scripsisse ad tuos, ut soleres. hoc cogere volebat, 20 falsas litteras esse, et, si quaeris, probabat.

5 Nunc tuum est consilium, Brute, de toto genere belli. video te lenitate delectari et eum putare fructum esse maximum, praeclare quidem, sed aliis rebus, aliis temporibus locus esse solet debetque clementiae. nunc quid 25 agitur, Brute? templis deorum immortalium imminet hominum egentium et perditorum spes, nec quicquam aliud decernitur hoc bello, nisi utrum simus necne. cui parcimus aut quid agimus? his ergo consulimus, quibus victoribus vestigium nostrum nullum relinquetur? 30 nam quid interest inter Dolabellam et quemvis Antoniorum trium? quorum si cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. haec ut ita sentiret senatus populusque Romanus, etsi res ipsa cogebat, tamen maxima ex parte

12 Piliusque *Rue. l. l.* Pilusque
Gant. p. 634 defuit. Post mecum

15 defuit post me, cum
 26 agatur

nostro consilio atque auctoritate perfectum est. tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquam meam. neque dissolutum a te quicumque homines expectant nec crudele. huius rei moderatio
5 facilis est, ut in duces vehemens sis, in milites liberalis.

Ciceronem meum, mi Brute, velim quam plurimum
6 tecum habeas. virtutis disciplinam meliorem reperiet nullam quam contemplationem atque imitationem tui.
XVI Kal. Maias.

10

VI (I 1)

Scr. mense Maio a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

L. Clodius, tribunus plebis designatus, valde me
1 diligit vel, ut ἐμφοτικώτερον dicam, valde me amat.
15 quod cum mihi ita persuasum sit, non dubito — bene enim me nosti —, quin illum quoque iudices a me amari. nihil enim mihi minus hominis videtur quam non respondere in amore iis, a quibus provocere. is mihi visus est suspicari, nec sine magno quidem dolore,
20 aliquid a suis vel per suos potius iniquos ad te esse delatum, quo tuus animus a se esset alienior. non soleo, mi Brute, quod tibi notum esse arbitror, temere affirmare de altero; est enim periculosum propter occultas hominum voluntates multiplicesque naturas:
25 Clodi animum perspectum habeo, cognitum, iudicatum. multa eius indicia sed ad scribendum non necessaria. volo enim testimonium hoc tibi videri potius quam epistulam. auctus Antoni beneficio est. eius ipsius beneficii magna pars a te est. itaque eum salvis nobis
30 vellet salvum. in eum autem locum rem adductam
2 intellegit — est enim, ut scis, minime stultus —, ut

9 XVI *Schm. 1 p. 622 XIII; v. Rue. p. 77 11 cf. Gurl. 1 p. 575*13 L. Clodius ... amat] Cicero ad Brutum ... lib. VIII: Lucius Clodius... amat *Non. 421, 32 M., v. p. 159, 12sq.* 14 dicam *Non. om. Ω* 20 inimicos b d V *cf. ep. 11, 27, 7* 25 at Clodi M⁴

utrique salvi esse non possint. itaque nos mavult; de te vero amicissime et loquitur et sentit. quare si quis secus ad te de eo scripsit aut si coram locutus est, peto a te etiam atque etiam, mihi ut potius credas, qui et facilius iudicare possum quam ille nescio quis et te plus diligo. Clodium tibi amicissimum existima civemque talem, qualis et prudentissimus et fortuna optima esse debet.

VII (I 2)

Scr. Romae c. XIII Kal. Iun. a. 711 (43)

10

CICERO BRUTO SALUTEM

1 Scripta et obsignata iam epistula litterae mihi redditae sunt a te plenae rerum novarum, maximeque mirabile Dolabellam quinque cohortes misisse in Chersonesum. adeone copiis abundat, ut, is qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cum tu eo quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes spero iam tuas esse, quoniam latro ille tam fuit demens. tuum consilium vehementer laudo, quod non prius exercitum Apollonia Dyrrachioque movisti, quam de Antoni fuga audisti, Bruti eruptione, populi Romani victoria. itaque quod scribis postea statuiste te ducere exercitum in Chersonesum nec pati scelertissimo hosti ludibrio esse imperium populi Romani, facis ex tua dignitate et ex re publica. quod scribis de seditione, quae facta est in legione quarta de (cima fraude) C. Antoni — in bonam partem accipies — magis mihi probatur militum severitas quam tua*

30

10 cf. *Schm.* 3 p. 335 13 maxime ms 14 mirabiles PV
 mirabilium *Rom.*; cf. *Sj.* p. 112 18 eo om. c, cf. *Sj.* p. 96
 28 decima fraude C. Antoni *Madv.* p. 197sq. de catoniis M¹Σ C
 de antoniis *rell.* cf. *Sj.* p. 95 30 excidisse videtur archetypi
 folium, quod posteriorem partem huius ep. et initium sequentis
 continebat, cf. *Gurl.* 1 p. 570, *Schm.* 2 p. 115

VIII (I 2a)

Scr. Romae XV Kal. Maias a. 711 (43)

<CICERO BRUTO SALUTEM>

*Te benevolentiam exercitus equitumque expertum 1 (3)
 5 vehementer gaudeo. de Dolabella, ut scribis, si quid (4)
 habes novi, facies me certiolem. in quo delector me
 ante providisse, ut tuum iudicium liberum esset cum
 Dolabella belli gerendi. id valde pertinuit, ut ego tum
 intellegebam, ad rem publicam, ut nunc iudico, ad
 10 dignitatem tuam.

Quod scribis me maximo otio egisse, ut insectarer 2 (5)
 Antonios, idque laudas, credo ita videri tibi. sed illam
 distinctionem tuam nullo pacto probo. scribis enim
 acrius prohibenda bella civilia esse quam in superatos
 15 iracundiam exercendam. vehementer a te, Brute, dis-
 sentio nec clementiae tuae concedo, sed salutaris
 severitas vincit inanem speciem clementiae. quodsi
 clementes esse volumus, numquam deerunt bella civilia.
 sed de hoc tu videris; de me possum idem quod Plau-
 20 tinus pater in Trinummo:

Mihi quidem aetas ácta ferme est; túa istuc refert
 máxime.

Opprimemini, mihi crede, Brute, nisi providetis; ne 3 (6)
 que enim populum semper eundem habebitis neque
 25 senatum neque senati ducem. haec ex oraculo Apol-
 linis Pythii edita tibi puta. nihil potest esse verius.
 XV Kal. Maias.

4 a verbis Te benevolentiam novam ep. incipere ostendit
 Gurl. l. l.; in codd. cum superiore coniungitur 6 habebis Fc,
 cf. Sj. p. 97 9 video M²N 11 fecisse E gessisse H
 16—17 salutaris rigor...clementiae Amm. Marc. 29, 5, 24 severitas]
 rigor (vel vigor) Amm. Marc. 20 Trin. 319 21 est ferme
 codd. Plaut. 23 provideritis bs 25 senati] senatus Σ
 27 XV Schm. 1 p. 624 XII M³bdΣ (praet. E) XIII M¹msE

IX (I 3)

Scr. Romae c. XI Kal. Maias a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

1 Nostrae res meliore loco videbantur; scripta enim
 ad te certo scio, quae gesta sint. quales tibi saepe 5
 scripsi consules, tales exstiterunt. Caesaris vero pueri
 mirifica indoles virtutis. utinam tam facile eum floren-
 tem et honoribus et gratia regere ac tenere possimus,
 quam facile adhuc tenuimus! est omnino illud diffici-
 lius, sed tamen non diffidimus. persuasum est enim 10
 adulescenti et maxime per me eius opera nos esse
 salvos. et certe, nisi is Antonium ab urbe avertisset,
 2 perissent omnia. triduo vero aut quadriduo ante hanc
 rem pulcherrimam timore quodam perculsa civitas tota
 ad te se cum coniugibus et liberis effundebat; eadem 15
 recreata a. d. XII Kal. Maias te huc venire quam se
 ad te ire malebat. quo quidem die magnorum meo-
 rum laborum multarumque vigiliarum cepi maximum,
 si modo est aliquis fructus ex solida veraque gloria.
 nam tantae multitudinis, quantam capit urbs nostra, 20
 concursus est ad me factus; a qua usque in Capitolium
 deductus maximo clamore atque plausu in rostris col-
 locatus sum. nihil est in me inane; neque enim debet;
 sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio
 gratulatioque me commovet propterea, quod popularem 25
 3 me esse in populi salute praeclarum est. sed haec te
 malo ab aliis.

Me velim de tuis rebus consiliisque facias diligen-
 tissime certiore illudque consideres, ne tua liberali-
 tas dissolutior videatur. sic sentit senatus, sic populus 30
 Romanus, nullos umquam hostes digniores omni sup-
 plicio fuisse quam eos cives, qui hoc bello contra pa-
 triam arma ceperunt. quos quidem ego omnibus senten-

2 cf. Schelle p. 24 18 cepi M¹Σ (*praet. P*) fructum cepi
rell., vulg.; cf. ep. 9, 14, 4 21 a qua C ea cum Ως (*sed cum*
ea Rom.) 27 ab aliis audire IA²c

tiis ulciscor et persequor omnibus bonis approbantibus.
tu quid de hac re sentias, tui iudicii est; ego sic sentio,
trium fratrum unam et eandem esse causam.

X (I 3a)

5 *Scr. Romae V Kal. Maias a. 711 (43)*

〈CICERO BRUTO SALUTEM〉

Consules duos bonos quidem sed dumtaxat bonos (4)
consules amisimus. Hirtius quidem in ipsa victoria
occidit, cum paucis diebus magno proelio ante vicisset.
10 nam Pansa fugerat vulneribus acceptis, quae ferre non
potuit. reliquias hostium Brutus persequitur et Caesar.
hostes autem omnes iudicati, qui M. Antoni sectam
secuti sunt. itaque id senatus consultum plerique inter-
pretantur etiam ad tuos sive captivos sive dediticios
15 pertinere. equidem nihil disserui durius, cum nomi-
natim de C. Antonio decernerem, quod ita statueram,
a te cognoscere causam eius senatum oportere. V Kal.
Maias.

XI (I 4)

20 *Scr. Dyrrachi c. Non. Maiis a. 711 (43)*

BRUTUS CICERONI SALUTEM

Quanta sim laetitia affectus cognitis rebus Brutinostri 1 *Br*
et consulum, facilius est tibi existimare quam mihi scri-
bere. cum alia laudo et gaudeo accidisse, tum quod
25 Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit sed etiam
maximo ad victoriam adiumento. quod scribis mihi 2
trium Antoniorum unam atque eandem causam esse,
quid ego sentiam, mei iudicii esse, statuo nihil nisi hoc,
senatus aut populi Romani iudicium esse de iis civi-

4 *initium novae ep. fecit Rue. p. 84 sq., cf. Schm. 2 p. 112*

8 *consules om. sG* 9 *ante magno proelio Wes. 2 p. 144, rec.*
edd. 13 id om. M¹ 17 V Schm. 3 p. 332 X 20 cf. Schm.
l. l. p. 335

Brutus bus, qui pugnantes non interierint. at hoc ipsum, in-
 quies, inique facis, qui hostilis animi in rem publicam
 homines cives appelles. immo iustissime. quod enim
 nondum senatus censuit nec populus Romanus iussit,
 id arroganter non praeiudico neque revoco ad arbi- 5
 trium meum. illud quidem non muto, quod ei, quem
 me occidere res non coëgit, neque crudeliter quicquam
 eripui neque dissolute quicquam remisi habuique in
 mea potestate, quoad bellum fuit. multo equidem ho-
 nestius iudico magisque quod concedere possit res pu- 10
 blica, miserorum fortunam non insectari quam infinite
 3 tribuere potentibus, quae cupiditatem et arrogantiam
 incendere possint. qua in re, Cicero, vir optime ac for-
 tissime mihi merito et meo nomine et rei publicae
 carissime, nimis credere videris spei tuae statimque, ut 15
 quisque aliquid recte fecerit, omnia dare ac permittere,
 quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum
 largitionibus animum. quae tua est humanitas, aequo
 animo te moneri patieris, praesertim de communi sa-
 lute; facies tamen, quod tibi visum fuerit. etiam ego, 20
 cum me docueris*

XII (I 4a)

Scr. in castris Id. Mai. a. 711 (43)

BRUTUS CICERONI SALUTEM

Brutus
(ep. 4, 3) 1

*Nunc, Cicero, nunc agendum est, ne frustra op- 25
 pressum esse Antonium gavisi simus neu semper primi
 cuiusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur
 (4) 2 illo peius. nihil iam neque opinantibus aut patientibus
 nobis adversi evenire potest, in quo non cum omnium
 culpa tum praecipue tua futura sit, cuius tantam auc- 30

9 quod ad M¹GHNV equidem C quidem 10 conducere
 possit rei p. M² 13 atque M²bdms 17 liqueat *Madv. p. 198,*
sed cf. Tusc. disp. 5, 19, 55 21 excidisse videtur scida arche-
 typi posteriorem partem huius ep. et initium sequentis conti-
 nens, cf. *Schm. 2 p. 110* 27 cf. ad p. 29, 8; *Mue. ad h. l.*

toritatem senatus ac populus Romanus non solum esse *Brutus*
 patitur sed etiam cupit, quanta maxima in libera civi-
 tate unius esse potest. quam tu non solum bene sentiendo
 sed etiam prudenter tueri debes. prudentia porro, quae tibi
 5 superest, nulla abs te desideratur nisi modus in tribuen-
 dis honoribus. alia omnia sic assunt, ut cum quolibet
 antiquorum comparari possint tuae virtutes: unum hoc
 <a> grato animo liberalique profectum, cautiorem ac
 moderatiorem liberalitatem, desiderant. nihil enim se-
 10 natus cuiquam dare debet, quod male cogitantibus exem-
 plum aut praesidio sit. itaque timeo de consulatu, ne
 Caesar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis quam
 inde, si consul factus sit, descensurum. quodsi Antonius 3 (5)
 ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi
 15 habuit, quonam animo fore putas, si quis auctore non
 tyranno interfecto sed ipso senatu putet se imperia quae-
 libet concupiscere posse? quare tum et felicitatem et
 providentiam laudabo tuam, cum exploratum habere
 coepero Caesarem honoribus, quos acceperit, extraor-
 20 dinariis fore contentum. alienae igitur, inquires, culpae
 me reum subicies? prorsus alienae, si provideri potuit,
 ne existeret. quod utinam inspectare possis timorem de
 illo meum!

His litteris scriptis consulem te factum audivimus. 4 (6)
 25 tum vero incipiam proponere mihi rem publicam iustam
 et iam suis nitentem viribus, si istuc videro. filius valet
 et in Macedoniam cum equitatu praemissus est. Id.
 Maiis ex castris.

2 maxime MΣ 8 add. Lamb. 9 desiderat ε 10 exem-
 plo V vulg., sed cf. *Tusc. disp.* 5, 32, 90, *Plaut. Poen.* 145
 12 extendisse (exc-) M¹M⁵GHN⁵P ascendisse *rell.*; cf. p. 27, 14;
ep. 10, 26, 2 13 v. *Plasb. ad Luc.* 35, 112, *Madv. de fin.* p. 291
 17 facilitatem M²ms ε cf. *Sj.* p. 85 22 posses *Wes.* 2 p. 145;
v. Becher Rh. M. 37 (1882) p. 596

XIII (I 5)

Scr. Romae III Non. Maias a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

1 A. d. V Kal. Maias, cum de iis, qui hostes iudicati sunt, bello persequendis sententiae dicerentur, dixit Servilius 5 et cetera de Ventidio et ut Cassius persequeretur Dolabellam. cui cum essem assensus, decrevi hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile exque re publica esse, persequerere bello Dolabellam; si minus id commodo rei publicae facere posses sive non existimares ex re pu- 10 blica esse, ut in iisdem locis exercitum contineres. nihil honorificentius potuit facere senatus, quam ut tuum esset iudicium, quid maxime conducere rei publicae tibi videretur. equidem sic sentio, si manum habet, si castra, si, ubi consistat, uspiam Dolabella, ad fidem et ad 15 dignitatem tuam pertinere eum persequi.

2 De Cassi nostri copiis nihil sciebamus. neque enim ab ipso ullae litterae neque nuntiabatur quicquam, quod pro certo haberemus. quantopere autem intersit opprimi Dolabellam, profecto intellegis, cum ut sceleris 20 poenas persolvat tum ne sit, quo se latronum duces ex Mutinensi fuga conferant. atque hoc mihi iam ante placuisse potes ex superioribus meis litteris recordari. quamquam tum et fugae portus erat in tuis castris et subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc li- 25 berati, ut spero, periculis in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. sed haec cogitabis diligentius, statues sapienter; facies nos, quid constitueris et quid agas, si tibi videbitur, certiores.

3 Ciceronem nostrum in vestrum collegium cooptari 30 volo. existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitiis posse haberi; nam et factum est antea. Gaius enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia

6 et cetera M¹Σ cf. ad Att. 8, 1, 1, Liv. 22, 46, 4 etiam *rell.*,
vulg. 13 tibi] sibi M¹M³GHNOV 32 et M¹Σ etiam *rell.*,
vulg. 33 in *om.* Mm

factus est augur, nec, quo minus id postea liceret, ulla
lex sanxit. est etiam in lege Iulia, quae lex est de sa-
cerdotiis proxima, his verbis: QUI PETET CUIUSVE RATIO
HABEBITUR. aperte indicat posse rationem haberi etiam
5 non petentis. hac de re scripsi ad eum, ut tuo iudicio
uteretur sicut in rebus omnibus. tibi autem statuen-
dum est de Domitio, de Catone nostro. sed quamvis
liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt prae-
sentibus faciliora. quodsi statueris in Asiam tibi eun-
10 dum, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas
omnino.

Pansa vivo celeriora omnia putabamus. statim enim 4
collegam sibi subrogavisset, deinde ante praetoria sa-
cerdotum comitia fuissent. nunc per auspicia longam
15 moram video. dum enim unus erit patricius magistra-
tus, auspicia ad patres redire non possunt. magna sane
perturbatio. tu tota de re quid sentias velim me facias
certiorem. III Non. Maias.

XIV (I 6)

20 *Scr. Romae XIV Kal. Iun. a. 711 (43)*

BRUTUS CICERONI SALUTEM

Noli exspectare, dum tibi gratias agam. iam pridem 1B
hoc ex nostra necessitudine, quae ad summam benevo-
lentiam pervenit, sublatum esse debet.

25 Filius tuus a me abest; in Macedonia congregiemur.
iussus est enim Ambracia ducere equites per Thessaliam.
scripsi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. cum eum
videro, quoniam nobis permittis, communiter consti-
tuemus de reditu eius ad petitionem aut commendatio-
30 nem honoris.

Tibi Glycona, medicum Pansae, qui sororem Achil- 2
leos nostri in matrimonio habet, diligentissime commendo.
audimus eum venisse in suspicionem Torquato de morte

3 petit ms 5 petentis M¹Σ (pot- M³GV) praesentis *rell.*,
vulg. 10 post facultas *distinguitur in IA²c, vulg.*

brutus Pansae custodiri que ut parricidam. nihil minus credendum est; quis enim maiorem calamitatem morte Pansae accepit? praeterea est modestus homo et frugi, quem ne utilitas quidem videatur impulsura fuisse ad facinus. rogo te et quidem valde rogo — nam Achilles noster 5 non minus, quam aequum est, laborat —, eripias eum ex custodia conservesque. hoc ego ad meum officium privatarum rerum aequae atque ullam aliam rem pertinere arbitror.

3 Cum has ad te scriberem litteras, a Satrio, legato 10 C. Treboni, reddita est epistula mihi a Tillio et Deiotaro Dolabellam caesum fugatumque esse. Graecam epistulam tibi misi Cicerei cuiusdam ad Satrium missam.

4 Flavius noster de controversia, quam habet cum Dyrrachinis hereditariam, sumpsit te iudicem. rogo te, 15 Cicero, et Flavius rogat, rem conficias. quin ei, qui Flavium fecit heredem, pecuniam debuerit civitas, non est dubium; neque Dyrrachini infitiantur, sed sibi donatum aes alienum a Caesare dicunt. noli pati a necessariis tuis necessario meo iniuriam fieri. XIII Kal. Iun. ex ca- 20 stris ad imam Candaviam.

XV (I 7)

Scr. in castris c. X Kal. Quint. a. 711 (43)

BRUTUS CICERONI SALUTEM

brutus 1 L. Bibulus quam carus mihi esse debeat, nemo me- 25 lius iudicare potest quam tu, cuius tantae pro re publica contentiones sollicitudinesque fuerunt. itaque vel ipsius virtus vel nostra necessitudo debet conciliare te illi. quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. voluntas enim te movere debet nostra, si modo iusta est 30 aut pro officio necessario suscipitur. in Pansae locum petere constituit. eam nominationem a te petimus. ne-

13 Cycher(a)ei A²c 20 XIII Δ XVII M³Σ cf. *Schm. 1 p. 629*
23 cf. *Gant. p. 633*

que coniunctiori dare beneficium, quam nos tibi sumus, *Br*
 neque digniorem nominare potes, quam Bibulus. de
 Domitio et Apuleio quid attinet me scribere, cum ipsi 2
 per se tibi commendatissimi sint? Apuleium vero tu
 5 tua auctoritate sustinere debes. sed Apuleius in sua
 epistula celebrabitur. Bibulum noli dimittere e sinu tuo,
 tantum iam virum, ex quanto, crede mihi, potest eva-
 dere, qui vestris paucorum respondeat laudibus.

XVI (I 8)

10 *Scr. m. Maio aut in. Iun. a. 711 (43)*

CICERO BRUTO SALUTEM

Multos tibi commendavi, et commendem necesse est. 1
 optimus enim quisque vir et civis maxime sequitur tu-
 um iudicium, tibi que omnes fortes viri navare operam
 15 et studium volunt, nec quisquam est, quin ita existimet,
 meam apud te et auctoritatem et gratiam valere plu- 2
 rimum. sed C. Nasennium, municipem Suessanum, tibi
 ita commendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello
 Metello imperatore octavum principem duxit; postea in
 20 re familiari occupatus fuit; hoc tempore cum rei publi-
 cae partibus tum tua excellenti dignitate commotus vo-
 luit per te aliquid auctoritatis assumere. fortem virum,
 Brute, tibi commendo, frugi hominem et, si quid ad
 rem pertinet, etiam locupletem. pergratum mihi erit,
 25 si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere
 possit.

1 simus MbdΣ 2 Bibulus M¹msEGHN sit Bibulus V
 Bibulum *rell.*, *vulg.*; *cf. Madv. de Fin. 2, 3, 8, Sj. 1 p. 147*
 5 Domitius I *nescio an recte* Apuleius *rell.*; *cf. infra p. 140, 12*
 10 *v. Rue. p. 69* 12 commendavi ΩI Rom. commendabo C com-
 mendo A²c *cf. Sj. p. 102* 14 navare M²bdmsEPV dare M¹M³GHN;
cf. Sj. p. 81 21 voluit EOPVC valuit (*vel -eat*) *rell.* volt M⁴

XVII (I 9)

Scr. Romae paulo ante XIV Kal. Quint. a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

- 1 Fungerer eo officio, quo tu functus es in meo luctu, teque per litteras consolarer, nisi scirem iis remediis, quibus meum dolorem tum levasses, te in tuo non egere; ac velim facilius quam mihi nunc tibi tute medeare. est autem alienum tanto viro, quam es tu, quod alteri praeceperit, id ipsum facere non posse. me quidem cum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua a nimio maerore deterruit. cum enim mollius tibi ferre viderer, quam deceret virum, praesertim eum, qui alios consolari soleret, accusasti me per litteras gravioribus
 2 verbis, quam tua consuetudo ferebat. itaque iudicium tuum magni aestimans idque veritus me ipse collegi et ea, quae didiceram, legeram, acceperam, graviora duxi tua auctoritate addita. ac mihi tum, Brute, officio solum erat et naturae, tibi nunc populo et scaenae, ut dicitur, serviendum est. nam cum in te non solum exercitus tui sed omnium civium ac paene gentium coniecti oculi sint, minime decet, propter quem fortiores ceteri sumus, eum ipsum animo debilitatum videri. quamobrem accepisti tu quidem dolorem — id enim amersisti, cui simile in terris nihil fuit —, et est dolendum in tam gravi vulnere, ne id ipsum, carere omni sensu doloris, sit miserius quam dolere; sed ut modice ceteris utile est, tibi necesse est.
 3 Scriberem plura, nisi ad te haec ipsa nimis multa essent. nos te tuumque exercitum exspectamus; sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi

2 v. *Gant. p. 629* 4 *fungerer eo c funereo M¹M²Σ fungerer rell.* 6 *tum Md¹GHN^v om. E tu rell., vulg. in tuo om. Md¹GH* 7 *mihī ENPVI in tuo mihī ΔGH tunc mihī A²c Rom., vulg.* 8 *autem] enim IA²c quam MdGHN quantus bmsEC vulg. ut OPV; cf. Schmalz Synt. p. 546*
 27 *sic vel ita ante tibi add. recc. edd.; cf. p. 64, 1; 121, 18; 134, 8*

videmur fore. de tota re publica plura scribam et fortasse iam certiora iis litteris, quas Veteri nostro cogitabam dare.

XVIII (I 10)

5 *Scr. Romae mense Iun. a. 711 (43)*

CICERO BRUTO SALUTEM

Nullas adhuc a te litteras habebamus, ne famam quidem, quae declararet te cognita senatus auctoritate in Italiam adducere exercitum; quod ut faceres idque maturares, magnopere desiderabat res publica. ingravescit enim in dies intestinum malum, nec externis hostibus magis quam domesticis laboramus; qui erant omnino ab initio belli, sed facilius frangebantur. erectior senatus erat non sententiis solum nostris sed etiam cohortationibus excitatus. erat in senatu satis vehemens et acer Pansa cum in ceteros huius generis tum maxime in socerum, cui consuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. bellum ad Mutinam gerebatur, nihil ut in Caesare reprehenderes, nonnulla in Hirtio. huius belli fortuna

ut in secundis flūxa, ut in adversis bona.

Erat victrix res publica caesis Antoni copiis, ipso expulso. Bruti deinde ita multa peccata, ut quodammodo victoria excideret e manibus. perterritos, inermes, saucios non sunt nostri duces persecuti, datumque Lepido tempus est, in quo levitatem eius saepe perspectam maioribus in malis experiremur. sunt exercitus boni sed rudes Bruti et Planci, sunt fidelissima et maxima auxilia Gallorum; sed Caesarem meis consiliis adhuc gubernatum, praeclara ipsum indole admirabilique constantia, improbissimis litteris quidam fallacibusque interpretibus ac nuntiis impulerunt in spem certissimam consu-

5 v. Gant. p. 631, Schwarz Herm. 33 (1898) p. 218 18 ita gerebatur Wes. 2 p. 145; cf. supra 120, 27 21 Trag. Rom. fragm. Ribb.³ p. 318 23 Bruti M⁴s Rom. Bruto Ω (praet. s) a Bruto IA²c

latus. quod simul atque sensi, neque ego illum absen-
 tem litteris monere destiti nec accusare praesentes eius
 necessarios, qui eius cupiditati suffragari videbantur, nec
 in senatu sceleratissimorum consiliorum fontes aperire
 dubitavi. nec vero ulla in re memini aut senatum me- 5
 liorem aut magistratus. numquam enim in honore ex-
 traordinario potentis hominis vel potentissimi potius
 — quandoquidem potentia iam in vi posita est et ar-
 mis — accidit, ut nemo tribunus pl., nemo alio ma-
 gistratu, nemo privatus auctor existeret. sed in hac 10
 constantia atque virtute erat tamen sollicita civitas. illu-
 dimur enim, Brute, tum militum deliciis tum impera-
 torum insolentia. tantum quisque se in re publica posse
 postulat, quantum habet virium; non ratio, non modus,
 non lex, non mos, non officium valet, non iudicium, 15
 4 non existimatio civium, non posteritatis verecundia. haec
 ego multo ante prospiciens fugiebam ex Italia tum, cum
 me vestrorum edictorum fama revocavit; incitavisti vero
 tu me, Brute, Veliae. quamquam enim dolebam in eam
 me urbem ire, quam tu fugeres, qui eam liberavisses, 20
 quod mihi quoque quondam acciderat periculo simili,
 casu tristiore, perrexi tamen Romamque perveni nullo-
 que praesidio quatefeci Antonium contraque eius arma
 nefanda praesidia, quae oblata sunt Caesaris, consilio
 et auctoritate firmavi. qui si steterit idem mihi que pa- 25
 ruerit, satis videmur habituri praesidii; sin autem im-
 piorum consilia plus valuerint quam nostra aut imbe-
 cillitas aetatis non potuerit gravitatem rerum sustinere,
 spes omnis est in te. quamobrem advola, obsecro,
 atque eam rem publicam, quam virtute atque animi ma- 30
 gnitudine magis quam eventis rerum liberavisti, exitu
 libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. hor-
 5 tare idem per litteras Cassium. spes libertatis nusquam
 nisi in vestrorum castrorum principiis est. firmos omnino

12 imperatorum EGHN imperatoris *rell.*, *vulg.* 22 perspexi
 M¹bdEGHN 25 idem] fide *Bue.*, *recc. edd.*; *cf. Sj. 1 p. 148*

et duces habemus ab occidente et exercitus; hoc adulescentis praesidium equidem adhuc firmum esse confido; sed ita multi labefactant, ut, ne moveatur, interdum extimescam.

- 5 Habes totum rei publicae statum, qui quidem tum erat, cum has litteras dabam. velim deinceps meliora sint. sin aliter fuerit — quod di omen avertant! —, rei publicae vicem dolebo, quae immortalis esse debeat. mihi quidem quantum reliqui est?

10

XIX (I 11)

Scr. in castris ex. m. Iun. a. 711 (43)

BRUTUS CICERONI SALUTEM

- Veteris Antisti talis animus est in rem publicam, ut non dubitem, quin et in Caesare et Antonio se praestaturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si occasione potuisset occurrere. nam qui in Achaia congressus cum Dolabella milites atque equites habente quodvis adire periculum ex insidiis paratissimi ad omnia latronis maluerit quam videri aut coactus esse pecuniam dare aut libenter dedisse homini nequissimo atque improbissimo, is nobis ultro et pollicitus est et dedit HS XX ex sua pecunia et, quod multo carius est, se ipsum obtulit et coniunxit. huic persuadere cupimus, ut imperator in castris remaneret remque publicam defenderet. statuit id sibi * quoniam exercitum dimisisset. statim vero rediturum ad nos confirmavit legatione suscepta, nisi praetorum comitia habituri essent consules. nam illi ita sentienti de re publica magnopere

8 debebat *vulg.*; cf. p. 74, 21; *Lael.* 24, 90 11 v. *Gant.* p. 633
 14 et in Antonio *Wes.* 2 p. 145, sed cf. p. 60, 18; *ep.* 13, 6, 4;
 v. *Sj.* p. 140 17 cum *Gurl.* 2 p. 330 PΩς sed p̄ MN pre GH
 20 iniquissimo c 22 HS xx m xx HS sA²c sestertia xx
 23 cupimus M¹Σ (-ivi- P)C cf. *Neue-Wag.* 3, 448 c(o)e-
 25 excidisse non licere simileve aliquid *cl. Wes.*
l. l., cf. Gurl. 2 p. 390

us auctor fui, ne differret tempus petitionis suae. cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modo iudicant hunc exercitum esse rei publicae, tibi tanto gratius, quanto maiore et animo gloriaeque libertatem nostram defendis et dignitate, si contigerit nostris consiliis exitus, quem 5 optamus, perfuncturus es. ego etiam, mi Cicero, proprie familiariterque te rogo, ut Veterem ames velisque esse quam amplissimum. qui etsi nulla re deterreri a proposito potest, tamen excitari tuis laudibus indulgentiaque poterit, quo magis amplexetur ac tueatur iudicium 10 suum. et mihi gratissimum erit.

XX (I 12)

Scr. Romae inter a. d. XII et IX Kal. Sext. a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

1 Etsi daturus eram Messalae Corvino continuo literas, tamen Veterem nostrum ad te sine litteris meis venire nolui.

Maximo in discrimine res publica, Brute, versatur, victoresque rursus decertare cogimur. id accidit M. Lepidi scelere et amentia. quo tempore cum multa propter eam curam, quam pro re publica suscepi, graviter ferrem, tum nihil tuli gravius quam me non posse matris tuae precibus cedere, non sororis; nam tibi, quod mihi plurimi est, facile me satisfacturum arbitrabar. nullo enim modo poterat causa Lepidi distingui ab Antonio omniumque iudicio etiam durior erat, quod, cum honoribus amplissimis a senatu esset Lepidus ornatus tum etiam paucis ante diebus praeclaras litteras ad senatum misisset, repente non solum recepit reliquias hostium sed bellum acerrime terra marique gerit; cuius 30 exitus qui futurus sit, incertum est. ita cum rogamur,

3 esse debet (-ere) rei M¹M³d¹GHNV ascito debet e v. 2 esse utilem rei IA²c; cf. or. in M. Ant. 10, 5, 12; Sj. 1 p. 150 11 et ΔGHN id EV om. P; cf. p. 60, 16 13 v. Gant. p. 633 25 Antoni Lamb., sed cf. or. pro Sex. Rosc. 48, 140

ut misericordiam liberis eius impertiamus, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si — quod Iuppiter omen avertat! — pater puerorum vicerit, subeunda nobis sint. nec vero me fugit, quam sit acerbum parentum scelera 2
5 filiorum poenis lui; sed hoc praeclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes rei publicae redderet. itaque Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hostem iudicat. atque ille si armis positus de vi damnatus esset, quo in iudicio certe defensionem non haberet, eandem calamitatem subirent liberi bonis publicatis. quamquam, quod tua mater et soror deprecatur pro pueris, id ipsum et multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, reliqui hostes denuntiant. itaque maximam spem hoc tempore habemus in te atque exercitu tuo. cum ad rem publicam summam tum ad gloriam et dignitatem tuam vehementer pertinet te, ut ante scripsi, in Italiam venire quam primum. eget enim vehementer cum viribus tuis tum etiam consilio res publica.

20 Veterem pro eius erga te benevolentia singularique 3 officio libenter ex tuis litteris complexus sum eumque cum tui tum rei publicae studiosissimum amantissimumque cognovi. Ciceronem meum propediem, ut spero, videbo. tecum enim illum et te in Italiam celeriter esse venturum confido.

XXI (I 13)

Scr. in castris Kal. Quint. a. 711 (43)

BRUTUS CICERONI SALUTEM

De M. Lepido vereri me cogit reliquorum timor. qui 1
30 si eripuerit se nobis, quod velim temere atque iniuriose

13 Antonius reliqui E A. reliquique N A. et reliqui M² bdmsP *vulg.* A. reliquit M¹GH et A. et reliqui V 15 rem p. M¹Σ (*praef.* V) rei p. (*vel r. p.*) *vell. vulg.*; cf. Hofm.-Sternk. *ad Att.* 1, 16, 9 24 et te fuerunt qui delebant aut mutarent; *de et v. Sj. p.* 113

us de illo suspicati sint homines, oro atque obsecro te, Cicerone, necessitudinem nostram tuamque in me benevolentiam obtestans, sororis meae liberos obliviscaris esse Lepidi filios meque iis in patris locum successisse existimes. hoc si a te impetro, nihil profecto dubitabis pro iis suscipere. aliter alii cum suis vivunt; nihil ego possum in sororis meae liberis facere, quo possit expleri voluntas mea aut officium. quid vero aut mihi tribuere boni possunt, si modo digni sumus, quibus aliquid tribuatur, aut ego matri ac sorori puerisque illis praestaturus sum, si nihil valuerit apud te reliquumque senatum contra patrem Lepidum Brutus avunculus? scribere multa ad te neque possum prae sollicitudine ac stomacho neque debeo. nam si in tanta re tamque necessaria verbis mihi opus est ad te excitandum et confirmandum, nulla spes est facturum te, quod volo et quod oportet. quare noli expectare longas preces; intuere me ipsum, qui hoc a te, vel a Cicerone, coniunctissimo homine, privatim vel a consulari tali viro remota necessitudine privata debeo impetrare. quid sis factururus, velim mihi quam primum rescribas. Kal. Quint. ex castris.

XXII (I 14)

Scr. Romae II Id. Quint. a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

1 Breves litterae tuae — breves dico, immo nullae. 25
tribusne versiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potius. et requiris meas! quis umquam ad te tuorum sine meis venit? quae autem epistula non pondus habuit? quae si ad te perlatae non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis 30
te longiorem daturum epistulam. recte id quidem, sed

2 in me om. M¹M³GHN cf. Gurl. 2 p. 335 3 ostentans bdms
7 liberos ε 9 sumus ms simus 19 tali M om. d¹GH
cf. Gurl. l. l. p. 330 27 scripsisses Middleton, reced. edd.; de
pron. ego omisso cf. ad p. 63, 33sq.

haec quoque debuit esse plenior. ego autem, cum ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios litterasque ad Ciceronem, ut, etiamsi in Italiam venisset, ad te rediret; nihil enim mihi iucundius, nihil illi honestius. quamquam aliquotiens ei scripseram sacerdotum comitia mea summa contentione in alterum annum esse reiecta. quod ego cum Ciceronis causa elaboravi tum Domiti, Catonis, Lentuli, Bibulorum; quod ad te etiam scripseram. sed videlicet, cum illam pusillam epistulam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. quare omni studio a te, mi Brute, contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas tecumque deducas; quod ipsum, si rem publicam, cui susceptus es, respicis, tibi iam iamque faciendum est. renatum enim bellum est idque non parvum scelere Lepidi. exercitus autem Caesaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest sed etiam cogit exercitum tuum flagitari. qui si Italiam attigerit, erit civis nemo, quem quidem civem appellari fas sit, qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum praeclare cum Planco coniunctum habemus; sed non ignoras, quam sint incerti et animi hominum infecti partibus et exitus proeliorum. quin etiam si, ut spero, vicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilii tuaeque auctoritatis res desiderabit. subveni igitur, per deos, idque quam primum tibi que persuade non te Idibus Martiis, quibus servitatem a tuis civibus repulisti, plus profuisse patriae quam, si mature veneris, profuturum. II Id. Quint.

8 laboravi Δ Bibuli, aliorum *ci. Purs.*; *cf. p. 15, 3* 15 parvum *Gul. parvo* 21 et animi hominum *Lamb.* animi hominum et 26 depulisti *Ern.* 28 II Δ EN V M³GH *om. PV*; *cf. p. 41, 4*; *ad Att. 9, 8 1, C. I. L. I 1539b*

XXIII (I 15)

Ser. Romae eodem temp. quo ep. XX a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

- 1 Messalam habes. quibus igitur litteris tam accurate
scriptis assequi possum, subtilius ut explicem, quae 5
gerantur quaeque sint in re publica, quam tibi is ex-
ponet, qui et optime omnia novit et elegantissime expe-
dire et deferre ad te potest? cave enim existimes, Brute
— quamquam non necesse est ea me ad te, quae tibi
nota sint, scribere; sed tamen tantam omnium laudum 10
excellentiam non queo silentio praeterire —, cave pu-
tes probitate, constantia, cura, studio rei publicae quic-
quam illi esse simile, ut eloquentia, qua mirabiliter ex-
cellit, vix in eo locum ad laudandum habere videatur.
quamquam in hac ipsa sapientia plus apparet; ita gravi 15
iudicio multaque arte se exercuit in verissimo genere
dicendi. tanta autem industria est tantumque evigilat
in studio, ut non maxima ingenio, quod in eo summum
2 est, gratia habenda videatur. sed provehor amore. non
enim id propositum est huic epistulae, Messalam ut 20
laudem, praesertim ad Brutum, cui et virtus illius non
minus quam mihi nota est et haec ipsa studia, quae
laudo, notiora. quem cum a me dimittens graviter fer-
rem, hoc levabar uno, quod ad te tamquam ad alterum
me proficiscens et officio fungebatur et laudem maxi- 25
mam sequebatur. sed haec hactenus.
- 3 Venio nunc longo sane intervallo ad quandam epi-
stulam, qua mihi multa tribuens unum reprehendebas,
quod in honoribus decernendis essem nimius et tam-
quam prodigus. tu hoc; alius fortasse, quod in animad- 30
versione poenaeque durior, nisi forte utrumque tu. quod
si ita est, utriusque rei meum iudicium studeo tibi esse
notissimum, neque solum ut Solonis dictum usurpem,

2 v. *Gant.* p. 628 10 sint **MGHPV** sunt *rell.*, *vulg.*
15 sapientiae *Faërn.* 17 vigilat **GHN** 31 forte c fortasse
(e v. 30) 33 cf. *Schelle* p. 45; *tradita ferri posse puto*

qui et sapiens unus fuit ex septem et legum scriptor
 solus ex septem. is rem publicam contineri duabus re-
 bus dixit, praemio et poena. est scilicet utriusque rei
 modus sicut reliquarum et quaedam in utroque genere
 5 mediocritas. sed non tanta de re propositum est hoc
 loco disputare; quid ego autem secutus hoc bello sim 4
 in sententiis dicendis, aperire non alienum puto.

Post interitum Caesaris et vestras memorabiles Idus
 Martias, Brute, quid ego praetermissum a vobis quan-
 10 tamque impendere rei publicae tempestatem dixerim,
 non es oblitus. magna pestis erat depulsa per vos, ma-
 gna populi Romani macula deleta, vobis vero parta di-
 vina gloria, sed instrumentum regni delatum ad Lepidum
 et Antonium, quorum alter inconstantior, alter impurior,
 15 uterque pacem metuens, inimicus otio. his ardentibus
 perturbandae rei publicae cupiditate quod opponi pos-
 set praesidium, non habebamus; erexerat enim se civi-
 tas in retinenda libertate consentiens, nos tum nimis
 acres, vos fortasse sapientius excessistis urbe ea, quam 5
 20 liberaratis, Italiae sua vobis studia profitenti remisistis.
 itaque cum teneri urbem a parricidis viderem nec te in
 ea nec Cassium tuto esse posse eamque armis oppres-
 sam ab Antonio, mihi quoque ipsi esse excedendum
 putavi; taetrum enim spectaculum oppressa ab impiis
 25 civitas opitulandi potestate praecisa. sed animus idem
 qui semper infixus in patriae caritate discessum ab eius
 periculis ferre non potuit. itaque in medio Achaico cur-
 su cum etesiarum diebus Auster me in Italiam quasi
 dissuasor mei consilii rettulisset, te vidi Veliae dolui-
 30 que vehementer. cedebas enim, Brute, cedebas, quo-
 niam Stoici nostri negant fugere sapientis. Romam ut 6
 veni, statim me obtuli Antoni sceleri atque dementiae.
 quem cum in me incitavissem, consilia inire coepi Bru-

I sapientissimus fuit M¹, vulg.; cf. Sj. p. 83 17 enim cum
 vos fortasse eqs. coniungendum, cf. quamobrem p. 120, 22; v.
 Bech. p. 495, Naeg. p. 661 sqq. 20 promittenti c 31 vestri
 c sapientis scil. esse; cf. p. 109, 17; ep. 4, 7, 3; v. Sj. 1 p. 151

tina plane — vestri enim haec sunt propria sanguinis — rei publicae liberandae. longa sunt, quae restant, praetereunda; sunt enim de me; tantum dico, Caesarem hunc adulescentem, per quem adhuc sumus, si verum fateri volumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. 5

7 huic habiti a me honores nulli quidem, Brute, nisi debiti, nulli nisi necessarii. ut enim primum libertatem revocare coepimus, cum se nondum ne Decimi quidem Bruti divina virtus ita commovisset, ut iam id scire possemus, atque omne praesidium esset in puero, qui a 10 cervicibus nostris avertisset Antonium, quis honos ei non fuit decernendus? quamquam ego illi tum verborum laudem tribui eamque modicam, decrevi etiam imperium; quod quamquam videbatur illi aetati honorificum, tamen erat exercitum habenti necessarium. quid 15 enim est sine imperio exercitus? statuum Philippus decrevit, celeritatem petitionis primo Servius, post maiorem etiam Servilius. nihil tum nimium videbatur. sed 8 nescio quo modo facilius in timore benigni quam in victoria grati reperiuntur. ego enim, D. Bruto liberato 20 cum laetissimus ille civitati dies illuxisset idemque casu Bruti natalis esset, decrevi, ut in fastis ad eum diem Bruti nomen ascriberetur, in eoque sum maiorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Larentiae tribuerunt, cuius vos pontifices ad aram in Velabro sacrificium 25 facere soletis. quod ego cum dabam Bruto, notam esse in fastis gratissimae victoriae sempiternam volebam. atque illo die cognovi paulo plures in senatu malevolos esse quam gratos. eos per ipsos dies effudi, si ita vis, honores in mortuos, Hirtium et Pansam, 30 Aquilam etiam. quod quis reprehendit, nisi qui deposito metu praeteriti periculi fuerit oblitus? accedebat 9 ad beneficii memoriam gratam ratio illa, quae etiam

19 modo homines facilius *Cob. Mnem.* 7 (1879) p. 288; *cf.* p. 98, 1 25 cuius vos *Man.* vos cuius 29 per eos c *Gurl.* 2 p. 325, *vulg.* 31 reprehendet *ci. Or.*; *cf.* p. 92, 16; *Ter. Andr.* 565; *Lebr.* p. 193

posteris esset salutaris. exstare enim volebam in crudelissimos hostes monimenta odii publici sempiterna. suspicor illud tibi minus probari, quod a tuis familiaribus, optimis illis quidem viris sed in re publica rudibus, non probabatur, quod, ut ovanti introire Caesari
 5 liceret, decreverim. ego autem — sed erro fortasse, nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent — nihil mihi videor hoc bello sensisse prudentius. cur autem ita sit, aperiendum non est, ne magis videar providus
 10 fuisse quam gratus. hoc ipsum nimium; quare alia videamus. D. Bruto decrevi honores, decrevi L. Planco. praeclara illa quidem ingenia, quae gloria invitantur, sed senatus etiam sapiens, qui, qua quemque re putat, modo honesta, ad rem publicam iuvandam posse ad-
 15 duci, hac utitur. at in Lepido reprehendimur. cui cum statuam in rostris statuissimus, iidem illam evertimus. nos illum honore studuimus a furore revocare. vicit amentia levissimi hominis nostram prudentiam; nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali
 20 quantum in evertenda boni.

Satis multa de honoribus; nunc de poena pauca dicenda sunt. intellexi enim ex tuis saepe litteris te in iis, quos bello devicisti, clementiam tuam velle laudari. existimo equidem nihil a te nisi sapienter; sed sceleris
 25 poenam praetermittere — id enim est, quod vocatur ignoscere —, etiamsi in ceteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. nullum enim bellum civile fuit in nostra re publica omnium, quae memoria
 30 mea fuerunt, in quo bello non, utracumque pars vicisset, tamen aliqua forma esset futura rei publicae: hoc bello victores quam rem publicam simus habituri, non facile affirmarim, victis certe nulla umquam erit. dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum severas, neque tam ulciscendi causa quam ut et in praesens

1 esset] posset esse ms 2 monumenta ms 14 iuvandam EP iuvandum 34 in praesenti C, Gurl. 2 p. 321; cf. Schmalz *Antib.*⁷ 2, 362, Sj. p. 147

- scleratos cives timore ab impugnanda patria deterrem et in posterum documentum statuerem, ne quis
 11 talem amentiam vellet imitari. quamquam haec quidem sententia non magis mea fuit quam omnium. in qua videtur illud esse crudele, quod ad liberos, qui nihil 5 meruerunt, poena pervenit. sed id et antiquum est et omnium civitatum, si quidem etiam Themistocli liberi eguerunt. et si iudicio damnatos eadem poena sequitur cives, qui potuimus leniores esse in hostes? quid autem queri quisquam potest de me, qui, si vicisset, 10 acerbiores se in me futurum fuisse confiteatur necesse est? habes rationem mearum sententiarum de hoc genere dumtaxat honoris et poenae; nam de ceteris rebus quid senserim quidque censuerim, audisse te arbitror.
- 12 Sed haec quidem non ita necessaria, illud valde 15 necessarium, Brute, te in Italiam cum exercitu venire quam primum. summa est expectatio tui. quodsi Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. sive enim vicerimus, qui quidem pulcherrime viceramus, nisi Lepidus perdere omnia et perire ipse cum suis concupi- 20 visset, tua nobis auctoritate opus est ad collocandum aliquem civitatis statum; sive etiam nunc certamen reliquum est, maxima spes est cum in auctoritate tua tum in exercitus tui viribus. sed propera, per deos! scis, quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. 25
- 13 Sororis tuae filiis quam diligenter consulam, spero te ex matris et ex sororis litteris cogniturum. qua in causa maiorem habeo rationem tuae voluntatis, quae mihi carissima est, quam, ut quibusdam videor, constantiae meae. sed ego nulla in re malo quam <in> te 30 amando constans et esse et videri.

7 Themistocli M¹M³GHV Themistoclis *rell.* 10 de se
 M¹M³GHN 23 in *om.* Md¹mEGH 30 in N *om. rell.; v.*
Kunze, Sallustiana III p. 211

XXIV (I 16)

Scr. in castris in. m. Quint., ut vid., a. 711 (43)

BRUTUS CICERONI SALUTEM

Particulam litterarum tuarum, quas misisti Octavio, 1
 5 legi missam ab Attico mihi. studium tuum curaque de
 salute mea nulla me nova voluptate affecit. non solum
 enim usitatum sed etiam cottidianum est aliquid audire
 de te, quod pro nostra dignitate fideliter atque honori-
 fice dixeris aut feceris. at dolore, quantum maximum
 10 capere animo possum, eadem illa pars epistulae scripta
 ad Octavium de nobis affecit. sic enim illi gratias agis
 de re publica, tam suppliciter ac demisse — quid scri-
 bam? pudet condicionis ac fortunae, sed tamen scriben-
 dum est: commendas nostram salutem illi, quae morte
 15 qua non perniciosior? ut prorsus prae te feras non sub-
 latam dominationem sed dominum commutatum esse.
 verba tua recognosce et aude negare servientis adver-
 sus regem istas esse preces. unum ais esse, quod ab
 eo postuletur et exspectetur, ut eos cives, de quibus
 20 viri boni populusque Romanus bene existimet, salvos
 velit. quid, si nolit? non erimus? atqui non esse quam
 esse per illum praestat. ego me dius fidius non ex-
 istimo tam omnes deos aversos esse a salute populi
 Romani, ut Octavius orandus sit pro salute cuiusquam
 25 civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum; iuvat
 enim magnifice loqui, et certe decet adversus igno-
 rantes, quid pro quoque timendum aut a quoque pe-
 tendum sit. hoc tu, Cicero, posse fateris Octavium et
 illi amicus es? aut, si me carum habes, vis Romae vi-
 30 deri, cum, ut ibi esse possem, commendandus puero
 illi fuerim? cui quid agis gratias, si, ut nos salvos esse
 velit et patiat, rogandum putas? an hoc pro bene-
 ficio habendum est, quod se quam Antonium esse

2 cf. *Muellem. p. 7 sqq.*; *Rue. p. 97* 4 litterularum EOVC
 (-ura- E); cf. *Klotz B.ph. W. 32 (1912) p. 113* 10 scriptae sIA²c
 29 videre *Barth Adv. p. 1803 sine causa*; cf. *Sj. 1 p. 152*

tus maluerit, a quo ista petenda essent? vindici quidem
 alienae dominationis, non vicario, ecquis supplicat, ut
 3 optime meritis de re publica liceat esse salvus? ista
 vero imbecillitas et desperatio, cuius culpa non magis
 in te residet quam in omnibus aliis, et Caesarem in 5
 cupiditatem regni impulit et Antonio post interitum
 illius persuasit, ut interfecti locum occupare conaretur,
 et nunc puerum istum extulit, ut tu iudicares precibus
 esse impetrandam salutem talibus viris misericordiaque
 unius vix etiam nunc viri tutos fore nos aut nulla alia 10
 re. quodsi Romanos nos esse meminissemus, non au-
 dacius dominari cuperent postremi homines, quam id
 nos prohiberemus, neque magis irritatus esset Antonius
 regno Caesaris quam ob eiusdem mortem deterritus.
 4 tu quidem, consularis et tantorum scelerum vindex, 15
 quibus oppressis vereor ne in breve tempus dilata sit
 abs te pernicies, qui potes intueri, quae gesseris, simul
 et ista vel probare vel ita demisse ac facile pati, ut
 probantis speciem habeas? quod autem tibi cum An-
 tonio privatim odium? nempe quia postulabat haec, 20
 salutem ab se peti, precariam nos incolumitatem habere,
 a quibus ipse libertatem accepisset, esse arbitrium suum
 de re publica, quaerenda esse arma putasti, quibus do-
 minari prohiberetur, scilicet ut illo prohibito rogaremus
 alterum, qui se in eius locum reponi pateretur, an ut 25
 esset sui iuris ac mancipii res publica? nisi forte non
 de servitute sed de condicione serviendi recusatum est
 a nobis. atqui non solum bono domino potuimus An-
 tonio tolerare nostram fortunam sed etiam beneficiis
 atque honoribus ut participes frui, quantis vellemus. 30
 quid enim negaret iis, quorum patientiam videret ma-
 ximum dominationis suae praesidium esse? sed nihil
 tanti fuit, quo venderemus fidem nostram et libertatem.

8 istum ita extulit *Lamb.*; cf. p. 120, 27 10 aut nulla M¹M³GHN
 haud ulla *rell.*, *vulg.* cf. *Sj.* 1 p. 154 20 privatim MEGV privatum
rell.; cf. *Schmalz B. ph. W.* 32 (1912) p. 891 31 negaret iis c
vulg. negotii(s) M¹Σ (-tiis et N -tii est iis H) neget iis *rell.*

Hic ipse puer, quem Caesaris nomen incitare vide- 5 *B.*
 tur in Caesaris interfectores, quanti aestimet, si sit
 commercio locus, posse nobis auctoribus tantum, quan-
 tum profecto poterit, quoniam vivere et pecunias ha-
 bere et dici consulares volumus! ceterum <ne> nequi-
 5 quam perierit ille, cuius interitu quid gavisi sumus, si
 mortuo nihilo minus servituri eramus, nulla cura ad-
 hibetur? sed mihi prius omnia di deaeque eripuerint
 quam illud iudicium, quo non modo heredi eius, quem
 10 occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne
 patri quidem meo, si reviviscat, ut patiente me plus
 legibus ac senatu possit. an hoc tibi persuasum est,
 fore ceteros ab eo liberos, quo invito nobis in ista ci-
 vitate locus non sit? qui porro id, quod petis, fieri
 15 potest ut impetres? rogas enim, velit nos salvos esse.
 videmur ergo tibi salutem accepturi, cum vitam acce-
 perimus? quam, si prius dimittimus dignitatem et liber-
 tatem, qui possumus accipere? an tu Romae habitare, 6
 id putas incolumem esse? res, non locus oportet
 20 praestet istuc mihi. neque incolumis Caesare vivo fui,
 nisi posteaquam illud conscivi facinus, neque usquam
 exsul esse possum, dum servire et pati contumelias
 peius odero malis omnibus aliis. nonne hoc est in
 eisdem tenebras cecidisse? ab eo, qui tyranni nomen
 25 ascivit sibi, cum in Graecis civitatibus liberi tyranno-
 rum oppressis illis eodem supplicio afficiantur, petitur,
 ut vindices atque oppressores dominationis salvi sint.
 hanc ego civitatem videre velim aut putem ullam, quae
 ne traditam quidem atque inculcatam libertatem reci-
 30 pere possit plusque timeat in puero nomen sublatis regis
 quam confidat sibi, cum illum ipsum, qui maximas
 opes habuerit, paucorum virtute sublatus videat? me
 vero posthac ne commendaveris Caesari tuo, ne te qui-
 dem ipsum, si me audies. valde care aestimas tot

5 *add. Madv. p. 200; cf. Bech. p. 500* 7 mortuo illo nihilo P
 11 revivescat MG 17 nisi C 24 recidisse IA²c, *vulg.* cum
ante ab eo add. IA²c, si Bai. 28 illam M¹M³Σ; *cf. p. 136, 15*

tus annos, quot ista aetas recipit, si propter eam causam
 7 puero isti supplicaturus es. deinde, quod pulcherrime
 fecisti ac facis in Antonio, vide ne convertatur a laude
 maximi animi ad opinionem formidinis. nam si Octa-
 vius tibi placet, a quo de nostra salute petendum sit, 5
 non dominum fugisse sed amiciorem dominum quae-
 sisse videberis. quem quod laudas ob ea, quae adhuc
 fecit, plane probo; sunt enim laudanda, si modo contra
 alienam potentiam, non pro sua susceperit eas actiones.
 cum vero iudicas tantum illi non modo licere sed etiam 10
 a te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit
 esse nos salvos, nimium magnam mercedem statuis
 — id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere
 videbatur res publica —, neque hoc tibi in mentem ve-
 nit, si Octavius ullis dignus sit honoribus, quia cum 15
 Antonio bellum gerat, iis, qui illud malum exciderint,
 cuius istae reliquiae sunt, nihil, quo expleri possit
 eorum meritum, tributurum umquam populum Roma-
 8 num, si omnia simul congesserit. ac vide, quanto dili-
 gentius homines metuant quam meminerint: quia An- 20
 tonius vivat atque in armis sit, de Caesare vero, quod
 fieri potuit ac debuit, transactum est neque iam revo-
 cari in integrum potest, Octavius is est, qui quid de
 nobis iudicaturus sit, exspectet populus Romanus, nos
 ii sumus, de quorum salute unus homo rogandus vi- 25
 deatur. ego vero, ut istuc revertar, is sum, qui non
 modo non supplicem sed etiam coërceam postulantes,
 ut sibi supplicetur. aut longe a servientibus abero
 mihi que esse iudicabo Romam, ubicumque liberum
 esse licebit, ac vestri miserebor, quibus nec aetas neque 30
 honores nec virtus aliena dulcedinem vivendi minuere
 9 potuerit. mihi quidem ita beatus esse videbor, si modo
 constanter ac perpetuo placebit hoc consilium, ut rela-
 tam putem gratiam pietati meae. quid enim est melius

15 illis NP *Lehm. p. 135; cf. p. 135, 28* 21 quoad *Schelle p. 53*
 26 istuc (*sic M¹*) vel istoc (*sic M corr.*) *codd.*

quam memoria recte factorum et libertate contentum *Bru.*
neglegere humana? sed certe non succumbam succum-
bentibus nec vincar ab iis, qui se vinci volunt, experiar-
que et temptabo omnia neque desistam abstrahere a
5 servitio civitatem nostram. si secuta fuerit, quae debet,
fortuna, gaudebimus omnes; si minus, ego tamen gau-
debo. quibus enim potius haec vita factis aut cogita-
tionibus traducatur quam iis, quae pertinuerint ad
liberandos cives meos?

10 Te, Cicero, rogo atque hortor, ne defatigare neu 10
diffidas, semper in praesentibus malis prohibendis fu-
tura quoque, nisi ante sit occursum, explores, ne se
insinuent, fortem et liberum animum, quo et consul
et nunc consularis rem publicam vindicasti, sine con-
15 stantia et aequabilitate nullum esse putaris. fateor
enim durio rem esse condicionem spectatae virtutis quam
incognitae. bene facta pro debitis exigimus; quae
aliter veniunt, ut decepti ab iis, infesto animo repre-
hendimus. itaque resistere Antonio Ciceronem, etsi ma-
20 xima laude dignum est, tamen, quia ille consul hunc
consularem merito praestare videtur, nemo admiratur;
idem Cicero, si flexerit adversus alios iudicium suum, 11
quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in extur-
bando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam
25 eripuerit sibi sed etiam praeterita evanescere coget —
nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicii ratio
existat —, quia neminem magis decet rem publicam
amare libertatisque defensorem esse vel ingenio vel
rebus gestis vel studio atque efflagitatione omnium.
30 quare non Octavius est rogandus, ut velit nos salvos
esse; magis tute te exsuscita, ut eam civitatem, in qua
maxima gessisti, liberam atque honestam fore putes,
si modo sint populo duces ad resistendum improborum
consiliis.

12 nisi ante sit occursum *post* ne se *coll. van der Vliet Ann. phil. 131 (1885) p. 376, inter ne et se vel ante ne se Lehm. p. 135*
18 eveniunt *sIA²c vulg.* 25 praeteriti *ci. Mue.*

XXV (I 17)

Scr. med. m. Iun., ut videtur, a. 711 (43)

BRUTUS ATTICO SALUTEM

s1 Scribis mihi mirari Ciceronem, quod nihil significem umquam de suis actis. quoniam me flagitas, 5
coactu tuo scribam, quae sentio.

Omnia fecisse Ciceronem optimo animo scio; quid enim mihi exploratius esse potest quam illius animus in rem publicam? sed quaedam mihi videtur — quid dicam? — imperite vir omnium prudentissimus an ambitiose fecisse, qui valentissimum Antonium suscipere 10
pro re publica non dubitarit inimicum. nescio, quid scribam tibi, nisi unum, pueri et cupiditatem et licentiam potius esse irritatam quam repressam a Cicerone tantumque eum tribuere huic indulgentiae, ut se male- 15
dictis non absteineat iis quidem, quae in ipsum dupliciter recidunt, quod et plures occidit uno seque prius oportet fateatur sicarium, quam obiciat Cascae, quod obicit, et imitatur in Casca Bestiam. an quia non omnibus horis iactamus Idus Martias similiter atque ille 20
Nonas Decembres suas in ore habet, eo meliore conditione Cicero pulcherrimum factum vituperabit, quam Bestia et Clodius reprehendere illius consulatum soliti 2
sunt? sustinuisse mihi gloriatur bellum Antoni togatus Cicero noster! quid hoc mihi prodest, si merces Antoni 25
oppressi poscitur in Antoni locum successio, et si vindex illius mali auctor exstitit alterius fundamentum et radices habituri altiores? sic patiamur, ut iam ista, quae facit, dominationem an dominum an Antonium timentis sint? ego autem gratiam non habeo, si quis, dum 30
ne irato serviat, rem ipsam non deprecatur. immo triumphus et stipendium et omnibus decretis hortatio, ne

2 v. Muellem. p. 9 28 altiores. sic patiamur ΩI Rom. altiores, si patiamur? A²c vulg.; cf. Eran. 13 (1913) p. 162 (ut concessivum videtur) 32 hortatio ne scripsi duce Madv. p. 201, qui hortatio ne eius ci. hortationi MEGHN (-nis M¹N) hortationibus rell. (sed oratur eum P hortatur quom V)

pudeat concupiscere fortunam, cuius nomen susceperit, ^{3E}
 consularis aut Ciceronis est? quoniam mihi tacere non
 licuit, leges, quae tibi necesse est molesta esse. etenim
 ipse sentio, quanto cum dolore haec ad te scripserim,
⁵ nec ignoro, quid sentias in re publica et quam de-
 speratam quoque sanari putes posse. nec mehercule te,
 Attice, reprehendo. aetas enim, mores, liberi segnem
 efficiunt; quod quidem etiam ex Flavio nostro perspexi.
 sed redeo ad Ciceronem. quid inter Salvidienum et eum ⁴
¹⁰ interest? quid autem amplius ille decerneret? timet, in-
 quies, etiam nunc reliquias belli civilis. quisquam ergo
 ita timet profligatum, ut neque potentiam eius, qui
 exercitum victorem habeat, neque temeritatem pueri
 putet extimescendam esse? an hoc ipsum ea re facit,
¹⁵ quod illi propter amplitudinem omnia iam utroque
 deferenda putat? o magnam stultitiam timoris id ipsum,
 quod vereris, ita cavere, ut, cum vitare fortasse po-
 tueris, ultro accersas et attrahas. nimium timemus
 mortem et exilium et paupertatem. haec mihi videntur
²⁰ Ciceroni ultima esse in malis, et dum habeat, a quibus
 impetret, quae velit, et a quibus colatur ac laudetur,
 servitutem, honorificam modo, non aspernatur, si quic-
 quam in extrema ac miserrima contumelia potest hon-
 orificum esse. licet ergo patrem appellet Octavius ⁵
²⁵ Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat, tamen
 illud apparebit, verba rebus esse contraria. quid enim
 tam alienum ab humanis sensibus est quam eum patris
 habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit?
 atqui eo tendit, id agit, ad eum exitum properat vir
³⁰ optimus, ut sit illi Octavius propitius. ego vero iam
 iis artibus nihil tribuo, quibus Ciceronem scio instruc-
 tissimum esse. quid enim illi prosunt, quae pro liber-
 tate patriae, de dignitate, quae de morte, exilio, pau-
 pertate scripsit copiosissime? quanto autem magis illa

2 aut M¹Σ ut *rell.* 5 ne M¹Σ 19 mihi] nimirum *Stangl*
Phil. 46 (1888) p. 209; cf. *Sj.* p. 117

tus callere videtur Philippus, qui privigno minus tribuerit quam Cicero, qui alieno tribuat! desinat igitur glorificando etiam insectari dolores nostros. quid enim nostra victum esse Antonium, si victus est, ut alii vacaret, 6 quod ille obtinuit? tametsi tuae litterae dubia etiam 5 nunc significant. vivat hercule Cicero, qui potest, simplex et obnoxius, si neque aetatis neque honorum neque rerum gestarum pudet: ego certe quin cum ipsa re bellum geram, hoc est cum regno et imperiis extraordinariis et dominatione et potentia, quae supra leges 10 se esse velit, nulla erit tam bona condicio serviendi, qua deterrear, quamvis sit vir bonus, ut scribis, †Antonius; quod ego numquam existimavi. sed dominum ne parentem quidem maiores nostri voluerunt esse.

Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni persuasum est diligere ab Octavio, haec ad te non scripsissem. 15 dolet mihi, quod tu nunc stomacharis amantissimus cum tuorum omnium tum Ciceronis; sed persuade tibi de voluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter. neque enim impetrari potest, quin, quale 20 quidque videatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat.

7 Vellem mihi scripsisses, quae condiciones essent Atticae nostrae; potuissem aliquid tibi de meo sensu perscribere. valetudinem Porciae meae tibi curae esse 25 non miror. denique, quod petis, faciam libenter; nam etiam sorores me rogant. et hominem noro et quid sibi voluerit.

2 qui *del. Bai., alii; cf. Sj. p. 149* 3 nostra interest P
cf. ad Att. 4, 5, 3 12 dominus aut Octavius (*cf. Plut. Brut. 22*)
substituendum aut Antonius delendum ci. Wes. 2 p. 146, alter
Antonius ci. Purs.; cf. p. 119, 5 28 voluit MmsΣ

XXVI (I 18)

Scr. Romae VI Kal. Sext. a. 711 (43)

CICERO BRUTO SALUTEM

Cum saepe te litteris hortatus essem, ut quam pri- 1
 5 mum rei publicae subvenires in Italiamque exercitum
 adduceres, neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios,
 rogatus sum a prudentissima et diligentissima femina,
 matre tua, cuius omnes curae ad te referuntur et in te
 consumuntur, ut venirem ad se a. d. VIII Kal. Sext.
 10 quod ego, ut debui, sine mora feci. cum autem venis-
 sem, Casca aderat et Labeo et Scaptius. at illa rettulit
 quaesivitque, quidnam mihi videretur, accerseremusne
 te atque id tibi conducere putarem, an tardare et
 commorari te melius esset. respondi, id quod sentiebam, 2
 15 et dignitati et existimationi tuae maxime conducere te
 primo quoque tempore ferre praesidium labenti et in-
 clinatae paene rei publicae. quid enim abesse censes
 mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem
 hostem persequi noluerint et in quo incolumis impe-
 20 rator honoribus amplissimis fortunisque maximis, con-
 iuge, liberis, vobis affinis ornatus bellum rei publicae
 indixerit? quid dicam 'in tanto senatus populi que con-
 sensu', cum tantum resideat intra muros mali? maximo 3
 autem, cum haec scribebam, afficiebar dolore, quod,
 25 cum me pro adulescentulo ac paene puero res publica
 accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, prae-
 stare posse. est autem gravior et difficilior animi et sen-
 tentiae, maximis praesertim in rebus, pro altero quam
 pecuniae obligatio. haec enim solvi potest, et est rei
 30 familiaris iactura tolerabilis: rei publicae quod spon-
 deris, quemadmodum solvas, si is dependi facile pa-
 titur, pro quo sponderis? quamquam et hunc, ut 4
 spero, tenebo multis repugnantibus. videtur enim esse

13 et sΣ an Δ (*praet. s*) 19 noluerint *Wes. 2 p. 147* no-
 luerunt; *cf. p. 4, 26; 92, 20; 128, 10* 31 si is MΣ nisi is ms is
 bd *cf. Sj. p. 119*

indoles, sed flexibilis aetas multique ad depravandum parati; qui splendore falsi honoris obiecto aciem boni ingenii praestringi posse confidunt. itaque ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adulescentem, ne famam sub-
 5 eam temeritatis. quamquam quae temeritas est? magis enim illum, pro quo sponendi, quam me ipsum obligavi; nec vero paenitere potest rem publicam me pro
 10 co spondisse, qui fuit in rebus gerundis cum suo ingenio tum mea promissione constantior.

5 Maximus autem, nisi me forte fallit, in re publica nodus est inopia rei pecuniariae. obdurescunt enim magis cottidie boni viri ad vocem tributi; quod ex centesima collatum impudenti censu locupletium in duarum
 15 legionum praemiis omne consumitur. impendent autem infiniti sumptus cum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum vero in tuum. nam Cassius noster videtur posse satis ornatus venire. sed et haec et multa alia coram cupio idque quam primum.

6 De sororis tuae filiis non exspectavi, Brute, dum
 20 scriberes. omnino ipsa tempora — bellum enim ducetur — integram tibi causam reservant. sed ego a principio, cum divinare de belli diuturnitate <non> possem, ita causam egi puerorum in senatu, ut te arbitror e matris litteris potuisse cognoscere; nec vero ulla res erit um-
 25 quam, in qua ego non vel vitae periculo ea dicam ea- que faciam, quae te velle quaeque ad te pertinere arbitrer. VI Kal. Sext.

1 bona indoles P cf. ad Att. 10, 12, 7; Lehm. p. 103 sq.
 12 absurdescunt Man. 13 Quod...collatumst, impudenti consensu Madv. p. 202 23 add. Ern., vulg. arbitrator bms

PSEUDO-CICERONIS
EPISTULA
AD OCTAVIANUM

CICERO OCTAVIANO SALUTEM

5 Si per tuas legiones mihi licitum fuisset, quae no- 1
mini meo populoque Romano sunt inimicissimae, ve-
nire in senatum coramque de re publica disputare, fecis-
sem, neque tam id libenter fecissem quam necessario.
nulla enim remedia, quae vulneribus adhibentur, non
10 faciunt dolorem, quamvis sint salutaria. sed quoniam
cohortibus armatis circumsaeptus senatus nihil aliud vere
potest decernere nisi timere — in Capitolio signa sunt,
in urbe milites vagantur, in Campo castra ponuntur,
Italia tota legionibus ad libertatem nostram conscriptis
15 ad servitutem adductis equitatuque exterarum nationum
distinetur —, cedam tibi in praesentia foro, curia et sanc-
tissimis deorum immortalium templis, in quibus revivi-
scente tyrannide rursus oppressus senatus nihil consu-
litur, timet multa, assentatur omnia. post etiam paulo 2
20 temporibus ita postulantibus cedam urbe, quam per me
conservatam, ut esset libera, in servitute videre non
potero, cedam vita, quae, quamquam sollicita est, tamen,
si profutura est rei publicae, spe posteritatis me conso-

6 populique Romani *Rom.* 8 id et fecissem *om.* Ω *vulg.*
9 tam f. d. quam quae sunt Ω , *vulg.* 12 nisi se t. Hc (*de*
nisi *pro* sed tantum *cf. Mue. ad h. l.*) 14 et Italia Ω 15 ad
servitutum adductis *om.* FH equitatuque FH 16 distinetur
(*sic C*) vel destinetur Ω detinetur IA²c destinatur FH 18 ty-
rannide r. oppressus FH iam libertate deinde r. oppressa Ω *vulg.*;
cf. Sj. 3 p. 138 19 adsentatur (ass-) FHC adsentitur Ω IA²c
post . . . postulantibus *om.* FHM²bms *Rom.* postulabit (-avit)
M¹d Σ 23 bona spe Ω *vulg.*; *cf. p. 142, 1*

latur, qua sublata non dubitanter occidam, atque ita cedam, ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuisse videatur. illud vero, quod et recentis doloris habet indicium et praeteritae iniuriae testimonium et absentium sensus significationem, non praetermittam, quin, 5 quoniam coram id facere prohibeor, absens pro me reque publica expostulem tecum. atque ita dico 'pro me', si quidem mea salus aut utilis rei publicae est aut coniuncta certe publicae saluti. nam per deum immortalium fidem, nisi forte frustra eos appello, quorum aures 10 atque animus a nobis abhorrent, perque Fortunam populi Romani, quae, quamquam nobis infesta est, fuit aliquando propitia et, ut spero, futura est, quis tam expers humanitatis, quis huius urbis nomini ac sedibus usque adeo est inimicus, ut ista aut dissimulare possit aut non 15 dolere aut, si nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non morte propria malum vitet?

Nam ut ordiar ab initio et perducam ad extremum et novissima conferam primis, quae non posterior dies acerbior priore et quae non insequens hora antecedente calamitosior populo Romano illuxit? M. Antonius, vir animi maximi — utinam etiam sapientis consilii fuisset! —, C. Caesare fortissime sed parum feliciter a rei publicae dominatione semoto concupierat magis regium, quam libera civitas pati poterat, principatum. pu- 25 blicam dilapidabat pecuniam, aerarium exhauriebat, minuebat vectigalia, donabat civitates immunitate et nationes ex commentario; dictaturam gerebat, leges im-

3 recentis C praesentis FHΩς doloris habet FHC est doloris (vel d. est) Ως 5 significatione (sic M) vel -tio Ω
6 sq. pro me ... dico FHT (sed reque p. om. T) om. Ω 7 pro me si FHT prosim si Ω 8 si salus mea utilis est rei p. aut coniuncta publicae s. FH 11 ab(h)orret M¹Σ 12 quamquam] etsi H et F 13 prospera FH; v. Sj. 3 p. 137 15 infestus FH 17 proprium periculum Ω vulg. 25 quam quem cod. Faern., Ant. posset bms Rom., vulg.; cf. Lebr. p. 290, Nep. Con. 5, 1 publicandam FH 27 civitates ante minuebat Δ immunitate et nationes T immunitate nationes FHC om. ΩIA²Rom.

ponebat, prohibebat dictatorem creari pl. sc., ipse regna-
 bat in consulatu, unus provincias omnes concupierat.
 cui sordebat Macedonia provincia, quam victor sibi sump-
 serat Caesar, quid de hoc sperare aut exspectare nos
 5 oportebat? exstitisti tu vindex nostrae libertatis, ut tunc 4
 quidem optimus — quodutinam neque nostra nos opi-
 nio neque tua fides fefellisset! — et veteranis in unum
 conductis et duabus legionibus a pernicie patriae ad sa-
 lutem avocatis subito prope iam desperatam et afflic-
 10 tam rem publicam tuis opibus extulisti. quae tibi non
 ante, quam postulares, maiora, quam velles, plura, quam
 sperares, detulit senatus? dedit fasces, ut cum auctori-
 tate defensorem haberet, non ut imperio se adversum
 armaret; appellavit imperatorem hostium exercitu pulso,
 15 non ut sua caede rursus ille fugiens exercitus te nomi-
 naret imperatorem; decrevit in foro statuam, locum in
 senatu, summum honorem ante tempus. si quid aliud 5
 est, quod dari possit, addet. quid aliud est maius, quod
 velis sumere? sin autem supra aetatem, supra consue-
 20 tudinem, supra etiam mortalitatem tuam tibi sunt om-
 nia tributa, cur aut ut ingratum crudeliter aut ut imme-
 morem beneficii tui scelerate circumscribis senatum?
 quo te misimus? a quibus reverteris? contra quos ar-
 mavimus? quibus arma cogitas inferre? a quibus exer-
 25 citum abducis, et quos adversus aciem struis? cur hostis

1 creari] a M¹m¹ pl. sc. FH legibus senatus consulti (-to; s. c.) Ως om. T; cf. *Sj. 3 p. 141 sqq.* regnabat in consulatu FHT repugnabat in senatu Ω (*de M ante errarunt*) 2 unus provincias omnes FHT p. u. o. Σ p. o. u. Δ (*sed unus om. bs*) concupiebat ΔPV 5 ut nunc quoque optamus T tunc quoque optamus FH 9 avocatis *Lamb.* FHG advocatis Ω desperatam et afflictam FHTC (*de C errant edd.*) affectam ac prostratam Ως 14 *post* pulso *add.* tribuens honorem Ω *vulg.* rursus FH ausus MdΣ (*sed usus P*) caesus bms̄ *vulg.*; cf. *Sj. 3 p. 139* 18 addat M¹bms̄ (*corr. M³*) 21 cur aut ut] cura ut aut FH ingratum M²bdms̄FH ingratus M³H (*Land.*) V ingratum ingratus M (*sed ingratus del.*) ingratum aut ingratus G 22 tui FHT sui Ως 25 et *del. M corr., vulg.*; cf. *p. 146, 2*

relinquitur, civis hostis loco petitur? cur castra medio
 itinere longius adversariorum castris et propius urbem
 6 moventur? cogit illorum spes aliquid nos timere. o me
 numquam sapientem et aliquando id, quod non eram,
 frustra existimatum! quantum te, popule Romane, de 5
 me fefellit opinio! o meam calamitosam ac praecipitem
 senectutem! o turpem exacta dementique aetate cani-
 tiem! ego patres conscriptos ad parricidium induxi, ego
 rem publicam fefelli, ego ipsum senatum sibi manus
 afferre coëgi, cum te Iunonium puerum et matris tuae 10
 partum aureum esse dixi. at te fata patriae Paridem fu-
 turum praedicabant, qui vastares urbem incendio, Ita-
 liam bello, qui castra in templis deorum immortalium,
 7 senatum in castris habiturus esses. o miseram et in
 brevi tam celerem et tam variam rei publicae commu- 15
 tationem! quisnam tali futurus ingenio est, qui possit
 haec ita mandare litteris, ut facta, non ficta videantur
 esse? quis erit tanta animi facilitate, qui, quae verissime
 memoria propagata fuerint, non fabulae similia sit ex-
 istimaturus? cogita enim Antonium hostem iudicatum, 20
 ab eo circumsessum consulem designatum eundemque
 rei publicae parentem, te profectum ad consulem libe-
 randum et hostem opprimendum hostemque a te fuga-
 tum et consulem obsidione liberatum, deinde paulo post
 fugatum illum hostem arcessitum tamquam coheredem 25
 mortua re publica ad bona populi Romani partienda,
 consulem designatum rursus inclusum eo, ubi se non
 moenibus sed fluminibus et montibus tueretur. haec
 quis poterit exponere? quis credere audebit? liceat se-

1 relinquitur civis hostis *om.* FH petitur FHC ponitur Ω₅
 ex medio FHC 2 longius ab *Wes.* 2 p. 148, *cf.* *Baehr.* 2
 p. 299 sqq. 3 cogit...timere *om.* Ω 9 ipsum FH ipse Ω
 11 esse dixi] edixi M¹m patriae Paridem ΩT (*ut vid., v.*
Adv. 1038, ubi Paridem patriae) patrem patriae Ω 12 praedicebant *Lamb., vulg.* 18 verissimae memoriae FH 21 et
 22 consulem] quos (*i. e.* cos.) FH 23 et hostem *om.* FH
 26 partienda FH rapienda M³Σ capienda Δ₅ *vulg.* 29 poterit
 FHC conabitur Ω₅

mel impune peccare, sit erranti medicina confessio. ve- 8
 rum enim dicam. utinam te potius, Antoni, dominum
 non expulsemus quam hunc reciperemus! non quo ulla
 sit optanda servitus, sed quia dignitate domini minus
 5 turpis est fortuna servi. in duobus autem malis cum fu-
 giendum maius sit, levius est eligendum. ille ea tamen
 exorabat, quae volebat auferre, tu extorques. ille con-
 sul provinciam petebat, tu privatus concupiscis. ille ad
 malorum salutem iudicia constituebat et leges ferebat,
 10 tu ad perniciem optimorum. ille a sanguine et incendio
 servorum Capitolium tuebatur, tu cruore et flamma
 cuncta delere vis. si qui dabat provincias Cassio et Bru-
 tis et illis custodibus nominis nostri, regnabat, quid fa-
 ciet, qui vitam adimit? si qui ex urbe eiciebat, tyran-
 15 nus erat, quid hunc appellemus, qui ne locum quidem
 reliquit exilio? itaque, si quid illae maiorum nostrorum 9
 sepulturae sapiunt, si non una cum corpore sensus ho-
 minum uno atque eodem consumptus est igni, quid
 illis interrogantibus, quid agat nunc populus Romanus,
 20 respondebit aliquis nostrum, qui proxime in illam aeter-
 nam domum decesserit? aut quem accipient de suis po-
 steris nuntium illi veteres Africani, Maximi, Pauli, Sci-
 piones? quid de sua patria audient, quam spoliis trium-
 phisque decoravere? an esse quendam annos XVIII
 25 natum, cuius avus fuerit argentarius, astipulator pater,
 uterque vero precarium quaestum fecerit, sed alter usque
 ad senectutem, ut non negaret, alter a pueritia, ut non
 posset non confiteri; eum agere, rapere rem publicam,

1 peccasse bms Rom. 8 concupiscis FH concupisti Ω Rom.
 concupivisti IA²c 14 si FHC om. Ω⁵ 15 quid hunc appel-
 lemus FH quem hunc vocemus PVIA²c quem vocemus rell.
 (sed inv- Md) 16 relinquit Wes. 2 p. 148 17 sepulturae FHT
 sepultae reliquiae Ω vulg.; cf. Sj. 3 p. 141 17 hominum FH
 omnis Ω vulg. 19 populus Rom.] r(es) p(ublica) Δ (corr. M⁵)
 20 proxime FHT proximus Ω vulg.; v. Sj. l. l. 21 decesserit
 FHT discesserit Ω vulg. 24 decoravere FH decorarunt Ω vulg.
 XVIII (ut vid.) M corr., vulg. XVI FHc XIII (vel tredecim) Ω,
 sed XIII sA² 27 ut...confiteri Ω aut confiteretur FH

cui nulla virtus, nullae bello subactae et ad imperium adiunctae provinciae, nulla dignitas maiorum conciliasset eam potentiam, sed forma per dedecus pecuniam et nomen nobile consceleratum impudicitia dedisset, veteres vulneribus et aetate confectos Iulianos gladiatores, 5 egentes reliquias Caesaris ludi, ad rudem compulisset, quibus ille saeptus omnia misceret, nullis parceret, sibi viveret, qui tamquam in dotali matrimonio rem publicam testamento legatam sibi obtineret? audient duo Decii servire eos cives, qui, ut hostibus imperarent, victoriae se devoverunt; audiet C. Marius impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere voluit nisi pudicum; audiet Brutus eum populum, quem ipse primo, post progenies eius a regibus liberavit, pro turpi stupro datum in servitutem. quae quidem, si nullo alio, 15 me tamen internuntio celeriter ad illos deferentur. nam si vivus ista subterfugere non potero, una cum istis vitam simul fugere decrevi.

1 non ullae Δ Rom.; cf. Schmalz, *Sprachgebr. d. Asin. Pollio* p. 38 3 eam T eum FH Ω (sed ei GI opem bd²m²sPA²c Rom.)
 potentiam TI potentium Ω A²c Rom. om. FH 4 impudicitia FHT impudicitiae Ω ε qui ante veteres add. Wes. 2 p. 148; cf. *Madv. de fin.* 5, 9, 26 9 testamento sibi rem p. legatam viderit FH 14 progeniem M¹GHV 17 vivus] visis FH

FRAGMENTA EPISTULARUM

I. AD. M. TITINIUM

Suetonius de rhet. 2. L. Plotius Gallus. De hoc Cicero in epistula ad M. Titinium sic refert: Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere coepisse L. Plotium quendam. ad quem cum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. continebar
10 autem doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant Graecis exercitationibus ali melius ingenia posse.

II. AD CORNELIUM NEPOTEM

LIB. II

1. *Macrobius Sat. II 1. 14 Iocos enim hoc genus*
15 *veteres nostri 'dicta' dicebant. testis . . . Cicero, qui in libro epistularum ad Cornelium Nepotem secundo sic ait:* Itaque nostri, cum omnia, quae dixissemus, dicta essent, quae facete et breviter et acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicta voluerunt.

20

EX LIBRO INCERTO

2, 3. *Priscianus VIII 4. 17 = Gramm. Lat. II p. 383. I K. Cicero ad Nepotem:* Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis 'adgrederer' passive dixit, ἐνεδρενθῶ. *In eodem:* Qui habet, ultro appetitur, qui est
25 pauper, aspernatur, passive, ἐξουθενεῖται.

4. *Suetonius div. Iul. 55. 2 Cicero . . . ad Cornelium Nepotem de eodem (Caesare) ita scripsit:* Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis sententiis aut acutior aut crebrior? quis ver-
30 bis aut ornatior aut elegantior?

5. *Ammianus Marcell. XXI 16. 13 Ut Tullius quoque docet crudelitatis increpans Caesarem in quadam ad Nepotem epistula: Neque enim quicquam aliud est felicitas, inquit, nisi honestarum rerum prosperitas, vel, ut alio modo definiam, felicitas est fortuna adiutrix 5 consiliorum bonorum, quibus qui non utitur, felix esse nullo pacto potest. ergo in perditis impiisque consiliis, quibus Caesar usus est, nulla potuit esse felicitas; feliciorque meo iudicio Camillus exsulans quam temporibus isdem Manlius, etiamsi, id quod cupierat, regnare 10 potuisset.*

6. *Idem XXVI 1. 2 Haec quidam veterum formidantes cognitiones actuum variorum stilis uberibus explicatas non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistula Tullius quoque testis re- 15 verendus affirmat.*

IIa. EP. CORNELI NEPOTIS AD CICERONEM

Lactantius divin. inst. III 15. 10 Nepos quoque Cornelius ad eundem Ciceronem ita scribit: tantum abest, ut ego magistram putem esse vitae philosophiam beataeque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistros vivendi quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. video enim magnam partem eorum, qui in in schola de pudore <et> continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum 25 cupiditatibus vivere.

III. AD CAESAREM

Lib. I

1. *Nonius p.270. 19 M. 'Consequi', adipisci. M. Tullius epistula ad Caesarem lib. I: Tunc cum ea, quae 30*

8 est] erat *cod. Petrinus* 24 *add. vulg.* 27 *nonnulla fragmenta, velut 7 et 10, videntur esse desumpta ex epp. ad Caesarem iuniorem; cf. Gurlitt, Ann. Phil. 149 (1894) p. 213*

30 *tum cum L. Mue.*

es ab senatu summo cum honore tuo consecutus. —
Id. p. 319 sq. 'Honor' est dignitas. M. Tullius epistularum ad Caesarem lib. I: Tu cum . . . consecutus.

2. *Non. p. 287. 24 'Dicare', tradere. M. Tullius in epistula ad Caesarem lib. I: Balbum quanti faciam quamque ei me totum dicaverim, ex ipso scies.*

3. *Non. p. 327. 5 'Improbum' est . . . minime probum. M. Tullius epistula ad Caesarem lib. I: Debes odisse improbitatem eius, quia impudentissimum nomen delegerit.*

4. *Non. p. 413. 32 'Tueri' dicitur servare . . . M. Tullius epistula ad Caesarem lib. I: ut sciret tuenda maiore cura esse, quam parta sunt.*

5. *Non. p. 305. 11 'Ferox' . . . arrogans . . . M. Tullius epistula ad Caesarem lib. I: Itaque vereor, ne ferociorem faciant tua tam praeclara iudicia de eo.*

6. *Non. p. 369. 39 'Putare', aestimare . . . M. Tullius in epistulis ad Caesarem lib. I: quod sapientes homines ac boni putant.*

20

LIB. II

7. *Non. p. 32. 16 'Monumenti' proprietatem a monendo M. Tullius exprimendam putavit ad Caesarem epistula II: Sed ego, quae monumenti ratio sit, nomine ipso admoneor: ad memoriam magis spectare debet posteritatis quam ad praesentis temporis gratiam.*

8. *Non. p. 340. 18 'Locandi' significatio manifesta est, ut aut operis locandi aut fundi. M. Tullius epistula ad Caesarem lib. II: vel quod locatio ipsa pretiosa.*

30

LIB. III

9. *Non. p. 286. 13 'Dimittere' est derelinquere. M. Tullius ad Caesarem lib. III: quae si videres, non*

3 tum cum *L. Mue.* 9 qui *ed. princ.*; *cf. p. 20, 10* im-
 prudentissimum 16 tua tam *Or.* tutam de eo *Nobbe* telo
 22 Caesarem iuniorem *L. Mue.* 23 epistularum *L. Mue.*

te exercitu retinendo tuereris sed eo tradito aut dimisso.

10. *Non. p. 436. 28 'Contemnere' et 'despicere' eo distant, quod est despiciere gravius quam contemnere. M. Tullius . . . ad Caesarem lib. III: Amici nonnulli 5* <a> te contemni ac despici et pro nihilo haberi senatum volunt.

EX LIBRO INCERTO

11. *Non. p. 270. 23 'Consequi', exprimere, definire. M. Tullius ad Caesarem: Extrema vero nec 10* quanta nec qualia sint, verbis consequi possum.

12. *Non. p. 336. 23 'Levare' . . . relevare. M. Tullius epistularum ad Caesarem: Iam amplitudinem gloriamque tuam magno mihi ornamento esse et fore existimo,† quid me levas cura. 15*

IIIa. EPP. CAESARIS AD CICERONEM

LIB. III

1. *Schol. Danielis ad Verg. Georg. III 204 Esseda vehiculi vel currus genus, quo soliti sunt pugnare Galli. Caesar testis est libro ad Ciceronem III: Multa 20* milia equitum atque essedariorum habet.

EX LIBRO INCERTO

2. *Cic. ep. VII 5.2 (ad Caesarem). Nam cum de . . . Trebatio cum Balbo loquerer . . ., litterae mihi dantur a te, quibus in extremis scriptum erat: †M. itiuum, 25* quem mihi commendas, vel regem Galliae faciam, vel hunc Leptae delega, si vis. tu ad me alium mitte, quem ornem.

1 te *Nipp. Philol. 3 (1848) p. 149 de* tuereris *Madv. p. 245*
 tueri(s) 5 iuniorum *add. L. Mue. 6 add. Lips. 13 iam]*
 I (i. e. lib. I) *L. Mue. 15 qui (abl.) L. Mue. quod me levat*
Mercer 16 cf. C. Iulii Caesaris commentar. ed. Kübler III
p. 202 sqq. 25 M. Iteium ci. Mend.; alii alia

3. *Charisius I = Gramm. Lat. I p. 126. 9 K. Verrius Flaccus, inquit Plinius, eorum nominum, quae ns finiuntur casu nominativo, ablativus in E dirigendus est. Itaque Caesar epistularum ad Ciceronem: neque, in-*
 5 *quit, pro cauto ac diligente se castris continuit.*

IV. AD CAESAREM IUNIOREM

LIB. I

1. *Non. p. 238. 2 'Aditus' ... adventus ... M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I: et aut ad consules aut*
 0 *ad te aut ad Brutum adissent, his fraudi ne esset, quod cum Antonio fuissent.*

2. *Non. p. 239. 22 'Accipere', tractare, increpare. M. Tullius ... ad Caesarem iuniorem lib. I: Roga ipsum, quemadmodum eum ego Arimini acceperim. — Id.*
 5 *p. 383. 8 'Rogare', quaerere ... M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I: Roga ... ego eum ... acceperim.*

3. *Non. p. 252. 25 'Cunctari' est dubitare ... M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I: sed cito paenituit domumque rediit; ceteri cunctabantur.*

4. *Non. p. 255 sq. 'Comparare', adaequare. M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I: Neminem tibi profecto hominem ex omnibus aut anteposuissem umquam aut etiam comparassem.*

5. *Non. p. 269. 3 'Conficere', colligere ... M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I: in singulas tegulas impositis [sescenti] sescenties confici posse.*

6. *Non. p. 269. 18 'Conficere', consumere, finire ... M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I: Bellum, ut opinio mea fert, consensu civitatis confectum iam haberemus.*

13 rogo 14 acceperit 21 iuniorem *om. aliquot codd.*
 26 sescenti *om. codd. Lugd. Gen. Bern.* tribus sestertiis (*cf.*
Dio Cass. 46, 31, 3) ci. Rue. p. 44 29 fer(r)et

7. *Non. p. 283. 36* 'Ducere', trahere, differre. *M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I*: Ne res duceretur, fecimus, ut Hercules Antianus in alium locum transferretur.

8. *Non. p. 298. 20 (p. 297. 7)* 'Expedire', colligere. ⁵
M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I: Ex ceteris autem generibus tunc pecunia expeditur, cum legionibus victricibus erunt, quae spondimus, persolvenda.

9. *Non. p. 328. 25* 'Involvere', implicare. *M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I*: sed quod viderem ¹⁰
nomine pacis bellum involutum fore.

10. *Non. p. 356. 13* 'Opinio' est fama. *M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I*: Erat opinio bona de Plāco, bona de Lepido.

11. *Non. p. 371. 7* 'Praestare', exhibere. *M. Tullius* ¹⁵
ad Caesarem iuniorem lib. I: Tu si meam fidem praestiteris, quod confido te esse facturum.

12. *Non. p. 380. 37* 'Relatum' dicitur 'perlatum', dictum a *M. Tullio ad Caesarem iuniorem lib. I*: Sed haec videbimus, cum legati responsa rettulerint. ²⁰

13. *Non. p. 394. 7* 'Spurcum', vehemens, asperum. *M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I*: Cum iter facerem ad Aquilam Claternam tempestate spurcissima.

14. *Non. p. 419. 10* 'Vindicare', revocare. *M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I*: Qui si nihil ad id ²⁵
beneficium adderes, quo per te me una cum re publica in libertatem vindicasset.

15. *Non. p. 436. 21* 'Ignoscere' et 'concedere' quemadmodum inter se distent, aperit *M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I*: Quod mihi et Philippo vacatio- ³⁰
nem das, bis gaudeo; nam et praeteritis ignoscis et concedis futura.

3 Antonianus *O. Hirschfeld ap. Gurl. 3 coll. Plut. Ant. 4 et 36*
23 ad Aquilam *Gurl. 3 p. 12* ad (at) hi qui iam 27 vindica(vi)ssent 30 II nonnulli codd., nescio an recte; cf. *Rue. p. 4* Quod ed. a. 1476 quo

16. *Non. p. 538. 26 'Sagum', vestimentum militare . . . M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. I: Prædie Nonas Februarias, cum ad te litteras mane dedissem, descendi ad forum sagatus, cum reliqui consulares-
5 togati vellent descendere.*

LIB. II

17. *Non. p. 33. 13 'Insulsum', proprie fatuum, quasi sine sale. M. Tullius ad Caesarem iuniorem epistula II: Sed ita locutus insulse est, ut mirum senatus con-
10 vicium exceperit.*

18. *Non. p. 33. 21 'Ignavum' est segne, torpidum, feriatum et sine igni . . . M. Tullius ad Caesarem iuniorem II lib.: In quo tua me provocavit oratio, mea consecuta est segnis.*

19. *Non. p. 273. 4 'Constat', convenit, manifestum est. M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II: cum constaret Caesarem Lupercis id vectigal dedisse. qui autem poterat id constare?*

20. *Non. p. 288. 25 'Deicere', elidere. M. Tullius
20 ad Caesarem iuniorem lib. II: ad statuam nescio cuius Clodi, quam cum restitui iussisset Ancone, cum hero deiectam esse ex senatus consulto . . .*

21. *Non. p. 322. 11 'Insolens' impudens et audax dicitur consuetudine. M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II: insolens, arrogans, iactans.
25*

22. *Non. p. 344. 25 'Meret', meretur . . . M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II: quem perisse ita de re publica merentem consulem doleo.*

23. *Non. p. 389. 33 'Secundum', prosperum . . .
30 M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II: scriptum erat*

4 sagatus *Abeken* togatus 8 epistularum *Quich.* 16 constaret *Halm, Beitr. p. 31* constat (-et) 20 ad statuam *Mue.* de statua *Mercer* ad est atba (adba) 21 cum *ed. princ.* tu Anconae, comperio *Hirschfeld ap. Gurl. 3* 30 in illis scriptum *ci. L. Mue.*

equestre proelium valde secundum, in his autem potius adversum.

24. *Non. p. 462. 11 'Locupletes' non magnarum opum tantummodo sed et ad quamlibet rem firmos et certos M. Tullius dici voluit ad Caesarem iuniorem* 5 *lib. II: Nihil omnino certi nec locupletem ad hoc auctorem habebamus.*

25. *Non. p. 539. 4 'Paludamentum' est vestis quae nunc chlamys dicitur . . . M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. II: Antonius demens ante lucem palu-* 10 *datum.*

LIB. III

26. *Non. p. 329. 30 'Invehi', aggredi, increpare' M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. III: Itaque in eam Pansa vehementer est invecus.* 15

27. *Non. p. 426. 12 'Anticus' et 'antiquior' ut gradu ita et intellectu distant. nam anticum significat vetus . . . antiquior melior . . . M. Tullius ad Caesarem iuniorem lib. III: Ego autem antiquissimum, oriundum Scythis, quibus antiquior laetitia est quam lu-* 20 *crum.*

EX LIBRO INCERTO

28. *Non. p. 356. 22 'Opinio', spes, opinatio. M. Tullius ad Caesarem iuniorem: Posthac quod voles a me fieri, scribito; vincam opinionem tuam.* 25

29. *Non. p. 362. 28 'Promittere' est polliceri . . . M. Tullius ad Caesarem iuniorem: promissa tua memoria teneas.*

1 in his] peditis *vel* militis *Madv. p. 245* 6 adhuc *L. Mue.*

10 lib. I *ci. Purs.; cf. fragm. 16* 12 de numero dubitat

Gurl. 3 p. 10 14 *fort. lib. I, cf. Rue. p. 5 adn., 46* 19 autem

(*sc. contendo*) antiquissimis *o. L. Mue. antiquus sum, oriundus*

Madv. p. 245 20 iustitia *L. Mue. coll. Hom. II. 13, 6*

V. Ad C. PANSAM

LIB. I

1. *Non. p. 509. 14 'Humaniter'. M. Tullius ad Pansam lib. I: De Antio fecisti humaniter; quem quidem*
 5 *ego semper dilexi meque ab eo diligi sensi. — Priscian. XV 3. 13 = Gramm. Lat. III p. 70. 13 K. Cicero ... ad Pansam I: De Antiocho fecisti humaniter.*

2. *Non. p. 126. 18 'Inaudire', audire. M. Tullius ad Pansam lib. I: quorum erupit illa vox, de qua ego*
 10 *ex te primum quiddam inaudieram.*

LIB. III

3. *Non. p. 92. 16 'Concalfacere', exercitare vel incendere vel hortari. Cicero ... ad Pansam lib. III: nos Ventidianis rumoribus calfacimur.*

EX LIBRO INCERTO

4. *Gramm. inc. de dub. nom. = Gramm. Lat. V p. 572. 17 K. Barones dicendum, sicut Cicero ad Pansam.*

VI. AD A. HIRTIUM

LIB. II

20 1. *Non. p. 204. 14 'Error' masculini est generis ... neutri. M. Tullius ad Hirtium lib. II: Qua in re si mediocriter lapsus sum, defendes meum tolerabile erratum.*

LIB. V

2. *Non. p. 37. 25 'Impertire' est participare et partem dare ... M. Tullius ... ad Hirtium lib. V: et quoniam, ut hoc tempus est, nihil habeo, patriae quod impertiam.*

4 Antiocho *vulg.* Antistio *Quich.*, *L. Mue.*
vel. calfacimur codd. concalfacimur L. Mue.

14 calfacimur

LIB. VII

3. *Non. p. 437. 27* 'Vetustiscere' et 'veterascere'. quid intersit, Nigidius . . . deplanavit: dicemus quae vetustate deteriora fiunt, vetustiscere; inveterascere, quae meliora. — *M. <Tullius> ad Hirtium lib. VII: 5* Cum enim nobilitas nihil aliud sit quam cognita virtus, quis in eo, quem veterascentem videat ad gloriam, generis antiquitatem desideret?

LIB. IX

4. *Non. p. 450. 2* 'Interfici' et 'occiidi' et inanimalia posse veteres vehementi auctoritate posuerunt . . . *M. Tullius . . . ad Hirtium lib. VIII: 15* dicis, quasi istuc intereat. nescio, nisi tamen erat mihi iucundum; sed veritus, ne qui casus perimeret superioris . . .

EX LIBRO INCERTO

5. *Non. p. 212. 14* 'Lutum' genere neutro; et apud Ciceronem in epistulis ad Hirtium lectum est plurali numero: luta et limum adgerebant. — *Cf. Capri orthogr. = Gramm. Lat. VII p. 101. 16 K.*

Hoc lutum atque macellum ἐνικῶς exire memento, 20
Memmius ista macella licet, Caesar luta dicat.

VII. AD M. BRUTUM

LIB. I

1. *Servius ad Verg. Aen: VIII 395* 'Ex alto', argumentatione longe repetita. — *Scholia Danielis ibid.: 25* Est autem de usu dictum. Cicero primo libro ad Brutum: si Pompeius non ex alto peteret et multis verbis me iam hortaretur.

4 veterascere *ed. princ.* 5 *add. ed. princ.* 7 inveterascentem *Mue.* 9 *de numero dubitat Gurl. 3 p. 23* 13 *sed veritus marg. Iun. severitus nequi (-tudine qui) casus Iun. casum* 24 *De l. I cf. O. E. Schmidt, Philol. 49 (1890) p. 38 sqq.*

LIB. VII

2. *Non. p. 296. 9 'Experiri', scire. M. Tullius epistularum ad Brutum lib. VII: His contraria atque parata, ut esse solet, expertus sum.*

5

LIB. VIII

3. *Non. p. 527. 25 'Vel' pro 'etiam' est. M. Tullius epistula ad Brutum lib. VIII: et quod te tantum amat, ut <vel> me audeat provocare.*

LIB. IX

10 3a. *Non. p. 421, 30 Inter 'amare' et 'diligere' hoc interest, quod amare vim habet maiorem, diligere autem est levius amare. Cicero ad Brutum (v. fr. 5) . . . Et lib. IX (= IX 6. 1 p. 109, 13): Lucius Clodius, tribunus plebis designatus, valde me diligit vel, ut ἐμφατι-
15 κώτερον dicam, valde me amat.*

EX LIBRIS INCERTIS

4. *Isidorus Different. 17 = V p. 4 Areval. Inter 'amare' et 'diligere' putat differre Cicero saepiusque
20 sic utitur, ut distinguat atque amare ponat pro ardentem amare, at diligere pro levius amare, sicut in epistulis ad Brutum: Vale, inquit, et nos ama, vel, si id maius est, dilige.*

5. *Id. ib. Et rursus: Sic igitur facies, me aut amabis aut, quo contentus sum, diliges. — Non. p. 421. 30
25 (v. supra, lib. IX) Cicero ad Brutum: Sic igitur facies et me aut amabis aut, quod contentus sum, diliges. — Idem frgm. p. 264. 6.*

6. *Quintil. III 8. 41 sq. Aliquando bonis quoque suadentur parum decora, dantur parum bonis consi-*

3 disparata *Or.* 4 solet *plerique codd.* soleant *Or.*

7 epistularum *L. Mue.* 8 *add. ed. a. 1476;* vel quod . . .
ut me *ci. Mue.* 26 *quo ed. a. 1476* 27 *quid codd. h. l.*

lia, in quibus ipsorum, qui consulunt, spectatur utilitas. nec me fallit, quae statim cogitatio subire possit legentem: hoc ergo praecipis et hoc fas putas? poterat me liberare Cicero, qui ita scribit ad Brutum praepositis plurimis, quae honeste suaderi Caesari possint: 5
 Simne bonus vir, si haec suadeam? minime; suatoris enim finis est utilitas eius, cui quisque suadet. at recta sunt. quis negat? sed non est semper rectis in suadendo locus.

7. Quintil. V 10.9 *Sed 'argumentum' quoque plura 10 significat. nam et fabulae ad actum scaenarum compositae argumenta dicuntur, et orationum Ciceronis velut thema exponens Pedianus 'argumentum', inquit, 'tale est', et ipse Cicero ad Brutum ita scribit: Veritus fortasse, ne nos in Catonem nostrum transferremus 15 illinc aliquid, etsi argumentum simile non erat.*

8. Quintil. VIII 3. 6 *Recteque Cicero his ipsis ad Brutum verbis quadam in epistula scribit: nam eloquentiam, quae admirationem non habet, nullam iudico.*

9. Quintil. VIII 3. 34 *Nam et quae vetera nunc sunt, 20 fuerunt olim nova, et quaedam sunt in usu perquam recentia . . . 'favorem' et 'urbanum' Cicero nova credit; nam et in epistula ad Brutum: eum, inquit, amorem et eum, ut hoc verbo utar, favorem in consilium advocabo, et . . .* 25

10. Quintil. VIII 6. 20 *Maxime autem in orando valebit numerorum illa libertas; nam et Livius saepe sic dicit: 'Romanus proelio victor', cum Romanos vicisse significat, et contra Cicero ad Brutum: populo, inquit, imposuimus et oratores visi sumus, cum de se 30 tantum loqueretur. — Ib. § 55 Oratores visi sumus et populo imposuimus.*

11. Quintil. IX 3. 41 *Hanc frequentiore repetitionem πλοκήν vocant, quae fit ex permixtis figuris, ut*

supra dixi, utque se habet epistula ad Brutum: ego cum in gratiam redierim cum Appio Claudio, et redierim per Cn. Pompeium, [et] ego ergo cum redierim.

12. *Quintil. IX 3. 58 At quae per detractionem fiunt figuræ, brevitatis novitatisque maxime gratiam petunt; quarum una est ea . . ., cum subtractum verbum aliquod satis ex ceteris intellegitur, ut . . . Cicero ad Brutum: sermo nullus scilicet nisi <de> te; quid enim potius? tum Flavius: cras, inquit, tabellarii, et ego ibidem has inter cenam exaravi.*

13. *Quintil. IX 4. 41 Videndum etiam, ne syllabae verbi prioris ultimae et primae sequentis sint eadem; quod ne quis praecipere miretur, Cicero in epistulis excidit: Res mihi <invisae> visae sunt, Brute.*

14. *Quintil. II 20.9 Quodsi ea in quoque animalium est virtus, qua praestat cetera vel pleraque, ut in leone impetus, in equo velocitas, hominem porro ratione atque oratione excellere ceteris certum est, cur non tam in eloquentia quam in ratione virtutem eius esse credamus, recteque hoc apud Ciceronem dixerit Crassus: est enim eloquentia una quaedam de summis virtutibus; et ipse Cicero a sua persona cum ad Brutum in epistulis tum aliis etiam locis virtutem eam appellet?*

15. *Fronto epist. ad Anton. imp. et invicem II 5 p. 107 Nab. Tres libros (excerptorum ex Ciceronis epistulis), duos ad Brutum, unum ad Axium, describi iubebis, si quid rei esse videbitur, et remittes mihi; nam exemplares eorum excerptorum nullos feci.*

3 secl. Halm; Quintiliani esse susp. Purs., item v. 9 cum] quam 8 add. ed. Ald. 14 add. Regius 27 unum] duos (ut vid.) Vat. m. pr. teste Haulero Auxillium Vat. m. pr.

VIIa. EPP. BRUTI
AD CICERONEM

1. *Tac. Dial. de or. 18 Legistis utique et Calvi et Bruti ad Ciceronem missas epistulas, ex quibus facile est deprehendere Calvum quidem Ciceroni visum exsanguem et aridum, Brutum autem otiosum atque diiunctum; rursusque Ciceronem a Calvo quidem male audisse tamquam solutum et enervem, e Bruto autem, ut ipsius verbis utar, tamquam fractum atque elumbem.*

2. *Plut. Brut. 22 Ἐπεὶ δὲ Κικέρων τῷ πρὸς Ἀντώνιον μίσει τὰ Καίσαρος ἔπραττε, τούτῳ μὲν ὁ Βροῦτος ἐπέπληττεν ἰσχυρῶς, γράφων ὡς οὐ δεσπότην βαρύνειτο Κικέρων, ἀλλὰ μισοῦντα δεσπότην φοβοῖτο καὶ πολιτεύειτο δουλείας αἴρεσιν φιλανθρώπου γράφων καὶ λέγων ὡς χρηστός ἐστι Καίσαρ. „Οἱ δὲ πρόγονοι“ φησὶν „ἡμῶν οὐδὲ πρόξους δεσπότης ὑπέμενον.“ ... θαυμάζειν δὲ Κικέρωνος, εἰ ... τοῦ δ' Ἀντώνιον ἐμβαλεῖν τῆς τυραννίδος μισθὸν αἰτεῖ τὸ Καίσαρά καταστῆσαι τύραννον. — Cf. supra epp. 24 et 25, imprimis p. 138, 25; 140, 13.*

INCERTUM AD QUEM

1. *Quintil. IX 4. 75 Peius cludit finis hexametri, ut Brutus in epistulis: Neque illi malunt habere tutores aut defensores, quamquam sciunt placuisse Catoni.*

2. *Prisc. IX 7. 38 = Gramm. Lat. II p. 474. 22 K. Composita ab eo (scil. stātus) varie vetustissimi protulerunt, 'asto', 'astitum' et 'astatum'; 'praesto', 'praestitum' et 'praestatum' ... Brutus in epistulis: Occiso C. Caesare, postquam mare transierat, praestatum est.*

3. *Diom. I = Gramm. Lat. I p. 388. 7 K. ... 'agnosco, agnovi'; ex quo nonnulli veterum declinaverunt 'agnotum' et 'agnoturum', ut Brutus in epistulis.*

25 quam sciunt *cod. Ambr.* quam consciunt *cod. Bamb. suppl.* quoniam causam sciunt *Halm; cf. Schmidt l. l. p. 46*

4. *Plin. N. H. XXXIII 39* ... *in tantum adolevit haec luxuria, ut M. Bruti e Philippicis campis epistulae reperiantur frementis fibulas tribunicias ex auro geri.*

VIII. AD M. FILIUM

5

LIB. I

1. *Prisc. VIII 17. 96 = Gramm. Lat. II p. 445. 2. K. 'Excello, excellis' et 'excelleo, excelles' ... Cicero in I epistularum ad filium: Quare effice et elabora, ut excelleas. — Idem fragm. X 6. 36 = Gramm. Lat. II 10 p. 527. 8.*

LIB. II

2. *Non. p. 275. 17 'Commodare', cum commodo dare. M. Tullius ad filium lib. II: cui ego, quibuscumque rebus potero, libentissime commodabo.*

15

EX LIBRO INCERTO

3. *Diom. I = Gramm. Lat. I p. 375. 27 K. 'Deleor, delitus' et 'deletus'. Cicero ad filium: ceris deletis.*

4. *Lactantius inst. III 14. 17 ... Marce Tulli ... quam confisus fueris philosophiae veritate, docent ad filium 20 composita praecepta, quibus mones philosophiae quidem praecepta noscenda, vivendum autem esse civiliter.*

5. *Serv. ad Verg. Aen. VIII 168 Cicero per epistulam culpatur filium dicens male eum dixisse 'direxi litteras duas', cum litterae, quotiens epistulam significant, 25 numeri tantum pluralis sint.*

6. *Quintil. I 7. 34 Sed nihil ex grammaticae nocuerit, nisi quod supervacuum est. an ideo minor est M. Tullius orator, quod idem artis huius diligentissimus fuit et in filio, ut epistulis apparet, recte loquendi asper 30 quoque exactor?*

7. *Plutarch. Cic. 24 'Επιστολαὶ παρὰ τοῦ Κικέρωνος εἰς τὸν υἱὸν ἐγκειλενομένου συμφιλοσοφεῖν Κρατίπῳ.*

IX. AD C. LICINIUM CALVUM

LIB. I

1. *Prisc. IX 10. 54 = Gramm. Lat. I p. 490. 12 K. A*
 'deleo' . . . 'deletum', a 'delino' 'delitum' nascitur. . .
Cicero epistularum ad Calvum primo: Tuli moleste, 5
 quod litterae delitae mihi a te redditae sunt (cf. *supra*
v. 9 et adnot. Keili ad h. l.)

EX LIBRO INCERTO

2. *Cic. ep. XV 21. 4 Nunc ad epistulam venio, cui*
copiose et suaviter scriptae nihil est quod multa re- 10
spondeam. primum enim ego illas Calvo litteras misi
non plus quam has, quas nunc legis, existimans ex-
ituras; aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus
mittimus, aliter, quod multos lecturos putamus. deinde
ingenium eius melioribus extuli laudibus, quam tu id 15
vere potuisse fieri putas, primum quod ita iudicabam:
acute movebatur; genus quoddam sequebatur, in quo
iudicio lapsus, quo valebat, tamen assequebatur, quod
probaret; multae erant et reconditae litterae, vis non
erat; ad eam igitur adhortabar. in excitando autem 20
et in acuendo plurimum valet, si laudes eum, quem
cohortere.

3. *Non p. 469. 12 'Auguro' . . . Cicero ad Calvum:*
 praesentit animus et augurat quodammodo, quae futura
 sit suavitas. 25

X. AD Q. AXIUM

1. *Iul. Victor 27 = Rhet. Lat. min. p. 448. 1 Halm.*
In familiaribus litteris primo brevitatis observanda;
ipsarum quoque sententiarum ne diu circumferatur,
quod Cato ait, ambitio, sed ita recidantur, ut num- 30
quam verbi aliquid deesse videatur; unum 'te' scilicet,
quod intellegentia suppleatur, in epistulis Tullianis ad
Atticum et Axium frequentissimum est.

1 cf. O. Harnecker, *Ann. Phil.* 125 (1882) p. 604 sq.; *supra*
 p. 162, 3 15 maioribus Ern. 26 cf. p. 161, 27 31 sq. cf.
 Busch, *Phil. Anz.* 3 (1871) p. 176

LIB. I

2. *Arusianus Messius Gramm. Lat. VII p. 453. 13 K. Adit ad illum. Cicero ad Axium lib. I: Ad M. Bibulum adierunt.*

- 5 3. *Idem p. 453. 23 K. Adiuto hoc illos. Cicero ad Axium I: Si tu aliquid nos adiutare potes.*

LIB. II

4. *Non. p. 509. 16 'Humaniter'. M. Tullius . . . ad Axium lib. II: Invitus litteras tuas scinderem; ita sunt*
10 *humaniter scriptae.*

EX LIBRO INCERTO

5. *Sueton. div. Iul. 9. 2 De hac (coniuratione) significare videtur et Cicero in quadam ad Axium epistula referens Caesarem in consulatu confirmasse regnum,*
15 *de quo aedilis cogitavit.*

6. *Seneca de brev. vit. 5. 2 Quam flebiles voces exprimit (Cicero) in quadam ad Axium epistula iam victo patre Pompeio, adhuc filio in Hispania fracta arma refovente: Quid agam, inquit, hic, quaeris. moror in Tusculano meo semiliber. Alia deinceps adicit,*
20 *quibus et priorem aetatem complorat et de praesenti queritur et de futura desperat.*

XI. AD CATONEM

- Non. p. 438. 31 'Plus' a 'multo' vetustas voluit discrepare . . . 'plus', sicut in plerisque, [quae] maioris modi est, quam necessarium est; atque ideo M. Tullius [maius] discrevit epistula ad Catonem: nec idcirco mihi desiderandam esse dignitatem meam, quod eam*

3 et 6 Auxium 9 axium *Lugd. vet. auxilium Bamb., cf. p. 161, 27 auxium vel attium rell.; cf. Varro R. R. 3, 2* 17 Axium *Lips. Actium vel Atticum (sic Gertz, fort. recte)* 25 *del. Roth (post -que) quod Iun. 26 prius est secl. L. Mue. 27 secl. L. Mue. (ut ex Marcus vel M. Tullius ortum)* 28 *deserendam Madv. p. 245*

multum impugnarint, sed eo magis recondendam, quod plus desiderarint.

XII. AD CAERELLIAM

1. *Quintil. VI 3. 112 . . . quod posset inter ridicula numerari. etiam illud, quod Cicero Caerelliae scripsit reddens rationem, cur illa C. Caesaris tempora tam patienter toleraret: haec aut animo Catonis ferenda sunt aut Ciceronis stomacho: stomachus enim ille habet aliquid ioco simile.* 5

2. *Ausonius in centonis nuptialis epilogo, p. 218 ed. Peip. Meminerint . . . eruditi . . . in praeceptis Ciceronis exstare severitatem, in epistulis ad Caerelliam subesse petulantiam.*

XIII. AD HOSTILIUM

Charis. I = Gramm. Lat. I p. 110. I K. 'requies' accusativo non facit 'requietem', sed 'requiem', quamvis Cicero dixerit requietem ad Hostilium. (Cf. Char. I p. 142. 7. Cic. de fin. V 19. 54, de leg. II 1. 2, II 12. 29.) 15

XIV. AD CN. POMPEIUM

Cic. pro Sulla 24. 67 Hic tu epistulam meam saepe recitas, quam ego ad Cn. Pompeium de meis rebus gestis et de summa re publica misi, et ex ea crimen aliquod in P. Sullam quaeris et, si furorem incredibilem biennio ante conceptum erupisse in meo consulatu scripsi, me hoc demonstrasse dicis, Sullam in illa fuisse superiore coniuratione. — Schol. Bob. in Cic. or. pro Plancio (38. 85) p. 167, 23 Stangl: Significat, < quantum > scio, epistulam non mediocrem ad instar voluminis scriptam, quam Pompeio in Asiam de rebus suis 25

1 multi Bai. 2 plures fons cod:is Gud. et aliquot correctionum, vulg. 11 Ciceronis Peiper omnibus 16 cf. Neue-Wag. 1^s p. 848 19 cf. ep. V 7, ad Att. VIII 11 D; Gurlitt, B. ph. W. 7 (1887) p. 891

in consulatu gestis miserat Cicero aliquanto, ut videbatur, insolentius scriptam, ut Pompei stomachum non mediocriter commoveret, quod quadam superbiore iactantia omnibus se gloriosis ducibus anteponeret...
 5 *Obfuerunt autem re vera; nam sic effectum est, ut ei Pompeius contra Clodianam vim non patrocineretur.*

XV. AD ATTICUM

Charis. I = Gramm. Lat. I p. 146. 31 K. Vectigaliorum Cicero ad Atticum. — cf. etiam Diom. Gramm.
 10 *Lat. I 410. 8 K.*

XVI. AD HERODEM, AD GORGIAM, AD PELOPEM

*Plut. Cic. 24 ext. Ἐπιστολαὶ παρὰ τοῦ Κικέρωνος εἰςὶ πρὸς Ἡρώδη, ἕτεραι δὲ πρὸς τὸν υἱόν... Γοργίαν δὲ τὸν ῥήτορα αἰτιώμενος εἰς ἡδονὰς καὶ πότους προ-
 15 ἀγειν τὸ μειράκιον ἀπελαύνει τῆς συνουσίας αὐτοῦ. Καὶ σχεδὸν αὕτη τε τῶν Ἑλληνικῶν μία καὶ δευτέρα πρὸς Πέλοπα τὸν Βυζάντιον ἐν ὀργῇ τινι γέγραπται, τὸν μὲν Γοργίαν αὐτοῦ προσηκόντως ἐπικόπτοντος, εἶπερ ἦν φαῦλος καὶ ἀκόλαστος, ἥπερ ἐδόκει, πρὸς δὲ τὸν Πέλο-
 20 πα μικρολογουμένου καὶ μεμψιμοιροῦντος ὥσπερ ἀμελήσαντα τιμὰς τινὰς αὐτῷ καὶ ψηφίσματα παρὰ Βυζαντίων γενέσθαι.*

XVII. EX EPISTULIS INCERTIS

1. *Quintil. IX 3. 61 Ego ne illud quidem aposiope-
 25 sin semper voco, in quo res quaecumque relinquitur intellegenda, ut † ea quae in epistulis Cicero: Data Lupercalibus, quo die Antonius Caesari; non enim obfuit, sed lusit, quia nihil aliud intellegi poterat quam hoc: 'diadema imposuit'.*

30 2. *Quintil. VI 3. 20 'Facetum'... excultae cuiusdam*

7 v. ad p. 165, 9 26 ea eque Ambr. ea (sc. res) quae in epistula Ciceronis ci. Halm

elegantiae appellationem puto . . . In epistulis Cicero haec Bruti refert verba: Ne illi sunt pedes faceti ac delicatius ingredienti molles.

3. *Pompei comment. = Gramm. Lat. V p. 154. 11 K. 'Piissimus' vituperavit Cicero in Philippicis (XIII 19. 5 43). . . . Tamen Caper, ille magister Augusti Caesaris, elaboravit vehementissime et de epistulis Ciceronis collegit haec verba, ubi dixerat ipse Cicero 'piissimus'.*

4. *Plut. Cic. 24 Καίτοι τινὲς τῶν προσποιουμένων δημοσθενίζειν ἐπιφύονται φωνῇ τοῦ Κικέρωνος, ἦν 10 πρὸς τινα τῶν ἐταίρων ἔθηκεν ἐν ἐπιστολῇ γράψας ἐνιαχοῦ τῶν λόγων ἀπονυστάζειν τὸν Δημοσθένη. — Quintilianus X 1. 24 Et labuntur aliquando (optimi auctores) et oneri cedunt et indulgent ingeniorum suorum voluptati nec semper intendunt animum, non- 15 numquam fatigantur, cum Ciceroni dormire interim Demosthenes, Horatio vero etiam Homerus ipse videatur.*

5. *Sueton. div. Iul. 49. 3 Cicero non contentus in quibusdam epistulis scripsisse a satellitibus eum (Caesarem) in cubiculum regium eductum in aureo lecto 20 veste purpurea decubuisse, floremque aetatis a Venere orti in Bithynia contaminatum, quondam etiam in senatu defendenti ei Nysae causam, filiae Nicomedis, beneficisque regis in se commemoranti: 'Remove', inquit, 'istaec, oro te, quando notum est, et quid ille 25 tibi et quid illi tute dederis'.*

3 delicatius i. molles *Badius, vulg.* deliciis i. mollius

CORRIGENDA

p. 5927 leg.: Fufidio

p. 7513 in app. crit. leg.: C. Rebilus

INDEX NOMINUM ET RERUM ALIQUOT MEMORABILIMUM

(NUMERI PAGINAS ET VERSUS DEMONSTRANT)

- Achaia 12316
 Achaicus 12927
 Achilles (servus Bruti) 11731
 1185
 Acilius Glabrio, M'. (cos. 687/67)
 3414
 Acutius, Q., 6816
 Aelius Aristides laudatur 2611
 Aelius Lamia, L. 5121
 Aelius Tubero, L. 619
 Aelius Tubero, Q. 7310
 Aemilius Lepidus, M. (cos.
 688/66) 3414
 Aemilius Lepidus, M. (trium-
 vir) 10227 12125 124sq. pas-
 sim; 1264 12 127 15 129 13
 131 15 19 33 132 19 154 14
 Aemilius Paulus, L. (cos. 704/50)
 4116 cf. 10228
 Aemilius Scaurus, M. 5619 5727
 632 6420 6818 24 7721
 Aëropa (? tragoediae nomen)
 7519
 Aeserninus 7116
 Aeschylus laudatur 2611
 Aesopus (tragoedus) 262130 275
 Afranius, L. (cos. 694/60) 4746
 Afri 1318
 Africa 8421
 Africani 14722
 Africanus v. Cornelius
 Agesilaus 242
 Alexandria 3819
 Alexandrinus 3628
 Alfius, C. 6626 707
- Allienus, A. 622
 ambitus, senatus consultum de
 a. 473
 Ambracia 11726
 Ambrosius, verba Cic:is ab A.
 laudata 1721
 Ammianus Marcellinus, verba
 Cic:is ab A. laudata 11116
 Anagninum 458
 Ancon(a) 15521
 Anicius, C. 4816
 Anicius, T. 6612
 Annalis v. Villius
 Annii 8415
 Annus Milo, T. 332 3526 3726
 384 21 3921 4216 20 4318 4511
 6317 6810 7731 782 27
 Antandrius 2214
 Antianus 1543
 Antiates(?) 4715
 Antiochus 1574 7
 Antistius Vetus 3520 30 10428
 1212 123 13 1247 16 125 20
 1574(?)
 Ant(on)ianus 1543
 Antonii (tres fratres) 10831
 11112 1133 27
 Antonius (amicus Q. Ciceronis)
 269
 Antonius (Hybrida), C. 834 20
 8914
 Antonius, C. 6720 1044 10520
 106 27 107 25 108 2 sq. 8 14
 10928 11029 11316
 Antonius, L. 6720

- Antonius, M. 3111 10711 16
 11023 11212 11312 11426
 11513 12122 12223 12314 et
 passim in epp. ad Brut.;
 144 21 146 20 147 2 153 11
 15610 16727
 Apamensis 2213
 Apollo 3832 34 6630 111 25
 Apollonia 11022
 Apollonidenses 253 19
 Appia via 915 7521
 Appius v. Claudius
 Apuleius, M. (augur 709/45)
 1193 sq.
 Aquila v. Pontius
 Aquilius, M. (cos. 625/129)
 738
 Arcanum 4514 5824 6911
 806
argumentum quid significet
 ostenditur 16010 sqq.
 Ariminum 5219 15314
 Aristophaneus 6514
 Aristoteles 7324
 Arpinas (praedium) 459 5822
 6113 21 6527
 Arpinum 5926
 Arrius, Q. 3119
 Ascanio 7222
 Asia 533 65 1023 et passim in
 hac ep. 2626 10426 10522 25
 27 11016
 Asiaticus 915
 Asicianus 485 sq.
 Ateius(?) 4715
 Ateius Capito, L. 646
 Atellanus 5313
 Athenae 2625 28 588
 Attalus Hypaepenus 2620
 Attica v. Caecilia
 Atticus v. Pomponius
 Aurelius Cotta, C. (cos. 679/75)
 9517
 Aurelius Cotta, M.(?) 781
 Auster 12928
 Axius, Q., epp. ad eum 16426
- Baiae 486
 Balbus v. Cornelius
 Bellicus(?) 6019
 Bestia v. Calpurnius
 Bibuli 1278
 Bibulus v. Calpurnius
 Blaundenus 223
 Bostrenus 509
 Bovillanus 601
 Britannia 5418 5731 6313 673
 Britannicus 6220 675
 Brogitarus 4627
 Bruti 14712
 Brutus v. Iunius
 Brutinus 12933
 bustum Basili (vel Catuli) 846
 Byzantium 4627
- Caecilia Attica 14024
 Caecilius, L. 233
 Caecilius, Q. 8328
 Caecilius Metellus Creticus, Q.
 11919
 Caecilius Rufus, L. 701
 Caelius Rufus, M. 5113 16
 Caepio v. Servilius
 Caerellia, epp. ad eam 1663
 Caesar v. Iulius
 Caesius, L. (ex cohorte Q. Cic:is)
 86 222
 Caesius 5924 30 806(?)
 Calenus v. Fufius
 Calidius, M. 3116 4910 6716
 Callisthenes 522
 Calpurnius Bestia, L. 404 8
 13819 23
 Calpurnius Bibulus, L. 11825
 1192 6
 Calpurnius Bibulus, M. (cos.
 695/59) 3828 3914 4910 1653
 Calpurnius Piso, L. (cos. 696/58)
 cf. 284
 Calpurnius Piso Frugi, C. 3226
 Calventius Marius (*i. e.* Cal-
 purnius Piso Caesonius, L.,
 cos. 696/58) 6229 6628

- Calvinus *v.* Domitius
 Calvus *v.* Licinius
 Calvus (?) 603
 Camillus *v.* Furius
 Campanus 34 16 354 4410 4530
 Campus (Martius) 14313
 Candavia 11821
 Caninius Gallus, L. (tr. pl.
 698/56) 378 4229
 Caninius Rebilus, C.(?) 7513
 Capito *v.* Ateius
 Capitolini 4413
 Capitolium 11221 14312 14711
 Cappadoces (?) 8316
 Cappadocia 11633
 Carbo *v.* Papirius
 Caria 125
 Carinae 4022
 Carvilli 8416
 Casca *v.* Servilius
 Cascellius, M. 2220
 Cassii 269
 Cassius Longinus, C. (praet.
 710/44) 10217 10315 104913
 10513 15 1069 1166 17 12233
 12922 14217 14712
 Cassius Longinus, L. (praet.
 688/66) 831
 Cassius (tr. pl., ut vid., 698/56)
 3513
 Castor 407
 Catienus, T. 237 14
 Catilina *v.* Sergius
 Cato *v.* Porcius
 Cato (liber Cic:is) 16015
 Catonianus 4225
 Catulus *v.* Lutatius
 Caunii 1526
 Celer *v.* Pilius
 Censorinus 268
 Chaerippus 87
 Chersonesus 11015 25
 Chrysippus (libertus Cic:is) 7220
 759
 Cicereius 11813
 Cicero *v.* Tullius
 Cicerones (pueri) 4725, cf. 7827
 Ciliciensis 2331
 Cillo 609
 Cincius, L. 3611 617
 Claterna 15423
 Claudius Marcellus, M. (cos.
 703/51) 3727
 Claudius Nero, Ti. 644 6719
 Claudius Pulcher, Appius (cos.
 700/54) 4321 4925 29 5012 515
 26 5430 6825 7232 7921 1612
 Claudius Pulcher *v.* Livius
 Clodia 3816 gens C. 5117
 Clodianus 358 385 22
 Clodius nescio quis 15521
 Clodius, L. (tr. pl. des. 711/43)
 10913 25 1106 15913
 Clodius, P. (tr. pl. 696/58) 333
 3517 22 38 passim 3913 19
 4619 25 6226 6431 7118 13823
 cf. 2723 3230 565
 Clodius, Sex. 439
 Coelius Caldus, C. (cos. 660/94)
 8429 851
 coitio Memmi cum Domitio
 5618 6413
 collegia 827 901
 collegium pontificum 11630
 Colophonius 2216
 Commagenus (*i. e.* Antiochus
 rex) 4927 509
 Cornelius, C. (quaestor Cn.
 Pompei) 875 9631
 Cornelius, C. 3932
 Cornelius Balbus, L. (maior)
 5020 sqq. 628 636 1515
 Cornelius Dolabella, P. 10427
 10515 22sq. 1084 31 33 et pas-
 sim in epp. ad Brut.
 Cornelius Lentulus Niger, L.
 (flamen Martialis) 644
 Cornelius Lentulus, L. (minor)
 643 7029 711
 Cornelius Lentulus Crus, L.
 (praet. 695/59) 287
 Cornelius Lentulus Marcelli-

- nus, Cn. (cos. 698/56) 3424
 356 14 4212 27 433
 Cornelius Lentulus Spinther,
 P. (cos. 697/57) 3324 3610
 37 passim 382 3923 4231 6825
 Cornelius Lentulus Spinther,
 P. (minor) 383 10315 1278(?)
 Cornelius Lentulus Vatia, Cn.
 3931
 Cornelius Nepos, epp. ad cum
 14912 epp. eius ad Cic. 15017
 Cornelius Scipio Africanus, P.
 (minor) 1120 399 739
 Cornelius Sulla Felix, L. 1524
 27 8326
 Cornelius Sulla, P. (cos. de-
 sign. 688/66) 6931
 Cornelius Sulla, P. (minor) 701
 Cornutus, M. (praet. urb. 711/43)
 1083
 Cosconius, C. 4218
 Cotta v. Aurelius
 Crassipes v. Furius
 Crassus v. Licinius
 Cretense bellum 11918
 Culleo v. Terentius
 culleus] poena cullei 2225
 Cumanum 4510 5221 735
 Curii 8415
 Curio v. Scribonius
 Curius, M. (tr. pl. 597/57) 332
 Curtius Postumus, M. 5426 32
 6212 17
 Cyrus (architectus) 3622 4818(?)
 Cyrus (rex) 1117 242

 Decii 14810
 declamatorium genus 7017
 decuriati 401
 Deiotarus 11811
 Demetrius Phalereus 822
 Demosthenes 821
 dictator, dictatura 2715 555
 7032 765 7723 783 1451
 Diodotus (Luculli libertus) 265
 Dionysius (tyrannus) 528 10
 Dionysopolitae 2210
 Diphilus (architectus) 5829
 5921 23 809
 Dolabella v. Cornelius
 Domesticus v. Serranus
 Domitius Ahenobardus, Cn.
 1177 1193 1278
 Domitius Ahenobardus, L. (cos.
 700/54) 286 5114 20 22 5427
 Domitius Calvinus, Cn. (cos.
 701/53) 405 5619 6419 6816
 718 7718
 Drusus v. Livius
 Dyrrachini 11815 18
 Dyrrachium 1053 8 11022

 Electra (fabulae nomen) 7519
 Empedoclea Sailusti 4919
 Ephesus 2631 272
 Ἐπιχάρμειον dictum 9231
 Epicharmus 6620
 Epicureus 2626 sq.
 Erigona (fabulae nomen) 6314
 7522 801
 Euphrates 503
 Euripides laudatur 5510
 Europa 11016

 Fabius, C. 2313 1719
 Fabricius (?) 332
 Fadius Gallus, T. 332
 Fannius, C. 7311
 Favonius, M. 3829 4911
 Felix 8010
 Flavius, L. (praet. 696/58) 2430
 252 et passim
 Flavius (praef. fabrum M. Bruti)
 11814 16 1398
 Flavius (incertum quis) 1619
 Formiae 917
 Fortuna 14411
 Fufidianus fundus 5925
 Fufidius 5927
 Fufius Calenus, Q. 10417 socer
 Pansae 12117
 Fundanius, C. 252 5 9 874

- Furina 60 15
 Furius Camillus, M. 1509
 Furius Crassipes, P. 4127 445
 16 29 7525
 Furius Flaccus, M. 44 12
 Furius Philus, L. (cos. 618/136)
 73 10

 Gabinius, A. (cos. 696/58)
 27 12 45 25 51 19 31 643 66 24
 67 19 25 et passim in epp.
 ad Q. fr.
 Galba *v.* Sulpicius
 Galli 13 18 83 25 121 29
 Gallia 39 21 80 2 152 26
 Gallius, Q. 87 5
 Gellius Poplicola 34 19
 Glabrio *v.* Acilius
 Glyco 117 31
 Gorgias Atheniensis, ep. ad
 eum 167 11
 Gracchus *v.* Sempronius
 Graecus 10 11 58 11 72 14 83 10
 118 12 135 25 149 11
 Graeci 527 834 et saepius in
 hac ep.; 226 sq. 233 525
 Graecia 91 13 28
 Graecostasis 35 24
 Graii 50 16
 Gratidius 624 332
 Gutta 78 1
- Halicarnassus 125
 Hephæstius 22 13
 Heraclea 117 27
 Heraclides Ponticus 73 19
 Hercules Antianus 154 3
 Hermias 263
 Hermippus 22 12
 Herodes Atheniensis, epp. ad
 eum 167 11
 Herus 58 28
 Hippodamus 6134 6527 664
 Hirrus *v.* Lucilius
 Hirtius, A. 1138 121 19 130 30
 epp. ad eum 157 18
- Hispani 13 18
 Homerus laudatur 215 74 21
 75 28 76 2 78 16 79 4
 Hortensius Hortalus, Q. (cos.
 685/69) 31 16 23 79 18
 Hostilius, ep. ad H. 166 14
 Hymettus 48 18
 Hypaepenus 26 20

 Interregnum 68 20 77 22 79 17
 interrex quando prodi non
 possit exponitur 117 15 sq.
 Ionia 124
 Italia, passim
 Iteius, M. (?) 152 25
 iudicum sortitio 35 10
 Iulia, filia Caesaris: de morte
 eius 64 28 67 8 77 10
 Iuliani gladiatores 148 5
 Iulius Caesar, C. 25 29 28 2 34 19
 et passim in epp. ad Q. fr.
 106 11 112 6 118 19 123 14 129 8
 134 5 14 135 1 sq. 20 136 21
 144 23 145 4 148 6 150 8 155 17
 162 30 167 27 epp. ad eum
 150 27 eius ad Cic. 152 16 cf.
 149 27 sqq.
 Iulius Caesar Octavi(an)us, C.
 107 12 113 11 115 12 19 121 19 29
 122 24 127 16 130 3 131 5 133 4
 11 24 28 135 33 136 4 15 23 137 30
 139 24 30 140 16 cf. 112 6
 141 25 epp. ad eum 153 6
 Iunia (soror M. Bruti, uxor M.
 Aem. Lepidi): cf. 124 23 125 12
 126 passim 132 26 142 20
 Iunianus *v.* Licinius
 Iunius Brutus, D. 101 6 103 1
 105 20 110 23 113 11 22 25 121 23
 28 127 20 130 9 20 sqq. 131 11
 153 10
 Iunius Brutus, L. 148 13
 Iunius Brutus, M. in epp. ad
 Brut. passim; fragm. epp. 158 22
 Iunonius puer 146 10
 Iuppiter 46 11 47 1 50 16 125 2

- Labco 87 663 10818 14111
 Labienus 663(?) 766 15 777
 Labro 452
 Iacus(?) Pisonis 40 19
 Laelius, C. 73 10sq.
 Lamia *v.* Aelius
 Lamiae 4022
 Larentia 13021
 Laterium 458 60 12 25 69 11
 Latiar 4129
 Latinae (feriae) 4128 4211
 Latine docere 1496
 Latini libri 72 15 75 11
 Laus Pompeia 5325
 legatio libera 4625
 Lentulus *v.* Cornelius
 Lepidus *v.* Aemilius
 Lepta, Q. 15227
 lex Aurelia (iudiciaria 684/70)
 3124
 lex Domitia (de sacerdotiis
 651/103) 11633
 lex Gabinia (de legationibus
 687/67) 5127
 lex Iulia (de sacerdotiis) 1172
 lex Licinia de sodaliciis *cf.*
 402
 lex Pupia 5126
 lex curiata 6825
 Licinius Crassus, M. (triumvir)
 31 15 3820 397 13 46 *passim*
 Licinius Crassus, P. (filius
 triumviri) 4624
 Licinius Crassus Iunianus, P.
 77 28
 Licinius Lucullus, L. 265
 Licinius Lucullus, M. = M. Ter-
 rentius Varro Lucullus (cos.
 681/73) 3414
 Licinius (Macer) Calvus, C.
 41 17 sq.; *epp. ad eum*
 1641 sqq.
 Licinius (negotiator) 349
 Licinius (plagiarius) 23 15
 Licinus (servus) 2625 29
 Ligurius, A. 766
 Livius Drusus Claudianus, M.
 5722
 Longilius 4421
 Lucilius Hirrus 77 26 29 79 21
 Luciniana domus 4020
 Lucretius Carus, T. 49 16
 Lucullus *v.* Licinius
 Iucus Pisonis 40 19
 Lucusta 60 18
 Lupercalia 52 12 167 27
 Lupus *v.* Rutilius
 Luperci 155 17
 Lutatius Catulus, Q. 6323
 Macedonia 11527 117 25 145 3
 Macer *v.* Licinius
 magister (hereditatis curandae)
 789
 Magnetes ad Sipylum 49 11
 Manilianum (praedium) 58 28
 Manilius, C. (tr. pl. 688/66)
 9631
 Manilius, M.' (cos. 605/149)
 73 10
 Manlii(?) 8325
 Manlius Capitolinus, M. 150 10
 Manlius Torquatus, A. (lega-
 tus Pansae) 11733
 Manlius Torquatus, L. (minor)
 702
 Marcellinus *v.* Cornelius
 Marcellus *v.* Claudius
 Marcius Crispus, Q. 104 10
 Marcius Philippus, L. (cos.
 698/56) 35 14 130 16 140 1 154 30
 Marius, C. 11632 148 11
 Marius, M. 483 15 19 27
 Marius Gratidianus, M. 844
 Mars 75 24
 Martius, campus M. 36 15 143 13
 Maximi 147 22
 Megaristus 22 14
 Memmius, C. (praet. 696/58)
 286 56 18 64 19 68 17 22 77 20
 Memmius, C. (tr. pl. 700/54)
 64 5 15 67 16 19 sq. 68 16

- Memmius (privignus P. Sullae) 701
 Mercuriales 4413
 Mescidius 5824 605
 Messala *v.* Valerius
 Metellus *v.* Caecilius
 Milo *v.* Annius
 Minucius (Basilus, L., ut vid.) 662
 Mucius Scaevola, Q. (tr. pl. 700/54) 269 7234
 Mucius Scaevola, Q. (augur) 7311
 Munatius Plancus, L. 10225 10310 19 12128 12720 13111 15414
 Murcus *v.* Statius
 Mutina 12118
 Mutinensis 11622
 Mysia 128
 Mysis 1011 2224

 Nannii 8325
 Nasennius, C. 11917
 Naso *v.* Octavius
 Neapolis 486
 Nepos *v.* Cornelius
 Nerius, Cn. 3924 31
 Nero *v.* Claudius
 Nervii 777 797
 Nicephorus 6023
 Nicias Smyrnaeus 2215
 Nigidius Figulus, P. 286
 Nilus 808
 nonus] ad Nonum (*scil.* miliarium) 5325
 Numisianus 3617
 Nympho 2216

 Oceanus 5732
 Octavi(an)us *v.* Iulius
 Octavius, C. (praet. 693/61) 1029 2330
 Octavius Naso, L. 251 4
 Oppius, C. 6125 6215 6314 6431 654 6

 Orchivius, C. 875
 Orfius, M. 5312
 Ostia 4324 6713

 Pacideianus 7116
 Paeonius 1010
 Paeonius 7012
 Pansa *v.* Sestius *et* Vibius
 Panthera 8313
 Papius Carbo, C. 3910
 Paris 14611
 Patro Epicureus 2626
 Pauli 14722
 Paulus *v.* Aemilius
 Pelops Byzantius, epp. ad eum 16717
 Phaëto(n) libertus 3313
 Philippicus 10419 10519
 Philippus *v.* Marcus
 Philistus 523 10
 Philoctetes 4824
 Philogonus libertus Q. Cic:is 2928
 Philotimus (libertus M. Cic:is) 5823 617 808
 Philoxenus 5825
 Philus *v.* Furius
 Phryx 1011
 Picenum 3921
 Pilius Celer, Q. 10733 1086 12
 T. Pinarius 665
 Pisae 453
 piscina publica 7526
 Piso *v.* Calpurnius *et* Calventius
 Piso] lucus Pisonis 4019
 Placentia 5324
 Plancius, Cn. 3531 632
 Plancus *v.* Munatius
 Plato 1334
 Plato Sardinianus 2627
 Platonicus 9510
 Plautinus 11119
 Plautus laudatur 11121
 Plotius, L. 1497
 poemata M. Ciceronis 468 sqq.

- 54 17 sqq. 63 2 66 30 72 7
748 sqq. 77 14 sq. 79 32 sqq.
- Pola *v.* Servius
- Pompeianum 45 10 52 21
πολιτικά (= de re p.) Cicero-
nis 52 21
- Pompeius Magnus, Cn. 25 21 29
27 15 28 2 31 28 33 9 34 20 35 4
37 sqq. passim; 42 29 31 43 15
44 8 29 46 14 20 29 51 10 56 4
61 31 64 9 65 1 67 22 68 9 70 7
32 71 10 13 29 77 22 25 31 78 4
79 21 82 21 85 28 96 31 97 2
158 27 161 3; epp. ad eum
166 19
- Pompeius Rufus, Q. 68 17
- Pompilli 84 16
- Pomponia 44 22 61 14 65 12
80 17 (?)
- Pomponianus 36 18
- Pomponius Atticus, T. 31 22
32 26 40 15 42 18 49 16 29 133 5
139 7 epp. ad eum 167 7
- Pomptinus, C. 72 28
- Ponticus 73 19
- Pontius Aquila, L. 130 31
154 23
- Porcia(?) 80 17
- Porcia (uxor M. Bruti) 140 25
- Porcius Cato, C. (tr. pl. 698/56)
27 10 sq. 35 12 38 1 39 3 12 22
42 16 22 27 43 19
- Porcius Cato, M. (Uticensis)
47 8 56 23 26 64 8 67 18 72 30
162 25 166 7 ep. ad eum 165 23
- Porcius Cato, M. (Uticensis fi-
lius) 117 7 127 8
- Porcius(?) Cato (incertum quis)
71 9
- pridie* nota II scriptum 41 4
127 28
- Procilius 45 26
- Ptolomaeus 48 5 P. Auletes =
rex Alexandrinus 36 28
- publicani 14 sq. passim
- Publicius, Q. 26 21
- Pupinia (tribus) 39 21
- Pythius 111 26
- Quirinalia 38 31 39 20 51 25
- Racilius, L. (tr. pl. 698/56)
35 passim 42 22
- Rebilus *v.* Caninius
res publica] de re p. libri Cic:is
52 24 62 33 73 4 sqq.
- Rhodii 15 27 29 105 24
- Rhodus 105 24
- Roma 115 12 28 13 1 et passim
- Romanus] res Romanae 42 11
55 3 civis Romanus 27 11 eques
R. 44 13 53 12 83 28 equites R.
51 23 83 24 89 27 populus R.
139 16 15 21 et passim
- Rutilius Lupus, P. 34 16 35 1
- Rutilius Rufus, P. (cos. 649/105)
73 10
- Sabidius 83 13
- sacerdotum comitia 116 31 117 13
127 6
- Salebro (?) 45 2
- Sallustius, Cn. 49 19 71 11 29 31
73 16
- Salvidienus Rufus, Q. 139 9
- Salvius 66 3 67 13
- Samnis 71 16
- Samos 125 76 8
- Sapalae 84 16
- Sardianus 26 27
- Sardinia 36 8 12 17 40 26 44 32
- Satricum 60 15
- Satrius 118 10 13
- Scaevola *v.* Mucius
- Scaptius, M. 105 7 9 141 11
- Scaurus *v.* Aemilius
- Scipio *v.* Cornelius
- Scipio incertum quis 72 21
- Scipiones 147 22
- Scribonius Curio, C. 38 29 39 14
- Scytae 156 20

- Sempronius Gracchus, Ti. (maior) 3614
 Sempronius Tuditanus, C. (cos. 625/129) 738
 Sergius Catilina, L. 834 26
 Serranus Domesticus 7731
 Servilia (mater M. Bruti), cf. 10412 106 8 124 22 125 11 132 27 141 8 142 24
 Servilius Caepio 3112
 Servilius Casca, P. 138 18 sq. 141 11
 Servilius Isauricus, P. (pater, cos. 675/79) 34 13 65 23
 Servilius Isauricus, P. (filius, cos. 706/48) 38 29 72 31 103 4 17 19 116 5 130 18
 Servilius, M. (tr. pl. 711/43) 108 2
 Servius *v.* Sulpicius
 Servius Pola 51 15
 Sestius, P. 32 26 33 2 23 36 10 39 24 40 6 9 12 41 4 108 14
 Sestius Pansa, L. 49 13
 Sevius 43 19
 Sextilius, Q. 35 25
 Siculus 52 5
 Sicura 80 13
 Smyrna 22 24
 Smyrnaeus 22 15
 sodalitates 87 3 senatus consultum et lex de s. 40 1 sq.
 Solon 128 33
 Σοφοκλής 57 28
 Staius Murcus, L. 104 10
 Staius (libertus Q. Ciceronis) 20 28 21 14 21 30 24 12
 Stoici 129 31
 Suessanus 119 17
 Sulla *v.* Cornelius
 Sulla (nomenclator) 24 27
 Sullanus 10 33
 Sulpicius Galba, P. 83 1
 Sulpicius Rufus, Ser. 130 17
 Σύνδριπνοι Sophoclis 57 28
 Syria 103 16 104 9
 Syriacus 23 31 51 19 104 10
 tabula] ad t. 83 13
 Tanusii 83 26
 Taurus, M. 60 21
 Tellus 63 23 sq.
 Tenedia securis 49 9
 Tenedii 49 9
 Terentia 32 8 cf. 29 25
 Terentius Culleo, Q. 36 19
 Tertia (soror M. Bruti) 104 11 106 8; cf. 125 12 132 26
 Testa *v.* Trebatius
 Themistocles 132 7
 Theopompus (ex cohorte Q. Ciceronis) 24 19 incertum quis 50 18
 Thessalia 117 26
 Thessalonica 32 10 27
 θετικώτερον genus instituendi 70 14
 Thucydides 52 6
 Tillius Cimber, L. 118 11
 Tiro *v.* Tullius
 Titinii 83 25
 Titinius, M., epp. ad eum 149 3
 Titius, T. 45 8
 Torquatus *v.* Manlius
 tragicus incertum quis laudatur 50 15 121 21
 Tralles 91 6
 Trebatius Testa, C. 53 18 54 23 62 3
 Trebonius, C. 62 9 103 26 104 28 118 11
 Triarius *v.* Valerius
 tributum ex centesima 142 13 in tegulas impositum 153 25
 Trinummus (fabulae nomen) 111 20
 Troas (?; fabulae nomen) 75 19
 Tubero *v.* Aelius
 Tuditanus *v.* Sempronius
 Tullia 41 26 44 5 cf. 29 17 32 3
 Tullius, M. (fort. Tullius Albinovanus, P.) 39 26
 Tullius Cicero, M. 50 25 in epp. Bruti passim 166 8

- Tullius Cicero, M. (filius) 2923
 323 535 7227 774 10430
 10619 10729 1096 11630
 12523 12630 1272sq. 12 cf.
 2919 epp. ad eum 1634
 Tullius Cicero, Q. 5527
 Tullius Cicero, Q. (filius) 4121
 4417 19 4724 5213 531 6110
 6332 6512 7012 15 8015 cf.
 2922
 Tullius Tiro, M. 6222 6519
 Tuscanus 1012 235
 Tusculanum 3619 6619 7226
 7315 16520
 Tyrannio 4123 7220 758
 Tyrii 5118

 Ulbia 4522
 Ulbiensis 4023

 Valerius Messala, M. (cos.
 693/61) 3128
 Valerius Messala, M. (cos.
 701/53) 5620 6417 6817 24
 6929 7716 19 7916
 Valerius Messala Corvinus, M.
 12415 1284 20
 Valerius Triarius, P. 6818

 Vatinius, P. 4114 17 20 5725
 7928
 vectigal aedilicium 1223
 Velabrum 13025
 Velia 12219 12929
 Velvinus (?) 6019
 Venafrum 6010sq.
 Ventidius 15714
 Ventidius Bassus, P. 1166
 Vergilius, C. (propraetor Sici-
 liae 695/59) 2330
 Vetus v. Antistius
 Vibius Pansa, C. (cos. 711/43)
 753 10424 10514 1061 10731
 11310 11712 31 1181sq. 31
 12116 13030 15615 epp. ad
 eum 1571
 Vibullius Rufus, L. 4614 6525
 Villius Annalis, L. 6521
 Vitiae (?) 8417
 Vitularia via 5925
 Vulcacius Tullus, L. (cos.
 688/66) 3414

 Xenophon 1117 242

 Zeugma 504
 Zeuxis 223 20 26

UNIVERSITY OF CHICAGO

15 862 009

UNIVERSITY OF CHICAGO

15 862 009